

— SEMINARI PERMANENT —
Història del treball social a Catalunya

04

TSCAT
col·legi oficial
de treball social
de catalunya

Carme Fernández Ges (coordinadora),
Teresa Crespo Julià, Jose Fernández Barrera, Montse Feu Closas,
M. Lluïsa Marrugat Prió, Xavier Pelegrí Viaña, Pilar Porcel Omar,
Cristina Rimbau Andreu, Teresa Rossell Poch i Ramona Torrens Bonet

Les escoles de treball social a Catalunya (1932-2009)

Un viatge a través de la formació

Teresa Crespo Julià

Llicenciada en Història. Professora i directora de l'Escola Universitària de Treball Social de l'ICESB (1979-1994) i sub-directora de l'Escola de Ciències Socials de l'ICESB (1975-1990). Trajectòria àmplia en el sector social.

Jose Fernández Barrera

Treballadora social. Professora de l'Escola Superior de Treball Social de la UB des de 1974, cap d'estudis (1974-1977) i directora del Departament de Treball Social i Serveis Socials (2008-2016). Investigadora principal del grup de recerca GRITS.

Carme Fernández Ges

Treballadora social. Professora de l'EUTS-ICESB (1991-2001) i directora de Treball Social (2005-2017) de la Facultat d'ES i TS Pere Tarrés (URL). Directora de l'Escola de Treball Familiar de l'ICESB-FTP (1997-2007). Coordinadora del Seminari Permanent d'Història del TS des del 2020.

Montse Feu Closas

Treballadora social. Professora, cap d'estudis, supervisora de pràctiques i responsable de les relacions internacionals de l'Escola Universitària de Treball Social de l'ICESB. Cofundadora del Seminari Permanent d'Història del TS (2015).

M. Lluïsa Marrugat Prió

Infermera. Secretària acadèmica de l'Escola Universitària de Treball Social de l'ICESB (1984-2001). Docent a l'EUTS-ICESB i a l'Escola de Treball Familiar ICESB-FPT fins al 2003. Ha investigat sobre el camp de la vellesa.

Xavier Pelegrí Viaña

Treballador social. Docent de llarga trajectòria a les escoles universitàries de Treball Social de l'ICESB, de la UB i de Lleida. Des del 2002 fins a la seva jubilació professor dels estudis de Treball Social de la Universitat de Lleida (Udl) i de màsters.

Pilar Porcel Omar

Treballadora social. Professora a l'Escola d'Assistents Socials de Barcelona de l'ICESB i vinculada a l'Escola de Formació de Sabadell-Terrassa (1957-1973) a través de Seminaris de Treball Social.

Cristina Rimbau Andreu

Treballadora social. Professora de l'Escola Superior d'Assistents Socials de la UB des de 1976, directora de l'Escola de Treball Social UB (1975-1985) i cap d'estudis (2005-2012). Recerca en serveis socials i polítiques socials europees.

Teresa Rossell Poch

Treballadora social. Professora a l'Escola de Treball Social de la UB (1967-2003), sotsdirectora (1973-1976), cap d'estudis (1976-1986) i directora (1986-98/2001-2004). Presidenta de l'European Association of Schools of Social Work (1991-1995).

Ramona Torrens Bonet

Treballadora social. Docent de la diplomatura de Treball Social (1989-2009) i del grau en Treball Social URV (des de 2009). A partir de 2019, promotora i docent del Màster en Innovació en la Intervenció Social i Educativa i directora en el Doctorat interuniversitari de Treball Social URV.

Les escoles de treball social a Catalunya (1932-2009)

Un viatge a través de la formació

Publicacions del Col·legi Oficial de Treball Social Catalunya

---

MONOGRÀFIC D'HISTÒRIA DEL TREBALL SOCIAL NÚM. 4

2023

Les escoles de treball social a Catalunya (1932-2009)

Un viatge a través de la formació

AUTORES

Carme Fernández Ges (coordinadora),
Teresa Crespo Julià, Jose Fernández Barrera, Montse Feu Closas,
M. Lluïsa Marrugat Prió, Xavier Pelegrí Viaña, Pilar Porcel Omar,
Cristina Rimbau Andreu, Teresa Rossell Poch i Ramona Torrens Bonet

Publicacions del Col·legi Oficial de Treball Social Catalunya
MONOGRÀFIC D'HISTÒRIA DEL TREBALL SOCIAL NÚM. 4
Novembre de 2023

Publicacions del Col·legi Oficial de Treball Social Catalunya
MONOGRÀFIC D'HISTÒRIA DEL TREBALL SOCIAL NÚM. 4

Títol: Les escoles de treball social a Catalunya (1932-2009). Un viatge a través de la formació

Autors: Carme Fernández Ges (coordinadora), Teresa Crespo Julià, Jose Fernández Barrera, Montse Feu Closas, M. Lluïsa Marrugat Prió, Xavier Pelegrí Viaña, Pilar Porcel Omar, Cristina Rimbau Andreu, Teresa Rossell Poch i Ramona Torrens Bonet

Foto de la coberta: Detall de la cúpula de l'edifici del Reichstag, Berlín / Pixabay

Edita: Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya. Revisat per l'Assessoria de Publicacions no Periòdiques. Tots els drets reservats

Data de publicació: Novembre de 2023

Disseny i maquetació: Carme Guri Feliu

Impressió: Sprint Copy

Dipòsit legal: B 19789-2023

ISBN: 978-84-09-55348-8

Preu: 17 €

A la **Montse Feu**, *in memoriam*
per les seves contribucions a la docència
i la seva participació en aquest monogràfic

*“El passat no porta cap enrere
sinó que impulsa cap endavant”*

Hannah Arendt

Sumari

Presentació de la degana	7
Pròleg.....	9
El context sociopolític de les escoles de Treball Social	15
El context institucional de la formació en Treball Social a l'Estat espanyol i a Catalunya	29
Història de les escoles de Treball Social a Catalunya.....	51
• Escola de Treball Social de l'ICESB-FPT: Orígens i evolució (1932-2009)	53
• Escola de Treball Social de la Universitat de Barcelona (1953-2009)	125
• Escola de Formació Social Sabadell-Terrassa (1957-1973)	225
• Escola de Formació Social Torras i Bages de Manresa (1959-1979)	235
• Estudis de Treball Social a Tarragona (1958-2009).....	251
• Estudis de Treball Social a Lleida (1962-2009)	305
Epíleg que no final: un llarg viatge amb confluència de camins.....	363
Autores.....	367

Presentació de la degana

Conchita Peña Gallardo

Degana del Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya

La publicació que teniu entre les mans, *Les escoles de treball social a Catalunya (1932-2009. Un viatge a través de la formació*, és una interessant aproximació als començaments i l'evolució de la formació reglada en la nostra disciplina.

Un treball de recerca que ens permet fer un recorregut, des de la dècada de 1930 fins als 2000, per la formació en treball social en sis escoles de Catalunya. Sense dubte un valuós exercici documental i de memòria col·lectiva, molt necessari per conèixer com s'ha anat construint la nostra professió, en concret, des de l'àmbit de la docència.

També és un reconeixement a la tasca d'aquestes escoles, que han estat clau en la formació de milers i milers de professionals. És innegable la seva contribució a l'hora d'establir un marc teòric i una metodologia a la pràctica del treball social. En ser espais d'innovació, de confluència, de reflexió i, fins i tot, de lluita i defensa dels drets socials.

Sense la seva existència, la seva persistència i la seva acció avui no tindríem el grau en Treball Social, un títol universitari que va costar molt d'aconseguir, amb moments tan rellevants com l'equiparació del títol d'Assistent Social al de diplomant en Treball Social, al 1989, o la constitució del grau en Treball Social amb una durada de quatre anys al 2007. Un reconeixement acadèmic imprescindible que ha portat a la professió als nivells d'excel·lència i professionalitat que mereixen les persones que atenem.

Conèixer de primera mà el funcionament d'aquestes escoles, els seus plans d'estudis i formes de fer ens pot servir per enriquir la

formació acadèmica actual que, com la professió, està en constant evolució, revisió i creixement per donar resposta a un context social cada cop més complex.

Vull traslladar la meva sincera felicitació al Seminari Permanent d'Història del Col·legi i a la coordinadora de la recerca, la Carme Fernández, per tenir la iniciativa de fer aquest treball i dur-lo a terme amb tot l'esforç que ha suposat.

També vull agrair a les deu autores, amb un especial record a la Montse Feu, que ens va deixar el març de 2020, i als membres de les diferents escoles que participen en aquest monogràfic i que han compartit, a més de la recerca, la seva experiència professional en aquesta publicació, ajudant així a mantenir ben viva la memòria i la història dels estudis en treball social arreu de Catalunya.

Agrair també a totes les i els docents que contribueixen a enriquir la disciplina del treball social. Confiem que amb aquest relat se sentin reflectides i encoratjades a continuar amb la seva tasca imprescindible de formar a les futures generacions de treballadores i treballadors socials.

Pròleg

Carme Fernández Ges

Aquest document és un recull històric sobre les escoles de Treball Social a Catalunya, una mirada cap enrere en el camp de la formació per encarar el futur amb un millor coneixement de les seves arrels. Partim de la base que els orígens i la construcció de les diferents escoles al llarg dels anys ens ajuden a entendre la formació de la qual s'han nodrit moltes promocions de treballadors/ores socials i quins han estat els idearis que han donat sentit a l'acció social realitzada.

S'ha fet un llarg viatge des dels inicis dels estudis (l'any 1932) fins a l'aprovació dels graus en Treball Social dins de l'espai europeu d'educació superior (l'any 2009) passant per diverses etapes. Un viatge que ha transcorregut entre mars moguts però sense perdre mai el nord i comptant sempre amb vents encoratjadors que ens han permès arribar a bon port.

Aquesta recopilació històrica l'hem fet un grup de docents que hem assumit tasques de responsabilitat en les diferents escoles. Ha estat un viatge compartit amb il·lusió per recordar fets viscuts i amb la voluntat de salvar de l'oblit períodes transcendentals de la formació, que mereixien ser recuperats.

El caràcter exploratori d'aquesta recerca aporta informació nova que fins ara no es tenia recopilada i sistematitzada. La consulta de fonts primàries (documentals i orals) ha permès contrastar i complementar la informació recollida en publicacions ja existents.

Contextos que emmarquen la nostra història

Per la seva transcendència es recull el context institucional de la formació en Treball Social a l'Estat espanyol i a Catalunya. A nivell

acadèmic la formació ha estat tot un procés formatiu llarg, reivindicatiu i d'accions conjuntes interuniversitàries entre professorat, alumnat i el món professional. Això ha estat així perquè es feia necessari mostrar tot el que ha costat arribar als graus en Treball Social, els quals es pot considerar que han donat resposta a la reivindicació del col·lectiu de treballadors/ores socials per aconseguir la llicenciatura¹ en Treball Social per atendre millor les situacions de complexitat pròpies de la nostra professió. Els plans d'estudi universitaris dels graus han adequat el seu contingut (i segur que ho seguiran fent) als requeriments de la praxi professional. Arribar al ple reconeixement acadèmic també ha permès que es pugui arribar als més alts nivells com són a part dels graus, els màsters i doctorats en Treball Social.

D'altra banda la història de les escoles no seria la mateixa sense tenir en compte el context sociopolític que ha emmarcat les èpoques que han viscut les diferents escoles per donar sentit al seu compromís amb el que passava al seu voltant. És per això que s'ha incorporat un apartat sobre els fets històrics que han afectat el desenvolupament de la formació i la convivència social.

Sobre les escoles

El monogràfic analitza els orígens i l'evolució de les sis escoles de Treball Social que han existit a Catalunya: dues a Barcelona (les conegudes com l'Escola de l'ICESB i l'Escola de la UB), la de Lleida, la de Tarragona, i les de Manresa i de Sabadell-Terrassa (aquestes dues tot i desaparèixer, van deixar petjada). També es fa referència, com a setena escola, a l'escola masculina d'assistents socials, sense constar en l'índex per la seva curta durada, i a la delegació o filial de l'Escola de la UB a Girona, on es va impartir el primer i segon curs de la carrera, i de la qual sortí una única promoció d'estudiants.

Per a l'elaboració de cada un dels relats hem partit d'un esquema de continguts similars, tot i ser conscients que no sempre s'ha pogut

---

1 Els graus són equivalents a les anteriors llicenciatures.

seguir perquè cada escola tenia el seu tarannà, i per no disposar sempre de la informació homogènia necessària. La investigació ha suposat un esforç de síntesi per a les autores d'aquest monogràfic, les quals no han desistit en l'afany de fer pública la història formativa viscuda i coneguda donant resposta als requeriments fixats, i això en un temps de pandèmia difícil en molts sentits.

La utilitat de la recerca radica en aprendre del passat per construir millor el futur. És per això que, dintre del possible, s'han recollit les línies mestres dels projectes pedagògics de les escoles i s'han destacat les fites més significatives, tant a nivell acadèmic com dels plans d'estudi. També s'han esmentat les persones que han estat davant de la direcció dels estudis de Treball Social, així com alguns càrrecs en moments transcendents i docents que assumiren funcions vinculades amb la dinàmica universitària. En ser conscients que el funcionament de les escoles ha estat i és fruit de la tasca docent de tot el professorat i del personal no docent, alguns noms consten dins de les notes de peu de pàgina o en materials gràfics adjuntats, segons referències documentades.

Com és lògic, al llarg de la nostra història formativa han evolucionat les metodologies, les tècniques i la presentació dels continguts. S'ha anat adequant la forma d'ensenyar i els coneixements transmesos a les noves realitats socials (i al perfil dels estudiants). En general cada Escola s'ha identificat per uns trets concrets però totes han tingut sempre l'objectiu fixat en el Treball Social i en la capacitació professional.

Per facilitar la lectura del document i aportar una mirada més visual al text s'han incorporat quadres sinòptics, fotografies, tríptics, portades de llibres i notícies significatives. També s'han afegit, com a epíleg, uns apunts sobre l'ideari pedagògic destacable de cada Escola; una escena final breu que tanca la narració i dona peu a seguir amb noves experiències didàctiques.

Treball col·lectiu interuniversitari

Als membres de les diferents escoles que participen en aquest monogràfic ens uneix la passió per la professió. Aquest fet ens ha possibilitat treballar en companyonia, tenir bons vincles i fer accions conjuntes. Alguns docents de les diferents universitats a l'hora de publicar ens hem identificat com a un "claustre obert" (obert perquè anava més enllà de la pròpia universitat) i hem coincidit en grups de treball, presentant ponències o impulsant recerques; com és el cas d'aquest monogràfic.

La nostra intenció ha estat presentar el passat i l'evolució de la formació de cada Escola amb el rigor necessari però també de forma sintètica, perquè som conscients de la saturació d'informació a què estem abocades. Hem pretès compartir amb honestedat la recerca feta i la rememorança de fets i moments viscuts que no volem que es perdin en el temps... (fent un gest cap al replicant de *Blade Runner*).

Sentit del monogràfic

La idea de fer aquest monogràfic sorgí de dins del Seminari Permanent d'Història del Treball Social del Col·legi al qual estan vinculades les autores. El text recull diferents mirades formatives i dona veu a les escoles de Treball Social perquè han estat primordials en la formació dels futurs professionals i era just tenir consciència del que han fet.

El sentit del seu relat ha estat acompanyar-nos a través dels temps en la comprensió dels fonaments, la construcció, els condicionants, i posar en valor la tasca de cada una de les escoles.

Coordinar aquest monogràfic i formar part de l'equip d'autores ha tingut un sentit per a mi (a més de ser una promesa compartida amb l'amiga Feu), sentit que de ben segur puc fer extensiu a la resta d'autores. Un sentit perquè som docents i professionals que hem estat vinculades a la pràctica de la professió durant molts anys de

les nostres vides, hem esmerçat compromís i entusiasme, i hem apostat des de la universitat per l'educació com a forma de progrés. Una educació entesa com a forma d'estar presents en la societat, d'apostar pel bé comú, per la justícia, per les obligacions i els drets socials. L'educació com a formació que possibilita l'evolució de les persones com a éssers humans i com a professionals. L'educació des d'una mirada oberta, humanista i progressista que aporta sentit crític, oportunitats i una porta oberta al futur. Una formació que intenta equilibrar aspectes ètics i de compromís social, amb d'altres aspectes més tècnics i d'eficàcia professional.

Teixir aquestes històries ha estat un reconeixement a totes les persones que les han fetes possibles: estudiants, companys i companyes docents, personal no acadèmic..., i un reconeixement especial a les caps i els caps de pràctiques per la seva funció educativa, ja que han aportat valor, rigor i il·lusió vers la nostra professió assumint els reptes que els temps plantegen.

Agraïm al Col·legi Oficial de Treball Social el seu suport per posar en valor la funció pedagògica en pro de la nostra professió, la cooperació de l'Assessoria de Publicacions no Periòdiques i al Seminari Permanent d'Història del Treball Social per donar vida a recerques històriques.

Aquesta recerca és una història de les diferents escoles de Treball Social de Catalunya. Com passa en tots els relats, pot haver-hi altres mirades; aquesta és la nostra, i la compartim amb gust.

Us invitem a viatjar amb nosaltres, a través de la seva lectura.

Context sociopolític de les escoles de treball social

Teresa Crespo Julià

Quan fem una mirada transversal a la història de les escoles de treball social en el nostre país, encara que cada una d'elles té la seva idiosincràsia, veiem com totes desenvolupen la seva tasca docent en un context social, econòmic i polític comú que amb major o menor grau ha anat configurant les transformacions de la seva tasca docent.

En aquestes transformacions de les escoles és veritat que els valors, les prioritats conceptuals i metodològiques defineixen, de bon principi, diferents evolucions i tendències, però malgrat aquests factors fixats pels seus membres hi ha altres elements que venen donats pel context, com són l'economia, la política i evidentment les relacions socials, on les persones interactuen amb més o menys capacitat de gaudir dels recursos mínims necessaris per viure dignament.

Així doncs, el context canviant que hem vist al llarg dels anys ha estat determinant en la formació que s'ha impartit a les escoles de treball social. Els canvis socioeconòmics i polítics han generat situacions que demanaven respostes diferents, i per tant, actuacions diverses per part dels i de les professionals de l'acció social. A continuació destacarem alguns dels trets més significatius que hem viscut, que sintetitzem en quatre etapes.

1. La II República i la Guerra Civil (1931-39)

És conegut que l'origen de cada una de les escoles és diferent, i ve definit per una ideologia determinada, que en el cas de la primera escola a l'Estat espanyol, nascuda a Catalunya, l'hem de situar en un context marcat per la II República proclamada el 14 d'abril de 1931, i l'aprovació de l'Estatut de Catalunya de 1932 en una societat plena d'inquietuds socials, culturals i pedagògiques formada per un poble capdavanter i obert al món.

La II República tingué diferents governs amb opcions polítiques de dretes i esquerres. Malgrat els canvis de partits en el poder, i moments de violència al carrer degut a les lluites polítiques i revoltes del moviment obrer, significà un període d'innovació, on la cultura i el català foren recolzats, i on es varen potenciar noves polítiques socials. Es van fomentar mesures destinades a millorar la situació laboral dels treballadors i de les assegurances socials, es va reconèixer el dret de la dona a votar, i es va promoure una nova situació legal amb la reforma del Codi civil per la qual la dona es contemplava com a subjecte de dret individual. En l'àmbit educatiu els canvis també van ser força importants, creant-se escoles per a primària, i impulsant-se una renovació pedagògica. També cal destacar que es va potenciar la protecció sanitària lluitant contra la tuberculosi, contra la mortalitat infantil, i a favor de la protecció a la maternitat.

Però els avenços d'aquest període van quedar truncats al 1936 per la Guerra Civil, que va acabar amb moltes de les iniciatives existents, entre les quals es trobava la primera Escola d'Assistència Social. Recuperada sota l'aixopluc de l'Església catòlica estava clarament oberta a Europa amb l'objectiu de conèixer els corrents i mètodes innovadors que es vivien fora de les nostres fronteres.

2. El llarg període del franquisme (1939-76)

La postguerra deixà una situació amb grans dèficits i necessitats i un increment important de la pobresa. Les indústries s'havien destruït, i en conseqüència, la població sense ocupació i sense ingressos (1939-53) es trobava sotmesa a una política autàrquica, amb una forta repressió política i cultural que dificultava la superació de les condicions adverses que havien d'abordar. En aquests anys va haver molts homes i dones exiliats, moltes de les institucions socials i culturals havien desaparegut o eren perseguides per la forta depuració de tot allò relacionat amb el catalanisme i el republicanisme; en definitiva, es va viure un moment molt difícil a tots els nivells: social, econòmic, cultural i polític. Als anys cinquanta l'Església va tenir una representació molt forta, tant a nivell social com educatiu. D'ella en varen dependre moltes escoles de "treball social", tot i que des de la Secció Femenina de la Falange també se'n promogueren.

A la forta depressió fruit de la postguerra, se sumaven altres elements externs que tampoc ajudaven al seu desenvolupament, com era la Segona Guerra Mundial que esclatà al setembre de 1939 i es perllongà fins 1945. Malgrat tot, a Catalunya (1953-1972) s'inicià una lenta recuperació social, econòmica i industrial, mentre que a gran part de l'Estat espanyol es patia uns anys de precarietat i pobresa, la qual cosa va provocar un fort moviment migratori intern procedent del món agrari cap a la ciutat, en especial al voltant de Barcelona. A causa d'aquest moviment migratori es va produir en aquests anys un creixement demogràfic excepcional a Catalunya d'un 76 %. La mecanització de l'agricultura va ocasionar un superàvit de mà d'obra en el món rural que va afavorir aquesta emigració a la recerca de millors condicions de vida.

Juntament a aquest transvasament poblacional intern també es va produir, en aquest període, un moviment cap a l'exterior del país. Inicialment marxaven a ultramar i després a Europa. Es calcula que en quinze anys varen emigrar uns dos milions d'espanyols, fenomen que entre els anys 1975 i 1980 fou a l'inrevés, produint-se el retorn d'una part d'aquesta població que havia emigrat. Aquesta emigra-

ció exterior va ser un factor positiu per a la recuperació del país, ja que va afeblir la pressió social, alhora que fou una entrada important de recursos econòmics, en un moment que l'Estat espanyol no tenia la capacitat per respondre a les demandes socials.

Moltes de les persones immigrants que arribaven a Catalunya s'instal·laven en espais sense cap tipus d'infraestructures ni condicions pels habitatges, i es dugué a terme molta autoconstrucció, que va configurar barris marginals que es perpetuaren durant anys, on la pobresa i l'exclusió eren predominants.

Aquest nou escenari donà lloc a l'emergència de noves problemàtiques socials a les quals calia donar resposta amb el treball social a les indústries i l'atenció de la població que vivia als barris marginals de les ciutats, on el fenomen del barraquisme va ser present durant temps. Cal comentar com a evidència de la preocupació existent per aquest fenomen, que al 1957 es va organitzar a Barcelona *La semana del suburbio*, on moltes assistents socials participaren amb l'objectiu de conèixer millor aquesta realitat i cercar solucions més enllà de l'atenció individual. En aquests anys emergí cada vegada amb més força la presència de les assistents socials als barris, treballant amb la comunitat veïnal per reivindicar millores en l'habitatge, els serveis i l'entorn urbà. D'igual manera, l'existència d'un gran nombre d'obriers assalariats que no gaudien d'ingressos dignes va representar un nou repte per als professionals que lluitaven per la millora de les seves condicions de vida.

La recuperació econòmica de finals dels anys 50 i principis dels 60 es veié afavorida per la suma de diferents factors. Es va signar el Pacte amb els EUA que, des dels seus interessos, pretenia aconseguir l'aliança espanyola per tal d'evitar l'enfortiment dels països feixistes, i afeblir el bloc comunista, alhora que volien instal·lar les seves bases militars a Europa. Per a Espanya, va representar una injecció econòmica alhora que va proporcionar les garanties d'estabilitat necessàries per atraure les inversions estrangeres i tenir el reconeixement internacional fins llavors inexistent. El conjunt de factors favorables pel ressorgiment industrial va merèixer que s'anomenés

aquest període amb el qualificatiu de "milagro económico español", en el qual el Pla d'Estabilització Econòmica (1959) va ser determinant. Es va generar ocupació i majors ingressos per a viure, però també va significar, en més d'un cas, l'explotació dels treballadors i treballadores que feien jornades de deu i dotze hores, i l'absència del reconeixement dels drets socials que amb posterioritat els sindicats exigiran. En definitiva, es donen forts contrastos, desequilibris i desigualtats fruit d'una manca de regulació social adequada.

Juntament amb els canvis econòmics i l'establiment de les relacions exteriors es produí també una transformació en el pensament i els valors de la ciutadania, que s'obriren, de manera encara molt feble, a la mentalitat europea i democràtica, qüestionant el franquisme i les tradicions imperants a l'Espanya autàrquica i conservadora. El model social dominant tenia una clara influència de l'Església catòlica, identificada amb les forces franquistes, que desenvolupava la seva acció en l'àmbit social i de l'educació atenent les necessitats emergents de gran nombre de la població vulnerable, amb una praxi de caire caritatiu i assistencial. Això influí, en bona part, en el perfil del treball social predominant en les escoles que aleshores naixien.

Durant aquest període els polítics exiliats començaren a tornar cap a Catalunya on viuran molts d'ells, en plena clandestinitat. En aquesta època es varen promoure moviments socials i polítics de protesta per un canvi de règim, i des de la clandestinitat s'iniciaren grups polítics. Es reclamaven, a través de manifestacions i aldarulls als carrers de les ciutats, millores laborals; es qüestionaven les institucions públiques arcaïques (com els psiquiàtrics i les universitats), i es demanava la legalització dels partits polítics i dels sindicats democràtics. L'Església de base es va distanciar del règim i sorgiren moviments laics progressistes que se sumaven a les demandes i protestes existents. En definitiva, tots ells exigien el final de la dictadura amb accions reivindicatives com vagues i protestes laborals (vaga de tramvies de 1957) i estudiantils (per la reforma universitària), amb protestes per les penes de mort de 1974 i 1975 i manifestacions polítiques demanant "Llibertat, amnistia, i Estatut d'autonomia" (1976...).

La dictadura que s'estava patint, caracteritzada per una política repressiva i autoritària, es feia insostenible perquè actuava en contra de la llengua i la cultura catalana; promulgava lleis discriminatòries que limitaven els drets de les dones, que necessitaven el consentiment del pare o del marit per realitzar actes legals o econòmics; perjudicava els col·lectius més vulnerables, i practicava una política que afavoria clarament a l'oligarquia franquista. L'Estat no tenia l'estructura adequada dels serveis de benestar que contemplés el dret de la ciutadania a rebre aquests serveis, i el model públic existent es fonamentava en el paternalisme i la discrecionalitat de la protecció social als més pobres.

Amb tot, en aquesta època es varen crear unes primeres prestacions del Fons d'Assistència Social, es va reformar el sistema de pensions de la Seguretat Social, les prestacions de salut i d'atur.

3. La Transició (1976-82)

Amb la mort de Franco (1975) s'inicià l'etapa coneguda com la Transició, que fou un procés lent i tortuós fins arribar al final de la dictadura. En aquest període s'aprovà la Constitució espanyola (1978), que va ser la carta magna aconseguida amb una pluralitat de mirades i amb un gran esforç de consens. Va representar una peça fonamental pel restabliment de la democràcia, que significà entre altres canvis transcendentals, la restauració borbònica, la legalització dels partits i dels sindicats, l'estructuració dels tres poders de l'Estat i la regulació democràtica de les administracions públiques. Tanmateix va ser un període en què es buscava iniciar un camí per convertir-se en un Estat social i democràtic de dret en què progressivament s'incorporarien importants mesures en l'àmbit dels drets fonamentals i socioeconòmics; com el reconeixement del dret a la igualtat, el dret al treball, a l'habitatge, a la salut, a la protecció de la família i la infància, i a les persones grans i amb diversitat funcional.

També es configurà l'actual sistema espanyol de l'Estat de les autonomies, aprovant-se els diferents estatuts del territori espanyol, entre ells l'Estatut d'autonomia de Catalunya (1979) on es recollien unes competències superiors a l'Estatut de 1932, que permeté la recuperació del poder autòmic en aspectes tan importants com els serveis socials, la sanitat, l'educació, i el reconeixement de la llengua i la cultura pròpies de Catalunya.

Durant els anys 70 es produí un moviment d'obertura a l'exterior, i molts professionals es formaren a Europa o als EUA on varen descobrir unes societats democràtiques que vivien en llibertat i amb un model de l'estat del benestar que aquí no teníem. Es reclamava als poders públics que havien de ser garants dels drets de la ciutadania i disposar d'una cobertura social i econòmica per a una vida digna. L'arribada de la democràcia i la pressió de les ideologies del món exterior van permetre introduir elements de canvi en la societat espanyola, i en concret, en les polítiques socials, que introduïren un sistema del benestar que inclogués serveis socials, educatius i sanitaris adequats a les necessitats socials.

A l'any 1979 se celebraren les primeres eleccions municipals que varen generar un canvi importantíssim en el món local. Després de molts anys de control per part del poder central, els òrgans locals aconseguiren un nou protagonisme, i en poc temps varen assumir noves responsabilitats; com és la creació i gestió dels serveis socials, que representà un primer pas per deixar enrere les pràctiques paternalistes del franquisme, caracteritzades per una tímida i discrecional resposta pública. Gràcies a aquest protagonisme municipal en els serveis socials, fins aleshores molt febles, es va generar una demanda de professionals que mai s'havia vist, permetent la incorporació de nombroses assistents socials als equips dels serveis socials de base municipal.

El sentiment d'una part de la població de la necessitat de canvi es reflecteix en l'àmbit polític, però també en l'àmbit econòmic, social, cultural i formatiu. Les escoles i el món professional dels assistents socials busquen noves respostes a la realitat que sembla que s'es-

tà transformant. Se celebraran diferents congressos, seminaris i jornades que marcaran la nova orientació sobre el concepte del treball social, i es crearà l'Associació d'Assistents Socials de Barcelona, que al 1982 es convertiria en Col·legi Professional.

Als anys 70 a les escoles, a més de les influències que provenien dels països veïns d'Europa, varen entrar corrents de Llatinoamèrica degut a les polítiques dictatorials en alguns d'aquells països que provocaren que professionals defensors d'opcions democràtiques es veiessin obligats a marxar de les seves terres; molts d'ells van venir a Espanya, on la llengua els facilitava la seva integració. Entre aquests es trobaven treballadors/ores socials que influïren en noves línies en l'ensenyament social a les nostres escoles. Defensaven la "reconceptualització" plantejant que els assistents socials eren agents de canvi i transformadors de la societat. Portaren nous mètodes i noves concepcions sobre el Treball Social, i sobretot, una major professionalització. Els nostres centres educatius varen saber adaptar els nous corrents d'arreu del món al nostre context social i educatiu; i a les aules, es va qüestionar amb força l'assistencialisme i la praxi centrada en el repartiment de recursos des del despatx. Es va afavorir la formació per potenciar l'autonomia i acompanyar a les persones, a fi de generar processos de canvi per a la transformació de les situacions de vulnerabilitat i d'exclusió.

4. De la democràcia de 1982 al 2009

No podem oblidar el que representà l'entrada d'Espanya a la Unió Europea, que es va fer efectiva el 1986, després d'un llarg procés que va començar amb la primera petició feta el 1962. Però fins l'arribada de la democràcia al 1975 no es varen començar les llargues negociacions que ens portaren a aconseguir la incorporació com a Estat membre de ple dret, amb el conseqüent impacte en la democratització, la modernització del país a nivell social, educatiu, cultural i econòmic. El país trencà definitivament l'aïllament que encara existia i participà en una societat plural, oberta i diversa, que marcarà per sempre més la nostra realitat, oblidant alguns valors i

creences tradicionals que encara existien. Les polítiques europees definien els seus objectius en millorar les condicions de vida fomentant l'ocupació, un creixement sostenible i una major cohesió social; plantejaments que ens va obrir un gran ventall de temes, qüestions i nous models a treballar i aprofundir com a societat i com a centres docents.

Pel que fa a les escoles de treball social, els programes socials europeus significaren un gran impacte i permeteren conèixer la realitat més enllà de les nostres fronteres. Alhora, van generar la incorporació del departament o línia internacional per promoure un moviment permanent de l'alumnat (programes Erasmus i Tempus). També van representar l'oportunitat d'intercanvi amb professorat i experts d'arreu d'Europa, ja que molts d'ells van col·laborar amb els nostres centres en actes com jornades, debats, màsters, i també en la formació a les aules amb els nostres alumnes i altres estudiants estrangers que ens visitaren.

Altres factors que influïren en la transformació del país varen ser alguns fets polítics internacionals, com la caiguda del Mur de Berlín (1989) i la desintegració de la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques (1991) fruit de la crisi ideològica i econòmica del sistema comunista. La repercussió en el model social espanyol va ser molt clara, i es van fer evidents uns canvis que dibuixaven noves formes de convivència, d'acord amb els sistemes de valors més propers al liberalisme democràtic. Això va significar una davallada del rol de la funció pública que va perdre part de la seva capacitat d'actuació directa i fou substituïda per l'acció privada d'organitzacions socials i empreses com a proveïdores de serveis i prestacions. Tot i això, es reforçen els sistemes públics d'Educació, Salut i Serveis Socials, que també comptaran amb proveïdors externs de serveis, mitjançant concerts i contractes de gestió.

Un altre fet a mencionar va ser la celebració dels Jocs Olímpics de 1992 perquè varen suposar una transformació profunda de la ciutat de Barcelona amb moltes obres de millora urbana. La implicació dels sectors econòmics, culturals i socials que se sentiren corres-

ponsables del gran repte col·lectiu que les olimpíades demanaven, va canviar molts aspectes de la vida quotidiana de la ciutadania, amb la conseqüent creació de molts llocs de treball a la nova ciutat moderna i activa que naixia. Un fet que va tenir un cert protagonisme va ser la presència del voluntariat que va experimentar una gran embranzida. Cal recordar que el voluntariat feia anys que col·laborava en la majoria de projectes socials, i gràcies al recolzament de la Generalitat s'havia definit el seu concepte, regulat la normativa de funcionament, i s'havia organitzat al voltant de la Federació del Voluntariat. La celebració dels Jocs Olímpics va permetre donar a conèixer millor la seva activitat i la seva presència però, sobretot, va donar lloc a un increment molt significatiu del nombre de persones voluntàries, i va diversificar el seu perfil abastant més funcions i activitats en àmbits molt diferents, com el cultural, sanitari, social i esportiu.

Malgrat aquesta etapa de creixement, cal recordar que poc temps després d'aquest gran esdeveniment, va arribar la greu crisi econòmica de 1993 a Espanya, que produí un gran augment de l'atur (fins al 24 %) i provocà un augment de l'esquerda de desigualtat entre la societat.

Una altra problemàtica que es vivia al país des de feia uns anys era el nou corrent migratori internacional, molt diferent al que es van viure a mitjans del segle XX, i que avui està present a casa nostra introduint trets multiculturals. El volum d'immigrants que vivia i treballava a Catalunya va créixer molt, i la seva acollida i integració va significar un repte important per aconseguir que es reconegués i s'acceptés a l'altre com a ciutadà. Ha calgut modificar les polítiques socials a fi que siguin més adequades per respondre a les necessitats d'aquest col·lectiu, i en conseqüència, ha estat necessari un canvi metodològic en el treball social que els proporcioni el suport perquè puguin superar les situacions adverses, com ara l'elevada taxa d'atur (més elevada en la població immigrant que en l'autòctona), la denúncia de situacions d'exclusió i xenofòbia i la necessitat de potenciar un diàleg intercultural.

A principis dels anys 2000, Catalunya destacà pel seu creixement econòmic aprofitant l'onada expansiva internacional, la qual cosa va permetre una inversió social important. S'impulsà el desenvolupament de projectes innovadors en les polítiques socials on la col·laboració publicoprivada prengué una nova funció, i en conseqüència, les necessitats formatives en gestió i intervenció varen ser cada vegada més grans, per tal d'aconseguir una major professionalització del sector social.

Però contràriament al que seria desitjable, no es generà un desenvolupament social harmònic i equilibrat, sinó que per contra les desigualtats varen augmentar sorgint una societat no equitativa pel que fa a la distribució de la riquesa. Aquesta transformació de l'estructura social ha estat una característica determinant tant en la fase expansiva entre 2000 i 2007, com en la fase recessiva que s'inicià el 2008 i que es perllongarà durant anys. No podem oblidar que la crisi de 2008 significà un alt creixement de l'atur, que generà un increment de la pobresa, amb l'aparició de noves necessitats socials enfront d'una política restrictiva per part dels poders polítics, que varen reduir significativament la inversió en polítiques socials. Aquestes transformacions van ser d'una profunda gravetat i comportaren un canvi radical en el benestar de la població. La davallada de benestar va provocar el qüestionament de l'eficàcia del model d'uns serveis socials públics i suposadament universals, que posava en evidència la feblesa dels drets individuals de la ciutadania. La insuficient resposta, per part del sector públic, va traslladar a les entitats socials una demanda excepcional d'atenció per part de les persones necessitades, i va provocar un cert desbordament per manca de recursos per atendre-les.

Es pot dir que la crisi del 2008 no és més que una de les crisis periòdiques que el sistema socioeconòmic de mercat genera, condicionant la vida de les persones, en especial dels col·lectius més vulnerables. En aquest sistema, els serveis socials públics no arriben a cobrir totes les necessitats i fan imprescindible la col·laboració de la societat civil. Aquesta, lluny de perdre el seu sentit, torna a ser imprescindible.

Amb una mirada llarga als fets dels darrers anys del segle XX i principis del XXI, podem afirmar que el desenvolupament econòmic espanyol sempre ha estat molt supeditat a la conjuntura econòmica internacional, i a la pròpia evolució política de l'Estat, amb períodes de creixement i altres de recessió. El país passa d'etapes de grans projectes i èxits, a períodes de greus crisis que produeixen un increment de les desigualtats.

Per últim, cal destacar que amb l'impacte de la crisi de 2008 varen aparèixer nous moviments socials i iniciatives comunitàries, que davant les polítiques d'austeritat, alçaren la veu en defensa del bé comú i dels interessos col·lectius, qüestionant el model socioeconòmic que els empobria, i mostrant-se contraris a un Estat feble que no havia estat capaç de respondre a les emergències socials del moment. Aquests moviments socials i iniciatives demanen la seva participació en les decisions i gestió de l'administració, alhora que reclamen a l'Estat la garantia del benestar per tota la població desprotegida.

Les iniciatives comunitàries que ja en altres temps (dels anys seixanta als vuitanta) havien jugat una important funció de cohesió i apoderament de la participació veïnal han revitalitzat el territori, valorant la proximitat i atorgant un nou protagonisme a la ciutadania, utilitzant la presència a les xarxes socials on es crea opinió. Aquesta nova força sorgida des de la base ha provocat una transformació del concepte de governar, que es va convertir en governança, i la comunitat ha assumit un nou rol com a coproductora de les polítiques socials. Aquesta situació ha modificat les metodologies de l'acció social que contempen el treball comunitari com un eix central en la seva intervenció, praxis que durant uns anys s'havia afèblit davant d'una intervenció més individual.

Com a cloenda volem recollir l'opinió de la professora Trinidad Banda Gallego¹ que afirma que a Espanya la formació i la profesiona-

---

1 Banda, Trinidad (2017). Las instituciones formativas del Trabajo Social en España. *Trabajo Social* 19, 137-157. Bogotá: Departamento de Trabajo Social, Facultad de Ciencias Humanas, Universidad Nacional de Colombia.

lització del Treball Social no es poden entendre una sense l'altra, ja que els processos viscuts s'han influenciat mútuament. Aquestes sinèrgies, creiem nosaltres, no es poden desvincular en cap moment del context socioeconòmic en què s'ha viscut al llarg dels anys, que ha fet que els centres de formació i l'exercici professional s'hagin modificat d'acord amb les diferents realitats socials i polítiques, així com les conseqüents demandes socials que han emergit.

El context institucional de la formació en treball social a l'Estat Espanyol i a Catalunya

Jose Fernández i Barrera

Les escoles de Treball Social a l'Estat espanyol varen començar a preparar professionals en un país on no estaven desenvolupades unes polítiques socials que permetessin i fessin comprensibles les funcions a exercir per part dels treballadors/ores socials¹. Malgrat això, els TS varen anar incorporant-se en els diversos àmbits de treball on la seva formació va resultar de gran transcendència. Com a fruit d'una llarga reivindicació perquè els estudis de Treball Social fossin inclosos a la Universitat, i en aplicació de la Ley General de Educación de 1970, l'any 1981² es va aprovar la incorporació dels estudis de treball social a les universitats espanyoles amb la constitució d'Escoles Universitàries de Treball Social.

L'Escola pionera en la formació de TS abans de la seva incorporació a la Universitat va ser l'Escola d'Assistència Social per a la Dona creada l'any 1932 a Barcelona pel Comitè Femení de Milliores Socials. Més endavant, el Consejo Superior de las Mujeres de Acción Católica va promoure la creació de l'Escuela de Formación Social de Madrid que va funcionar primer en període de proves a San Sebastián l'any 1937, i inicià la seva tasca docent a Madrid el curs 1939-40. A partir de 1953, comencen a obrir-se noves escoles. Aquell mateix any es funda l'Escuela de Visitadoras Sociales Psiquiátricas de Barcelona; l'any 1954 es crea l'Escuela de Servicio Social, escola masculina d'assistents socials promoguda per l'OCPD (Orientació

---

1 D'ara en endavant utilitzarem TS per referir-nos als treballadors i treballadores socials.

2 Real Decreto 1850/1981 de 20 de agosto, sobre integración en la Universidad de los estudios de Asistentes Sociales, como Escuelas Universitarias de Trabajo Social.

Catòlica i Professional del Dependent³); i l'any 1955, una altra escola dirigida per les Hijas de la Caridad a Madrid. Les ampliacions continuen en altres províncies promogudes per l'Església catòlica l'any 1958. La Secció Femenina també es va responsabilitzar de la creació d'altres escoles.

Aquestes primeres escoles, així com els títols que lliuraven, eren de l'àmbit privat fos aquest seglar o religiós. Posteriorment, es va començar a considerar la conveniència d'aconseguir el suport públic per la consolidació de la professió.

Per donar legitimitat i oficialitzar els seus estudis, les escoles de Barcelona i Madrid iniciaren conjuntament els tràmits per ser reconegudes oficialment a partir de l'aprovació dels seus plans d'estudi i de sol·licitar la seva incorporació a la Dirección General de Enseñanza Universitaria. Els tràmits pel reconeixement dels estudis es varen iniciar l'any 1955. El mes de desembre el ministre d'Educació va encomanar la resolució sobre aquell assumpte al director general de Enseñanza Técnica, Sr. Armando Durán, que va enviar un comunicat elogiant les activitats que havien estat realitzant les dues escoles⁴.

El mes de juliol de 1956, la Dirección General de Educación va reunir tots els antecedents de les escoles i, juntament amb un ampli projecte de regulació i estructuració de tota la formació professional femenina a escala estatal, va crear una comissió a la qual va participar la directora de l'Escola de Madrid. Aquesta comissió no va arribar a cap resultat que fos satisfactori per a les escoles.

Durant els anys 1957 i 1958 es va continuar insistint al Ministerio de Educación sense obtenir resultats concrets. L'any 1958, la Federación de Escuelas de la Iglesia de Servicio Social, organisme

---

3 Segons Barbero i Feu 2009, els estudis s'iniciaren el curs 1955-1956, el pla d'estudis era "probablement el més complet i equilibrat del moment" però no fou suficient per garantir el seu èxit.

4 Mercè Ranz Bafalluy, *Memoria Histórica de la Escuela Universitaria de Trabajo Social de Barcelona* [documento inédito], 1999.

que agrupava la major part d'escoles que depenien de la jerarquia eclesiàstica, reinicià les gestions amb el Ministerio de Educación, sol·licitant un cop més el reconeixement oficial de les escoles i dels títols que fins aleshores eren privats. El Ministerio va accedir a estudiar el cas i va constituir una nova comissió per elaborar un avantprojecte. La comissió estava presidida pel secretario general Técnico del Ministerio, Sr. Antonio Tena Artigas, i estava constituïda per representants de totes les escoles existents. Les reunions de la comissió varen començar el 16 de juny de 1962 fins que el maig de 1963 varen redactar un document que va ser la base per redactar el Decret de reconeixement⁶.

Entre els anys 1955 i 1964 es produeix, como assenyala Gómez de Castro (1981), el "boom" de creació d'escoles socials que van arribar a ser unes quaranta. Es destaca la iniciativa prioritària de l'Església catòlica en la creació d'aquestes escoles i la seva feminització, ja que originàriament totes eren exclusivament femenines a excepció de la ja esmentada escola d'assistents socials de l'OCPD, que era totalment masculina (Gómez de Castro, 1981:5).

Finalment, després de totes aquestes interminables gestions, l'any 1964 els estudis de Treball Social són reconeguts pel Ministerio de Educación y Ciencia com Estudios Técnicos de Grado Medio amb la titulació de "Asistente Social". Aquests estudis de tres cursos acadèmics comportaven la superació d'una revàlida d'estudis. L'any 1967 es va crear l'Escuela Oficial de Asistentes Sociales a Madrid al recinte de l'Instituto Nacional de Psicología Aplicada y Psicotecnica, que depenia del Ministerio de Educación y Ciencia⁷. Fins l'any 1970 es varen anar reconeixent les 40 escoles que existien com a escoles no oficials⁸, agrupades de la forma següent:

---

5 Orden del 22 de febrero de 1962 para la creación de una Comisión para la reglamentación de la profesión de técnico de Asistencia Social.

6 Decreto 1403/1964, de 30 d'abril de 1964, sobre la reglamentación de las Escuelas para la formación de Asistentes Sociales. També són d'interès la Orden del 31 de julio de 1964, que aprovava el Pla d'Estudis i el quadre horari de l'ensenyament d'Assistent Social, la Orden de 11 de mayo de 1965 sobre la revàlida del Título de Asistente Social i la Resolución de 2 de noviembre de 1965 sobre la Convalidación del Título de Asistente Social.

7 Decreto 20 abril 1967 núm. 986/67 (BOE, 17 de mayo de 1967).

8 Ordre del 4 de maig de 1965 i el 24 de setembre del mateix any, de 4 de gener de 1966 sobre

- 29 escoles que formaven part de la Federación de Escuelas de Servicio Social de la Iglesia.
- 5 escoles eren de la Sección Femenina de la Falange Española.
- 6 escoles amb dependències diverses: Creu Roja a Lleida, Diputació Provincial a Oviedo, Academia Profesional San Isidoro del SEU (Sindicato Español Universitario) de Huelva, l'empresariat de Sabadell i Terrassa, Universidad de Navarra a Pamplona i Universidad Laboral de Zaragoza.

A aquestes 40 escoles se suma l'Escuela Oficial de Madrid el que comptabilitzava l'existència de 41 escoles en aquell període.

El Decret de reconeixement oficial dels estudis de Treball Social va establir que els títols obtinguts a les escoles existents fins aleshores es revalidarien un cop hagués estat reconeguda la seva procedència⁹, però a partir de llavors, es va establir el requisit que per iniciar els estudis en una Escola d'Assistents Socials s'havia de disposar del títol de batxillerat superior, mestre, ajudant tècnic sanitari o pèrit de qualsevol especialitat. També es reconeixia l'accés als graduats socials amb algunes convalidacions.

Com es pot veure, des de la constitució de la primera escola l'any 1932 fins al reconeixement oficial varen passar 32 anys. Per la seva incorporació a la Universitat al 1981 varen caldre 17 anys més. Com assenyala Báñez (1993) aquesta incorporació era necessària per la consolidació del Treball Social com a professió a l'Estat espanyol i com a disciplina, però a la vegada també va suposar un repte, perquè plantejava una sèrie d'exigències a nivell docent i científic (Báñez 1993:43).

El procés de reconeixement universitari va partir d'uns moviments per lluitar per una bona classificació acadèmica d'aquests estudis

---

el reconeixement d'escoles d'assistents socials no oficials (entre d'altres).

9 Disposició transitòria 2na, Decreto 30 de abril de 1964 núm. 1403/84.

que es va iniciar amb moviments estudiantils i de les diverses escoles arreu de l'Estat espanyol i també dels professionals (Fernández, 1976). Els dies 29 i 30 de setembre de 1975, es va realitzar una reunió convocada per l'Escuela Oficial de Asistentes Sociales a la qual van assistir 28 escoles de tot l'Estat. Es van plantejar diversos temes de discussió que van quedar integrats en tres de principals: "1.- Clasificación de los estudios, 2.- Plan de estudios actual y diseño de un Plan de Estudios Universitario, y 3.- Solución inmediata a la forma de realizar la Reválida".

Van iniciar-se diferents accions per aconseguir la classificació universitària dels estudis de Treball Social: visites als rectors de les respectives universitats, articles a les revistes de Treball Social, articles als diaris que van des del 1974 al 76 ¹⁰.

La diplomatura de treball social. Plans d'estudis

A partir del reconeixement de les escoles de Treball Social a la Universitat, el mes d'abril de 1983, es varen aprovar les directrius per l'elaboració dels primers plans d'estudi¹¹. En aquesta Ordre s'establí que els estudis s'estructurarien en tres anys i que els ensenyaments havien de dirigir-se a proporcionar als estudiants els coneixements, capacitats i aptituds necessàries per exercir les seves funcions de manera eficaç, completant sempre, els continguts teòrics amb la necessària formació pràctica. Es consolidava la importància del Treball Social com a disciplina en assenyalar que per la consecució dels objectius establerts, les matèries s'havien de distribuir per àrees amb especial atenció a l'àrea específica de Treball Social que es constituïa com l'eix vertebrador i integrador dels ensenyaments.

Les àrees reconegudes varen ser les següents: a) Àrea de les Ciències Bàsiques, en les quals s'estudiaven les ciències del comportament humà, tant a nivell individual com social, i els fonaments

---

10 D'interès especial consultar l'hemeroteca publicada a la RTS n. 61 p. 84-95 on surten notícies publicades a diaris i revistes de tot l'Estat espanyol.

11 Ordre 12-4-1983. BOE 19-4-1983, núm. 93.

jurídics en què s'emmarquen. L'objectiu d'aquestes àrees era capacitar els estudiants per a la comprensió de les necessitats i aspiracions humanes en el seu procés de desenvolupament en el medi natural i social. b) Àrea del Treball Social, en la qual s'estudia la naturalesa i forma d'organització dels Serveis Socials, així com la metodologia i tècniques pròpies del Treball Social, possibilitant a l'estudiant un coneixement global de les necessitats i recursos socials existents. c) Àrea de Ciències Complementàries, en la qual s'estudiaven aquelles disciplines que pel seu contingut impliquen la formació de l'alumne en sectors complementaris i instrumentals de caràcter bàsic per a una millor comprensió del camp del Treball Social.

Les directrius pels plans d'estudis establiren el pla indicatiu següent:

Quadre 1. Pla indicatiu per als plans d'estudis de treball social (ordre 12-4-1983. Boe, 19-4-1983, núm. 93)

Àrees	Primer curs	Segon curs	Tercer curs
Ciències Bàsiques	- Psicologia General Evolutiva i Diferencial (ob.) - Sociologia General (ob.) - Fonaments de Dret pel Treball Social (ob.)	- Psicologia Social (ob.) - Estructura Social Contemporània (ob.)	
Treball Social	- Introducció als Serveis Socials (ob.) - Treball Social I (ob.)	- Serveis Socials I (ob.) - Treball Social II (ob.)	- Serveis Socials II (ob.) - Treball Social III (ob.) - Política Social i de benestar social (ob.)
Ciències Complementàries	- Estadística i Tècniques d'Investigació Social (ob.)	- Dret Administratiu (ob.) - Economia Aplicada al Treball Social (ob.)	- Antropologia Social i Cultural (no ob.) - Ètica General i del Treball Social (no ob.)
Optatives			

La llei de reforma universitària

Poc després d'aparèixer la primera normativa per a l'elaboració de plans d'estudis universitaris, apareix la Llei 11/1983, de 25 d'agost, de Reforma Universitària en el moment de consolidació d'un estat democràtic amb els objectius següents:

- Actualitzar els ensenyaments i coneixements que s'imparteixen a la Universitat
- Flexibilitzar els ensenyaments d'acord amb l'autonomia universitària
- Potenciar la vinculació de la Universitat a les realitats socials
- Adaptar el sistema d'ensenyament a les directrius de la comunitat europea.

D'acord amb aquests objectius, i pel desenvolupament de la pròpia Llei de reforma universitària es promulgà el Real Decreto 1497/1987, de 27 de novembre¹², on s'establien els criteris i directrius generals dels nous plans d'estudis de caràcter oficial i de validesa per a tot el territori nacional. El desenvolupament d'aquest Real Decreto es va centrar en l'existència de la distribució dels estudis en dos cicles: un primer cicle que permetia l'obtenció d'un títol oficial amb el conseqüent accés a l'activitat professional, i la possibilitat de continuar els estudis en un posterior segon cicle dedicat a l'aprofundiment i especialització en l'ensenyament corresponent, així com a la preparació per a l'exercici d'activitats professionals. La durada del primer cicle es va establir en dos o tres anys que conduïa al títol de Diplomata, Arquitecte Tècnic o Enginyer Tècnic. El segon cicle es va establir amb una durada de dos anys acadèmics (excepcionalment tres) i conduïa al títol de Llicenciat, Arquitecte o Enginyer. S'establiren els supòsits especials per l'accés a segons cicles.

---

¹² BOE, n. 298, de 14 de diciembre de 1987.

De la mateixa manera que va succeir quan els estudis es varen oficialitzar com estudis de grau mitjà l'any 1964, es va fer necessari convalidar el títol d'Assistent Social pel de diplomad en Treball Social, tot i que aquesta convalidació es plantejava imprescindible a efectes acadèmics, però no laborals, no essent possible discriminar a les persones professionals del treball social, assistents socials, amb les que fossin ja diplomades. Amb aquesta finalitat, l'any 1987 va sortir l'ordre reguladora per la convalidació del títol d'Assistent Social a la diplomatura de Treball Social¹³, amb dues possibilitats alternatives: fer un treball o bé un examen amb un temari de vint temes, amb valoració en els dos casos del currículum acadèmic i professional. Per valorar els requisits de les persones que es presentessin a la convalidació, cada universitat nomenava una comissió formada per cinc membres del professorat universitari pertanyents a les àrees afins corresponents. Un d'ells havia de ser nomenat pel rector. Per la valoració del c. v. es tenia en compte el següent: antiguitat professional, exercici de docència a escoles universitàries de treball social, publicacions, participació activa acreditada en congressos, conferències i simposis, cursets d'especialització, actualització i perfeccionament professional en el camp del treball social, conferències pronunciades o ponències presentades en actes celebrats en relació amb el treball social, i finalment, altres mèrits, estudis i activitats. Es va establir un termini de cinc anys amb dues convocatòries anuals per procedir a la convalidació dels títols a cada universitat. Les professionals tenien llibertat per accedir a la convalidació a la universitat que desitgessin dins del territori espanyol. Cada universitat tenia un certa llibertat per fer els temaris de les proves i per valorar-los, així com els treballs que es realitzessin. La realitat va ser que algunes professionals es varen moure pel territori a fi i efecte d'aconseguir millor superació en les proves, però també va haver-hi moltes professionals que varen optar per realitzar excel·lents treballs acadèmics que varen contribuir a ampliar els treballs acadèmics vinculats a la matèria de treball social, que encara eren molt escadussers.

---

13 Ordre de 8 de maig de 1987 per la qual es desenvolupen les disposicions transitòries 2a i 4a del Reial decret 1850/1981, de 20 d'agost, sobre incorporació a la Universitat dels Estudis d'Assistents Socials, com a escoles universitàries de Treball Social.

Pel disseny curricular de la diplomatura en Treball Social, s'establiren els criteris i directrius generals dels nous plans d'estudis: sistema de crèdits teòrics i pràctics, mínims i màxims per titulació, matèries troncales, obligatòries i optatives de cada universitat i de lliure elecció per part de l'alumnat. Les directrius generals dels nous plans d'estudis havien de determinar el mínim i màxim de càrrega lectiva global, i els crèdits havien de determinar-se en crèdits teòrics i pràctics. També es va establir que les matèries dels plans d'estudis havien de vincular-se a àrees de coneixement específiques.¹⁴ Aquesta vinculació implicava que els plans d'estudis de cada titulació que aprovés cada universitat havien d'establir a quina àrea pertanyia cada matèria/assignatura, fet que va determinar que només podia impartir aquestes assignatures el professorat de l'àrea corresponent.

En el marc d'aquestes directrius generals de la LRU es promulga el Real Decreto 1431/1990, de 26 de octubre¹⁵, on s'establiren les directrius generals pròpies dels plans d'estudis que conduïen a l'obtenció del títol de diplomat en Treball Social. Seguint els criteris d'autonomia universitària, sempre que es basessin en les directrius generals, cada universitat tenia la seva pròpia autonomia sobre com desenvolupar-les. Els criteris generals que s'havien de seguir eren els següents:

- Els estudis havien d'articular-se en tres anys amb un número de crèdits a determinar per la universitat específica sempre que no fos inferior de 180 crèdits.
- El pla d'estudis de cada centre havia de tenir en compte les vuit matèries troncales establertes pel RD amb una càrrega lectiva mínima de 117 crèdits.
- Cada universitat establia les matèries a afegir com a obligatòries, optatives o de lliure elecció.
- La càrrega lectiva havia d'oscil·lar entre les 20-30 hores setmanals incloses les pràctiques.

---

14 Les àrees de coneixement s'establiren en el RD 1988/1984, de 26 de setembre (BOE de 26 de octubre)

15 Real Decreto 1431/1990, de 26 de octubre, BOE, núm. 278, de 26 de novembre.

- S'establiren les càrregues lectives mínimes de cada una de les matèries, essent la de Treball Social la que havia de tenir la major càrrega lectiva. Havia de reunir 53 crèdits obligatoris dels totals a impartir en els tres cursos, el que corresponia al 45 % de la troncalitat.

El contingut concret d'aquestes directrius generals va ser el següent:

Quadre 2. Directrius generals dels plans d'estudis per a l'obtenció del títol oficial de diplomada en treball social (real decreto 1431/1990)

Relació de matèries troncales (per ordre alfabètic)	Crèdits			Àrees de coneixement
	Teòrics	Pràctics	Total	
Dret. Estructura general de l'Estat i de l'Administració Pública. Drets, deures i llibertats i les seves garanties. Elements de procediment i recursos administratius. Dret del Treball i de la Seguretat Social. Fonaments de Dret de Família i de Dret Penitenciari.	-	-	8	Dret Administratiu, Dret Civil, Dret Constitucional, Dret Penal, Dret del Treball i de la Seguretat Social i Filosofia del Dret, Moral i Política.
<i>Mètodes i tècniques d'investigació social.</i> Coneixement operatiu dels diversos mètodes i tècniques de les Ciències Socials i la seva aplicació al Treball Social.	-	-	4	Estadística i Investigació Operativa, Metodologia de les Ciències del Comportament i Sociologia.
<i>Política Social.</i> Estructura, contingut i medis de l'acció social, polítiques socials i anàlisi dels models vigents.	-	-	6	Ciència Política i de l'Administració, Dret del Treball i de la Seguretat Social.*
<i>Psicologia.</i> Conceptes bàsics de Psicologia. Processos evolutius i de desenvolupament de la conducta en el medi social. Tècniques psicossocials.	-	-	13	Psicologia Bàsica, Psicologia Evolutiva i de l'Educació i Psicologia Social.
<i>Salut Pública i Treball Social.</i> Coneixements bàsics de Medicina Preventiva i de situacions de necessitat social d'origen mèdic biològic.	-	-	4	Infermeria, Medicina, Medicina Preventiva Salut Pública i Toxicologia i Legislació Sanitària.

<i>Serveis Socials.</i> Naturalesa i objectius dels Serveis Socials, de les institucions prestadores dels mateixos segons els diversos models classificatoris, amb especial referència als Serveis Socials Generals i especialitzats.	-	-	16	Ciència Política i de l'Administració, Dret Administratiu, Dret del Treball i de la Seguretat Social.*
<i>Sociologia i Antropologia Social.</i> Nocions bàsiques de Sociologia. Antropologia Social. Grups ètnics i culturals a Espanya. Marginació social.	-	-	13	Antropologia Social i Sociologia.
<i>Treball Social.</i> Formes històriques i evolució de l'Assistència Social. Conceptes fonamentals de Treball Social. La intervenció professional. Aplicació a les necessitats socials. Es recomana que les universitats valorin la inclusió en els seus plans d'estudi de continguts relatius a la Pedagogia Social, Animació Social i de Grup i Desenvolupament Comunitari	-	-	53	Dret del Treball i de la Seguretat Social i Sociologia.*

* S'incorpora a l'àrea de coneixement de Treball Social i Serveis Socials (Acuerdo de 8 de abril de 1991, BOE. 27 de juny de 1991, pàg. 21483).

La valoració de l'àrea de coneixement de Treball Social i Serveis Socials es produeix el 19 de juny de 1990 per acord de la Comissió Acadèmica del Consejo de Universidades¹⁶ i suposa, tal i como indica De la Red (1997), un pas important en si mateix i un cert reconeixement de l'autonomia de la disciplina.

Es pot veure com en les noves directrius pels plans d'estudis, mentre que a l'any 1983 es destacava la primacia del Treball Social, l'any 1990 es relaten les matèries per ordre alfabètic, fet que va implicar no donar un ordre jeràrquic a cap matèria. Aquest fet podia conduir a conflictes en el repartiment de matèries per àrees de coneixement i com destacava Mira-Perceval (1997), la possibilitat que les assignatures de Treball Social i Serveis Socials les impartís professorat aliè a la pròpia àrea de coneixement (ja que va aparèixer posteriorment). S'aconsellava que es donés un ordre de prefe-

¹⁶ Publicat en el BOE de 22 d'agost de 1990.

rència en les àrees de coneixement que havien de proporcionar la docència de les matèries pròpies (Mira-Perceval, 1997:93).

En les anàlisis diverses sobre la situació derivada de la incorporació dels estudis de Treball Social a la Universitat, l'any 1993 Tomasa Bañez plantejava, com a propostes d'aquell moment, la necessària incorporació de l'àrea de coneixement de Treball Social i Serveis Socials a cada universitat, la facilitació de l'accés dels diplomats en Treball Social a les places de professorat d'escoles universitàries i permetre l'accés dels diplomats en Treball Social a una formació reglada de segon i tercer cicle universitari. Les dues primeres propostes es varen anar aconseguint, ja que es va crear l'àrea de coneixement i es va determinar suficient el títol de diplomatura en Treball Social per a l'accés a les places de TEU (Titular d'Escola Universitària). La tercera proposta va ser més costosa, ja que l'any 2003 els diplomats en Treball Social que desitjaven accedir al segon nivell (llicenciatura) i tercer cicle (doctorat) van haver de fer-ho en altres matèries més o menys afins, com Sociologia, Dret, Antropologia, Pedagogia, Psicologia i altres. En un estudi realitzat l'any 1997 per l'aleshores Col·legi Oficial de Diplomats en Treball Social i Assistents Socials de Catalunya sobre "la situació, perfil i expectatives dels Diplomats en Treball Social i Assistents Socials de Catalunya", es va evidenciar la tendència a accedir a altres títols universitaris superiors per part dels treballadors/ores socials, doncs un de cada cinc tenia o disposaria suposadament (alguns tenien els estudis en curs) d'un títol de llicenciatura¹⁷.

M. Teresa Mira-Perceval (1997) assenyalava com s'havia arribat a una excessiva fragmentació de les assignatures com a resultat de les directrius emanades del RD 1431/1990, i Natividad de la Red (1997) destacava com la creació de les estructures organitzatives al funcionament per departaments més que per centres -en uns estudis en què destacaven des del seu origen les escoles de Treball Social- havia representat un gran canvi.

---

17 Col·legi Oficial de Diplomats en TS i AASS de Catalunya (1997), pàg. 119-120.

Com a balanç general es pot afirmar que el Treball Social ha aconseguit un estatus universitari de reconegut prestigi a partir d'investigacions sobre diversos temes socials, especialment en aquells relacionats amb les noves realitats i reptes socials; com varen ser els Plans Europeus de Lluita contra la Pobresa, temes d'exclusió social, migració, interculturalitat, salut, vellesa, mediació i altres. En aquest sentit, les aportacions inclouen noves metodologies d'investigació i també noves metodologies d'investigació-acció, pròpies de l'enfocament específic del treball social. Les tesis presentades per professorat de Treball Social, Serveis Socials o Política Social fan palesa la configuració del Treball Social com a disciplina acadèmica i les seves interessants aportacions dins de les ciències socials.

Evulció històrica dels estudis de treball social a Catalunya

En el moment que es varen oficialitzar els estudis l'any 1967, i s'hagueren reconegut les escoles existents, a Catalunya hi havia sis escoles: la primera escola creada l'any 1932 a Barcelona, una escola a Sabadell-Terrassa creada l'any 1957 amb el suport dels empresaris del tèxtil i les caixes d'estalvis¹⁸, una escola a Tarragona fundada l'any 1958¹⁹ i una escola a Manresa, fundada l'any 1959²⁰; totes elles vinculades a l'Església catòlica. Hi havia també una altra escola a Barcelona fundada l'any 1953 a la càtedra de Psiquiatria, que depenia de la Secció Femenina i una escola a Lleida (1962) que pertanyia, com s'ha vist abans, a la Creu Roja²¹. En el llibre que teniu a les vostres mans trobareu un extens recull de quina ha estat l'evolució de totes aquestes escoles catalanes.

---

18 Per conèixer la història d'aquesta escola, que es tancà l'any 1973, es poden consultar els llibres de Pilar Porcel referenciats a la bibliografia.

19 Al llibre de Cinta S. Bellmunt *Petjades tarragonines a Catalunya. Vivències de monsenyor Miquel Barbarà i Anglès (2014) es recull un apartat sobre l'Escola de Treball Social, de centre diocesà a ensenyament universitari (p. 92-98).*

20 Existeix una publicació que relata la història de l'Escola Torras i Bages de Manresa, fins al seu tancament l'any 1979, feta per Colomer, M.; Llussà, C. i Bacardit, M. (2009).

21 L'evolució d'aquesta escola està recollida a l'article de Xavier Pelegrí publicat a RTS 196, p. 77-85, l'any 2012.

Catalunya va ser també molt activa en el procés de lluita pel reconeixement universitari de la formació de les treballadores socials. Així, a partir de la iniciativa que va sorgir de la reunió esmentada celebrada a Madrid, a l'Escuela Oficial de Asistentes Sociales, es va crear la zona de Cataluña, Levante y Baleares constituïda per: E. Católica de Enseñanza Social de Barcelona, E. Superior de Asistentes Sociales de Barcelona, E. de Asistentes Sociales de Lérida, E. Torras y Bages de Manresa, E. de Asistentes Sociales de Tarragona, E. de Asistentes Sociales de Palma de Mallorca, E. de Asistentes Sociales de Valencia, E. de Asistentes Sociales de Alicante, Grup d'Investigació en Treball Social (GITS) de Barcelona, Asociación de Asistentes Sociales de Barcelona, Asociación de Visitadoras Sociales Psicólogas de Barcelona, i alumnes d'algunes escoles que van des del 1974 al 1976.

D'aquestes escoles existents en el moment de la primera oficialització preuniversitària, varen passar a ser universitàries i començaren a impartir el títol de diplomant en Treball Social, les dues escoles de Barcelona, l'Escola de Lleida i l'Escola de Tarragona. Inicialment, totes lliuraven el títol a partir de ser escoles adscrites a la Universitat de Barcelona. Varen estar molt temps únicament com a escoles adscrites ja que, a Catalunya, els processos d'integració a la universitat van ser els que es varen produir més tard de tot l'Estat espanyol. Inicialment cada escola va crear el seu Patronat tal i com establia la LRU, i a cadascuna la UB li va assignar un delegat/ada. Se celebraven reunions periòdicament dels directors i delegats de les EUTS per tractar temes d'interès comú.

De les quatre escoles catalanes, l'única que tenia un estatus d'escola pública era l'Escola Superior d'Assistents Socials de Barcelona que va passar al Ministerio de Cultura i, en virtut dels traspassos a la Generalitat de Catalunya, per aquesta condició, semblava que s'havia d'integrar a la UB. Tanmateix aquesta integració no es va produir fins l'any 2001, al cap de més de 20 anys.

Amb la creació de la Universitat Ramon Llull, de titularitat privada, la fins aleshores Escola Universitària de Treball Social de l'Institut

Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona (ICESB) inicià el procés de desadscripció a la Universitat de Barcelona per integrar-se a aquella universitat. Un altre fet a destacar en aquest procés universitari va ser la creació l'any 1991 de tres noves universitats: la Universitat de Girona, la Universitat de Lleida i la Universitat Rovira i Virgili a Tarragona. Aquestes universitats, que fins aleshores havien estat delegacions de la UB, amb el nou estatut poden desenvolupar una activitat més autònoma i satisfer les necessitats educatives de les respectives comunitats. El dia 12 de febrer de 2001 el Consell Interuniversitari de la Generalitat de Catalunya decideix crear estudis de Treball Social a les universitats de Barcelona, Lleida i Tarragona. Amb aquesta decisió desapareixen les escoles adscrites i totes queden integrades a les respectives universitats.

La necessària llicenciatura en treball social

S'ha pogut veure com la formació en treball social ha passat d'una estructura no reglada i d'iniciativa privada, a una fase oficial amb el títol d'Assistent Social (1964) i posteriorment (1981) el reconeixement universitari amb la diplomatura de Treball Social. Segons l'estudi realitzat per l'Instituto Ágora (2000) per encàrrec del Consejo General de Colegios de Trabajo Social "las limitaciones de las que adolece el sistema formativo del Trabajador Social parten de un problema de base en la definición de diplomatura de estos estudios universitarios que se considera, desde cualquier punto de vista, una limitación".

La valoració de l'àrea de coneixement de Treball Social i Serveis Socials va ser un gran avenç, però de seguida es va veure necessari superar el sostre formatiu que representava que Treball Social s'hagués quedat com a diplomatura. El fet que Treball Social no tingués la seva llicenciatura es va considerar no únicament un dèficit en si mateix, sinó també pel conjunt de les ciències humanes i socials en perdre's la perspectiva teòrica nascuda de la intervenció social. Es veia necessari el reconeixement de la llicenciatura en Treball Social amb els seus doctorats específics per poder seguir

desenvolupant la intervenció, la investigació i la innovació des de la perspectiva del Treball Social.

La Recomanació (2001) adoptada pel Comitè de Ministres del Consell d'Europa el 17 de gener de 2001 als països membres sobre els TS, "reconoce que la naturaleza del Trabajo Social profesional requiere el más alto nivel de responsabilidad en la toma de decisiones y que elevados niveles de competencia requieren la formación profesional adecuada, en la que la investigación es fundamental para el desarrollo del trabajo social."

L'obtenció de la llicenciatura en Treball Social es va considerar un objectiu prioritari de l'organització col·legial tal i com es va posar de manifest a l'assemblea del Consejo General realitzada l'any 1991 (Bañez, 1993). A Barcelona, a la reunió d'escoles realitzada el 6 de març de 1992 es va manifestar de manera unànime la necessitat d'aconseguir la llicenciatura. Després de moltes accions amb el Consejo de Universidades, l'any 1995²², es va elaborar un document de fonamentació de la llicenciatura per justificar-ne la seva necessitat. Aquesta proposta es va alentir, ja que no va ser fins a finals del 1998 que el Consejo General de Colegios Oficiales de Diplomados en Trabajo Social y Asistentes Sociales i la Conferencia de Directores de Escuelas de Trabajo Social varen acordar constituir una Comissió Mixta per establir línies conjuntes d'intervenció per procurar l'obtenció del títol de llicenciat/ada en Treball Social.

En el mes de setembre de 1999, la Comissió Mixta va elaborar el document definitiu en el qual es recollia la *Memoria justificativa de solicitud de Segundo Ciclo en Trabajo Social*. La reclamació de l'obtenció de la llicenciatura es va ratificar en el III Congreso de Escuelas de Trabajo Social realitzat a Barcelona el mes de març de 2000. El 8 de maig de 2000 es va lliurar al registre del Consejo

---

22 *Revista Servicios Sociales y Política Social*, 39 (1997). "Los nuevos retos profesionales y la ampliación de la formación académica" de la Memoria Justificativa de la Propuesta de Ampliación de los estudios de Trabajo Social presentada al Consejo de Universidades el 15 de noviembre de 1995.

de Universidades aquesta Memòria justificativa²³. El text de la Memòria presentada es va distribuir entre els col·legis professionals i les escoles de Treball Social i es va publicar a la pàgina web del Consejo General de Colegios Oficiales de Diplomados en Trabajo Social y Asistentes Sociales²⁴ i en moltes escoles universitàries de Treball Social. La sol·licitud va quedar pendent d'un dictamen dels rectors de la Universidad de Castilla La Mancha i de la UNED sobre la idoneïtat d'aquesta sol·licitud reiterada.

Per aconseguir aquest objectiu es va dur a terme una àmplia campanya a favor de la llicenciatura amb lliurament de cartells i manifestacions al carrer que varen tenir una àmplia resposta²⁵.

Tanmateix, quan s'estava esperant la resolució i la finalització d'aquest procés, a partir de l'any 2001 es va endegar ja el procés de titulacions universitàries en el marc europeu d'educació superior (EEES), anomenat Pla Bolonya, que va establir les titulacions de grau, màster i doctorat. El grau era l'equivalent a l'anterior llicenciatura. El Pla Bolonya va situar el treball social, un altre cop, en el repte d'assegurar un nivell acadèmic el més alt possible, i tot i assegurar l'autonomia universitària, es volia aconseguir un acord entre les diverses universitats de l'Estat espanyol. Així primer es va elaborar un llibre blanc sobre els estudis universitaris en el marc de l'ANECA²⁶ i seguidament, quan ja se sabia que els estudis de grau tindrien 240 crèdits ECTS es va elaborar, en el marc de la Conferència de Decanos y Decanas y Directores y Directoras de Trabajo Social²⁷, l'anomenat document de Barcelona que va establir un consens en el nombre de crèdits a donar en les diverses matèries

---

23 MEMORIA JUSTIFICATIVA. De solicitud de Licenciatura presentada en el registro del Consejo de Universidades el 8 de mayo de 2000.

24 <http://www.cgtrabajosocial.es>

25 La web del Consejo General de Colegios de Trabajadores Sociales va disposar tota una sèrie de documents sota el lema "Campaña a favor de la Licenciatura" i varen distribuir cartells i material propagandístic.

26 El llibre blanc sobre el títol de grau en treball social es va publicar l'any 2005 i es pot consultar a: http://www.aneca.es/var/media/150376/libroblanco_trbjsocial_def.pdf

27 Les característiques i història de la Conferència es poden consultar a: <https://conferencia-trabajosocial.blogspot.com/p/quienes-somos.html>

en els plans d'estudis de les universitats que impartien estudis de treball social.

Ple dels membres de la *Conferencia de Decanos/as y Directores/as de Trabajo Social de las Universidades Españolas* a les escales del Palau de les Heures (Campus Mundet) de Barcelona el 14 de setembre de 2007 en què es va aprovar el Document de Barcelona.

L'any 2008 ja es varen començar a posar en marxa els primers títols de grau en Treball Social. Les primeres universitats en impartir aquest títol varen ser la de Saragossa i la Pontificia de Comillas el curs 2008-2009. El curs següent s'hi varen incorporar 17 universitats més, i el curs 2010-2011 ja s'havia implementat a totes les universitats.²⁸ Així, d'una manera indirecta pel canvi d'escenari normatiu es va arribar a obtenir la tan preuada llicenciatura amb el grau,

---

²⁸ Per consultar aquest procés es pot anar a l'article de J. Fernández a la *RTS* n. 196. El nou escenari de la formació universitària en Treball Social, any 2012.

tot i que per arribar a un doctorat s'ha d'haver realitzat un màster, per la qual cosa es pot considerar que el títol de grau ha quedat a cavall entre les diplomatures i llicenciatures de l'anterior sistema.

Referències bibliogràfiques

- Acord de 8 d'abril de 1991, de la Comissió Acadèmica del Consejo de Universidades, pel qual s'afegeix l'àrea de coneixement de "Trabajo Social y Sociales" a les àrees que figuren a l'annex del Real Decreto 1431/1990. BOE, n. 153, de 27 de juny de 1991.
- Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad Universitaria y Acreditación (ANECA) (2005); *Libro blanco del Título de Grado en Trabajo Social*. http://www.aneca.es/var/media/150376/libroblanco_trbjsocial_def.pdf
- Báñez, Tomasa. (1993). La formación de los Trabajadores Sociales. *Revista Trabajo Social Hoy*, 2, Colegio Oficial de Diplomados en Trabajo Social de Madrid, 37-51.
- Barbero, Josep Manuel, i Feu, Montserrat. (2009). *El treball social a Catalunya 1932-1978*. Barcelona: Hacer.
- Bellmunt, Cinta S. (2014). *Petjades tarragonines a Catalunya. Vivències de monsenyor Miquel Barbarà i Anglès*. Tarragona: Silva Editorial.
- Col·legi Oficial de Diplomats en TS i AASS de Catalunya. (1997). *Els Diplomats en Treball Social i Assistents Socials de Catalunya. Situació, perfil i expectatives*. Barcelona: Editorial Hacer, pàg.119-120.
- Colomer, Montserrat; Llussà, Carles, i Bacardit, Montserrat. (2009). *L'Escola de Formació Social Torras i Bages. La voluntat de fer país. Manresa, 1959-1979*. Barcelona: Editorial Impuls per a l'acció social.
- Consejo General de Trabajo Social. (1997). Los nuevos retos profesionales y la ampliación de la formación académica. De la memoria justificativa de la propuesta de ampliación de los estudios de trabajo social presentada al Consejo de Universidades el 15 de noviembre de 1995. *Revista Servicios Sociales y Política Social*, 39, p. 121-129.
- Council of Europe Comittée of Ministers. (2001) Recommendation Rec (2001) 1 of the Committee of Ministers to member states on Social Workers. Adoptada pel Comité de Ministres el 17 de gener de 2001 en la reunió 737. <https://rm.coe.int/native/09000016804d6030>
- De la Red, Natividad. (1997). La formación del Trabajo Social en España, *Revista de Servicios Sociales y Política Social*, 39, p. 97-105.

- Decreto 986/1967, de 20 de abril, por el cual se crea la Escuela Oficial de Asistentes Sociales. BOE, n. 117, de 17 de mayo de 1967.
- Decreto 1403/1964, de 30 de abril de 1964 sobre la reglamentación de las Escuelas para la formación de Asistentes Sociales. BOE, n. 117, de 15 de mayo de 1964.
- Fernández, Jose. (2012). El nou escenari de la formació universitària en Treball Social. *RTS* 196, p. 37-48.
- Fernández, Xose. (1976). Los alumnos se coordinan a nivel nacional. *Revista de Treball Social*, 61, p. 43-48, 1r trimestre.
- Gómez de Castro, Federico. (1981). Referencias normativas y criterios pedagógicos para la planificación y programación de los estudios universitarios de Trabajo Social, en *Memoria sobre los planes de estudios universitarios de Trabajo Social*. Comité Español para el Bienestar Social, Madrid, 1981, p. 5.
- Instituto Ágora. (2000). *Aproximación a la realidad profesional y formativa de los trabajadores sociales*. Madrid: Consejo General de Colegios de Diplomados en Trabajo Social.
- Llei 11/1983, de 25 d'agost, de Reforma Universitària. BOE, n. 209, d'1 de setembre de 1983.
- Mira-Perceval, M. Teresa. (1997). La Formación para el Trabajo Social en España. Planes de Estudio. Niveles y exigencias. *Revista de Servicios Sociales y Política Social*, 39, pàg. 93.
- Orden del 22 de febrero de 1962, para la creación de una Comisión para la reglamentación de la profesión de técnico de Asistencia Social. BOE, n. 56, de 6 de marzo de 1962.
- Orden de 11 de mayo de 1965, sobre la reválida del Título de Asistente Social. BOE, n. 228, de 23 de septiembre de 1965.
- Orden del 31 de julio de 1964, que aprovava el Pla d'Estudis i el quadre horari de l'ensenyament d'Assistent Social. BOE, n. 193, de 12 d'agost de 1964.
- Ordre del 4 de gener de 1966, sobre el reconeixement d'escoles d'assistents socials no oficials. BOE, n. 33, de 8 de febrero de 1966.
- Ordre del 12 d'abril de 1983, per la qual s'estableixen les directrius per l'elaboració dels plans d'estudis de les escoles universitàries de Treball Social. BOE, n. 93, de 19 de abril de 1983.
- Ordre del 4 de maig de 1965, sobre el reconeixement d'escoles d'assistents socials no oficials. BOE, n. 130, de 1 de junio de 1965.

- Ordre de 8 de maig de 1987, per la qual es desenvolupen les disposicions transitòries 2a i 4a del Reial decret 1850/1981, de 20 d'agost, sobre incorporació a la Universitat dels estudis d'assistents socials, com a escoles universitàries de treball social. BOE, n. 115, de 14 de maig de 1987.
- Ordre del 24 de setembre del 1965 sobre el reconeixement d'escoles d'assistents socials no oficials. BOE, n. 242, de 9 de octubre de 1965.
- Pelegrí, Xavier. (2012). La formació: de la resistència a l'acadèmia. 50 anys dels estudis de Treball Social a Lleida. *RTS*, 196, p. 77-85.
- Porcel, Pilar. (1980). L'Escola d'Assistents Social Sabadell-Terrassa. Dins *Vint Anys d'Assistents Socials al Vallès Occidental*, capítol 3. Sabadell: Editora pedagògica del Vallès.
- Porcel, Pilar. (2000). *Des de les arrels a la maduresa. El caminar dels treballadors socials pel Vallès. 40 anys de treball social al Vallès Occidental*. Barcelona: Col·legi de Treball Social.
- Ranz, Mercè. (1999). *Memoria Histórica de la Escuela Universitaria de Trabajo Social de Barcelona* [documento inédito].
- Real Decreto 1431/1990, de 26 d'octubre, pel qual s'estableix el títol universitari de diplomat en treball social i directrius generals pròpies dels plans d'estudis per a la seva obtenció. BOE, n. 278, de 20 de novembre de 1990.
- Real Decreto 1497/1987, de 27 de noviembre, por el que se establecen directrices generales comunes de los planes de estudio de los títulos universitarios de carácter oficial y validez en todo el territorio nacional. BOE, n. 298, de 14 de diciembre de 1987.
- Real Decreto 1850/1981, de 20 de agosto, sobre integración en la Universidad de los estudios de Asistentes Sociales, como Escuelas Universitarias de Trabajo Social. BOE, n. 206, de 28 de agosto de 1981.
- Reial decret 1988/1984, pel qual s'estableix el catàleg de les àrees de coneixement universitàries. BOE, n. 257, de 26 d'octubre de 1984.
- Resolución de 2 de noviembre de 1965 sobre la Convalidación del Título de Asistente Social. BOE, n. 271, de 12 de noviembre de 1965.
- Revista de Treball Social*. (1976). Hemeroteca. Asociación de Asistentes Sociales, Barcelona, *RTS*, 61, p. 84-95.

Història de les escoles de Treball Social a Catalunya

Escola de treball social de l'ICESB-FPT: orígens i evolució (1932-2009)

Teresa Crespo Julià, Carme Fernández Ges, Montse Feu Closas
i M. Lluïsa Marrugat Prió

Introducció

La primera escola de Treball Social (Assistència Social en el llenguatge de l'època) a Espanya va ser fundada el 1932 a Barcelona i incorporada l'any 1978 a l'Institut Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona (ICESB). Fou un centre d'ensenyament que tenia com a funció primordial la formació de professionals del treball social en els aspectes teòrics i pràctics. L'ICESB ha estat un referent distintiu d'aquesta Escola fins que l'absorbí la Fundació Pere Tarrés (FPT), de la Universitat Ramon Llull, l'any 2001.

Les diferents èpoques que va viure l'Escola han estat marcades, d'una banda, pels seus lligams amb institucions de l'Església catòlica, i d'altra banda, per la seva voluntat de seguir, ja des dels seus inicis, els plans d'estudi de les escoles europees. Cal destacar també que la incorporació de l'Escola a l'ICESB va ser transcendental en molts aspectes, però un dels més destacats fou poder compartir professorat amb una gran experiència en el món de les ciències socials. Això va influir en la tendència sociològica de l'Escola i en el seu prestigi dins de l'àmbit social.

En aquest text analitzarem la trajectòria de l'Escola en quatre etapes:

1. Dels seus orígens l'any 1932 fins al 1963 fent referència al seu context.

2. Del 1964 al 1983 com a escola confessional catòlica en contacte amb moviments socials cristians.
3. Del 1984 al 2000 quan es desenvolupa el projecte d'escola universitària.
4. Del 2001 fins al curs 2009-2010, amb l'aplicació de la Declaració de Bolonya i la implementació del grau en Treball Social.

En cada una de les diferents etapes s'exposa la dependència, l'organització, les línies mestres i el contingut dels plans d'estudi, l'enfocament pedagògic, així com la dimensió internacional i de recerca, segons la documentació trobada de cada una d'elles. Al final de cada apartat es destaquen les dades més significatives del període.

La nostra intenció, com a docents involucrades en la formació d'estudiants de Treball Social des de càrrecs de responsabilitat de l'Escola, ha estat fer una narració sintètica de la història de l'Escola a partir de referències bibliogràfiques però també de documents d'ús intern i de reculls de premsa recopilats al llarg dels anys.

Per la seva curiositat i rellevància històrica hem incorporat una anàlisi de la relació detallada de 92 tesines desenvolupades des de l'any 1936 fins al 1974 per estudiants de l'Escola a fi d'obtenir la titulació d'assistent social.

1. De l'any 1932 fins al 1963

En època republicana -l'octubre de 1932- neix l'Escola d'Assistència Social per a la Dona per iniciativa de la Sra. Antònia Farreras, secretària del Comitè Femení de Millores Socials creat el 1926, i del Sr. Raül Roviralta, conseller de la Generalitat. Els quals, després d'estudiar el funcionament de les escoles de Bèlgica, França i Suïssa, afirmaren:

“que no són escoles d'estudis teòrics ni tampoc organitzacions essencialment pràctiques com les escoles de propagandistes polítics o empleats per escriptors. Són escoles a la vegada te-

oricopràctiques destinades a formar treballadors o auxiliars socials, homes i dones competents per a servir d'ajuda i influir en l'educació obrera i per a consagrar-se a dirigir obres socials, d'assistència curativa i preventiva [...] quant més s'estudies les misèries socials millor es troben els mitjans per disminuir-les i es pren consciència de les reformes que poden ser útils [...]

L'espai ideològic de les iniciatives que promogueren la creació de l'Escola a Barcelona es fonamentava en la doctrina social catòlica i en el lligam amb la societat catalana. El "catolicisme social" seguit per l'Escola se situava entre el liberalisme burgès i el col·lectivisme obrer (Barbero i Feu, 2016). Tot i que segons Estivill (2018), "era molt probable que el clima anticlerical que es respirava a Catalunya en aquells anys, actués com a estímul per a la creació d'iniciatives socials i educatives".

Segons Maria Estrada¹ (Barenys i Jutglar, 1976) "Abans de la República difícilment s'hauria pogut organitzar una escola social. Sortíem de la dictadura de Primo de Rivera. La República ajudà, però més encara el govern de la Generalitat en tot allò que representava la cultura i formació del poble". Per tant la creació de l'Escola, com també assenyala Rimbau (1985), la podem situar en el context de l'obra assistencial de la Generalitat republicana, en un clima de llibertat i d'expansió cultural.

Hem de fer esment també en aquest entorn de preocupació social a l'aparició de les primeres lleis socials de la Generalitat².

L'Escola s'instal·là al número 669 de la Gran Via de les Corts Catalanes de Barcelona³, sent la seva directora Anna M. Llatas. Com a requisits per ingressar-hi es demanava certificat d'estudis que acredités una cultura general i també coneixement d'idiomes (particularment francès); més endavant, es va establir una prova d'en-

---

1 Assistent social de la primera promoció i secretària de l'Escola.

2 La Llei de l'atur forçós de 1933, la Llei de mutualitats i la Llei de sanitat i assistència social de 1934.

3 A prop de la seu del Comitè Femení, Ausiàs Marc, 33, entresol, des d'on es van fer els primers tràmits d'informació i matrícula.

trada consistent en contestar un test amb cent preguntes sobre cultura general, art, història, política, etc. (Barenys i Jutglar, 1976). En el document del Comitè Femení de Milllores Socials (1932) sobre la inauguració de l'Escola es descriu el primer Pla d'estudis i els llocs on es pot treballar. Els estudis duraven dos cursos i comprenien una part teòrica i una altra dedicada a la pràctica⁴.

Primer curs (420 h)	Segon curs (422 h)
Economia política (Prof. E. Prat de la Riva)	<i>Curs d'especialització:</i> L'alumna escollia especialitat, entre diferents opcions: - Assistència - Infància - Subintendent de fàbriques - Laborotècnica
Legislació del treball (Prof. A. Gallart i Folch)	
Psicologia (Prof. J. Carreras Artau)	
Sociologia (Prof. J. M. Capdevila)	
Nocions de dret civil i administratiu (Prof. J. M. Tomàs)	
Explicació de les encíclics socials (Prof. canonge doctor Llovera)	
Higiene de la dona (Prof. doctor F. Carreras)	
Nocions d'higiene general social i Puericultura (Prof. doctors Còrdoba i Roviralta)	
Moral filosòfica i exercicis de redacció i elocució (Professora M. L. Morales)	

Font: *La Vanguardia*, 28 de setembre 1932.

El primer curs era introductori, de cultura general orientada cap als deures cívics i morals, amb un complement d'aspectes econòmics i socials. Es feien visites domiciliàries i a establiments "benèfics, culturals i fabrils". I també algun viatge d'estudis a l'estranger⁵, amb la funció de poder-se proveir de models i formes d'intervenció que en altres països europeus havien estat desenvolupats prèviament.

El segon curs especialitzava per a exercir en el camp social, sanitari o en l'industrial. En funció d'aquesta especialització les alumnes s'incorporaven a serveis i "obres socials pròpies per a la dona"

4 Segons Barbero i Feu (2016), el 1r curs tenia 378 h teòriques i 42 h pràctiques i el 2n curs, 262 h de teoria i 160 h de pràctica. A l'article es recullen les assignatures de cada especialitat.

5 L'any 1934 les alumnes de l'Escola realitzaren un viatge d'estudis a França i a Bèlgica, on varen visitar institucions i escoles de "serveis socials".

(assistència social en centres fabrils, cases maternals, hospitals, sanatoris, preventoris, visitadores socials, inspectores de treball...). L'especialitat de Laborotècnica com a nova activitat professional per a la dona, segons publicà La Vanguardia de 28 de setembre de 1932, era considerada molt interessant; metges i "homes de ciència" demanaven "auxiliars amb formació científica", les pràctiques de les quals s'havien realitzat en centres oficials, hospitals, laboratoris o clíniques particulars. En finalitzar els estudis s'havia de presentar un treball pràctic sobre un tema social per obtenir el títol d'Assistent Social⁶.

Segons manifesta Maria Estrada (Barenys i Jutglar, 1976) el camp de la sanitat va ser el primer en què es va poder treballar, principalment en la lluita antituberculosa i en la prevenció de la mortalitat de nens amb discapacitats. En la lluita contra la tuberculosi hi havia una visió educativa i no paternalista (conceptes innovadors per a l'any 1934) que feia cooperar a les persones interessades. En el camp de l'empresa fou més difícil introduir assistents socials i el camp escolar estava molt poc estès.

Cal recordar el context històric de Catalunya en aquesta època⁷ que afavorí que fos a Barcelona on es construís la primera escola: un important desenvolupament econòmic industrial i una àmplia classe obrera desafavorida feia convenient incorporar a les fàbriques assistents socials per intervenir en els problemes dels treballadors. També, com recull Estivill (2018), hi havia com a precedent, "el de la preocupació per la protecció, control i educació dels menors marginats", des del control de la lactància fins a la protecció de la dona embarassada i dels nens abandonats.

Els precedents més immediats de la creació de l'Escola se situen doncs, en el camp de la protecció a la infància (amb la posada en marxa de tribunals tutelars de menors a partir de 1920), en el camp sanitari (amb l'assegurança obligatòria de maternitat de 1929) i en

---

6 Tot i que hi havia matrícula d'oient sense opció al títol.

7 Jutglar (1964), Rimbau (1985), Barbero i Feu (2016) i Estivill (2018).

la demanda provinent del món empresarial (molt més directa en la posterior creació de les escoles del Vallès i de Manresa en la dècada dels cinquanta). Es necessitava millorar la capacitat tècnica de les professionals que hi intervenien i hi havien certs sectors catòlics vinculats al cristianisme social que ho impulsaven.

Amb aquesta dinàmica social, l'Escola s'inscriu l'any 1933 al registre de l'Oficina Internacional del Treball (OIT), on es trobaven ja 161 escoles d'arreu del món. Va ser al 1934 quan va sortir la primera promoció d'assistents socials, la qual va crear la primera associació d'assistents socials de l'Estat espanyol (Feu i Rubiol, 2014).

L'Escola s'inicià amb caràcter privat però ja al 1934 estava a punt d'aconseguir el recolzament del govern republicà. Al 1935 la Generalitat, reconeixent la importància i qualitat de l'Escola, la integra en el Patronat creat per a la formació tècnica de les assistents socials de Catalunya depenent de la Conselleria d'Assistència Social, sota un règim públic de funcionament. Des d'aquest Patronat s'aproven els plans d'estudi i s'establien les condicions per a l'obtenció del títol d'"Assistent Social" (Decret 12/07/1935); en aquest decret s'afirma que els mou la voluntat "d'intervenir en l'obra de millorament social i d'establir a la nostra terra aquells serveis que avui ja abunden en altres països i que reclamen la formació tècnica escolar del personal que els ha d'exercir".

BUTLLETÍ OFICIAL
DE LA
GENERALITAT DE CATALUNYA

Diumenge, 14 de juliol del 1935

Núm. 195. — Pàg. 309

ASSISTÈNCIA SOCIAL
DECRET

La necessitat de transformar les actuals organitzacions de beneficència en altres més adaptades a les modernes exigències del servei social, comporta la preparació del personal tècnic femení per complir la complexa tasca que plantegen les diverses modalitats d'Assistència.

(...) A proposta del senyor Conseller d'Assistència Social i d'acord amb el Consell Executiu,

Decreto:

Primer.- És creat el Patronat per a la formació tècnica de les Assistentes Socials de Catalunya.

Segon.- Les funcions del Patronat seran: entendre en tot allò que faci referència al règim docent i professional de l'Escola d'Assistència Social per a la dona en els seus diversos aspectes i especialment els relatius a les condicions per a l'obtenció del diploma d'estudis o títol d'Assistent Social i composició del Jurat encarregat d'atorgar-los; inspecció de l'Escola; aprovació de plans d'ensenyament; proposta de subvencions; aprovació de reglaments i designació del professorat que proposi l'Escola.

Tercer.- L'escola d'Assistència Social per a la dona queda sotmesa al control del Patronat.

Quart.- El Patronat actuarà sota la Presidència del Conseller d'Assistència Social, o persona per ell delegada, i serà format per tres vocals designats per l'Escola d'Assistència Social per a la dona, i altres tres que podrà nomenar lliurement el Conseller entre persones de reconegut prestigi en les obres d'Assistència.

Barcelona, 12 de juliol del 1935.

Creació del Patronat per a la formació tècnica de les Assistentes Socials. Decret de la Generalitat 12/07/1935.

La Generalitat col·laborà amb l'Escola per trobar sortides professionals per a les alumnes; 11 de la primera promoció varen ser ocupades en organismes oficials, com l'Institut Escola, guarderies, lluita antituberculosa, protecció de la infància..., i “s’aspira que les empreses, com passava a Europa, demanessin els seus serveis per a gestionar les cantines de les fàbriques a fi d’alimentar adequadament els obrers segons la feina que desenvolupaven, així com per gestionar les assegurances, el control mèdic, la selecció de personal i la tasca de divulgació, mitjançant conferències i consells”. (Diario *La Noche*, 13 juny 1936. Entrevista a Anna M. Llatas).

En acabar el curs acadèmic 1935-36 l'Escola es tanca a causa de la Guerra Civil⁸, però ja s’havia posat la base per transformar l’ajuda espontània en una activitat professional. A nivell divulgatiu, en el diari *La Noche*, del 13 de juny de 1936, es publica a la primera plana l’article “Cataluña posee la única Escuela de Asistencia Social de España” on es posa de manifest el valor social de l’Escola a través d’una entrevista amb la seva directora, amb llenguatge propi de l’època: “Aquí se trabaja de firme y con seriedad, quien no tenga verdadera vocación no puede seguirnos”⁹.

Esquerra: Portada del Diari La Noche 13/06/1936, amb la directora Anna M. Llatas i la secretària Maria Estrada. Dreta: Aula amb estudiants de la primera escola.

8 Tanmateix va mantenir les portes obertes realitzant alguna activitat.

9 En el primer curs, de 60 alumnes que varen començar només el varen acabar unes quinze o setze (Ferrer, 1982).

1.1. L'Escola a la postguerra

Després de la Guerra Civil, al 1939, es fa la reobertura de l'Escola amb el nom de Escuela Católica de Enseñanza Social sota el patrocini de l'Església catòlica i que permet l'obtenció del títol d'Assistent Social. Amb el lema "No queremos ser servidas sino servir", l'Escola es presenta com una manera "de prepararse para ejercer una actividad remunerada cuya base es siempre el apostolado social" (*Diario de Barcelona*, 23 febrer 1939).

L'Escola en un context franquista es visualitzava com una escola republicana i per tant, no tenia cabuda en el context de la política educativa del moment. La seva adscripció a l'Església es veié, per part dels seus membres, com la més adequada per a la seva continuïtat.

L'Escola, que es va reobrir l'any 1939, tenia una direcció marcada per l'Acció Catòlica Femenina. Era, però, una escola amb fort accent social i oberta a Europa. La seva directora Natividad Mir havia estudiat i treballat d'assistent social a Brussel·les i tenia una visió molt àmplia dels problemes socials; amb la seva prematura mort l'any 1941 l'Escola entrà en un període de crisi. Entre les assignatures del pla d'estudis aplicat l'any 1939 hi havia Sociologia, Filosofia moral, Pedagogia, Higiene, Qüestió social i problema obrer, Psicologia, Doctrina social de l'església i Higiene de la dona (Colomer, 2006).

L'Escola reneix per l'esforç i els contactes que la seva directora, en l'època republicana, Anna M. Llatas¹⁰ havia mantingut amb Brussel·les i sota la influència del cardenal Mercier, que defensava les escoles per a les dones. Anteriorment, l'any 1925 ja s'havia contactat a Milà amb el Congrés de la UCISS (Unió Catòlica Internacional de Servei Social) adherida posteriorment a la UNESCO (Organització

---

¹⁰ Anna M. Llatas deixà de ser directora de l'Escola per la Guerra Civil; del 1939 al 1941 va ser directora Natividad Mir. El 1941 va tornar a ser directora Anna M. Llatas (coneguda com a Sra. d'Agustí) la qual definia l'escola com un lloc on s'ensenyen les lleis que regeixen el cos i l'ànima.

de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura), que li donaria l'impuls que necessitava per a la seva creació.

En els anys 1940 i 1950 l'Escola estava ubicada al carrer Balmes, 105, 5è 1a de Barcelona. Tot i que no hi havia cap metodologia pròpia del treball social, ja es feien visites a obres socials (casa de maternitat, dispensaris blancs, presó de dones, asil hospital de Sant Joan de Déu, etc.) i després es debatien les visites a classe. L'Escola va seguir la línia de l'escola belga però amb menys obertura ja que "algunes persones havien manifestat que l'Escola era massa avançada" (Colomer, 2006).

Amb la nova situació política, el curs 1942-1943 són eliminades dels plans d'estudis les especialitats existents, desapareixen assignatures com Sociologia i Economia política, i s'inicia un pla d'estudis força diferent del que s'havia implantat el curs 1932-1933.

Primer curs	Segon curs
Filosofia Moral	Moral Professional
Psicologia	Economia Social
Doctrina Social de l'Església	Estadística
Religió	Dret Penal
Dret Civil	Previsió i assistència social
Anatomia i Fisiologia	Psicologia del nen normal i anormal
Higiene General	Classificació de llibres
Puericultura	Cercles d'estudi
Cures d'urgències	Visites a obres socials i cròniques d'aquestes
Economia Domèstica	
Formació Social	
Cercles d'estudi	
Visites a obres socials	
Cròniques de les variants socials	

Font: Pla d'estudis de 1942. Plafó: Formar assistents socials sota el règim franquista 1939-1977 (Acte de celebració dels 70 anys de l'Escola).

A més de les assignatures especificades en el pla d'estudis, per obtenir la titulació s'havia de realitzar una tesina de final d'estudis.

Segons Barbero i Feu 2009, el pla d'estudis "expressa d'una banda la intenció d'eliminar matèries que permeten una mirada sociopolítica i una comprensió científica entorn dels problemes socials i les connexions amb la política social"; i la desaparició de les especialitzacions per a exercir en el camp de la sanitat o en el de l'empresa "podrien ser llegides com una comprensió menys professionalitzadora de l'assistència social".

L'any 1944 l'Escola, que depenia de la Junta Diocesana de Mujeres de Acción Católica, passà a ser filial del Secretariat Diocesà de Beneficència i va comptar des d'aquell moment amb l'ajut del bisbat de Barcelona. Per remuntar la formació fou capdal la figura del canonge Josep M. Llovera (1874-1949), especialista en sociologia cristiana, professor del Seminari de Barcelona i un referent important de l'Escola i de moltes iniciatives del cristianisme social i polític a Catalunya. Especialment rellevant va ser l'arribada a l'Escola del Dr. Pere Tarrés (1905-1950), metge i sacerdot que fent de professor de moral professional i de conciliari de l'Escola, esdevení un estímul per a la formació i una icona del centre pel carisma que tenia especialment entre els moviments cristians (Barbero i Feu, 2009)¹¹.

En aquesta època l'Escola es mostrava activa i participava en actes col·lectius vinculats amb la professió i la doctrina social catòlica. Al 1950 la sotsdirectora de l'Escola, Aurora Garriga, assistí a Brussel·les a les Jornades de la UCISS (Unió Catòlica Internacional de Servei Social), on es trobaven representades un centenar d'escoles catòliques d'arreu del món, i en la seva intervenció manifestà que les dues escoles existents fins al moment a Espanya (la de Barcelona i la de Madrid) treballaven per poder aixecar el nivell de vida de les classes socials més desvalgudes, però amb pocs mitjans. El mateix any l'Escola assistí a la VII Conferència Internacional Catòlica de Servei Social, celebrada a Roma del 7 al 13 de setembre de 1950. Amb aquest motiu el papa Pius XII va rebre al Vaticà 700 assistents

---

¹¹ Com a material vivencial és interessant consultar les experiències de treballadores socials vinculades amb la vida de l'Escola des dels anys de postguerra.

socials i va fer un elogi del seu treball inspirat en la doctrina catòlica (Audiència Pública del Papa del 10 de setembre).

1.2. Bases per al reconeixement oficial dels estudis

Des del 1950, el bisbat de Barcelona es fa càrrec del projecte de l'Escola mitjançant una estructura jurídica i d'esponsorització privada. El patronat denominat Fomento de Acción Social (FAS) coordina la tasca de l'Escola, així com dels organismes que la complementen: el Departament Tècnic de Serveis Socials i l'Agrupació d'Assistents Socials (Feu i Rubiol, 2014). Els estudis no tenien un reconeixement oficial i no el tindrien fins al 1964; va ser al 1956 quan el ministre Joaquín Ruiz Giménez (que posteriorment en època democràtica va ser el primer Defensor del Pueblo d'Espanya) va encoratjar l'Escola a continuar la seva tasca formativa en el camp de les Ciències Socials i va donar autorització per al seu funcionament.

Al 1957 l'Escola es va traslladar del carrer Balmes, al carrer Bonavista número 6 i es compleix el 25 aniversari de la seva creació. La seva primera directora, Anna M. Llatas, es jubila i pren la direcció Mercè Barjau¹².

Es comptava amb 30 professors, entre ells 11 doctors en Medicina, llicenciats en Filosofia i Lletres, en Pedagogia, en Dret, en Ciències Socials, en Teologia..., era un professorat amb una profunda significació humana i social. Segons manifesta Sempronio al *Diario de Barcelona* (1957): "La Escuela, amén de dotar de conocimientos técnicos, procura la formación moral indispensable para actuar de mentora y de amiga de las personas necesitadas. Al propio tiempo enseña a orientarse y a orientar a los demás en medio de la cada día más espesa selva que en todos los países es la legislación social".

Es treballava sense una metodologia definida. A les escoles s'explicava el *casework* però d'una manera totalment teòrica. Va ser al 1959 en el marc de la cooperació internacional que va venir a

---

¹² Fou directora de l'Escola des de 1957 a 1967.

Barcelona, amb l'ajuda de la UNESCO, l'experta Nadir Gouvea per formar les assistents socials en el *casework*, que es definia com un modisme americà per a introduir la psicologia a les escoles de serveis socials. Els seus ensenyaments posaren de manifest que el treball social necessitava una forma pròpia d'actuar (Colomer, 2006).

D'acord amb els ensenyaments promoguts per la UNESCO, des de l'Escola es potenciava l'aplicació del *casework* com a mètode bàsic per a una bona intervenció. Aquest mètode requeria de dots d'observació i de perícia professional per poder fer una diagnòsi i posar l'accent, no només en les dificultats, sinó en les potencialitats de la persona. Des d'aquesta metodologia de treball, un dels instruments fonamentals era l'entrevista, eina cabdal per al coneixement de la persona i la seva sociabilitat, i per poder impulsar les solucions més adients.

Quant al treball a realitzar a la sortida de l'Escola, com a assistents socials, era en guarderies municipals i privades, atenció a les empreses industrials, als dispensaris, sales dels hospitals, parròquies i centres de Càritas; i ja més tard, farien la seva aparició als barris obrers i als sindicats.

Al 1960 la Federació de les escoles de l'Església i l'Oficina d'Assistència Tècnica de l'ONU organitzaren un cicle d'estudis de Treball Social de comunitat dirigit per la italiana Anna Giambruno. El Dr. Rogeli Duocastella en el *Diario de Barcelona* (agost de 1961) manifestà: "Aquests estudis busquen la sistematització de la tasca social col·lectiva mitjançant la qual una comunitat pren consciència dels seus propis problemes i dels propis fins, els situa en ordre per a procedir al seu estudi, per trobar recursos per a resoldre'ls i aconseguir la col·laboració i la preparació en l'àmbit d'aquesta comunitat. Una nova tècnica que donada les característiques de la Ciutat Comtal, ofereix un camp de possibilitats per la seva aplicació i obtenció d'uns resultats favorables".

A finals de la dècada de 1950 i principis de 1960 el Pla d'estudis contenia pràctiques en els dos cursos de la carrera, en centres de

diferents àmbits d'intervenció. Les pràctiques podien realitzar-se en cas necessari en un 3r any, així com el treball final d'estudis. Les assignatures eren molt diverses i estaven relacionades amb les diferents àrees de coneixement. L'Escola mantenia i anava ampliant els seus contactes amb Europa i els estudiants assistien a congressos internacionals (Noruega, Holanda); també participava als congressos de la UCISS a Brussel·les.

El quadre següent il·lustra, en base al certificat acadèmic d'una alumna, la diversitat de coneixements que s'impartien a l'Escola durant els anys 1959 al 1963. Segons hi consta, l'alumna va realitzar les pràctiques en una colònia infantil de França (960 h), en un jardí d'infància (350 h) i a Càritas Diocesana (126 h); i el treball de tesina tractà sobre "Migració i integració familiar".

Primer curs	Segon curs
Fonaments de Filosofia	Sociologia Aplicada
Cultura Religiosa	Caracterologia
Introducció moral professional	Psicopatologia
Pedagogia	Cultura Religiosa
Puericultura Social	Moral Professional
Anatomia i Fisiologia	Higiene de la Dona
Nacions de Dret	Doctrina Social de l'Església
Sociologia General	Demografia i Estadística
Economia	Legislació Social
Doctrina Social i Història Contemporània	Previsió i Assistència Social
Medicina Social	Medicina del Treball
Mètodes de Treball Social	Història de la Cultura
Pràctiques	Mètodes de Treball Social
	Pràctiques

Font: Document facilitat per Amparo Porcel, treballadora social que cursà els estudis en aquest període.

1.3. Tesines de fi d'estudis d'assistents socials

De l'anàlisi efectuada a 92 tesines provinents de l'Escola des del 1936 fins al 1974, es confirma la seva vinculació amb les ciències

socials i amb el professorat afí que orientava cap a l'elaboració de temàtiques pròpies de la seva especialitat. Aquestes tesines de final d'estudis, si bé abasten diferents camps, una majoria d'elles responen a estudis sociològics i d'aprofundiment teòric de temes socials. De cada tesina s'han extret els següents aspectes: any, títol, temàtica, autoria, especificitats.

Les 54 tesines relacionades amb estudis sociològics representen un 59 % del total; són estudis de barris, municipis, de formació, sobre famílies, col·lectius específics, migracions i integració familiar, contes infantils...

Les 20 tesines d'aprofundiment teòric tracten sobre la higiene mental infantil, l'adaptació i labor social de les persones cegues, guarderies, delinqüència juvenil, homenatge a la vellesa, cases de convalsència...

Són 12 les tesines que recullen experiències d'assistència i acció social: formació i actitud de l'assistent social en l'escola de primera ensenyança, la protecció a la jove, l'assistència social a l'escola, treball social a Israel, educació de l'infant, rehabilitació social del malalt mental, mètodes d'intervenció en casos concrets, projecte de treball de grup...

De les tesines restants, 3 són de l'àmbit de salut, amb temes relacionats amb el paper de l'assistent social en un hospital infantil i la necessitat de l'assistent social en les sales d'hospital. I 3 tesines són del treball en empreses, que tracten el desenvolupament del servei social d'empresa, l'aplicació del *casework* en l'empresa industrial, i comentaris d'una assistent social d'empresa.

Com a especificitats dels apartats:

- En tesines d'aprofundiment teòric es recullen antecedents històrics, fonaments, preguntes a plantejar-se i la conceptualització.

- En temàtiques vinculades a estudis sociològics, s'hi inclouen els orígens, desenvolupament i situació dels barris, les causes de les transformacions i dels moviments socials, relats de situacions viscudes, causes dels principals problemes i mitjans per resoldre'ls.
- En algunes tesines s'hi pot trobar una introducció i alguns apèndixs.
- Les tesines relacionades amb l'actuació professional se centren en experiències vinculades amb les relacions humanes, les casuístiques, carències, formes possibles d'adaptació, mètodes d'intervenció i tipus de programes i accions.
- Pel que fa als àmbits d'intervenció, en les tesines de salut es remarquen els problemes socials que poden presentar els malalts, les funcions professionals, les carències del sistema i possibles solucions; també es mencionen alguns casos estudiats; en les tesines d'empresa es remarca la posada en marxa del treball social dins de les empreses, les relacions humanes en l'empresa i el rol i mancances del treball de l'assistent social.

Del contingut de les tesines es poden visualitzar les tendències de pensament i els centres d'interès de les alumnes. Les diverses temàtiques són abordades tenint en compte el marc conceptual, l'origen de les situacions descrites, les causes dels problemes i la labor social a desenvolupar. Situacions que perduren en el temps com a preocupacions del Treball Social.

La relació complerta de les tesines es troba recollida en un document dipositat a la Biblioteca de la Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés (URL). La síntesi d'algunes d'aquestes tesines es publicà a la *Revista de Treball Social (RTS)* en els anys 60 (Rubiol i Feu, 2010).

Dades significatives de la primera etapa (1932-1963)

1932	Creació a Barcelona de l'Escola d'Assistència Social per a la Dona. Primera escola de treball social a Espanya. Pla d'estudis de dos anys.
1939	Represa de l'activitat acadèmica com a escola confessional amb el nom d'Escuela Católica de Enseñanza Social.
1950	El bisbat de Barcelona es fa càrrec de l'Escola, a través d'un Patronat.
1959	Pla d'estudis amb pràctiques curriculars. Formació en casework.

2. Del 1964 al 1983

Al 1964 es va signar el Decret del Ministeri d'Educació sobre la reglamentació de les escoles per a la formació d'assistents socials (Decret 1403/1964, de 30 d'abril) i es va elaborar un pla d'estudis oficial de tres anys de durada per la Direcció General d'Ensenyament Laboral (Ordre de 31 de juliol de 1964). Els estudis contenien pràctiques curriculars i una tesina final que donava dret al títol; el programa concret dels continguts estava adaptat a la realitat del país però complia també les normes de la UCISS que fixava uns mínims per a totes les escoles catòliques del món i estava influenciat per les escoles europees. Aquesta situació va durar fins a la transformació dels estudis en universitaris (1981), i es va publicar l'Ordre de 12 d'abril de 1983 amb les directrius per a l'elaboració dels Plans d'estudi de les escoles universitàries de Treball Social.

Fins a la dècada de 1970 l'organització dels estudis era en dos grups: en horari diürn i nocturn¹³ amb 30-35 alumnes respectivament. Les classes teòriques estaven agrupades en blocs:

a) Formació religiosa i moral professional.

---

¹³ Des de l'Escola Catòlica d'Ensenyament Social situada al carrer Rivadeneyra s'oferí la formació d'assistent social en horari nocturn amb una durada de quatre anys, a la promoció 1972-1976.

- b) Estudi de l'home: psicologia, medicina, psiquiatria i higiene mental.
- c) Estudi de la societat: dret, filosofia social, economia, sociologia, demografia.
- d) Classes pràctiques de casework, metodologia del servei social, cures d'urgència, visites a institucions socials.

Al 1965, es constitueix la Federación de Escuelas de Asistencia Social de la Iglesia de España, formada per 13 escoles de l'Església que depenien directament de la Comisión Episcopal de Caridad y Asistencia Social, que presidia el cardenal Quiroga Palacios, arquebisbe de Santiago. L'any 1966 es posa en marxa el Pla d'estudis de tres anys, les matèries del qual estaven repartides per cursos de la següent manera (tot i que cada escola podia adaptar-lo a la seva línia ideològica i pedagògica):

- En el primer curs s'impartia formació religiosa, psicologia general, sociologia, metodologia, estadística i demografia, elements de dret (civil, penal i administratiu), nocions de medicina, higiene i puericultura, formació "del espíritu nacional", educació física i pràctiques de servei social.
- En el segon curs: formació religiosa, psicologia genètica i diferencial, estructura social contemporània, servei social individualitzat i de grup, pràctiques de servei social, economia, dret del treball i seguretat social, psiquiatria social i higiene mental, formació "del espíritu nacional" i educació física.
- En el tercer curs, moral professional, psicologia social, tècniques d'investigació social, servei social de comunitat i organització de serveis socials, medicina social, educació física i pràctiques de servei social.

Segons el Pla d'estudis de 1966 les matèries vinculades amb les tècniques de servei social i les pràctiques havien de ser impartides per docents amb la titulació d'assistent social. Les pràctiques consistien en treballs d'observació social directa, estudi de temes socials en grups reduïts, pràctiques d'organització i arxiu, casos

senzills a ser possible sota la direcció d'una assistent social. Tots els altres professors/ores havien de ser titulats (diplomats o llicenciats) de les diferents especialitats.

L'Escola s'ubicà al carrer Rivadeneyra, número 6 de Barcelona, a finals dels anys seixanta, amb el nom d'Escola d'Assistents Socials (ECES)¹⁴. La seva directora Montserrat Kichner¹⁵ definia així els objectius de la formació des de l'Escola:

“cal eliminar els obstacles que s'oposen al creixement individual, cal afavorir el lliure joc de les possibilitats [...] ha d'orientar l'individu i les comunitats per a que es valguin per si mateixos. I per això, l'Assistent Social ha de tenir conviccions i ha de reconèixer la consciència humana. Tots els homes tenen capacitat per a superar-se, posseir una tècnica de treball social, i saber exigir fins el que és just; si es demana un rendiment superior a les possibilitats de la persona, la tasca realitzada pot ser nul·la. L'ajuda que presta l'Assistent Social ha de fugir del paternalisme i de l'autoritarisme i de la beneficència, ja que la seva tasca és desvetllar les virtualitats latents per aconseguir el desenvolupament dels individus, grups i comunitats”.

Tríptic Escola d'Assistents Socials (EC de ES) del carrer Rivadeneyra.

¹⁴ Escola Catòlica d'Ensenyament Social.

¹⁵ Exercí el càrrec des del 1967 al 1979.

Segons es recull en el Reglament Intern de l'Escola, elaborat el curs 1968-69, l'assistència a les classes i la realització de les pràctiques professionals era obligatòria, així com l'assistència als cursos i a les conferències organitzades per l'Escola dintre de l'horari escolar. Les pràctiques es realitzarien tres matins a la setmana durant tot el curs i serien supervisades periòdicament. El reglament contemplava l'opció de poder inscriure's a la majoria d'assignatures com a alumnes "oients", prèvia acceptació de la direcció i del professorat de les assignatures escollides.

Cap als anys 70 l'Escola es trobà amb poca convocatòria, ja sigui per causes conjunturals o de coordinació entre els coneixements teòrics i la pràctica professional que necessitava la societat. Davant d'aquesta situació es va plantejar la conveniència d'una renovació que obligava a pensar en un canvi organitzatiu, pedagògic i també institucional¹⁶.

En els anys 1971 i 1972, segons manifesta Montserrat Colomer (FE-EISS, 1973), se celebraren dos transcendents seminaris a Manresa (Barcelona) i a Los Negrals (Madrid) sobre metodologia del Treball Social, amb representants de les escoles de l'Església de l'Estat espanyol. L'objectiu era estudiar la possibilitat d'un mètode bàsic de Treball Social i avaluar la metodologia i el material didàctic disponible a les escoles. Aquest mètode marcà una fita important en l'orientació pedagògica dels estudis amb una estructura, procediment i tècniques pròpies.

2.1. Renovació de l'Escola d'Assistents Socials

Al 1973 es comença a demanar el reconeixement universitari dels estudis d'Assistent Social¹⁷. A inicis de l'any 1974 des de l'Escola d'Assistents Socials del carrer Rivadeneyra s'organitza un seminari sobre Sociologia del canvi social (dirigit pel professor Joan Estruch, de la Universitat Autònoma i el professor Antoni M. Güell, docent de

---

¹⁶ Segons documentació interna de l'Escola.

¹⁷ Des del 1966 els estudis estaven equiparats als tècnics de grau mig, sense ser-ho, i depenien de la Dirección General de Enseñanza Laboral.

l'Escola) i un altre seminari sobre el procés metodològic del Treball Social, a partir d'experiències concretes, dirigit per les treballadores socials Montserrat Colomer, Pilar Malla i Esther Mallas.

A *La Vanguardia* de 26 de juny 1974 es publicà l'article "Es urgente definir la figura del asistente social", on es destaca que a 1500 titulats de Catalunya se'ls passaria un qüestionari sobre la professió elaborat per l'Escola i GITS (Grup d'Investigació en Treball Social). El contingut de l'article, extret de l'entrevista mantinguda amb els professors Joan Estruch i Antoni M. Güell (promotors de l'estudi), mostra l'interès d'avançar en la imatge professional i destaca els següents aspectes:

a) Catolicisme social: l'Escola va tenir un clar caràcter confessional i al llarg de la seva trajectòria mantingué contacte amb moviments socials cristians i s'allunyà de pràctiques benèfiques.

b) Canvi de públic: al principi les alumnes eren de classe alta, noies que procedien de les escoles religioses dels barris burgesos de la ciutat. Més endavant l'alumnat era molt més heterogeni, algunes procedien de comarques, i s'interessaven per estudis d'incidència social.

c) Treball de barri: els camps de treball eren molt diversos, però destaca el treball de barri des de les parròquies, perdent pes el treball d'empresa, que en altre temps havia estat en alça.

Al 1975 GITS organitza la jornada *L'assistent social en el context d'un món en canvi*, en què es va plantejar la necessitat de millorar els estudis i la formació continuada, així com el desig que els estudis no fossin professionals sinó universitaris. Aquesta demanda per uns estudis universitaris va produir una certa tensió en el sector, que va provocar un tancament l'any 1978 d'uns cent assistents socials de les dues escoles de Barcelona a la seu de l'associació professional¹⁸, ja que segons la llei s'havia de definir el caràcter

---

18 Coincidint amb el tancament realitzat en d'altres vint escoles de tota Espanya.

de la professió abans del 1980, i el temps passava i no s'avançava. També es protestava perquè funcionàries de la Secció Femenina de la Falange, amb un curset de cinc dies, es convertien en animadores comunitàries i ocupaven les places de la Dirección General de Desarrollo Comunitario que havien de ser ocupades per assistents socials (*Diario de Barcelona*, 9 de març de 1978).

Va ser l'any 1978 quan l'arquebisbe de Barcelona, Dr. Jubany, demanà a l'ICESB (Institut Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona) la col·laboració per a renovar l'Escola, ja que havia patit un afebliment i baixada de matrícula important i s'apostava per la seva recuperació. L'ICESB era una institució dependent de l'arquebisbat de Barcelona, amb una llarga trajectòria en l'ensenyament de Ciències Socials, que li permetia fer-se càrrec d'aquesta escola, aprofitant la seva estructura organitzativa, cos de professorat i assignatures que podien ser comunes a l'Escola Superior de Ciències Socials i a l'Escola d'Assistents Socials. Això possibilitava impartir conjuntament algunes classes, amb un enriquiment mutu pel fet d'intercanviar experiències i interessos complementaris.

Aquesta nova circumstància va definir la tendència pedagògica de l'Escola en què es prioritzaven les ciències socials i permeté una renovació del professorat amb una presència de docents universitaris de l'àrea de les ciències socials.

Claustre de l'edifici de l'ICESB.

Així l'any 1978 es va incorporar l'Escola d'Assistents Socials a l'ICESB, al carrer Enric Granados, 2 de Barcelona. La directora va ser Maria Teresa Crespo substituint a Montserrat Kichner.

Cal recordar que amb la constitució dels ajuntaments democràtics es va generar una gran demanda de professionals pels serveis socials municipals, i això va revertir en els estudis de treball social i en el major nombre d'estudiants que es matricularien a l'Escola.

En finalitzar el curs 1982-83 es realitzà un acte acadèmic amb motiu de la celebració del cinquantè aniversari de l'Escola d'Assistents Socials¹⁹ de l'ICESB, amb conferència sobre "El serveis socials com a instrument d'una política igualitària" a càrrec del Sr. Francesc Casares, advocat i diputat del Parlament de Catalunya, i una exposició sobre els fets més significatius del mig segle de Treball Social. També, amb aquest motiu, l'equip de redacció de la RTS va convocar en taula rodona a Maria Estrada (secretària de la primera escola) i a tres de les seves directores (Mercè Barjau, Montserrat Kirchner i M. Teresa Crespo) per recollir la seva visió sobre l'evolució de la formació i els condicionaments socials de cada època (Ferrer, 1982).

2.2. Conversió dels estudis en universitaris

El procés de renovació de l'Escola d'Assistents Socials fou impulsat també per la conversió dels estudis d'Assistent Social en universitaris l'any 1981²⁰. L'Escola va esdevenir un centre universitari reconegut en el Reial decret 3004/1983, de 26 octubre, pel qual s'autoritza la transformació de l'Escola d'Assistents Socials de l'ICESB, en Escola Universitària de Treball Social (EUTS-ICESB) adscrita a la Universitat de Barcelona (UB). Es va iniciar el 1r curs de la diplomatura de Treball Social a l'octubre de 1983, alternant durant dos anys el pla antic i el nou.

El programa d'estudis de la diplomatura en Treball Social de 1983 incloïa assignatures optatives a 3r curs, a escollir-ne una per part dels estudiants, i la supervisió de les pràctiques externes. La majo-

---

19 En el fullletó divulgatiu de l'acte consta: 50è aniversari de l'Escola Superior d'Assistents Socials (ICESB, 1983).

20 Regulada per Reial decret 1850/1981, de 20 d'agost, sobre incorporació a la Universitat dels estudis d'assistent social i l'Ordre de 12 d'abril de 1983, per la qual s'estableixen les directrius per a l'elaboració dels plans d'estudi de les escoles universitàries de Treball Social.

ria d'assignatures optatives s'impartien en grups reduïts, amb un mínim de 15 alumnes i un màxim limitat segons la matèria; la matrícula a cada optativa quedava coberta segons l'ordre d'inscripció. Les pràctiques equivalien a un 40 % de les hores lectives i les sessions de supervisió de pràctiques eren de dues hores setmanals i en grups reduïts de 8-10 alumnes.

Aquest Pla d'estudis es va impartir a l'EUTS-ICESB de 1983 fins a 1998.

Primer curs	Segon curs	Tercer curs
Psicologia General, Evolutiva i Diferencial (90 h) Sociologia General (90 h) Fonaments del Dret per al Treball Social (90 h) Introducció als Serveis Socials (90 h) Estadística i Tècniques d'Investigació Social (90 h) Treball Social I (90 h) Història Social (40 h) Pràctiques	Psicologia Social (90 h) Estructura Social (90 h) Serveis Socials II (90 h) Dret Administratiu, Laboral i Constitucional (90 h) Economia Aplicada al Treball Social (90 h) Antropologia Social i Cultural (90 h) Treball Social II (90 h) Pràctiques	Serveis Socials III (80 h) Política Social i Benestar Social (80 h) Treball Social III (80 h) Medicina Social (80 h) Ètica General i del Treball Social (opt. 60 h) Treball Social amb Famílies (opt. 60 h) Treball Social i Vellesa (opt. 60 h) Migracions i Relacions Interculturals (opt. 60 h) Pràctiques de Treball Social i Supervisió

Font: Document intern del programa d'estudis de 1983.

Un bloc de les assignatures del Pla d'estudis estava compostat per Treball Social, Serveis Socials, Pràctiques i Supervisió. La resta d'assignatures eren les que donaven un contingut conceptual i instrumental, i complementaven i potenciaven la formació específica.

La formació tenia un caràcter tècnic i professional, una part important es fonamentava en l'aplicació dels coneixements adquirits de les ciències socials i humanes, potenciant una actitud oberta als canvis socials constants de l'estructura social i el sistema produc-

tiu, per poder intervenir adequadament contemplant la globalitat de la persona (Programa EUTS-ICESB 1992-93).

Dades significatives de la segona etapa (1964-1983)

1966	Aplicació del Pla d'estudis del títol d'Assistent Social de tres anys de durada.
1978	Integració de l'Escola d'Assistents Socials a l'ICESB.
1981	Incorporació dels estudis d'assistent social a la Universitat.
1983	Inici de la diplomatura de Treball Social a l'EUTS-ICESB. Centre adscrit a la UB.

3. Del 1984 fins al 2000

La incorporació dels estudis de Treball Social a la universitat i l'adscripció de l'Escola a la Universitat de Barcelona van fer augmentar l'alumnat i, tenint en compte les demandes de matrícula, es van fer dos grups -matí i tarda-, de 60 alumnes cadascun. A causa de l'augment de la demanda en el curs 1984-85 es va augmentar el nombre d'alumnes per classe fins a 85, que amb l'augment continuat de la demanda va obligar a fixar un nombre màxim de 100 alumnes per aula el curs 1988-89²¹. Al curs 1985-86 va sortir la primera promoció universitària.

La direcció de la nova organització de l'Escola Universitària de Treball Social (EUTS) la va seguir assumint Maria Teresa Crespo. D'acord amb els estatuts de la Universitat de Barcelona, el 28 de novembre de 1985, el rector de la Universitat Dr. Antoni Badia i Margarit la va nomenar directora de l'Escola, càrrec que va mantenir fins al 1994, quan va ser nomenat el Dr. Joaquim Novella, de la Facultat d'Econòmiques i professor de l'Escola de Ciències Socials de l'ICESB, com a professor delegat de la Universitat de Barcelona. Juntament amb el procés de transformació universitària, el centre seguí una reforma en la seva organització interna, per tal de

---

²¹ El curs 1992-93 el nombre d'alumnes matriculats a l'Escola era de 666 distribuïts entre matí i tarda.

configurar una estructura pròpia i de caire universitari. A nivell acadèmic es creà el Departament de Treball Social, els càrrecs de sotsdirectora i cap d'estudis (assumits per les professores Carme Garriga i Montse Feu respectivament), les figures de coordinadors/ores de curs i de pràctiques²², el Consell d'Estudis i altres òrgans que van anar definint les característiques de l'Escola. En la mateixa línia es va reorganitzar la Secretaria Tècnica i Administrativa de l'Escola amb personal propi i organització autònoma, per fer front a les necessitats administratives de cada moment²³.

També es va elaborar un document que va ser treballat i aprovat en claustre sobre "òrgans de participació" per tal d'establir un nou funcionament i millorar la relació entre els diferents estaments, i potenciar la participació de totes les persones que formaven part de l'Escola, alumnat inclòs.

El curs 1992-93 es va redactar la Normativa de l'Escola i la de funcionament intern, així com també els estatuts. El professorat estava agrupat en àrees o departaments (Treball Social, àrees teòriques i pràctiques) i constituïa el Claustre de l'Escola.

Entre el cos docent de l'EUTS de l'ICESB de finals dels anys 80 i principis dels 90, consta en documentació de l'Escola que hi havia professionals de reconegut prestigi i tècnics de l'administració i/o d'entitats socials vinculats per convenis de col·laboració²⁴. També cal recordar la tasca de les supervidores de pràctiques, treballadores socials en actiu, per la importància de transmetre la seva experiència professional als estudiants.

---

22 Exerciren com a coordinadores de pràctiques, les professores Laura Actis, Agustina Ureña, Rosa Plana i Elisabet Font.

23 La Secretaria Acadèmica l'assumí M. Lluïsa Marrugat i la Secretaria Administrativa, Mercè Rodon.

24 Entre ells: Josep Adelantado, Josep Arenas, Josep M. Blanch, Raimon Bonal, Salvador Carrasco, Núria Carrera, Ferran Casas, Montse Cusó, Pilar Malla, Pilar Massana, Pere Orríols, Conxita Requena, Josep M. Rueda, Sebastià Sarasa, Ricard Valls, Conxita Vila, Marino Villa.

Direcció	
Directora: M.ª Teresa Crespo Vice-directora: Carme Garriga Cap d'Estudi: Montserrat Feu	
Coordinació	
Coordinació de Pràctiques: Agustina Ureña Coordinació 1r. curs: Santiago Perera Coordinació 2n. curs: Aurelio Díaz Coordinació 3r. curs: Jordi Sabater	
Professorat	
ÀREA DE DRET Mª Antonia LARRIÑAGA Josep Mª GUERALT Immaculada REDONDO	ÀREA DE TREBALL SOCIAL I POLÍTICA SOCIAL Lluisa ACTIS Teresa ARAGONÉS Lourdes ARAMBURU Ruix BEL Berta BODAS Jaume CAMALLONGA Maribel CASPHERROS Pilar CARRERAS Esperança ESTEVE Carme FERNÁNDEZ Montserrat FEU Isabel GAMBÀ Carme GARRIGA Marta GAUJOLÀ Miquel GOMEZ Rosa GONZÁLEZ Antoni HERAS Carme LAVANDERA Antoni LAZARO Mª Lluïsa MARRUGAT Mª Teresa MARTÍ Anna MARTINEZ Pilar NUÑEZ Carmina PUIG Rosa PLANA Margarita FRADELL Jordi SABATER Margarita SAIZ Mercedes TATJER
ÀREA D'ECONOMIA Mª Eugènia ANDREU Josep L. FROGES	Carme TUCELA Patricia TSCHORNE Agustina UREÑA Assumpció VAL
ÀREA D'ÈTICA Mª Teresa FUENTES	
ÀREA D'HISTÒRIA Mª Teresa CRESPO Jordi SABATER	
ÀREA DE MEDICINA Oriol MARTÍ	
ÀREA DE PSICOLOGIA Victor CABRÉ Santiago PERERA	
ÀREA DE SOCIOLOGIA I ANTROPOLOGIA Victor CLIMENT Aurelio DIAZ Adriana KAPLAN Jesús MATAMALA Santiago PERERA	
Més veu col·laboradors	

Cos docent de l'EUTS-ICESB. Tríptic del curs 1992-93.

Aquesta etapa es caracteritzà per un treball intens de sistematització, de revisió, de potenciar el treball de reflexió i d'investigació dintre de l'Escola. "L'Escola continua amb una actitud activa i creativa en les seves responsabilitats docents i la seva vida va adquirint una major complexitat i riquesa". "Es manifesta la voluntat de publicar algunes de les elaboracions realitzades pel professorat..., a fi de proporcionar uns materials de formació vàlids per als estudiants i també per als professionals" (Memòria de l'EUTS 1986-87). Aquest desig es va veure plasmat en la publicació del llibre *El Treball social: conceptes i eines bàsiques*, l'any 1989 (després d'aquesta primera publicació de l'EUTS, en vingueren d'altres com consta en l'apartat 3.7).

La dinàmica de l'Escola requeria d'un treball conjunt, en què la participació de tot el professorat i de l'alumnat tingués un espai molt important. El curs 1992-93 va estar centrat en un treball col·lectiu del cos docent per a la redacció del nou pla d'estudis d'acord amb les necessitats de la societat i en especial per tal d'harmonitzar la formació universitària a nivell europeu, en perspectiva de la lliure circulació de professionals i treballadors. El procés seguit en la redacció del pla d'estudis fou molt positiu especialment perquè facilità un treball de reflexió molt intens sobre els objectius pedagògics i les possibilitats d'una millora en la qualitat de l'ensenyament, així com una major cohesió de l'equip docent. El nou pla s'inicià el curs 1994-95.

Pel que fa a la vinculació dels estudiants, durant la primera setmana del curs s'organitzaven activitats especials per als alumnes de 1r curs encaminades a donar diferents tipus d'informació sobre la Universitat i l'Escola, a fi de proporcionar-los els elements necessaris per tal de conèixer què significava ser un estudiant universitari de Treball Social, i tenir informació sobre les institucions implicades, la professió de treballador/a social i el tipus de formació necessària per exercir-la. També s'aprofitava l'ocasió per demanar a tot l'alumnat la participació en la vida de l'Escola i en l'elecció dels delegats/ades de curs. Per inaugurar el curs es feia una conferència per part de persones rellevants del camp social.

Al llarg dels anys de la seva existència, va ser propòsit de l'Escola que no existís discriminació econòmica en l'accés al centre. Per això s'adaptaren les condicions de matrícula en casos especials i es reduïren els costos dels estudis als qui justificadament ho demanessin. Dins de les possibilitats de l'EUTS es concedien terminis més llargs dels fixats per abonar les despeses dels estudis i s'atorgaven beques parcials a fons perdut. També es tramitaven els expedients per obtenir beques oficials del Ministeri d'Educació i Ciència.

3.1. Línies mestres del projecte d'Escola Universitària de Treball Social (EUTS)

Les línies mestres de l'EUTS de l'ICESB poden ser agrupades segons els aspectes organitzatius i metodològics que possibiliten una qualitat formativa així com un rigor en l'exercici professional²⁵:

a) A nivell institucional:

- Proporcionar al professorat les eines de treball i tècniques, així com els coneixements necessaris per a la formació d'uns futurs professionals creatius i autònoms.
- Realitzar reunions de coordinació i convocar claustres per discutir els problemes que poguessin existir i fer un seguiment del grup.
- Fer trobades entre professors de teoria i pràctica per lligar més aquests dos aspectes de l'ensenyament.

b) A nivell pedagògic:

- Marcar clarament els objectius de les assignatures, delimitar els mitjans i avaluar-los.
- Limitar la informació de les matèries i potenciar l'aprofundiment i la pràctica de cada assignatura.
- Marcar i definir les àrees d'ensenyament.
- Potenciar la coordinació.

La interdisciplinarietat a l'Escola es considerava molt important, com un procés d'aprenentatge per treballar amb altres professionals, en la futura vida professional. Les comissions de treball eren les encarregades de portar a terme els objectius de desenvolupament acadèmic i pedagògic, i d'aglutinar els diferents docents de l'Escola. El planteig interdisciplinar i transversal d'aquest model requeria un treball en equip i la creació de sinèrgies entre el professorat i els coordinadors de les comissions dins del Consell Acadèmic.

---

²⁵ A partir de documentació interna del curs 1992-93.

L'Escola, a través de l'acció quotidiana d'ensenyar, podia afavorir unes determinades qualitats en l'alumnat. Per aquest motiu, es potenciava impartir les classes de forma creativa, no repetitiva d'uns apunts, sinó que fessin pensar, actuar, i intervenir l'estudiant, donant-li els elements necessaris per al tipus de professional reflexiu que es desitjava formar. En el mateix sentit, s'havia de fer un plantejament semblant en les proves o treballs que es demanessin. Calia motivar l'estudiant per a l'estudi, i cuidar la relació personal i acadèmica amb ell. Amb aquest objectiu s'organitzaven tutories o permanències per part del professorat, per establir aquests contactes.

Calia fixar una normativa mínima sobre els aspectes metodològics que l'Escola exigia com a quota comú per a totes les assignatures. Així es va redactar un document orientatiu per al professorat, que havia de servir per unificar el tipus d'exigència i el mètode de treball que l'escola demanava.

També es va organitzar el 1992 un Seminari Permanent de Treball Social format per professorat de l'EUTS on es plantejaven qüestions relatives a l'Escola, a la professió i als plans d'estudi, es debatien temes vinculats amb la transmissió d'actituds i valors, i sobre les exigències pedagògiques que se'n derivaven.

D'altra banda, hem de ressaltar els exàmens de revàlida per als alumnes del Pla d'Estudis d'Assistent Social que en l'EUTS-ICESB va finalitzar el curs 1984-85. Aquestes proves es van anar convocant fins a la llei d'extinció del Pla al 1986, i es van realitzar a la Universitat de Barcelona, que va acceptar la responsabilitat de constituir el Tribunal i l'avaluació de les proves. Les proves no van ser ben acollides pels estudiants de les escoles de Treball Social, i generaren protestes per a la seva supressió.

El 1987 va sortir l'ordre reguladora per la convalidació del títol d'Assistent Social a la diplomatura de Treball Social (Ordre de 8 de maig), amb dues possibilitats alternatives: fer un treball o bé un examen amb un temari de vint temes, amb valoració en els dos casos del currículum acadèmic i professional. Al maig de 1988 van

tenir lloc les primeres proves de convalidació de títols, convocades per la Universitat de Barcelona.

Durant aquests anys d'adscripció, l'EUTS va estar atenta a les necessitats dels professionals, des dels canvis de titulació a les exigències que això va anar comportant, com fou la formació continuada o permanent.

Al 1990 es crea la Comissió de Treball per l'elaboració del nou Pla d'Estudis que representava un canvi substancial, sobretot amb la diversificació d'assignatures troncal i obligatòries, i assignatures optatives, així com crèdits de lliure configuració. El disseny i la redacció s'aproven l'any 1992, i la Universitat de Barcelona, el juny de 1993, va atorgar l'autorització per a la seva implantació.

Els objectius del curs 1992-93, recollits en tríptic informatiu, es concreten en:

- a) Proporcionar els instruments d'anàlisi de la realitat que permetin comprendre la dinàmica social i els mecanismes que hi actuen (Economia, Història, Psicologia, Sociologia, etc.).
- b) Proporcionar la metodologia i la tècnica necessàries per a l'exercici de la professió, per tal d'actuar d'una manera crítica, responsable, creativa i compromesa amb la realitat.
- c) Preparar per a realitzar el treball en equip, professional i interprofessional.

Es tractava de donar les eines necessàries als futurs treballadors/ores socials mitjançant la integració d'una formació teoricopràctica que s'adeqüés als canvis de la societat.

Les orientacions generals del nou pla d'estudis eren les següents:

1. Estructuració de les assignatures en troncats, obligatòries, optatives i de lliure elecció, amb una càrrega lectiva comptabilitzada en crèdits.
2. Assignatures majoritàriament quadrimestrals.
3. Desaparició de l'estructura de cursos. L'alumne/a podia construir el seu propi currículum sempre i quan seguís els prerequisits establerts.
4. Opcionalitat força elevada, segons els interessos de l'alumne/a.
5. Orientació interdisciplinar.
6. Bloc d'assignatures sobre Europa, que permetia la facilitat de moviment dels estudiants a l'estranger.
7. Canvis importants en la metodologia per tal d'optimitzar la càrrega lectiva de l'ensenyament, amb una potenciació del treball personal de l'alumne/a. Estaven previstos seminaris de lectures i de teorització de ciències socials i humanes, i també la realització d'una memòria fonamentada en la reflexió, la recerca, treball creatiu i capacitat d'integració dels coneixements adquirits.

Va ser al curs 1994-1995 quan s'inicià la impartició de la carrera segons el nou pla d'estudis, homologat pel Consejo de Universidades el 26 de maig de 1994 i coincideix amb el canvi de direcció de l'Escola, sent el Dr. Jordi Riera qui n'assumeix el càrrec. Ambdós fets van comportar un curs acadèmic presidit per una gran complexitat.

3.2. Formació permanent i de postgrau

A partir del curs acadèmic 1987-88 consta documentat que s'oferiren varietat de cursos i seminaris. Entre els quals: Curs sobre Infància Maltractada (30 h), Salut Mental i Treball Social (21 h), Curs de Preparació per a la Convalidació del Títol d'Assistent Social (51 h), Treball Social amb Grups (33 h), Imatge Pública i Comunicació (24 h), Planificació i Avaluació (24 h), 36 hores amb la SIDA (36 h), Seminari de Teoria Psicoanalítica, Aplicació a la Funció del Treballa-

dor Social (30 h), Seminari sobre Treball Social Familiar I i II Nivell (40 h), Seminari sobre Psicopatologia (30 h).

L'any 1989-90 també s'oferí un curs de postgrau sobre Treball Social i Vellesa, amb una durada lectiva de 230 h de teoria i una part pràctica de 100 h distribuïda entre la realització d'un treball, tutories, classes d'orientació i visites a diferents institucions. Els cursos de postgrau posteriors ampliarien la seva durada per tractar amb un major aprofundiment el seu contingut.

En els anys 1993 i 1994 es continuaren impartint cursos de formació permanent i el Postgrau d'Atenció Primària de Serveis Socials. Aquest postgrau tenia una càrrega lectiva de 500 hores, entre teoria i pràctiques, i s'organitzà per possibilitar el seu seguiment en dos anys. Entre les temàtiques tractades figuraven:

- Treball social comunitari i interdisciplinarietat.
- Treball social amb la família des dels serveis socials.
- Treball social amb població multicultural.
- Treball social amb grup i animació comunitària.

Els cursos organitzats per l'EUTS durant aquests darrers anys per complementar la formació inicial, i per respondre a l'interès dels professionals dels serveis socials tenien una durada entre 20 i 30 h i eren de temàtiques molt diverses. Entre els quals s'impartiren: Supervisió de Professionals del Treball Social, Intervenció Social per a la Protecció del Menor, Discapacitat i Ocupació, Gerontologia, Interdisciplinarietat i Intervenció, Teràpia Familiar, Salut Mental Comunitària, La Intervenció en Treball Social, La subtil discriminació de la dona en els anys 90, i Qüestionaments ètics en la societat tecnològica.

Dintre de la formació permanent també s'organitzaren gran quantitat de conferències i taules rodones sobre temes d'interès per a la intervenció professional i el públic en general, així com projecció de films relacionats amb temes socials.

D'altra banda cal esmentar la participació de professorat de l'EUTS a les Jornades d'Alacant (2-3 desembre de 1993)²⁶ sobre Teoría y Práctica del Trabajo Social, organitzades pel CEBS (Comité Español de Bienestar Social). I també que l'Escola va acollir durant els anys 1993 i 1994 l'Escola d'Estiu de Serveis Socials de la Diputació de Barcelona, a la seva seu del carrer Enric Granados, número 2, adreçada a la formació permanent dels professionals en actiu.

3.3. Projecte pedagògic per cursos segons el Pla d'estudis 1994-95

El nou Pla d'estudis 1994-95 estructurat en assignatures troncal, obligatòries, optatives i de lliure elecció, incorporà un sistema de crèdits per comptabilitzar les hores de durada de cada una d'elles (cada crèdit equivalia a 10 h en la teoria, i a 20 h en les pràctiques). La càrrega lectiva total de la diplomatura era de 207 crèdits distribuïts en tres cursos acadèmics.

Primer curs	Segon curs	Tercer curs
Treball Social I (13 cr.)	Treball Social II (9 cr.)	Treball Social III (6,5 cr.)
Antropologia Social I (2 cr.)	Tècniques I de Treball Social (3,5 cr.)	Serveis Socials III (4,5 cr.)
Economia (6 cr.)	Psicologia Social (6 cr.)	Medicina Social (4 cr.)
Fonaments del Dret (8 cr.)	Dret Aplicat al Treball Social (4 cr.)	Pràcticum (28,5 cr.)
Història Social (6 cr.)	Estructura Social (5 cr.)	
Psicologia General (7 cr.)	Serveis Socials II (3 cr.)	
Serveis Socials I (8,5 cr.)	Política Social (6 cr.)	
Sociologia (6 cr.)	Antropologia Social (5 cr.)	
Mètodes d'Investigació (4 cr.)	Treball Social i Ètica Professional (6 cr.)	
Estadística (4 cr.)	Tècniques II de Treball Social (2,5 cr.)	
Introducció al Treball Social en Famílies (3 cr.)		

Font: Document intern del Pla d'estudis de Treball Social d'EUTS-l'ICESB (1996). Assignatures troncal i obligatòries

La metodologia era un dels aspectes que l'Escola considerà prioritari en el seu projecte educatiu. I més tenint en compte que en l'àmbit de les professions socials prenen cada vegada més importància, al costat de l'adquisició dels coneixements més actuals, la

²⁶ Les professores Rosa Plana i Carmina Puig presentaren Comunicació sobre el Pla de Pràctiques i Supervisió.

necessitat del domini de les estratègies i tècniques d'intervenció i la capacitat de plantejar dissenys i projectes interdisciplinars. Per aquestes raons es plantejava una metodologia activa de l'ensenyament universitari basada en el protagonisme de l'estudiant en el seu propi procés d'aprenentatge, el treball en grup/equip, el contacte directe amb el món professional a través de les pràctiques i l'orientació a càrrec de tutors i professors.

El primer curs tenia un caràcter bàsicament generalista. Es tractava que l'estudiant s'introduís a la realitat teoricopràctica de les diferents ciències socials i jurídiques, i una introducció teòrica a la disciplina de Treball Social. Un dels instruments pedagògics al qual es va dedicar més esforç a primer curs va ser el Seminari, entès com un espai d'aprenentatge en grup petit (12-14 alumnes), que acompanyat per un professor-tutor/a, abordava continguts específics provinents de les assignatures, amb objectius bàsics de millorar d'habilitats i actituds, i d'oferir una visió global que superés la fragmentació de les diferents assignatures; així com un primer contacte amb l'entorn, la professió i els professionals del Treball Social. Els crèdits de Seminari s'obtenien del creditatge cedit per cada una de les assignatures.

El Seminari s'introdueix a l'Escola a partir de l'any 1994 en primer curs, dins de l'opció formativa pròpia de la Universitat Ramon Llull, a la qual està adscrita l'Escola. És un espai privilegiat per a una primera aproximació a la realitat social i professional.

El projecte pedagògic de Seminari, especificat en document dirigit al professorat (1996-97), defineix els objectius, la metodologia, la funció de la tutoria i del coordinador/a, així com del procés avaluador de l'estudiant en cada quadrimestre. La valoració final partia d'una avaluació inicial, i tenia en compte l'avaluació continuada de les tasques desenvolupades i una autoavaluació reflexiva per part de l'estudiant²⁷.

---

27 Montserrat Feu (docent) i Rosa Plana (docent i coordinadora de pràctiques) varen presentar Comunicació sobre el Projecte Pedagògic de Seminari al Congrés Estatal d'Escoles de Treball Social (2000).

La tasca del Seminari recollia les iniciatives i alguns dels centres d'interès dels estudiants, temes socials d'actualitat, visites a centres, entrevistes a professionals, xerrades... de forma coordinada amb les assignatures de primer curs, per tal d'integrar els coneixements que els estudiants anaven adquirint. El Seminari es fixava com a objectius:

- Desenvolupar habilitats i estratègies d'aprenentatge: lectura comprensiva, expressió oral i escrita, recollida d'informació, anàlisi i comprensió de la realitat des de diferents disciplines.
- Potenciar i millorar actituds: reflexió sobre les pròpies actituds en relació amb els altres, la flexibilitat davant les situacions de canvi, la tolerància i la solidaritat.
- Fomentar la capacitat de treball en grup i en equip.

Com a aproximació al coneixement científic, l'estudiant seguia tot un procés centrat en la percepció de la realitat, a partir de diferents activitats d'observació (a l'aula, al carrer, a un barri), de recollida i anàlisi de la informació des de diferents fonts documentals i utilitzant diferents tècniques de registre i també d'habilitats interpersonals. El territori era un eix vertebrador a nivell d'adquisició dels coneixements que ha de tenir el treballador social sobre el territori on intervé (perfil de població, serveis, vida associativa, dinàmica social...). En grup de 4-5 estudiants es realitzava una entrevista a un treballador/a social d'un servei per conèixer les seves funcions, programes i projectes que portava a terme, i també a una persona significativa del barri per conèixer la seva visió del territori.

Així, el Seminari de primer curs com a espai d'aprenentatge abordava continguts pràctics de les assignatures, i habilitats i actituds útils per a la professió.

A segon curs, l'objectiu bàsic era l'aprofundiment teòric conceptual de les diferents matèries i una immersió en el saber fer de l'estudiant, a través de l'aprenentatge de models teòrics, metodològics i l'entrenament de diverses tècniques.

La impartició de les Tècniques I i II (d'entrevista i de grup) s'organitzava en format taller, en grups reduïts de 18-20 estudiants. D'aquesta manera, es podien aconseguir els objectius d'aprenentatge de tècniques a través d'una acció personalitzada que tingués com a referència, no només els resultats, sinó el procés seguit per cada estudiant.

Dintre dels aspectes metodològics es potenciaven les classes pràctiques en cada assignatura, i algunes assignatures destinaven una part de les seves hores lectives a continguts pràctics que es treballaven en format seminari. Les pràctiques de segon curs consistien en la realització d'un treball teoricopràctic de recerca vinculat a l'assignatura de Treball Social II.

Durant els cursos segon i tercer, l'estudiant havia de cursar 25 crèdits d'assignatures optatives i 21 de lliure configuració, que complementaven la seva formació i facilitaven un disseny curricular personalitzat, segons els seus interessos. L'Escola oferia en horaris compatibles assignatures específiques per a segon curs, per a tercer curs i assignatures comunes als dos cursos, respectant així els ritmes i la coordinació amb les matèries troncal i obligatòries. El nombre total d'aquestes assignatures que s'oferia era de 36, amb una ràtio d'estudiants per assignatura de 20 com a mínim i 40 com a nombre màxim.

També s'organitzaven activitats diverses a les quals l'estudiant podia optar per cobrir el nombre de crèdits de les assignatures. Els crèdits d'optativitat estaven vinculats a diferents àrees de coneixement i a la intervenció social.

A tercer i últim curs de la diplomatura es complementaven les matèries teòriques amb el projecte de pràctiques i supervisió. L'estudiant havia de realitzar una estada mínima de 400 hores de pràctiques en una organització pública o privada de serveis de benestar, per tal de conèixer l'aplicació pràctica del treball social al costat d'un professional expert. Des de l'Escola es donava suport a aquesta pràctica a través d'un espai de supervisió setmanal on les professores

-supervisores, professionals en actiu, orientaven, informaven, assessoraven i supervisaven l'estudiant, tot afavorint-ne la interacció i l'aprenentatge grupal. Les pràctiques de tercer curs tenien un pes considerable amb una doble dimensió: d'observació i d'intervenció, per començar a inserir l'estudiant en el món professional.

3.4. Pràctiques

Les pràctiques dels dos primers cursos es realitzaven bàsicament al centre. Les de primer curs tenien com a objectiu introduir els estudiants als fenòmens i processos que es donen en els grups, i en segon lloc, iniciar-se en la realització d'un treball teoricopràctic de recerca.

Per aconseguir el primer objectiu es desenvolupaven tallers de sensibilització i tècniques grupals. I per al segon objectiu, es plantejava un treball dirigit i avaluat conjuntament pel professorat de Treball Social, Tècniques d'Investigació i d'Informàtica. La temàtica d'aquest treball estava relacionada amb el treball social i els serveis socials, i tenia com a finalitat l'aplicació de les tècniques i metodologia d'investigació, alhora que es feia una aproximació al camp elegit com a objecte de treball. Hi havia un seguiment personal de l'estudiant i en petits grups de treball.

En el segon curs de pràctiques es combinaven dos tipus d'activitats. Primer s'impartien algunes classes teòriques a tot el grup, que tenien per objectiu proporcionar els elements conceptuals que feien referència a la praxi professional. I, en segon lloc, s'organitzaven uns tallers en petits grups centrats en l'experimentació de tècniques d'intervenció. Les temàtiques d'aquests tallers estaven centrades en l'elaboració d'entrevistes, projectes, intervenció de grups i en la documentació relacionada amb cada una de les tècniques que es treballaven.

Les pràctiques de tercer curs es realitzaven durant tot l'any acadèmic en un servei o institució, amb l'ajuda del professional del servei que actuava com a cap de pràctiques. Aquest desenvolupava una tasca docent amb l'estudiant, per la dedicació que li oferia en

la seva incorporació a la pràctica professional, segons el que s'hagués acordat amb el supervisor/a de l'Escola i el propi estudiant. Les tasques a realitzar posteriorment serien avaluades pel supervisor/a i la cap de pràctiques conjuntament. Cal dir que aquesta avaluació es realitzava davant de l'estudiant, segons l'acord de pràctiques firmat, i l'evolució personal en el lloc de pràctiques. La dedicació a les pràctiques externes es complementava amb una sessió de supervisió setmanal a l'Escola en grups de 8-10 alumnes. El contingut pedagògic de les pràctiques de 3r curs estava recollit en un document específic: el Pla de Pràctiques. Aquest Pla fou una eina de treball pel seguiment dels objectius, metodologia i avaluació de la formació pràctica. I fou un document molt apreciat per les caps de pràctiques perquè facilitava l'avaluació detallada del procés formatiu de l'estudiant.

3.5. Relacions Internacionals

L'Escola des de sempre havia potenciat les relacions internacionals, sigui amb les escoles europees, sigui amb programes dedicats a l'alumnat. El programa Erasmus, de beques de la Unió Europea, amb la primera promoció el 1987, va possibilitar que molts dels estudiants estudiessin en una universitat d'un altre país, especialment pel que fa a les pràctiques, però també la possibilitat que estudiants d'altres països vinguessin a l'EUTS, component fonamental per conèixer i viure una altra realitat diferent a la del país d'origen. En el curs 1987-88, fruit dels contactes establerts amb l'Escola d'Osnabrück (Alemanya), es realitzà una sessió d'intercanvi entre docents i alumnes dels dos centres a Barcelona, i des de l'EUTS s'organitzaren diferents visites a centres socials.

Dins del programa Erasmus, l'octubre de 1991 va tenir lloc a l'Escola una trobada d'escoles europees per treballar conjuntament un cas pràctic des de l'òptica dels diferents països. Durant el curs 1992-93 els intercanvis realitzats amb d'altres escoles de Treball Social d'Europa dintre d'aquest programa foren fructífers, ressaltant els mantinguts amb les escoles de Freiburg, Namur, Grenoble i Glasgow.

El curs 1993-1994 l'Escola ja participava en tres programes interuniversitaris de cooperació (PICS), o grups, d'algunes escoles de diferents països, en què al mateix temps de l'intercanvi d'estudiants se celebraven seminaris internacionals d'una setmana de duració en què participaven un grup d'alumnes acompanyats de professors/ores que impartien conferències sobre el tema al qual el seminari estava dedicat i es realitzaven visites a serveis. Entre aquests seminaris es destaca la celebració d'un seminari europeu anual, organitzat cada any per una escola europea diferent sobre temes socials en què hi participaven alumnes i professorat de diferents escoles (Namur, Glasgow, Metz, Saarbrücken, Barcelona) amb un número aproximat de 60 participants. També el Seminari Binacional amb Freiburg, en què es desplaçaven durant una setmana un grup d'uns 15 alumnes a les respectives ciutats (Barcelona i Freiburg) acompanyats per dos docents especialistes en la temàtica escollida (Memòria EUTS 1992-93).

També es feien reunions de professors i coordinadors de PICS de Brussel·les, Sheffield, Barcelona i Grenoble, com la que es va realitzar a Grenoble el curs 1992-93 amb l'objectiu de dissenyar un mòdul formatiu sobre *Treball Social i envelliment* per tal de ser homologat en els quatre països del programa.

El 1993 es va commemorar el 60è aniversari de la creació de l'Escola. En els actes celebrats es fa esment d'una conferència del president internacional del Club de Roma, Sr. Ricardo Diez Hochleitner, sobre: *El amanecer de una nueva sociedad*.

L'Escola a nivell internacional era membre de la UCISS (Union Catholique Internationale de Service Social) i de la International Association of Schools of Social Work, entitat que agrupava diferents institucions i personalitats relacionades amb la professió a nivell mundial.

Dintre de les activitats pròpies de les relacions internacionals es tingueren contactes estrangers conjuntament amb el Col·legi Professional d'Assistents Socials i Diplomats en Treball Social de Cata-

lunya, a través de visites i intercanvis de professionals francesos de l'àmbit de Benestar Social, enquadrats en el "Mouvement Européen des travailleurs sociaux".

L'Escola formà part d'una xarxa d'universitats europees fructífera i de llarg recorregut, amb iniciatives destacades com el Seminari Bilateral amb Freiburg, del qual ja hem parlat, promovent de forma activa l'intercanvi d'estudiants, compartint noves didàctiques i impulsant accions conjuntes.

Les activitats internacionals es desenvoluparen fins a l'acabament de la vinculació de l'Escola amb l'ICESB i algunes tingueren continuïtat des de la Fundació Pere Tarrés.

3.6. Col·laboracions institucionals

La col·laboració amb altres institucions que treballaven en el camp social i de l'educació formaven part de la dinàmica de l'Escola. Es col·laborava en diferents actes i activitats, en ocasions amb presència i suport, i d'altres vegades amb l'aportació organitzativa, tècnica o professional.

Per citar alguns exemples de col·laboració institucional, recollits en la Memòria de l'EUTS de 1992-93:

- Diferents docents i l'equip directiu de l'Escola participaren activament en el VII Congrés Estatal de Diplomats en Treball Social i Assistents Socials en què es tractà "La intervenció professional en l'Europa sense fronteres". Tingué lloc a la ciutat de Barcelona i hi foren convidats per la presidenta del Col·legi de DTS i AS de Catalunya.
- La directora de l'Escola assistí al "Colloque vers l'harmonisation ou le maintien des spécifités" organitzat pel Comité Européen pour l'enseignement Catholique que se celebrà a Spa (Bèlgica) i al qual fou convidada per l'organització, en representació del nostre país. També participà en el cicle de conferències organitzat per l'EUTS de

Barcelona i la Fundació “La Caixa”, sobre el tema “Política Social, Història i Prospectiva”.

- Realització de sessions d'informació i orientació sobre els estudis de diplomant en Treball Social i la professió a diferents centres dintre del cicle de *Converses d'orientació universitària*.
- Participació en la Comissió Assessora de les escoles d'estiu de serveis socials, organitzades per la Diputació de Barcelona.
- Participació, en representació de l'Escola, en el Comitè d'Experts en Formació creat pel Departament de Benestar Social de la Generalitat.
- Col·laboració en el Programa d'Educació Compensatòria del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya.
- Assessoraments, seguiments o supervisions a entitats públiques o privades en temàtiques socials.

Les relacions entre les diferents escoles de Treball Social, especialment amb la de la Universitat de Barcelona, foren de col·laboració i de suport mutu; d'igual manera amb el Col·legi Professional de Treball Social.

A nivell de col·laboracions internes, cal esmentar la mantinguda amb l'Escola de Treball Familiar de l'ICESB. Escola ubicada en el mateix edifici que l'EUTS de l'ICESB i que s'encarregava de la formació de treballadores i treballadors familiars per fer una atenció domiciliària a famílies i persones vulnerables, mitjançant cursos de 700 h de durada. I també cursos a auxiliars gerontòlegs per a l'atenció de persones grans amb dependències en residències. Cal destacar que aquesta Escola, creada l'any 1981, va permetre regularitzar la formació d'aquestes professionals amb l'homologació de la formació per part de la Generalitat²⁸.

---

28 L'article de Fernández, Carme (2003) publicat a la RTS 172, p. 69-94, dona una visió des del camp de la formació sobre l'evolució i els reptes del treball familiar en el servei d'ajuda a domicili.

3.7 Recerca i publicacions

Com a centre docent interessat per la formació integral dels estudiants, la intenció i aposta de l'EUTS-ICESB fou incentivar la recerca i la reflexió pròpia d'un nivell universitari.

Així, com s'ha esmentat anteriorment, l'any 1989 es va publicar el llibre *Treball Social: Conceptes i eines bàsiques* elaborat per professorat de l'Escola. I el 1990 es va fer la presentació de la versió castellana a fi d'arribar al major nombre de professionals que treballaven en aquest camp, incorporant dos capítols que aprofundien en aspectes de la realitat espanyola i complementaven la visió de l'edició catalana.

Aquest llibre tracta temes molt diversos, tant d'emmarcament polític i social, com d'intervenció professional. La distribució temàtica fa referència a tres grans àrees: l'àrea de ciències socials, l'àrea de política social i serveis socials, i l'àrea de treball social. En la primera, es tracten alguns temes que des de les ciències socials i humanes proporcionen els conceptes necessaris per conèixer, comprendre i interpretar la realitat social. En la segona, s'analitza el marc legal i polític que influïa en el desenvolupament de recursos socials. I a la tercera àrea s'aborden algunes de les tècniques o eines necessàries per a l'exercici professional. L'anomenat *Llibre verd*, especialment pels estudiants, fou un llibre de referència tant a nivell acadèmic com professional.

Portada del *Llibre verd*. Publicació EUTS-ICESB 1989.

El curs 1991-92 es creà el Premi Anna Maria Llatas (nom de la impulsora i primera directora de l'Escola), dotat amb un milió de pesetes, per tal d'incentivar la reflexió teòrica i l'estudi en Treball Social que s'havia iniciat en el Certamen d'Investigació sobre el Treball Social que es va convocar el 1982. Com a centre docent preocupat per la conceptualització pròpia d'un nivell universitari, l'Escola volia premiar cada any el millor projecte sobre "La recerca dins del Treball Social" entre el cos professional.

El curs 1994-95 es publicà el llibre *Introducció a la Medicina Social* elaborat pel professor de l'Escola Oriol Martí, molt vinculat al contingut de salut de l'assignatura que s'impartia a la diplomatura. També va ser el 1994 quan es va produir des de l'EUTS-ICESB, i amb el suport de la Generalitat de Catalunya, el vídeo sobre *El Sistema Català de Serveis Socials* amb guió tècnic, coordinació i assessorament de professorat de l'Escola²⁹.

---

²⁹ Carme Fernández, Montse Feu i Miquel Gómez docents de serveis socials realitzaren el guió tècnic i la coordinació de l'audiovisual amb l'assessorament de Teresa Crespo i Carme Garriga.

A més, la presentació de comunicacions i la participació del professorat en congressos, jornades i actes públics, era present en la pràctica acadèmica.

3.8. Biblioteca de l'ICESB

Per respondre als requeriments dels estudis, l'alumnat i professorat de l'EUTS tenien a la seva disposició la Biblioteca de l'ICESB³⁰, que estava situada a la primera planta del recinte universitari. Era una bona biblioteca especialitzada en Ciències Socials que es va ampliar de forma important amb l'aportació de la Biblioteca de l'Escola d'Assistents Socials en el moment d'incorporar-s'hi l'any 1978. Estava oberta a tots els estudiosos de diferents llocs i procedències.

Els llibres i revistes sobre treball social i ciències socials aplicades, que disposava la Biblioteca, eren difícils de trobar en biblioteques més generalistes. L'ICESB com a centre d'estudis i d'investigació es nodria d'exemplars relacionats amb aquestes matèries tan nacionals com estrangeres.

La Biblioteca col·laborà en la realització d'un catàleg col·lectiu informatitzat de publicacions seriades, de diferents biblioteques científiques de Catalunya, a fi de localitzar les publicacions de les biblioteques participants i posar en pràctica una actualització periòdica. El volum d'incorporacions era considerable i fou un centre de referència de consultes i treballs de recerca relacionats amb l'àmbit social.

El fons de la Biblioteca passà a la Biblioteca de la Fundació Pere Tarrés, en fer-se el traspàs institucional.

---

³⁰ Estava dirigida per Araceli Arissó, diplomada en Biblioteconomia i Documentació.

3.9. Pas de l'EUTS de la Universitat de Barcelona a la Universitat Ramon Llull ³¹

Els antecedents del canvi d'universitat els trobem en la Llei orgànica de reforma universitària 11/1983 (LRU) quan estableix (article 58, punt 4), l'homologació dels títols expedits per les universitats privades, i que l'aplicació d'aquesta Llei a les universitats de l'Església catòlica s'ajustarà als acords entre l'Estat espanyol i la Santa Seu.

Al 1990 es funda la Universitat Ramon Llull (URL) aprovada pel Parlament de Catalunya el 10 de maig de 1991. Des de la seva constitució ha tingut una estructura de federació d'institucions amb característiques i història pròpia, que condueixen a ideals d'arrel cristiana. Amb el nomenament del primer rector, Dr. Gassiot, essent l'ICESB una institució de l'Església, es considerava normal que l'Escola Universitària de Treball Social s'integrés de ple dret en aquesta universitat, en lloc d'estar adscrita a la Universitat de Barcelona. Però el procés d'integració va ser molt més lent del que les previsions apuntaven i sobretot va ser conflictiu, amb moments difícils i d'extraordinària complexitat però també amb unes conseqüències doloroses per al professorat.

El 6 de novembre de 1991, es manté una reunió extraordinària de la Junta de l'ICESB amb un representant del bisbat per parlar d'una possible integració. El curs 1992-93 es van iniciar les converses amb la Universitat de Barcelona i també amb la Universitat Ramon Llull, però com que aquesta última es trobava pendent d'un informe jurídic per tal de definir la seva estructura, el Patronat va decidir congelar la incorporació de nous centres fins que no s'haguessin definit totes les qüestions pendents. Per aquesta raó, el curs 1993-94 es va presentar la documentació del nou pla d'estudis a la Universitat de Barcelona, en veure que no era possible per al curs següent fer la integració a la Ramon Llull. Al 1996 aquesta integració va ser plenament aconseguida, amb la publicació al DOGC del decret de desadscripció de l'Escola a la Universitat de Barcelona

---

31 Contingut elaborat a partir d'informes i altra documentació interna de l'Escola.

(Decret 240/1996, de 5 de juliol) i la integració definitiva a la Universitat Ramon Llull.

Triptics EUTS-UB i EUTS-URL.

L'arquebisbat de Barcelona va tenir un paper fonamental en el procés de canvi, tant en els conflictes com en els canvis en les institucions (ICESB i EUTS), que van tenir un gran ressò en el món eclesial i social de la ciutat. Va ser una lluita entre l'església avançada i l'església més conservadora. Ja l'any 1992, l'arquebisbe va expressar la seva voluntat de redreçar l'Escola de l'ICESB per tal de recuperar-ne la imatge eclesial i diocesana. Durant tot el curs 1993-94 va haver-hi molta mobilització, des del professorat, a l'assemblea d'estudiants i fins i tot, la premsa. Al maig de 1994, el professorat i el personal administratiu de l'EUTS, davant la situació que s'estava vivint, va manifestar el desig de ser "una escola oberta, plural, participativa i de qualitat", i plantejà una vaga, malgrat la voluntat d'evitar prendre aquesta mesura. Es van publicar articles en els diaris que feien ressò de la situació. A l'article de Casimir Martí "¿A dónde va el ICESB?" es llegeix: "Después de pasar por fases más di-

alogantes [...] parece que los responsables máximos de la Iglesia se proponen preferentemente configurarla hoy como un cuerpo disciplinado y uniforme de criterios morales y doctrinales, y eliminar resistencias y fisuras interiores para consolidar y extender la influencia eclesiástica sobre un mundo que no pueden dejar de reconocer como culturalmente pluralista” (*La Vanguardia*, 20 juny 1994).

Al juny de 1994, l'arquebisbe de Barcelona va prendre el comandament de l'ICESB i de l'EUTS, que es va materialitzar amb la destitució de l'equip directiu³² per part de la Junta Rectora de l'ICESB i el corresponent comunicat a tots els membres del claustre pel president de la Junta, Dr. Salvador Pié. També es nomenà un nou director de l'Escola de l'ICESB. La base del conflicte i de la discrepància va ser un total desacord entre la línia progressista i renovadora de l'Escola i el desig del bisbat de controlar l'ensenyament que es donava, que considerava que es trobava lluny dels principis defensats per l'Església. Es considerava que l'Escola s'havia allunyat de l'ortodòxia de l'Església.

El document “Constitució apostòlica sobre universitats catòliques” de 1990 va fer modificar l'any 1994 alguns articles del Reglament de règim intern del Patronat, entre ells:

Art 4. La identitat catòlica exigeix la contractació de personal universitari adequat que sigui capaç de promoure aquesta identitat i estigui disposat a fer-ho. Els professors que pertanyen a d'altres esglésies o religions, així com també els qui no professen cap credo religiós, i tots els estudiants, tenen l'obligació de reconèixer i respectar el caràcter catòlic de la Universitat. Per tal de no posar en perill aquesta identitat catòlica de la universitat o institut superior, caldrà evitar que els professors no catòlics constitueixin un component majoritari dintre de la institució, la qual és i ha de romandre catòlica.

---

32 Directora, M. Teresa Crespo; vicedirectora, Carme Garriga; cap d'estudis, Montserrat Feu i secretària acadèmica, M. Lluïsa Marrugat.

Art 11. Per a la proposta de designació del professorat l'entitat titular tindrà present la identitat pròpia de l'Escola Universitària de Treball Social de l'Institut Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona com a centre de l'Arquebisbat de Barcelona d'acord amb la normativa de la Constitució Apostòlica sobre Universitats Catòliques.

Com a nova assignatura s'impartiria la de Doctrina Social de l'Església.

La destitució de l'equip directiu, i la seva substitució, va portar que professorat valuós deixés l'Escola per pròpia iniciativa, en protesta per les formes emprades per l'arquebisbat de Barcelona.

L'Assemblea del Col·legi Oficial de Diplomats en Treball Social i Assistents Socials de Catalunya va elaborar un manifest publicat al diari *Avui* del 28 de juliol de 1994, on mostrava la seva preocupació pel procés viscut i apostava pels valors que havien inspirat la tasca realitzada per l'Escola.

Manifest del CODTS de Catalunya. Diari *Avui* 28/7/94.

Els cursos del 1994-95 al 1997-98 van ser de canvi generalitzat, tant a nivell organitzatiu, com de programa pedagògic, i dels càrrecs directius. Els canvis del personal directiu van ser constants³³.

³³ 1994-95 Josep Esplugues, director de l'ICESB; Jordi Riera, director de l'EUTS; Celia Albarrín, vicedirectora; Josep Figuerola, cap d'estudis i secretari acadèmic de l'EUTS, i Albert de Gregorio, gerent de l'ICESB. 1995-96 Esperança Esteve, cap d'estudis de l'EUTS; 1996-97 Josep Esplugues, director de l'EUTS; 1997-98 Berta Boadas, cap d'estudis de l'EUTS, i Carles Armengol, director de l'ICESB i de l'EUTS.

Es van nomenar coordinadors/ores de curss, coordinadors/ores de línia, cap de formació continuada, cap de pràctiques i cap de relacions internacionals. Es va crear la figura de gerent de l'ICESB. També hi va haver molts canvis en el personal no docent.

El curs 1995-96 es va fer la posada en marxa del 2n. curs del pla nou, continuant el 3r. curs del pla antic; es va aplicar als alumnes de primer i segon curs la reforma del Pla d'estudis. També i dins del nou projecte pedagògic, com hem assenyalat a l'apartat 3.3., s'incorporà a primer curs el Seminari, espai d'aprenentatge característic de la Universitat Ramon Llull (URL).

Un cop ja integrada a la URL, l'EUTS de l'ICESB des del curs 1994-95 va continuar amb la seva oferta de cursos de postgrau, realitzats conjuntament amb l'Escola Universitària d'Educació Social de la Fundació Pere Tarrés. Entre els quals, el postgrau de *Counselling* dirigit per Isabel Ragner; i els postgraus d'Intervenció Psicosocial en Processos de Malaltia Crònica (20 crèdits) i el d'Intervenció amb Famílies des d'un Enfocament Sistèmic (20 crèdits) sota la direcció de Rosa Bonet.

El febrer de 1996 el Dr. Salvador Pié comunica a tot el professorat i al personal no acadèmic el nomenament del nou president de l'ICESB, Mn. Ramon Prat, professor d'ètica de la URL i antic rector del Seminari Diocesà, per finalització del seu mandat com a president de la Junta Rectora, al mateix temps que tots els membres de la Junta. També fa un balanç de la incorporació de l'EUTS a la URL i destaca tant la renovació pedagògica en els estudis, com la proposta molt reeixida de postgraus i en l'accentuació de les relacions institucionals.

El març del 1997 apareix editat el butlletí intern *Noticesb* dirigit a tot el personal i de periodicitat quinzenal. En el número 1 s'informa de les obres d'ampliació d'espais que començaran tot seguit i continuaran tot l'estiu. Aquestes obres representen grans reformes a l'ICESB, es dona més espai per aules a la primera planta i segona planta; i la tercera està destinada al professorat, coordinació de

cursos i direcció. Al mateix temps es reestructura la zona d'administració i serveis a la planta baixa.

L'Escola va anar endavant tot i els diferents equips de direcció, diferents enfocaments i diferents prioritats. El curs 1997-98 comença amb nous responsables de les seccions de l'ICESB, incloent el nou director Carles Armengol, nomenat per l'arquebisbe, director de l'ICESB i de l'EUTS, tasca que va compartir amb la direcció de l'Institut de Formació de la Fundació Pere Tarrés. El març de 1999, el director de l'Escola en una carta a tot el personal exposava l'existència d'unes propostes des de l'arquebisbat de Barcelona, en les quals ja s'apuntava la possibilitat tant d'un canvi en l'estatut jurídic de l'ICESB, com de la seva ubicació física. Això va fer pensar al personal i l'alumnat en un possible tancament.

El maig de 1999 es fa una trobada de reflexió entre membres de l'Institut de Formació de la Fundació Pere Tarrés i de l'ICESB, per parlar de projectes i iniciatives de col·laboració amb el Centre de Postgraus, Biblioteca, Gestió i Comunicació. Al curs 1999-2000, es va promocionar que alguns professors compaginessin classes a l'ICESB amb encàrrecs puntuals en comissió de serveis a la Fundació Pere Tarrés, integrada a la Universitat Ramon Llull, i que ja tenia els estudis d'Educació Social. També s'organitzaren actes entre les dues institucions com el Simposi d'Alternatives a la Institucionalització en els Serveis Socials i d'Atenció a la Persona (11-12 de març de 1999) i el 1r. Simposi de Pacificació i Resolució de Conflictes (27-28 d'abril de 2000).

L'any 2000, com a novetat, es va crear el Servei de Pràctiques i Borsa de Treball, un servei d'intermediació en la recerca, i el seguiment de col·laboracions d'estudiants o diplomats per diferents vies (participació de projectes o estudis que es realitzessin dins de les seves pràctiques, voluntariat, etc.). Posteriorment es va introduir una nova modalitat semipresencial dels estudis de Treball Social amb unes hores de classe a la tarda.

El desembre del 2000 la Junta Acadèmica de la URL va aprovar per unanimitat la proposta de modificació del pla d'estudis de la diplomatura de Treball Social, esperant la publicació en el BOE per tal d'aplicar-lo en el següent curs acadèmic. Aquest mateix any 2000 el Patronat de la URL, d'acord amb la petició formulada per l'arquebisbe de Barcelona, va acordar traspasar la gestió de l'EUTS de la URL, pel que fa a les noves promocions d'estudiants, a la Fundació Pere Tarrés, titular de l'Escola d'Educació Social.

En finalitzar el curs 1999-2000 l'ICESB tancava les seves portes, i l'EUTS passava a dependre de la Fundació Pere Tarrés (FPT) i a ubicar-la en la seva seu. Aquesta integració va portar que molts dels professors causessin baixa, ja que no hi hauria prou llocs de treball a la Fundació Pere Tarrés, que comptava ja amb el seu professorat, experts en moltes de les assignatures que també estaven en el pla d'estudis de Treball Social.

El maig de 2001, en una circular informativa de la Direcció de l'ICESB s'informa que "En aplicació dels acords de la Junta Rectora de l'ICESB, ratificats per l'Arquebisbat de Barcelona, s'està procedint a la dissolució o traspàs d'activitats fins ara a càrrec de l'ICESB. Així l'ICESB només es fa càrrec de la continuïtat dels estudis dels estudiants matriculats a l'EUTS que cursen el segon i el tercer curs de la diplomatura en treball social, fins al setembre del 2002, i de la revista *Perspectiva Social*" i que "Un conveni signat entre la Fundació Pere Tarrés i l'ICESB fixa les garanties pels estudiants de l'EUTS-ICESB a partir del setembre del 2002 i els altres acords necessaris per facilitar aquest procés".

Aquest procés va obligar a un ajustament periòdic de l'organització i de responsabilitats. A partir del maig de 2001, la Fundació Pere Tarrés es va fer càrrec del comandament dels serveis comuns i de la secretaria única de totes les activitats que es realitzessin en l'edifici. La persona responsable d'aquests serveis també va assumir l'administració de l'ICESB, a partir de juliol de 2001. En el llibre del professor Jordi Sabater (2002), es reflecteixen els 50 anys d'història de la Institució.

La Biblioteca de l'ICESB es va integrar amb la Biblioteca de la Fundació Pere Tarrés, esdevenint una secció d'aquesta però mantenint-se al carrer Enric Granados mentre hi hagués estudiants de l'EUTS en aquesta seu.

Tot i aquests canvis, el juny de 2001 es va celebrar l'acte de graduació de la promoció 1998-2001 a l'Aula Magna del Seminari Conciliar, com s'havia anat fent en els darrers anys. Aquests canvis coincideixen amb l'inici del procés de la convergència europea i la Declaració de Bolonya.

Dades significatives de la tercera etapa (1984-2000):

1987	Participació en el programa Erasmus. Inici de la vinculació als seminaris internacionals.
1994	Destitució de l'equip directiu de l'EUTS de l'ICESB.
1996	Adscripció de l'Escola a la Universitat Ramon Llull (URL). Homologació del títol de DTS de l'ICESB.
2000	Traspàs de l'EUTS de l'ICESB a la FPT (URL).

4. Incorporació de l'Escola Universitària de Treball Social de l'ICESB a la Fundació Pere Tarrés (2001)³⁴

La incorporació de l'Escola Universitària de Treball Social (EUTS) de l'ICESB a la Fundació Pere Tarrés (FPT) va ser fruit d'un projecte de col·laboració entre les dues entitats iniciat l'any 1998, i que acabà culminant en un procés de fusió i en una oferta conjunta, no només pel que fa a les diplomatures de Treball Social i d'Educació Social sinó també de postgraus i màsters.

El curs 2001-2002 es va posar en marxa el nou programa formatiu de Treball Social aprofitant les sinèrgies de les dues diplomatu-

³⁴ Informació extreta de la Memòria de Grau i de documentació d'ús intern.

res universitàries davant els reptes educatius que es plantejaven, i recollint la llarga experiència institucional de formació en el camp social de l'ICESB. Des de les escoles universitàries de Treball Social i Educació Social (EUTSES) de la FPT s'edità un fulletó informatiu sobre les dues diplomatures que incidia en la innovació i la professionalitat dels estudis. La ubicació del centre era al carrer Carolines, 10 de Barcelona.

Tríptic EUTSES Pere Tarrés-URL 2001.

La trajectòria formativa de l'EUTS-ICESB es tingué present en la incorporació a la FPT, i per tant, es va seguir apostant per l'abast de les competències que no se centraven únicament en l'adquisició de coneixements, per la qual cosa la formació dels treballadors i treballadores socials seguia vinculada a les pràctiques supervisades en diferents camps de la intervenció social, i per la condició específica del procés d'aprenentatge que inclou el propi desenvolupament personal de l'estudiant.

Com a tret característic, el nou marc institucional va implementar en els estudis un tronc comú entre el programa de Treball Social i el d'Educació Social. Els estudiants de les diplomatures compartien assignatures (com les vinculades a les ciències socials i als contex-

tos d'actuació), i mantenien l'especificitat de la seva titulació amb matèries pròpies del Treball Social i amb les pràctiques.

Per al bon funcionament dels estudis es contemplaven diversos mecanismes i procediments per seguir el progrés i els resultats d'aprenentatge dels estudiants: avaluacions continuades, protocols d'avaluació, guies d'estudi, acompanyament tutorial, seguiment en els centres de pràctiques... també reunions de coordinació quinzenal per cursos entre tutors i tutores de seminari, i entre supervisors i supervisoras de pràctiques. El procediment per a l'assignació de pràctiques i la mobilitat dels estudiants a d'altres països es portava a terme des del Servei de Suport i Orientació Professional (SSOP). Un dels punts forts de l'oferta formativa fou la innovació constant en les metodologies docents. En aquest sentit, cal remarcar l'oferta de les diplomatures i dels postgraus, tant de forma presencial com *online*.

Les assignatures de la Diplomatura en Treball Social es distribuïen en tres grups de matèries:

Matèries i professorat vinculat	
Ciències socials, humanes i de la salut	Carles Ariza, Anna Berga, Concha Doncel, Elena Requena, Jordi Sabater, Carme Trinidad, Isabel Torras, Jesús Vilar
Serveis socials, planificació i gestió	Enric Benavent, Carme Fernández
Treball social i intervenció	Berta Boadas, Mercè Darnell, Esperança Esteve, Victòria Fdez. Ontiveros, Margarita Pradell

Font: Pla d'Estudis de la Diplomatura en Treball Social EUTSES Document de treball 11 (2001)

Des del curs 2001-2002 fins al 2007-2008 els canvis en la direcció de les EUTSES Pere Tarrés-URL foren constants³⁵. Com a òrgans

35 Foren directors/ores: Carles Armengol (2001-2002), M. del Mar Galceran (2002-2003), Josep Montserrat (2003-2004), Àngels Sogas, en funcions (2005-2006), Lluís Serra (2006-2007), Paco López (2007-2010).

responsables, a més de l'equip directiu i l'equip de coordinació³⁶ de les diplomatures, es constituïren diferents comissions per posar en marxa estratègies globals i docents, així com un sistema de garantia de qualitat de les titulacions.

4.1. La modalitat oberta de formació (m@f)

Aquesta modalitat oberta de formació (m@f) iniciada el 2001 es realitzava a través d'una plataforma virtual (*ecampus*) i amb trobades presencials obligatòries en les assignatures més procedimentals (com Tècniques d'Entrevista, Intervenció Social en Grups, seminaris teoricopràctics de Treball Social, i la supervisió de les pràctiques).

A fi de facilitar l'ús de l'aprenentatge a distància i incentivar la participació de l'estudiant s'edità, des de les escoles universitàries de Treball Social i Educació Social (EUTSES), la *Guia m@f: Estudiar i aprendre* (Forés, Requena i Trinidad, 2001); també s'elaboraren guies d'estudi per part dels docents, amb un format pausat, que contenien les activitats que havia de desenvolupar l'estudiant per superar l'assignatura.

---

³⁶ L'equip directiu el constituïa el director de les EUTSES, la cap d'estudis de les EUTSES, els directors de les titulacions i el secretari acadèmic. L'equip de coordinació el formaven la cap d'estudis (Àngels Sogas), la directora de Treball Social (Carme Fernández), el director d'Educació Social (Jesús Vilar). El secretari acadèmic d'aquell període fou Lluís Toledano. En passar a ser Facultat el 2010 l'estructura de càrrecs va canviar.

Escoles Universitàries de
Treball Social i Educació Social

M@F

**Guia M@F:
Estudiar i aprendre**

Anna Forés i Miravalles
Elena Requena i Varón
Carme Trinidad i Cascudo

Guia m@f. EUTSES 2001-2002.

4.2. Formació universitària de 1r i 2n cicle

La formació que s'oferia des de les EUTSES Pere Tarrés de la Universitat Ramon Llull era la corresponent a les dues diplomatures (1r cicle) i a la de postgraus i màsters (2n cicle).

La diplomatura universitària en Treball Social a la FPT constava també de 207 crèdits repartits en tres cursos acadèmics. En la impartició de les assignatures s'aplicava una metodologia i estil propis basats en la participació activa de l'estudiant en el procés de formació, l'autonomia del seu treball i la tutorització continuada d'aquest, així com la importància de la dimensió pràctica i el contacte amb el món professional. Això es concretà amb la incorporació de pràctiques en centres supervisades des de segon curs dels estudis, i amb l'elaboració d'un Pla d'Acció Tutorial als darrers anys d'aquesta etapa.

Els crèdits del Pla d'estudis de 2003 es distribuïen en matèries troncales i obligatòries (174 crèdits), matèries optatives (12 crèdits) i matèries de lliure configuració (21 crèdits). Cada crèdit equivalia aproximadament a 10 hores lectives.

Primer curs	Segon curs	Tercer curs
Bases Antropològiques de l'Acció Social (6 cr.) Treball Social I (8 cr.) Fonaments del Dret (4,5 cr.) Mètodes i Tècniques d'Investigació Social (9 cr.) Noves Tecnologies Aplicades (4,5 cr.) Psicologia del Desenvolupament (9 cr.) Psicologia Social i de les Organitzacions (6 cr.) Sociologia (6 cr.) Antropologia Social i Cultural (4,5 cr.) Serveis Socials (6 cr.) Seminari I: Introducció al Treball Social I (4,5 cr.) Seminari II: Introducció al Treball Social II (4,5 cr.)	Tècniques d'Entrevista en el Treball Social (4,5 cr.) Europa Social (4,5 cr.) Desenvolupament dels Serveis de Benestar (4,5 cr.) Treball Social amb Famílies (4,5 cr.) Treball Social Comunitari i Animació Sociocultural (6 cr.) Gestió d'Entitats i Economia Social (8 cr.) Planificació en l'Acció Social (6 cr.) Política Social (4,5 cr.) Treball Social II (i Pràctiques) (11 cr.) Optatives (6 cr.) Lliure configuració (12 cr.)	Salut Pública i Treball Social (5 cr.) Dret Aplicat (4,5 cr.) Pedagogia Social (4,5 cr.) Ètica i Deontologia (4,5 cr.) Intervenció en Grups (6 cr.) Trastorns de Comportament (4,5 cr.) Optatives (6 cr.) Lliure configuració (9 cr.) Pràcticum i supervisió (19 cr.)

Font: Document intern del Pla d'estudis de l'Escola Universitària de Treball Social de la FPT (2003)

Entre les assignatures optatives i de lliure configuració que s'oferaven hi havia:

Cooperació al Desenvolupament (4,5 cr.), Infància en Situació de Risc (6 cr.), Disseny d'un Projecte d'Intervenció (11 cr.), Intervenció Socioeducativa amb Adolescents i Joves (6 cr.), Intervenció amb Persones amb Discapacitat (6 cr.), Intervenció en l'Àmbit de la Justícia (4,5 cr.), Intervenció en l'Àmbit de la Immigració (4,5 cr.), *Counselling* (4,5 cr.), Mediació i Resolució de Conflictes (4,5 cr.), Treball Social i Exclusió Social (6 cr.), Treball Social en l'Àmbit Sanitari (4,5 cr.), Treball Social i Salut Mental (4,5 cr.), Anglès Aplicat a les Professions Socials (4,5 cr.).

Des de primer curs de la diplomatura es treballava en format seminari amb grups reduïts d'estudiants.

A 1r curs, el seminari era teoricopràctic amb visites a centres, estudi de barris i entrevistes guiades a professionals. A 2n curs, les pràctiques externes de 60 h de durada formaven part de l'assignatura de Treball Social II i a 3r curs, es feien 340 h de pràctiques. El rol de tutor/a a primer curs l'assumia un professor/a de treball social i el de supervisora una treballadora social amb experiència professional³⁷.

En relació als estudis de 2n cicle, des de les EUTSES se seguiren impartint a partir del curs 2001-02 postgraus i màsters propis (en modalitat presencial, semipresencial o a distància), i a partir del curs 2007-2008 quatre màsters oficials universitaris de 60 ECTS (European Credit Transfer System) combinant la modalitat presencial i *elearning*, i acompanyament tutorial. De la majoria d'ells se'n realitzaren diferents edicions al llarg dels anys.

---

³⁷ Berta Boadas i Francis González, procedents de l'EUTS de l'ICESB, han estat durant molts anys supervidores de pràctiques de 3r curs de Treball Social.

Postgraus i màsters en acció social

Postgrau de Voluntariat i Serveis de Benestar Social. Gestió de Projectes de Voluntariat (20 ECTS)	Direcció: Carles Armengol (modalitat presencial)
Postgrau en Direcció i Gestió d'Organitzacions no Lucratives i d'Economia Social (20 ECTS)	Direcció: M. del Mar Galceran / Pere Mora (modalitat presencial)
Postgrau d'Intervenció amb Famílies des de la Perspectiva Relacional Sistèmica (20CTS)	Direcció: Rosa Bonet (modalitat presencial)
Postgrau en Mediació Familiar (20 ECTS)	Direcció: Victòria Fernández Ontiveros (modalitat presencial)
Postgrau de Gestió de Residències i Serveis per a Persones Grans (20 ECTS)	Coordinadora de continguts: Assumpta Massip (modalitat presencial)
Postgrau en Violència Familiar. Anàlisi i Abordatge des de la Intervenció Multidisciplinària (20 ECTS).	Direcció: Dra. Montserrat Garcia i Àngels Figuerola (modalitat presencial)
Postgrau per a la Promoció de l'Autonomia i Prevenció de la Dependència: Gestió i Intervenció en Persones Grans (25 ECTS).	Direcció: Montserrat Garcia i Xavier Lorente (modalitat semipresencial i distància)
Postgrau en Direcció i Gestió d'Organitzacions no Lucratives i d'Economia Social (25 ECTS)	Direcció: Pere Mora (modalitat presencial i distància)
Postgrau d'Expert/a en Inserció Laboral (25 ECTS)	Direcció: Mercè Gómez (modalitat distància amb 4 sessions presencials optatives)
Postgrau d'Expert/a en Mediació Familiar (20 ECTS)	Direcció: Lisette Navarro (modalitat distància amb 4 sessions presencials optatives)
Màster d'Intervenció Socioeducativa amb Infants, Adolescents i Joves en Risc o Conflicte Social (40 ECTS)	Direcció: Carles Armengol (modalitat presencial)
Màster en Mediació i Gestió de Conflictes (40 ECTS)	Direcció: Marta Burguet i Sheila Vilaseca (modalitat presencial)
Màster en Formació d'Assessors Personals. Especialistes en <i>Counselling</i> (40 ECTS).	Direcció: Isabel Ragner / Dr. José Carlos Bermejo (modalitat presencial i semipresencial)

Màsters oficials universitaris

Màster universitari en Direcció, Gestió i Intervenció en Serveis Socials (60 ECTS)	Direcció: Dr. Pere Mora / Dra. Maite Marzo 4a edició (curs 2009-10)
--	--

Proposta formativa amb la voluntat de satisfer la demanda del mercat laboral capacitant els professionals vinculats a l'àmbit social en càrrecs de gerència i coordinació d'equips, així com professionals competents en intervencions socials especialitzades.

Màster interuniversitari en Pedagogia Social i Comunitària. Lideratge de la Transformació Socioeducativa (60 ECTS).	Direcció: Dr. Jordi Riera Coordinadors acadèmics: Jesús Vilar (FESTS) i Jordi Llongàs (FPCEE Blanquerna) 3a edició (curs 2009-10)
---	---

Màster interuniversitari entre la Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés (FESTS-URL) i la Facultat de Psicologia i Ciències de l'Educació i l'Esport (FPCEE Blanquerna-URL). Oferta formativa per facilitar la fonamentació epistemològica i teòrica entorn als nous paradigmes de la intervenció, i capacitar en la direcció, gestió i mediació de conflictes, incidint en models punters de vinculació de l'acció a la reflexió i la recerca.

Màster universitari en Prevenció i Gestió de Riscos a la Comunitat (60 ECTS). Interuniversitari URL-UAB.	Direcció: Dra. Esther Giménez-Salinas 2a edició (curs 2009-10)
--	---

Màster interuniversitari URL-UAB per formar professionals que des d'una perspectiva interdisciplinària, puguin planificar i dissenyar estratègies per a la prevenció i gestió de riscos a la comunitat. Tenir consciència dels perills per a la vida i la salut, i del rol dels moviments socials, l'educació comunitària i de l'activisme de la comunitat per aflorar les amenaces que afecten la seguretat integral de la persona i la seguretat humana.

Màster universitari en Models i Estratègies d'Acció Social i Educativa en la Infància i l'Adolescència (60 ECTS)	Direcció: Dra. Txus Morata ³⁸ 1a edició (curs 2009-10)
--	--

Oferta formativa que capacita per dissenyar, dirigir i implementar programes, projectes i tècniques per a l'atenció a la infància i l'adolescència. Orienta professionals especialitzats en l'anàlisi i la intervenció d'estrègies i metodologies específiques en aquest àmbit.

Dins de l'aposta per la formació permanent també es realitzaren cursos d'especialització com: el de Gestió de Conflictes i Mediació, el de Gestió de Residències, el d'Intervenció Socioeducativa amb Gent Gran, el d'Expert en Violència Familiar i el d'Expert Universitari en Dol.

4.3. Tronc comú amb direcció diferenciada d'estudis

La complementarietat dels àmbits professionals del treball social i l'educació social i de les àrees de coneixement que els serveixen de referència científica, junt amb la conveniència d'optimitzar recursos materials i humans va portar, durant els anys de convivència entre les dues escoles universitàries (2001-2009)³⁹, a una col·laboració estreta que, de fet, les va convertir pràcticament en molts aspectes (direcció de les escoles universitàries, recursos humans, infraestructura, investigació, comunicació, administració, serveis tècnics i coordinació docent) en un únic centre universitari. Però es va mantenir la direcció de cada diplomatura de forma diferenciada i la cap de l'àrea de Treball Social, Carme Fernández Ges, com a directora de la titulació ho va ser des del 2005 fins a la seva jubilació el 2017⁴⁰; en aquest període formà part de l'equip directiu de les EUTSES (2005-2009), de la Conferència de Directors i Degans en Treball Social a nivell estatal i va ser nomenada com a representant de la URL en el Comitè d'Expertes i Experts en Formació en l'Àmbit de l'Atenció Social de la Generalitat. Des del 2007 la direcció de les

---

38 Txus Morata fou cap de màsters oficials des del curs 2008-2009.

39 I a partir del 2010 com a Facultat.

40 Anteriorment havia compartit el comissionat en Treball Social amb Victòria Fernández Ontiveros.

EUTSES l'assumí el Dr. Paco López (que fou degà de la Facultat del 2010 al 2017) i Àngels Sogas fou cap d'estudis del 2004 al 2008.

Es graduen dues noves promocions d'alumnes de les EUTSES

L'auditori Winterthur, a l'Illa Diagonal, va acollir, el passat 13 de juny, l'acte de graduació de la 6ena. promoció de Treball Social i la 14ena. promoció d'Educació Social de les Escoles Universitàries de Treball Social i Educació Social Pere Tarrés-Universitat Ramon Llull.

A l'acte van assistir el president de la Fundació Pere Tarrés, Antoni Millet; la rectora de la Universitat Ramon Llull, Esther Giménez-Salinas; el director de les EUTSES, Paco López; la

professora Carme Fernández, en nom del professorat de les EUTSES; i Anna Sorribas, representant del Colectivo de Mujeres de Matagalpa, i madrina de l'acte de graduació d'enguany.

Durant la cerimònia, els alumnes van presentar un powerpoint amb fotografies representatives d'aquests tres anys de formació. El Cor de la URL i la contacontes Anna Roca van completar la celebració d'aquest dia tan especial per als alumnes.

Font: Butlletí FPT núm 208 d'octubre de 2008. Crònica de l'acte de graduació EUTSES curs 2007-2008.

La ubicació de les EUTSES des de l'any 2004 va passar al carrer Santaló, 37 de Barcelona. També la Biblioteca⁴¹ ubicada en dependències del 1r i 2n pis de l'edifici amb 335 m² d'ús públic. La primera planta és un espai de silenci i de treball individual, i la segona és un espai de treball en grup, segons normativa establerta. El fons documental, for-

⁴¹ Anna Tíbol com a coordinadora del Servei de Biblioteca comptà amb la bibliotecària Laura Golanó, i des del curs 2008-09 amb la bibliotecària Sílvia Martínez, per al seu funcionament.

mat per 38.500 llibres, 500 col·leccions de revistes i altres materials com DVDs, CDs i revistes electròniques, procedeixen en la seva majoria dels fons originals de la Fundació Pere Tarrés, de la Biblioteca de l'ICESB, i també d'altres entitats (com el Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya) i de llegats particulars. A més de les tres bibliote càries, el personal no acadèmic el formaven administratives vinculades a les diferents seccions de les EUTSES (diplomatures, postgraus i formació continuada), dos conserges (de matí i tarda) i personal de manteniment de l'edifici⁴².

El 24 d'abril del 2008, la Junta Acadèmica de la Universitat Ramon Llull va avalar el procés de transformació d'ambdós centres en una única Facultat. El 5 de juny del 2008 el Patronat de la Fundació Pere Tarrés va aprovar unànimement sol·licitar al Patronat de la URL la posada en marxa del procés formal de transformació de les escoles universitàries de Treball Social i Educació Social Pere Tarrés en la Facultat d'Educació Social i Treball Social (FESTS), que es feu efectiva l'any 2010 (Ordre IUE/26/2010, de 14 de gener). Aquest procés de maduració com a centre universitari té relació directa també amb l'opció d'oferir, a més de màsters oficials i una àmplia oferta de màsters i postgraus propis, una formació de postgrau, vinculada a la investigació. I per tant, amb el fet de poder tenir un programa propi de doctorat.

Aquests canvis s'inicien a partir de la Declaració de Bolonya (2008) vers un espai europeu d'educació superior (EEES), amb la promoció de la convergència de diferents sistemes educatius i amb l'objectiu de millorar els ensenyaments i anar cap a la compatibilitat d'estudis, titulacions i diplomes. Aquest procés es tradueix en un disseny de les dues titulacions cap al grau (Treball Social i Educació Social) que aprofitarà l'enfocament professional i científic d'ambdues tradicions, i que justifica la complementarietat i proximitat d'alguns dels elements de les dues propostes formatives⁴³. Al costat d'això, es va incidir en el disseny diferencial corresponent a les dues titulacions, especialment en el que refereix al pla d'estudis.

---

42 Entre el personal d'administració i serveis, Mercè Bacardit i Marta Sala eren secretàries de direcció, i Roger Bargalló i Josep Torrentellé, conserges que feien la primera atenció telefònica i presencial.

43 Memòria de grau en Treball Social aprovada per l'AQU (2009).

La realització del nou pla d'estudis del grau en Treball Social va comportar un treball laboriós i participatiu de la comunitat educativa. S'organitzaren tres comissions (de formació per competències, pràcticum i metodologies docents), reunions amb el professorat de Treball Social, debat del seu contingut amb el claustre, consultes externes, trobades amb professionals en actiu, i sinèrgies amb d'altres universitats, a fi de considerar les seves aportacions en el document final de la Memòria del grau en Treball Social. Les orientacions i l'assessorament des del rectorat de la URL també influeixen en la verificació positiva de les agències de qualitat (ANECA i AQU) per poder impartir-lo.

Raquel Paz | Treballadora Social.

Estudiar Educació Social i Treball Social a la Fundació Pere Tarrés m'ha donat l'oportunitat de treballar en quelcom apassionant, i que radica en les persones, en les famílies i el seu entorn. Porto cinc anys exercint la professió de Treball Social, en un àrea bàsica de salut, i des de fa dos, ho compagino amb funcions de referent de Servei d'Atenció Primària (SAP).

Haver realitzat les dues diplomatures, i haver-me format en les dues disciplines, m'ha donat eines complementàries per a la meva tasca professional, i ha estat una experiència molt enriquidora. Aquesta trajectòria m'ha obert portes al mercat laboral.

Durant la formació acadèmica que he rebut, he tingut la sort de gaudir d'excel·lents docents, alguns d'ells professionalment en actiu, que sempre han intentat mostrar la teoria de forma dinàmica amb exemples pràctics, ajustant-se a la realitat social que ens envoltava en aquells moments.

Però potser el més important ha estat la transmissió de valors. Se'ns ha fet entendre que **el Treball Social és una professió que promou el canvi social, la solució de problemes en les relacions humanes, i que els principis dels drets humans i de la justícia social són fonamentals per al nostre treball.**

Font: Fulletó EUTSES 2009. Testimoni d'exestudiant de les EUTSES Pere Tarrés (Universitat Ramon Llull)

El grau en Treball Social de la Universitat Ramon Llull s'implementà el curs 2009-2010 i la Facultat obtingué l'any 2011 l'acreditació de l'Agència de Qualitat del Sistema Universitari Català (AQU) per impartir els estudis de grau i de postgrau. Aquesta aprovació va donar continuïtat i va reforçar el procés de desplegament iniciat, sent la Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés (Universitat Ramon Llull) el primer centre de l'Estat en rebre el certificat de les agències de qualitat per a la impartició d'estudis universitaris de grau i postgrau.

Dades significatives de la quarta etapa (2001-2010):

2001	Diplomatura de Treball Social (EUTSES). Tronc comú amb Educació Social.
2001	Oferta formativa de les EUTSES en modalitat oberta de formació (m@f).
2009	Implementació dels graus en Treball Social i Educació Social.
2010	Creació de la Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés (URL). Certificació de qualitat el 2011.

Com a SÍNTESE, es pot dir que l'Escola que va néixer l'any 1932 ha tingut diferents noms i ha passat per diferents dependències, consolidant-se pedagògicament en l'etapa de l'ICESB i continuà creixent amb la Fundació Pere Tarrés. Ha apostat al llarg de la seva història per una formació oberta atenta a les necessitats socials de cada època. Ha passat per moments difícils i tendències diverses; i després de 90 anys segueix donant respostes pedagògiques a la situació social del moment.

Des dels seus orígens ha tingut una mirada posada cap a Europa, s'ha nodrit de les escoles europees (especialment de l'escola belga) i ha anat ampliant els seus contactes amb el món social, acadèmic i professional, per a la millora de la capacitació dels futurs treballadors/ores socials.

Gairebé sempre –durant el curs acadèmic 1935-36 va funcionar com a escola pública– ha estat vinculada a l'Església catòlica, en algunes èpoques als seus sectors més progressistes, i a través de la docència ha treballat per la justícia i el benestar social per davant de tot.

El camí recorregut fins a la implantació dels graus (curs 2009-2010) ha comportat un treball intens, molt d'esforç, alguns neguits i sempre el compromís amb el Treball Social. El reconeixement oficial dels estudis (1964), l'inici de la diplomatura universitària (1983) i la conversió de l'Escola en Facultat (2010) són fites importants en el procés de renovació i de consolidació de la professió. Els reptes su-

perats han possibilitat l'acreditació del centre per part de les agències de qualitat del país (2011).

L'Escola ha estat en la seva llarga trajectòria un referent en l'anàlisi crítica dels fenòmens socials, en la vinculació de la teoria amb la pràctica professional i en l'ús de metodologies que fan més factible l'aprenentatge. Això és el que ha volgut transmetre als estudiants contribuint a la seva formació amb una mirada atenta del seu voltant, tenint presents les competències emocionals per exercir la professió, tot seguint el lema aristotèlic "Educar la ment sense educar el cor no és educació".

Referències bibliogràfiques

- Barbero, Josep Manuel, i Feu, Montserrat. (2009). *El treball social a Catalunya 1932-1978*. Barcelona: Hacer.
- Barbero, Josep Manuel, i Feu, Montserrat. (2016). El origen del trabajo social en Cataluña: la escuela de asistencia social para la mujer (1932-1939). *Pedagogia i Treball Social. Revista de Ciències Socials Aplicades* (Vol.4, núm. 2, 3-33)
- Barenys, M. Pia, i Jutglar, M. Assumpta. (1976). Orígens del Treball Social: Catalunya 1932. Entrevista a Maria Estrada, assistent social. Formació de los trabajadores sociales. *Revista de Treball Social*, 63, 9-15.
- Colomer, Montserrat. (2006). *El treball social que jo he viscut. De 1939 a 1987*. Llibres A Punt. Barcelona: Impuls a l'Acció Social.
- Comitè Femení de Milliores Socials. (1932). Ressenya de la inauguració de l'Escola d'Assistència Social per a la dona 1/10/1932.
- Decret de 12 de juliol de 1935 pel qual es crea el Patronat per a la formació tècnica de les Assistentes Socials de Catalunya. 14 de juliol de 1935.
- Decret 240/1996, de 5 de juliol, pel qual s'autoritza la desadscripció de l'Escola Universitària de Treball Social de l'ICESB (Universitat de Barcelona) per integrar-se a la Universitat Ramon Lull. 10 de juliol de 1996.
- Destino. (1958). 25 años de una obra poco conocida: La Escuela católica de enseñanza social. *Revista Destino*, 1068, 20.
- Escola Universitària de Treball Social. (1989). *Treball Social: Conceptes i eines bàsiques*. Barcelona: ICESB (1990 edició en castellà).
- Escola Universitària de Treball Social (1992). *Programa 1992-93*. Barcelona: ICESB.
- Escola Universitària de Treball Social. (1993). *Memòria 1992-93*. Barcelona: ICESB.
- Escoles Universitàries de Treball Social i Educació Social. (2001). *Diplomatures universitàries: Treball Social i Educació Social. Innovació i professionalitat a la Pere Tarrés de la Universitat Ramon Lull*. Barcelona: Fundació Pere Tarrés (URL).
- Escoles Universitàries de Treball Social i Educació Social.(2009). *Memòria del Grau en Treball Social* [document acadèmic]. Barcelona: Fundació Pere Tarrés (URL).

- Escuela de Asistentes Sociales. (1969). *Reglamento Interior* de la Escuela Católica de Enseñanza Social [document intern].
- Esplai. (gener 1934). L'Escola d'Assistència Social de Barcelona. *Revista Esplai*, 113.
- Estivill, Jordi. (2018). La primera escola de treball social. A: *Europa a les fosques. Polítiques socials en els feixismes*, p. 218-319. Barcelona: Icària.
- Estruch, Joan, i Güell, Antoni M. (1976). *Sociología de una profesión. Los asistentes sociales*. Barcelona: Península.
- Facultat d'Educació Social i Treball Social. (2017). *Relació de tesines de fi d'estudis d'assistents socials 1936-1974* [document intern]. Biblioteca FESTS Pere Tarrés (URL).
- Facultat d'Educació Social i Treball Social. (2018). *Reglament de Règim Intern* (2a edició).
- FEEISS. (1973). *Método Básico de Trabajo Social*. Madrid: Euroamérica.
- Fernández, Carme. (2003). El treball familiar en el servei d'ajuda a domicili: evolució i reptes de la professió. *RTS Revista de treball social* 172, 69-94.
- Ferrer, Rosa M. (1982). 50è Aniversari de la fundació de l'Escola de Formació d'AA.SS. *RTS*, 88, 6-12.
- Feu, Montserrat, i Rubiol, Glòria (2014). *Les associacions d'assistents socials i el Col·legi de Treball Social de Catalunya. 80 anys d'associacionisme professional (1934-2014)*. Barcelona: Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya.
- Feu, Montserrat, i Planas, Rosa M. (2000). Aproximación a la realidad social. Proyecto Pedagógico de Seminario. 3r. *Congreso de Escuelas Universitarias de Trabajo Social*. Universidad de La Rioja.
- Forés, Anna; Requena, Elena, i Trinidad, Carme. (2001). *Guia m@f: estudiar i aprendre*. Barcelona: Escoles universitàries de Treball Social i Educació Social. Fundació Pere Tarrés. Universitat Ramon Llull.
- ICESB. (1983). *50è aniversari de l'Escola Superior d'Assistents Socials de l'ICESB (1932-1982)*. Barcelona: Institut Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona.
- ICESB. (1996). *Informe de la situació de l'Escola Universitària de Treball Social* [document intern].
- Jutglar, M. Assumpta. (1964). *Síntesis histórica: orígenes y evolución de la Escuela Católica de Enseñanza Social* [document intern]. Tesina de

fi d'estudis d'assistent social. Biblioteca de la Fundació Pere Tarrés: Fons bibliogràfic de l'Escola.

- Martí, Oriol. (1994). *Introducció a la Medicina Social*. Barcelona: EUTS-Institut Catòlic d'Estudis socials de Barcelona.
- Molina, Victoria. (1994). *Las enseñanzas del Trabajo Social en España 1932-1983. Estudio socio-educativo*. Madrid: UPCO.
- Ordre del 4 de gener de 1966, sobre el reconeixement d'escoles d'assistents socials no oficials. BOE, n. 33, de 8 de febrer de 1966.
- Ordre IUE/26/2010, de 14 de gener, per la qual es dona conformitat a la creació de la Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés, per fusió de l'Escola Universitària d'Educació Social i de l'Escola Universitària de Treball Social Pere Tarrés, de la Universitat Ramon Llull. (Departament d'Innovació, Universitats i Empresa). 14 de gener de 2010.
- Ordre reguladora de 8 de maig de 1987, per a la convalidació del títol d'Assistent Social pel de diplomant en Treball Social. 14 de maig de 1987.
- Porcel, Amparo. (1980). La docència del Treball Social. *RTS Revista de Treball Social* 80, 59-137.
- Reial decret 3004/1983, de 26 d'octubre, pel qual s'autoritza la transformació de l'Escola d'Assistents Socials de l'ICESB en EUTS-ICESB, adscrita a la UB. 2 de desembre de 1983.
- Rimbau, Cristina. (1985). *L'obra assistencial de la Generalitat de Catalunya. 1931-1936*. Tesi llicenciatura. Ed. de la Universitat de Barcelona.
- Rubiol, Glòria. (2010). 50 anys de la revista. Dossier. *RTS Revista de Treball Social*, 190, 9-89.
- Sabater, Jordi. (2002). *L'ICESB (1951-2001). Crònica de mig segle al servei de l'Església i la societat catalana*. Barcelona: ICESB.

Recull de premsa

- Escuela de Asistencia Social (28 de setembre de 1932). *La Vanguardia*. Cataluña posee la única escuela de Asistencia Social en España (13 de juny de 1936). *La Noche*.
- Quienes han venido a servir (23 de febrer de 1939). *Diario de Barcelona*. (Sempronio).

Social casework (22 de maig de 1958). *La Vanguardia*. (Garcia Figueras).

Una profesión nueva: asistente social. La Iglesia promotora en España de las escuelas de la especialidad (7 d'abril de 1964). *Ya*.

Se ha constituido la Federación de Escuelas de Asistencia Social de la Iglesia (23 de gener de 1965). *La Vanguardia*.

Misión docente de la Iglesia y socialización de la cultura (27 de novembre de 1966). *Diario de Barcelona*. (Conferència de J. Ruiz Giménez).

Los asistentes sociales solicitan reconocimiento universitario (31 de gener de 1973). *La Vanguardia*.

Los asistentes sociales entre la formación profesional y la universidad (11 de juny de 1975). *Teleexpres*.

Es urgente definir la figura del asistente social (26 de juny de 1974). *La Vanguardia*. (Puig de la Bellacasa).

Asistentes sociales: Hacia la dignidad (28 de juny de 1975). *Revista Sábado gráfico*.

Maniobra continuista (26 de març de 1978). *Avui*. (Jaume Nualart).

Alumnos de Trabajo Social se manifiestan ante el Arzobispado de Barcelona (30 de maig de 1994). *El País*.

Treballadors socials (31 de maig de 1994). *Avui*. (Jaume Lorés).

Intervenció de l'Arquebisbat de Barcelona a l'EUTS (16 de juny de 1994). *Catalunya Cristiana*.

¿A dónde va el ICESB? (20 de juny de 1994). *La Vanguardia*. (Casimir Martí).

Conflicto en el ICESB (23 de juny de 1994). *El Periódico*. (Josep Bigordà).

Manifest del Col·legi Oficial de Diplomats en Treball Social i Assistents Socials de Catalunya (28 de juliol de 1994). *Avui*.

L'Escola de treball social de la Universitat de Barcelona (Hospital Clínic. Càtedra de Psiquiatria) del 1953 fins al 2009-2010

Jose Fernández i Barrera, Cristina Rimbau Andreu
i Teresa Rossell Poch

1. Els inicis de l'Escola: dels orígens a l'any 1953 fins l'any 1964

Els estudis de treball social a la Universitat de Barcelona es van crear l'any 1953 per iniciativa del Prof. Ramón Sarró Burbano, catedràtic de Psiquiatria de la Facultat de Medicina. En una visita que el Prof. Sarró va realitzar als Estats Units d'Amèrica, va constatar que en els centres de salut mental els psiquiatres treballaven en equips, formats per psiquiatres, infermeres, psicòlegs i treballadors socials (*social workers*). En aquella època, que al nostre país s'imposava una direcció jeràrquica dels centres i equips sanitaris, el va impressionar el fet que cada professional tingués una funció i unes tasques dins de l'equip, i participés en les decisions que s'acordaven sobre el tractament del malalt, l'atenció a la seva família i la integració del malalt al seu medi social. Sobretot el va impressionar la tasca que realitzaven els treballadors socials, una

branca dels quals s'anomenaven "visitadors" ja que anaven al domicili dels pacients a entrevistar les famílies i observar les condicions socials en què vivien.

Dr. Ramon Sarró i Burbano. Catedràtic de Psiquiatria de la UB. Fundador de l'Escola l'any 1953 i director fins l'any 1973.

Amb la finalitat específica d'integrar els treballadors socials als serveis de psiquiatria va crear l'Escuela de Visitadoras Sociales Psiquiátricas amb la col·laboració de la Sección Femenina de la Falange Española. L'Escola amb seu a la Facultat de Medicina es va inaugurar el dia 12 de gener del 1953, amb un programa d'estudis de dos cursos de durada. El professor Sarró era el director de l'Escola, la Sra. Montserrat Castells la directora tècnica i la Sra. M. Dolores Enedáguila la cap d'estudis. Va ser la tercera Escola de Treball Social a l'Estat espanyol, després de l'Escola d'Assistència Social per a la Dona (1932) a Barcelona i l'Escola de Formació Social (1937) a Madrid. En aquest sentit podem dir que l'Escola neix com un centre d'especialització en Treball Social Psiquiàtric.

Sra. Montserrat Castells Gabriel. Sotsdirectora de l'Escola des de l'inici fins l'any 1973. Delegada per la "Sección Femenina de la Falange Española".

L'organització econòmica del centre era la següent: l'Escola estava ubicada dins la càtedra de Psiquiatria. En un despatx del Dispensari estava situada la secretaria, i la docència s'impartia a les aules de la Facultat de Medicina. Tot el professorat cobrava per hores del total de les matrícules dels estudiants, i només la sotsdirectora i la cap d'estudis rebien un salari de la Secció Femenina. Les despeses d'infraestructura i de material eren a càrrec de la càtedra.

Donat que en aquella època no existia encara la formació de psicòlegs i que la majoria de professorat eren metges psiquiatres, el predomini de les assignatures del programa eren de contingut psicològic: "Durante los años de 1953 a 1957 dominaban las asignaturas de: Psiquiatría, Psicopatología, Psicología dinámica, Técnica e interpretación de tests mentales, Caracterología, Higiene mental, etc. por ser el objetivo de la Escuela, en aquella época, preparar personal especializado en este campo".¹

---

1 Extret de l'informe realitzat per ser membre de la International Association of Schools of Social Work (IASSW) l'any 1964.

Cal també remarcar que inicialment les assignatures de treball social eren impartides per les Sres. M. Castells i M. D. Enedàguila, i per algunes de les primeres graduades, que tenien experiència en programes socials i que estaven en contacte amb les escoles existents i amb organitzacions internacionals de treball social per incorporar continguts metodològics de la disciplina.

Al curs 1956-57 l'Escola passà a denominar-se Escuela de Visitadoras Sociales Psicólogas, i amplià el Pla d'Estudis a tres anys. Aquest canvi corresponia a l'objectiu de donar formació als estudiants per poder treballar en els àmbits d'aplicació del treball social en aquell moment, dels quals se citen: "Orfanatos, Hogares, Escuelas, Reformatorios, Hospitales, Dispensarios, Maternidades, Centros de Rehabilitación, Industrias y toda clase de Empresas laborales, entre otros."

Continua el mateix informe: "A partir del año 1958 los programas van evolucionando hacia una dimensión psico-social coincidiendo con las enseñanzas de Metodología del trabajo social, influidas por los cursos impartidos por expertas de las Naciones Unidas: Evelyne White, Nadir Kafouri, Antonia Pruner y Hellen Casidy, sobre el Trabajo Social de Casos y de Comunidad. Dichos conocimientos afirmaban muchos aspectos de las relaciones profesionales y del contenido de Psicología dinámica que se impartían en la Escuela como base de estudios. Se amplía el programa con las materias de Sociología, Psicología Social y Derecho. Las materias psiquiátricas se reducen y pasan a constituir la especialidad de Trabajo Social Psiquiátrico."²

Fins que els estudis no van ser oficials, per ingressar a l'Escola, les persones interessades havien de presentar una instància i una "Memoria escrita a mano en la que, tras un bosquejo biográfico, indique, con la mayor extensión posible, los estudios cursados, aficiones y dedicaciones, así como las razones que le inducen a cursar

---

² Veure més endavant relació amb cursos del PANAP (Patronato Nacional de Asistencia Psiquiátrica).

estos estudios". Endemés se'ls administraven tests psicològics "para determinar su inteligencia, personalidad e intereses vocacionales".

Al curs 1963-64, 10 anys més tard del seu inici, l'Escola, que havia passat a anomenar-se Escuela de Formación Social Santa Teresa, tenia un Pla d'Estudis de tres cursos que, partint de l'oficial, es desglossava amb les matèries i assignatures que es detallen:

Quadre 1. Pla d'estudis específic de l'Escola del 1963/64 de desenvolupament de l'oficial

Materia	Primer curso	Segundo curso	Tercer curso
Formación Religiosa y moral	Dogma y Apologética (20 clases)	Teología Moral (20 clases)	Deontología (20 clases)
Ciencias Sociológicas	Sociología (25 clases) Psicología Social (10 clases) Filosofía Social (10 clases) Medicina Social (25 clases)	Sociología (25 clases) Sociometría (10 clases) Sociología del Suburbio(10 clases) Doctrinas y Mov. Sociales (10 clases)	Economía Social (10 clases) Demografía y Urbanismo (10 clases)
Ciencias Psicológicas	Psicología (25 clases) Relaciones Humanas (10 clases)	Psicología (40 clases) Psicopatología (10 clases) Probl. Inadap. Infantil (20 clases)	Problemas Inadap. Infantil y Adolescencia (20 clases) Higiene Mental (10 clases) Pedagogía Social (10 clases)
Ciencias Jurídicas	Derecho del Trabajo (25 clases)	Legislación y Seguridad S. (25 clases)	Nociones de Derecho Civil (10 clases)
Técnicas profesionales	Introducción e Historia del Trabajo Social (15 clases) Trabajo Social de Casos (15 clases) Obras Asistenciales (50 clases) Seminarios Actualidad Social (20 clases)	Técnica de la Entrevista (25 clases) Trabajo Social de Casos (25 clases) Trabajo Social de Grupo (10 clases) Estadística (10 clases) Investigación Social (10 clases)	Administración de Servicios Sociales (20 clases) Trabajo Social Casos (10 clases) Trabajo Social Grupo (10 clases) Trabajo Social Comunidad (25 clases) Investigación S. (Encuesta) (10 clases) Seminarios Tesina (25 clases) Charlas Temáticas Sociales (20 clases)

Font: Elaboració pròpia a partir dels programes dels anys citats.

S'havia d'elaborar una **Tesina de final de estudios** per accedir al títol de Visitadora Social Psicóloga.

Entre el professorat hi havia un predomini de psiquiatres i visitadores socials psicòlogues, endemés de metges, advocats, filòsofs, una economista i una demògrafa.

En l'informe que l'Escola presenta per ser membre de la Unión Católica Internacional de Servicio Social (UCISS)³ l'any 1962, es descriu **el Pla de pràctiques** que els estudiants segueixen durant els tres cursos de la carrera, dels quals presentem una síntesi:

Primer curs: es reuneixen els estudiants en grups de 5-8 estudiants a càrrec d'una TS monitora, dos dies a la setmana en sessions de 1,30 h, anomenats "Grupos de Trabajo", amb la finalitat de: 1) "Crear conciencia de que para el ejercicio de la profesión es imprescindible una personalidad idónea", 2) "Intentar que el grupo ayude a cada alumno a plantearse distintos problemas, cuya solución es básica, para ejercer la profesión", i 3) "Demostrar las actitudes que deben mantener en su relación con los clientes e interpretar las causas por las cuales éstas pueden no desarrollarse positivamente" (incidència en la personalitat i actituds de l'estudiant). Es complementen les pràctiques amb visites setmanals a institucions de les quals cada alumna presentarà un informe.

Segon curs: els estudiants durant el primer trimestre continuen assistint als "Grupos de Trabajo". Endemés l'estudiant comença a fer pràctiques de "Case Work, Trabajo de Grupo y de Comunidad, por este orden", als serveis socials, preferiblement no especialitzats, i "estará bajo las órdenes de una Trabajadora Social". A l'Escola tindran supervisió setmanal amb una supervisora treballadora social que no tingui relació de dependència amb els centres de pràctiques dels alumnes. S'especifica que l'alumne ha de contribuir a les despeses d'aquestes sessions de supervisió, de manera total o parcial, ja que van dirigides a tractar las dificultats "exclusivamente personales de la alumna".

---

3 D'ara endavant UCISS

Tercer curs: "La alumna seguirá sus prácticas en un centro de Trabajo Social distinto al del curso anterior, tres mañanas semanales, por tanto tendrá que cambiar de Jefe de Prácticas, sin embargo la Supervisora continuará siendo la misma". S'especifica "[...] al ser la Supervisora independiente del Centro de Prácticas tiene como finalidad demostrar lo imprescindible de la práctica en la profesión, y la necesidad de una intensa preparación psicológica para el ejercicio de la misma [...]"

Els criteris d'aquest model de pràctiques expressen d'una banda l'interès en formar l'alumnat metodològicament, de forma estricta, en els continguts i en el procés d'aprenentatge, sobre el que haurà de ser la seva intervenció professional, reforçada aquesta actitud, potser, per la influència de la versió "terapèutica" de l'entorn institucional d'aquella època. Les caps de Pràctiques i les supervisores eren treballadores socials.

Cal destacar l'impacte i la influència del Congrés de Psicodrama organitzat per la càtedra de Psiquiatria l'any 1962, i la presència del Prof. Jacob Levy Moreno creador del Psicodrama i de la Psicometria a Viena, de la Dra. A. Schützenberger i del Dr. Fernando Rojas, experts en psicologia grupal a França i Argentina respectivament, a partir del qual es van organitzar diferents activitats, terapèutiques i educatives. En la formació dels estudiants de treball social es van introduir els **Grups de Sensibilització**. Aquests grups, amb una composició de 8 a 10 alumnes i dirigits per una professora de treball social, tenien una freqüència de dos dies per setmana, i una durada de tot el curs. La finalitat era psicològica i pedagògica, en el sentit que es pretenia que cada alumna, a través del grup, i amb la participació de la professora, pogués observar i analitzar el propi comportament i el dels altres estudiants, per a sensibilitzar-se en la dinàmica de les relacions humanes. Aquests grups es van programar durant tres promocions d'estudiants, del curs 1962-63 al 1964-65, i a partir d'aquell moment van passar a ser una activitat opcional.

La tipologia dels estudiants de l'Escola era diversa, ja que al no ser uns estudis massa coneguts s'inscrivien estudiants d'edats entre

els 18 anys i potser 50, totes dones fins el curs 1963-64 en què es matriculà el primer estudiant home. Durant els deu primers anys es van inscriure 366 estudiants, dels quals només 106 van acabar els estudis, i 57 varen exercir com a assistents socials. Entre les estudiants estrangeres que van finalitzar la carrera trobem: 2 xilenes, 5 colombianes, 1 del Salvador, 1 de la Guinea Espanyola⁴, 1 mexicana i 1 de Puerto Rico.

Fins l'últim curs del Pla d'Estudis Oficial de l'any 1964, que comportava la realització d'una revàlida, a l'Escola es van presentar 170 tesines sobre temes diversos, "de las cuales 12 han merecido del Tribunal Examinador la calificación de Sobresaliente *Cum Laude*" (1972 Informe pel Degà de la Facultad de Medicina de la UB).

Endemés dels cursos de formació en Treball Social impartits per les expertes de les Nacions Unides citats, l'Escola organitzava cada any un curs d'especialització pels professionals: Readaptación del Minusválido (1957-58), Medicina Social Hospitalaria (1958-59), Psiquiatría y Psicopedagogía (1959-60), Psiquiatría (1960-61) Psicopedagogía, (1961-62) i Empresa. A nivell local i nacional l'Escola va col·laborar amb diferents organismes oficials: Ajuntament de Barcelona, Real Academia de Medicina, Patronato Nacional de Asistencia Psiquiátrica, Delegación Provincial de Auxilio Social, etc., que col·laboraven amb la tasca docent de l'Escola des de les seves especialitats. L'any 1972 s'havien realitzat els següents cursos de "Perfeccionamiento": 4 de Psiquiatría, 3 de Psicopedagogía, 3 de Infradotados, 2 de Empresa, 2 de Hospitales i 1 de Gerontología.

Si dins aquesta primera època de l'Escola no podem parlar de publicacions, per la difusió i venda externa de materials escrits, sí que trobem publicació d'apunts d'algun professorat com a suport de les classes i alguns treballs en format de publicació, que detallem a continuació: Publicaciones de la Escuela de Visitadoras Sociales Psicólogas: **Técnica de la Entrevista** del Dr. Mariano de la Cruz, **Elementos de sociología de la familia** del Dr. Enrique González Mon-

---

4 En aquest cas no era estrangera ja que tenia la nacionalitat espanyola.

clús i **Elementos de psicopatología de la infancia** del Dr. Lluís Folch i Camarasa, tots ells professors de l'Escola i **Apunts de Treball Social d'Empresa** sense especificar l'autoria. De l'any 1960 existeix una publicació de les Jornadas de Trabajo Social que sobre "**Problemática de los movimientos migratorios**" va organitzar la "Tenencia de Alcaldía Delegada de Asistencia Social y Sanitaria del Ayuntamiento de Barcelona, la Sección Femenina, la Cátedra de Psiquiatria de la Universidad de Barcelona, la Escuela de Visitadoras Sociales Psicológicas y la Escuela de Enseñanza Social Julio Ruiz de Alda de Madrid". Dues noves publicacions enquadernades, en principi per ús dels participants, que també es podien distribuir a altres escoles i serveis socials: "**Curso de Casework**" Prof. Nadir Kfourri, màster en SW, experta de las Naciones Unidas del 1960 i "**Seminario de Supervisión**" Prof. Miss Helen Cassidy, màster en SW. Experta de las Naciones Unidas, del 1961.

L'any 1962 l'Escola, mitjançant un informe detallat, sol·licita l'ingrés a la UCISS, a la qual és acceptada. L'any 1964 sol·licita de la mateixa manera l'ingrés a l'Asociación Internacional de Escuelas de Trabajo Social (IASSW) a la qual igualment és acceptada.

Una altra activitat important que inicia l'Escola el 23 de febrer de 1964 és la creació de l'Asociación de Visitadoras Sociales Psicológicas (AVSP), a la qual s'inscriuen professionals que havien estudiat a la nostra Escola (és un moment en què cada escola de treball social de Catalunya, a tot l'Estat, crea la pròpia associació). Inicialment té la seu als locals de la càtedra de Psiquiatria de l'Hospital Clínic de Barcelona, i més endavant es traslladarà a uns locals del carrer Aragó de la ciutat. Tenia una Junta Gestora que es renovava cada 4 anys, quatre Comissions de Treball i l'Assemblea, i formava part de la Federació Nacional de Asociaciones de Asistentes Sociales, amb seu a Madrid⁵. L'AVSP va tenir una gran activitat durant els anys de la seva existència, es van programar moltes conferències, jornades de treball i cursos en els quals participava professorat de l'Escola,

---

5 Veure una informació molt àmplia i detallada a Feu, M. i Rubiol, G. *Les Associacions d'Assistents Socials i el Col·legi de Treball Social de Catalunya*, Monografia n. 9 del Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, Barcelona 2014.

i l'intercanvi amb professionals enriqueix el conjunt del centre. Es publicava regularment un butlletí amb notícies d'interès pels professionals i alguns treballs. Entre aquestes activitats és interessant assenyalar la **I Reunió de professionals de la Zona de Llevant convocada per l'AVSP**, que es va celebrar el mes de novembre de 1967, a la qual hi van assistir representants d'escoles i associacions de Catalunya, València i Balears. Els temes tractats van ser: 1. Definició de funcions dels Assistents Socials 2. Terminologia, 3. Deontologia, 4. Pluriocupació, 5. Estatus de la professió, i 6. Formació superior. Temes que es varen proposar per impulsar el Primer Congrés Estatal d'Assistents Socials que tingué lloc a Barcelona l'any 1968.

Tot i que es mantenien bones relacions i cooperació amb les altres associacions, especialment amb la de Barcelona, les associacions professionals no s'integrarien en una sola organització fins l'any 1982, quan es va constituir el Col·legi Oficial de Diplomats en Treball Social i Assistents Socials de Catalunya.

El Prof. Sarró durant el temps que va ser director (1953-1970), va obrir la participació dels estudiants i professionals de l'Escola a totes les activitats de la càtedra: presentacions a les sessions clíniques, participació a congressos, conferències i debats sobre noves tendències en medicina, filosofia, psiquiatria, antropologia i altres temes. Pels contactes internacionals que mantenia va propiciar que alguns estudiants de països de l'Amèrica Llatina vinguessin a estudiar a la nostra Escola. Amb la seva inquietud intel·lectual convocava, a la càtedra de Psiquiatria, representants de les diferents corrents de pensament d'aquell moment, la qual cosa era, sens dubte, un estímul intel·lectual i cultural molt fructífer pels estudiants.

L'any 1972 un informe de la directora Sra. M. Castells tracta sobre: "Número de asistentes sociales diplomadas 193, de las cuales 109 ejercen en los siguientes Campos de Trabajo. Asistencia Social: 14. Sanidad: 53 (35 en psiquiatría y 12 en hospitales). Enseñanza: 8. Trabajo: 17. Zona: 20 (13 en Barrios). Formación de Asistentes S.: 13. De los 125 puestos de Trabajo 16 profesionales tienen pluriempleo".

La participació dels primers treballadors socials de l'Escola, en equips i serveis mèdics i de salut mental, i la participació d'actes de la càtedra, van propiciar l'adopció d'un llenguatge professional acurat, pel prestigi que representava participar en actes reservats només als facultatius. No hi ha dubte que el fet d'estar a la Facultat de Medicina, el contingut dels programes inicials i el context universitari va marcar la cultura institucional de l'Escola, i va incentivar l'interès per arribar a aconseguir estudis de nivell universitari superior.

Podríem dir també que per les circumstàncies del seu origen, el model de treball social que es va seguir a l'Escola va ser amb més gran part el **model anglosaxó**, principalment americà i anglès, representat per la International Association of Schools of Social Work (IAS-SW), que el **model franco-belga**, que era més propi de les escoles de la Unión Católica Internacional de Servicio Social (UCISS), de la qual la nostra escola era també membre. Molt aviat algunes treballadores socials van estudiar a universitats dels EUA i a Anglaterra, amb la qual cosa es va afirmar aquest model.

Els continguts psicològics del programa i la concurrència d'algun professorat amb formació psicoanalítica van posar de relleu, inicialment, el vessant psicològic de la formació. Tot i això, les primeres professores de treball social van tenir sempre cura, i van demostrar en les seves publicacions, que els coneixements d'altres disciplines eren sempre vàlids per comprendre la problemàtica de les persones usuàries dels serveis socials, però que el diagnòstic i la intervenció havia de circumscriure's sempre dins l'àmbit del treball social.

2. Període de l'any 1964 a l'any 1977

A l'any 1964 els estudis de Treball Social són reconeguts pel Ministerio de Educación y Ciencia com Estudios Técnicos de Grado Medio amb la titulació de "Asistente Social". El Pla d'Estudis oficial, de tres cursos acadèmics, comportava endemés la superació d'una Revàlida d'estudis que es realitzaria a cada Escola a través d'un tribunal constituït per membres de l'Escuela Oficial de Asistentes Sociales de Madrid.

A l'Escola el nou pla d'estudis es va iniciar al curs 1966-67 i els professionals que s'havien format anteriorment van poder convalidar els seus estudis mitjançant un examen oficial. L'Escola quedà reconeguda com "Escuela Superior de Asistentes Sociales". Amb el nou pla d'estudis s'unificaven els continguts docents de totes les escoles de Treball Social de l'Estat, un total de 40 l'any 1964. De tota manera, els programes específics de l'àrea de Treball Social i Serveis Socials donaven marge perquè cada escola pogués organitzar i desenvolupar els continguts de la forma que considerés més pedagògica i adient, ja que en el programa oficial quedaven descrits com a Trabajo Social I, II y III, i el mateix succeïa amb les assignatures de Pràctiques de Treball Social i la de Serveis Socials.

Quadre 2. Pla d'estudis específic de l'Escola del 1973/74 ⁶.

Primer curs	Segon curs	Tercer curs
Formación Religiosa (Moral) (2 hores setmanals)	Formación Religiosa (Doctrina Social de la Iglesia) (2 hores setmanals)	Formación Religiosa (Moral Profesional) (2 hores setmanals)
Psicología General y Dinámica (3 hores setmanals)	Psicología Diferencial y Genética (2 hores setmanals)	Psicología Social (2 hores setmanals)
Sociología General (2 hores setmanals)	Sociología (Estructura Social Contemporánea) (2 hores setmanals)	Sociología (Técnicas de Investigación Social) (2 hores setmanals)
Principios Generales y Metodología del TS (2 hores setmanals)	Trabajo Social Individualizado y de Grupo (3 hores setmanals)	Trabajo Social de Comunidad y Organización de Servicios Sociales (3 hores setmanals)
Prácticas en Trabajo Social (16 hores setmanals)	Prácticas de Trabajo Social (16 hores setmanals)	Prácticas de Trabajo Social (20 hores setmanals)
Fundamentos de Estadística y Economía (2 hores setmanals)	Derecho del Trabajo y Seguridad Social (2 hores setmanals)	Medicina Social (2 hores setmanals)
Elementos de Derecho (Civil, Penal y Administrativo) (2 hores setmanals)	Psiquiatría Social e Higiene Mental (2 hores setmanals)	Educación Física (2 hores setmanals)
Nociones de Medicina, Higiene y Sanidad (2 hores setmanals)	Formación del Espíritu Nacional (1 hora setmanal)	
Formación del Espíritu Nacional (1 hora setmanal)	Educación Física (2 hores setmanals)	
Educación Física (2 hores setmanals)		

Font: Elaboració pròpia a partir dels programes dels anys citats.

A finals dels anys 60 s'evidenciava un creixement econòmic a tot el país i una creixent demanda d'assistents socials per treballar a centres sanitaris, empreses, centres socials, orfenats, centres psiquiàtrics, i altri. Es considerava que la formació des del nou pla d'estudis havia de ser molt completa i estricta, especialment a nivell de la **concepció, valors i metodologia de la professió**, per a implantar una pràctica eficient i innovadora de cara al futur. En aquest sentit, l'Escola tot i que disposava d'uns espais reduïts dins de la càtedra de Psiquiatria, va anar construint una biblioteca que a l'any

⁶ L'any 1988 es va aprovar una ordre per la qual es modificaven les nomenclatures de *Servicio social individualizado y de grupo y prácticas de Servicio social per Trabajo Social*.

1972 disposava de 673 exemplars, entre llibres i monografies sobre temes principalment de treball social, psicologia, sociologia, economia i cooperativisme. Rebia periòdicament 5 revistes especialitzades en treball social, 5 en psicologia, 4 en sociologia i 2 en educació. Endemés de 170 exemplars de tesines de final de carrera, que sobre temes diversos havien elaborat els estudiants de l'Escola. (Informe M. Castells, 1972).

En relació a la prova de Revàlida que es va iniciar al final de curs 1968-69, i com era d'esperar, no va trigar a sorgir un moviment en contra al considerar que si les escoles reconegudes pel Ministerio de Educación y Ciencia es consideraven aptes per impartir els ensenyaments i valorar l'aprenentatge dels estudiants, no tenia sentit haver de revalidar els resultats per un tribunal aliè. Aquesta prova es considerava que era un control del Ministeri, més que un benefici pels estudiants. D'altra banda els tribunals eren presidits per professorat de l'Escuela Oficial de Asistencia Social de Madrid, creada l'any 1967, amb una trajectòria i experiència pedagògica molt més curta i minsa que la de les altres escoles examinades.

De tota manera, el nou reconeixement dels estudis de Treball Social no va canviar la situació estructural i d'encaix econòmic de l'Escola, ja que continuava ubicada a la càtedra i mantenia una economia mixta: pública per part de la càtedra que proveïa la infraestructura i de la Secció Femenina, que continuava cobrint el salari dels tres càrrecs; i "privada", ja que els honoraris del professorat provenien de les matrícules dels estudiants. Aquesta situació no es va resoldre definitivament fins al mes de setembre de l'any 1990.

Quan el Prof. Sarró es va jubilar l'any 1971, el va substituir com a director de l'Escola el nou catedràtic de Psiquiatria Prof. Joan Obiols Vié, qui junt amb la sotsdirectora Sra. M. Castells i la Sra. M. D. Enedáguila van dirigir l'Escola fins l'any 1973. Aquest mateix any, i amb la certesa que estàvem al final del franquisme per la deteriorada salut del general Franco, les citades professores, que fins aquell moment i durant 20 anys havien dirigit l'Escola i representat la Secció Femenina, van ser traslladades a un altre lloc de treball. El Dr.

José Luis Martí Tusquets, psiquiatra i professor de l'Escola des de la seva creació, va ser el nou director, i la Sra. Teresa Rossell, treballadora social i també professora del centre, va ser nomenada sotsdirectora. D'altra banda el Dr. Obiols ja havia manifestat el criteri que l'Escola cerqués una altra ubicació, ja que, al ser un centre no especialitzat en psiquiatria, no tenia sentit que romangués dins la mateixa càtedra. S'incorpora també com a secretària administrativa del centre la Sra. Àngels Calderon. Per aquest motiu, i havent-se creat les escoles universitàries dins de la Ley General de Educación (BOE, 26 de setembre del 1973), l'Escola presenta el dia 6 de desembre del 1973, al rector de la Universitat de Barcelona, Dr. Carreras Llansana, la sol·licitud de passar a dependre de la Facultat de Filosofia i Lletres en lloc de dependre de la càtedra de Psiquiatria "per entrar en un camp disciplinari més ampli i menys especialitzat, corresponent a una concepció més genèrica del treball social, tal i com s'estava impartint a l'Escola". El rector respon el dia 26 de gener del 1974, admetent la possibilitat que l'Escola hauria de passar a dependre del vicerectorat de la Universitat com a Escola Universitària Adscrita (amb la qual cosa s'admetia la vinculació de l'Escola a la Universitat de Barcelona), però acadèmicament aquell criteri no es podia aplicar ja que els estudis de Treball Social no estaven encara classificats dins de l'àmbit universitari.

Durant aquest període i fins la recuperació democràtica a l'Estat espanyol la incidència de tensions socials i polítiques del context a Catalunya va introduir a l'Escola una dinàmica particular.

En primer lloc, la forta influència del treball social provinent de l'Amèrica Llatina. També, i no menys important, l'encara forta repressió franquista i la situació d'incertesa davant l'eventual mort del dictador, que es manifestava en vagues i protestes de la majoria del món obrer i estudiantil; la forta experiència del Maig del 68 a França; també un cert contagi d'experiències d'autogestió a Catalunya, en centres educatius emergents; i no menys important, el rebuig i les protestes per l'examen de "Revàlida dels estudis" que realitzava l'Escuela Oficial de Asistencia Social de Madrid a totes les escoles de l'Estat (Rossell et al.,1976: 36-37).

A l'any 1970 s'inicia a diferents països de l'Amèrica Llatina un moviment entre els treballadors socials anomenat de "Reconceptualización del Servicio Social"⁷. Aquest moviment es planteja la necessitat que la professió tingui unes bases ideològiques crítiques en relació a la societat i al paper que han de jugar en relació a les persones ateses i a les organitzacions on treballen, al mateix temps que presenten unes reflexions metodològiques que integrin els diferents nivells d'intervenció fins aquell moment concebuts de forma separada, entre l'atenció individual i familiar, de grup i de comunitat. El moviment, en definitiva, reclama una posició política i ètica dels treballadors socials en favor de la població usuària dels serveis socials, i una posició de lluita i enfrontament en relació al sistema capitalista com a generador de desigualtats i pobresa. Aquest moviment, acompanyat de nombroses publicacions dels seus principals actors (Ander Egg, N. Kisnerman, H. C. Kruse, entre d'altres), exerceix molta influència i arriba a tota Europa; molt especialment a l'Estat espanyol per motius de l'idioma i en relació a la situació d'opressió política en què es troba el país aquells anys. A Espanya, tot i que la situació econòmica es va desenvolupant positivament des dels anys 60, la situació social i política continua essent molt repressiva i arbitrària, sense reconeixement dels drets socials més bàsics. L'exemple més colpidor va ser l'aplicació de la pena de mort i execució al març del 1974 de dos joves, S. Puig Antic i H. Chez, que va provocar nombroses vagues i protestes de tota la població i en especial del món acadèmic.

A més del moviment de la reconceptualització, la formació de l'Escola va viure la influència de les orientacions dels corrents de pensament crític i també de noves propostes metodològiques. Cal citar de manera especial el següent:

1) El pensament crític respecte les institucions totals i l'enfocament de la desinstitucionalització. (E. Gofman, al Regne Unit i Michel Foucault i Robert Castel, a França) que en els anys 1979-80 i posteriors, va orientar el procés de les transformacions de les institucions

---

⁷ Veure a *Selecciones de Servicio Social*, Año 3, n. 12, Buenos Aires 1970.

ons tancades heretades del franquisme, i les propostes alternatives d'atenció social (psicosocial) en serveis oberts i en la comunitat. Com per exemple va succeir en el procés de desinstitucionalització de les Llars Mundet, la creació dels col·lectius infantils i juvenils de l'Ajuntament de Barcelona com alternativa al Centre Nostra Sra. del Port, o en la renovació de la Casa Caritat de Manresa que, previ estudi, va ser reconvertida en un conjunt de pisos de llars d'infants.

2) *El moviment de l'antipsiquiatria* sorgit als Estats Units per T. Szasz en els anys cinquanta, que uns anys més tard arribà a Europa de la mà de F. Bassaglia a Itàlia (Trieste) i de R. D. Laing i D. Cooper al Regne Unit, amb una important transcendència a l'Estat espanyol, especialment en el quinquenni 1970-75 i que promovia l'atenció comunitària de la salut mental. Aquesta orientació es treballava en les assignatures de l'àrea de psicologia, en l'àrea de treball social i en les pràctiques dels estudiants en els primers centres de salut mental comunitària, el primer centre creat l'any 1975 a Barcelona, i en els creats en anys posteriors, en els quals les assistents socials, algunes també professores de l'escola, formaven part de l'equip pluridisciplinari (Pérez-Simó, 1981).

3) *L'orientació del treball social comunitari* com a impulsor de canvis socials i promotor de la participació dels ciutadans, talment treballaven les assistents socials en els barris de les conurbacions metropolitanes o en els de barraquisme horitzontal, algunes d'elles professores de les assignatures teòriques i dels grups de supervisió, o caps de pràctiques. Destacar en aquests anys, la important influència del professor Marco Marccioni, treballador social i expert en desenvolupament comunitari de les Nacions Unides. Durant aquells anys els treballadors socials van promoure i participar en la creació de les primeres associacions de persones amb discapacitats psicològiques, físiques i sensorials. Varen col·laborar a crear centres ocupacionals per malalts crònics o discapacitats i associacions de familiars de malalts mentals, i van crear els primers centres lúdics per persones grans i discapacitats (Rossell i Fernández, 1998: 118). La incertesa pel canvi polític creava preocupació i tensions entre els diferents actors socials, i la "crítica al poder" de

les institucions i de qui les representava era ben palesa. Una de les formes democràtiques que es proposaven eren els intents d'iniciar processos d'autogestió a algunes institucions, com va succeir a la nostra Escola.

Al curs 1974-75 s'inicia a l'Escola una dinàmica de reunions i reflexions, en les quals participen professorat i estudiantat, sobre la situació social del moment i també sobre els aspectes pedagògics i la integració de matèries del Pla d'estudis que permetessin una visió i intervenció més holística del treball social. Es crea una estructura participativa amb els departaments de Treball Social, Ciències Socials i Ciències Psicològiques i progressivament la participació de l'estudiantat va anar augmentant en tots els espais de decisió de l'Escola, iniciant-se, d'aquesta manera un procés d'autogestió amb comissions en les quals participaven alumnat i professorat i la pròpia direcció, i en què l'Assemblea tenia una capacitat de decisió (en els temes que es podia decidir) dins de l'estructura del centre, com va ser l'elecció de la nova i primera cap de pràctiques (Rossell et al., 1976).

Als inicis de l'any 1975 es van produir vagues d'estudiants i el professorat dels centres d'ensenyament en general i la nostra Escola els va secundar durant diverses setmanes. Els dies 7 i 8 de febrer del 1975, els i les estudiants de l'Escola convoquen unes reunions a Barcelona, a les quals acudeixen 100 alumnes de 22 escoles de tot l'Estat, en què es van tractar els següents punts: 1) Revàlida, 2) Classificació d'estudis, 3) Organització i funcionament de les escoles, i 4) Coordinació d'estudiants. Es crea una Coordinadora Estatal d'Estudiants de Treball Social, la gestió de la qual es inicialment assumida pels estudiants de la nostra Escola (Fernández, 1976).

El mes d'abril del mateix any 1975 se celebren a València, les anomenades "Jornadas de Levante" a les quals van assistir estudiants de diferents escoles de treball social de tot Espanya. En elles es planteja que el treballador social ha de ser un "agente de cambio" a les institucions i altres àmbits socials i la seva influència augmenta l'interès i la força de l'alumnat de l'Escola per iniciar un boicot a la

Revàlida de final d'estudis, que s'havia de realitzar a Madrid. Es van sumar a aquesta iniciativa estudiants de Tarragona, Lleida i Palma de Mallorca i 70 professionals que els secundaven per manifestar el seu rebuig a aquesta prova, que negava la capacitat de les escoles per a valorar la formació dels i les estudiants, el dia que es va constituir el Tribunal. De la dinàmica i dels fets esmentats es constitueix la "Zona de Catalunya, Levante y Baleares" que mantindrà una estreta relació entre escoles i associacions fins la consecució dels estudis universitaris.

El mes de maig del 1975 a l'Escola del Clínic trobem una carta adreçada a la Prof. Katherine A. Kendall, secretària general de la IASSW en la qual s'explica la situació dels estudis i es demana que s'adreci al Ministro de Educación y Ciencia Sr. M. Cruz Martínez Esteruelas explicant la situació dels estudis als EUA i altres països. Ella escriu al ministre i envia còpia. Aquesta intervenció de la Prof. Kendall es repetirà als anys 76 i 78 reafirmant l'interès que els estudis siguin classificats a nivell universitari.

Tornant al procés d'autogestió a l'Escola, que en un principi s'havia considerat positiu com a part de la formació democràtica dels estudiants en un moment que sortíem d'una dictadura, amb el temps es va anar complicant progressivament per exigències d'una "autogestió total". La qual cosa va comportar tensions, interferències en els estudis, assemblees constants i la pretensió d'un objectiu impossible d'assolir dins el marc de la Universitat de Barcelona i de la concurrència, encara, de la Secció Femenina. Aquesta experiència va finalitzar l'any 1977 quan va arribar als límits de les seves possibilitats. No obstant, el lideratge dels i les estudiants per eliminar la Revàlida va provocar l'atracció d'alguns joves d'arreu de l'Estat que es van matricular als cursos següents i van continuar la seva formació amb una participació molt activa.

En aquest mateix període (anys 1975-1976 / 1976-77) l'Escola programa una edició d'estudis de Treball Social a Girona. El motiu va ser que a Girona no existia aquesta formació i que cada curs l'Escola rebia estudiants d'aquella ciutat. La delegada de la Secció Fe-

menina de Girona va gestionar la possibilitat d'utilitzar uns espais de la Fontana d'Or i d'assumir les despeses d'infraestructura, i l'Escola va nomenar com a directora d'aquella branca a la TS Sra. Assumpció Martínez recentment arribada d'Astúries. Es van celebrar els dos primers cursos de la carrera i el tercer, per dificultats de coordinació, es va haver de fer a l'Escola de Barcelona. Les classes teòriques del tercer curs es feien a Barcelona, i les pràctiques i la supervisió a Girona.

A l'inici del curs 1975-76 la professora de treball social Jose Fernández inicia les funcions de cap d'estudis. Ben aviat el director Dr. J. L. Martí Tusquets planteja la decisió de deixar el càrrec i s'elegeix la Sra. Cristina Rimbau i Andreu, amb la titulació acadèmica d'Assistent Social i llicenciada en Psicologia com a nova directora de l'Escola. El tràmit a la Secció Femenina de proposar un director no era fàcil, però es va acceptar la proposta i es va nomenar Cristina Rimbau com a nova directora de l'Escola. L'elecció d'una treballadora social que fos llicenciada era un requisit necessari ja que per poder assumir la direcció s'havia de tenir una llicenciatura. És per aquesta raó que fins aleshores les direccions les havien ocupat metges psiquiatres pertanyents a la càtedra de Psiquiatria. L'elecció de Cristina Rimbau va representar l'inici d'una nova etapa en què les persones que ocuparien la direcció de l'Escola serien sempre treballadores socials a més de llicenciades.

2.1. Les tesines de fi de carrera

L'obligatorietat de realitzar una tesina en acabar els estudis es va finalitzar en aquest període com a conseqüència de les vagues que va realitzar l'alumnat perquè havien de fer-la per accedir a la revàlida. També es varen manifestar en contra d'aquesta prova que consideraven que era una manera de controlar el que es feia a cada escola de manera centralitzada. Tanmateix el fet de realitzar unes tesines durant un temps va representar una riquesa important de treballs sobre fenòmens socials d'especial interès pel treball social i també pel propi treball social. Segons ens mostra Antoni López (2019: 100-104) a l'arxiu de l'antiga escola hi ha un total de 164 tesines, les

primeres són de l'any 1957 i les darreres de mitjans dels setanta. Els temes que es tractaven eren de rabiosa actualitat i fins i tot ara es poden considerar d'especial interès. El tema més tractat va ser la infància i l'adolescència amb un 20 % dels treballs, seguit de la salut amb un 13,4 % que sumant-li un 8,5 % sobre salut mental arribarien a un 21,9 %. Aquí es podria copsar la influència d'estar ubicats a la Facultat de Medicina. En tercer lloc s'ubiquen les tesines sobre temes socioculturals (10,3 %). En menor grau les tesines eren sobre els àmbits següents: dona, escola, migració, metodologia i procediments, formació, delinqüència, treball social familiar, treball social comunitari, treball social grupal, sociodemogràfics, disminuïts, treball social en premsa, persones grans i art (López, 2019).

3. Període dels anys 1976 al 1985

En aquest període, l'Escola va viure importants canvis en els primers anys de la transició política que significaren l'inici d'una nova època en la seva trajectòria i afectaren a la dependència institucional, la gestió interna, la formació dels assistents socials i la itinerància de la seva seu, en anys de fort creixement d'estudiants, el reconeixement dels estudis de Treball Social de diplomaturari, la implementació del Pla 1983, l'inici dels cursos per a postgraduats i per a treballadors dels serveis socials, les activitats obertes, l'ampliació de la biblioteca, inici del servei de recerca i de formació permanent i de les primeres publicacions de l'Escola.

Aquí es vol destacar, els principals canvis i iniciatives impulsades en aquells intensos, esperançats i també incerts anys.

3.1. Canvis i continuïtat en la dependència institucional

En els anys de transició política, com talment succeïa en el conjunt de la societat i en les institucions públiques, l'Escola va viure un procés d'importants canvis en la seva dependència institucional: la desvinculació de la Secció Femenina (SF) i la posterior vinculació a la Generalitat de Catalunya.

La dependència institucional de la Secció Femenina finalitzà oficialment a principis del mes d'abril de 1977, a punt de complir-se 25 anys de la creació de l'Escola, el curs 1952-53, i significà l'inici d'una nova època. Es desitjava concloure amb aquella part de vinculació institucional i situar l'Escola en el marc de les institucions democràtiques, seguint l'orientació de la Universitat de Barcelona, l'equip de direcció, el professorat i l'estudiantat. Es volia treballar per una nova època que s'albirava democràtica i de profunda renovació de les polítiques socials residuals i assistencialistes que presidiren, insistentment, els quaranta anys del franquisme. Es desitjava canviar definitivament, el més aviat possible, l'antiga dependència i situar-nos en el marc de les institucions polítiques i administratives recentment restituïdes.

La desvinculació de l'Escola de la SF s'inscriu en la duresa política de l'any 1976, en els primers anys de la Transició⁸ quan, en el marc de les noves regulacions de la reforma política de recuperació de les llibertats polítiques, sindicals, d'associació i de religió, va ser aprovat el RDL 23/1977⁹, d'1 d'abril de 1977¹⁰ de dissolució dels organismes, les associacions i les fundacions del patrimoni del Movimiento de la Falange Española, entre aquestes, la Sección Femenina. Organismes i béns que passaren a formar part, primer, de la Secretaría de Presidencia de Gobierno i posteriorment, l'octubre del mateix any, foren traspassats al Ministerio de Cultura. Els que afectaven a l'Escola, varen ser adjudicats a la DG de Desarrollo Comunitario. S'iniciava un llarg procés de gairebé quatre anys, ple de problemes, incerteses i greuges institucionals, amb els importants conflictes en la transferència dels béns de l'Escola i de les poques places de personal, del Ministerio de Cultura a la Generalitat de Catalunya, com per exemple va succeir amb la invasió de la seu de l'Escola, el 23 de desembre de 1980.

---

8 Primer govern d'A. Suárez, juliol 76 - juliol 77.

9 Per exemple: Llei de reformes polítiques (4 de gener de 1977), Llei de regulació de la llibertat sindical, d'1 d'abril. Llei 19/1977, BOE, núm. 80 de 4 d'abril de 1977). Llei d'amnistia presos polítics, 1977. Pactes de la Moncloa (25 d'octubre de 1977). Dos mesos més tard del citat decret se celebraren les primeres eleccions legislatives espanyoles postfranquistes (15 de juny de 1977).

10 RDL 23/1977, de l'1 d'abril, sobre la reestructuració dels Òrgans dependents del Consejo Nacional i nou règim jurídic de les Associacions, Fundacions i Patrimoni del Movimiento. BOE, núm. 83, de 7 d'abril de 1977, pàg. 7768.

En previsió d'aquesta transferència, l'any 1980 es va constituir el **Consell Assessor de l'Escola** a fi de tutelar i gestionar el procés fins a la definitiva transferència a la Generalitat i l'assignació al departament adient. El Consell Assessor tenia una àmplia representació institucional i estava format pels consellers de Sanitat i Assistència Social, d'Ensenyament i Cultura, el de Governació, els rectors de la Universitat de Barcelona, la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat Politècnica de Catalunya, així com també per la presidenta de l'Associació d'Assistents Socials de Barcelona, la directora de l'Escola Superior d'Assistents Socials i pel delegat provincial del Ministerio de Cultura.¹¹

Cal precisar que els béns que la Secció Femenina atorgava a l'Escola, i foren objecte del traspàs del Ministeri de Cultura, consistien concretament en els locals del carrer Viladomat, 321-319, cedits per la SF a la Universitat de Barcelona, el mes de març de 1977, unes setmanes abans de la promulgació del RDL d'1 d'abril de 1977 citat, i per un reduït grup del personal, de sis persones: dues corresponents a la direcció i a la cap d'estudis, dues secretàries administratives i dues persones de serveis i neteja¹², que en produir-se finalment la transferència, el 27 de febrer de 1981, varen ser assignades al Departament d'Ensenyament de la Generalitat¹³. Respecte els locals, el decret de transferència citat presentava greus irregularitats, amb l'omissió del nom de l'Escola, denominant els locals del carrer Viladomat com a "Club Juvenil", un nom totalment erroni¹⁴, que va propiciar l'adjudicació dels locals a la DG de Joventut de la Generalitat, deixant de fet sense local a l'Escola.

---

11 Conseller de Sanitat i Assistència Social, Dr. Ramón Espasa; conseller d'Ensenyament i Cultura, Ramón Pi-Sunyer; conseller Governació, Sr. Manuel Ortínez; UB, rector Dr. Antoni Badia Margarit; UAB, rector Dr. Josep Laporte i Salas; UPC, rector Dr. Gabriel Ferrater; la presidenta de l'Associació d'Assistents Socials de Barcelona, Sra. Pilar Massana; la directora de l'Escola Superior d'Assistents Socials, Sra. Cristina Rimbau, i el delegat provincial del Ministeri de Cultura, Sr. José de la Rosa Alemany.

12 RD 1010/1981, de 27 de febrer.

13 D'acord amb el Decret 347/1981 d'1 de juny de Presidència de la Generalitat, DOGC, núm. 164, de 7 d'octubre de 1981. Cristina Rimbau, Teresa Rossell, 2 secretàries: M. Àngeles Calderón i Pilar Alcaraz, i 2 persones de neteja i serveis: Adela Pardo i Maria Villalba.

14 En els locals de l'Escola, anteriorment a la cessió a la UB per part de la Sección Femenina, hi havia la Escuela Hogar del Servicio social de la Mujer obligatori per a totes les dones, no un "Club Juvenil".

En aquest període, alhora que es va reafirmar la vinculació amb la Generalitat i la Universitat de Barcelona, calia fer front a les múltiples qüestions organitzatives i institucionals pendents, i les preocupacions del Consell Assessor i de l'equip de direcció, se centaven en quatre temes estructurals: a) resoldre la ubicació de la seu de l'Escola i aconseguir un nou local, d'accés adaptat i adient a la funció docent; b) la contractació del conjunt del professorat, de la plaça de cap de pràctiques, de la bibliotecària i l'ampliació de la secretaria de l'Escola; c) l'assignació al departament de la Generalitat adient, i d) la integració a la Universitat.

En aquests escenari de múltiples canvis, reptes i innovacions institucionals, l'Escola arribava, amb creixement d'estudiants, professorat i projectes de futur, als XXX anys de la seva creació. L'any 1983 se celebraren diverses accions de commemoració entre les quals cal destacar-ne dues: l'acte institucional coincidint amb la inauguració de la seu del carrer Mallorca i l'organització de la Conferència Internacional de Serveis Socials, celebrada el mes de març de 1983.

L'acte commemoratiu dels XXX anys de l'Escola, va ser presidit pel conseller adjunt a la Presidència de la Generalitat, Sr. Miquel Coll i Alentorn, el conseller de Sanitat i Serveis Socials, Dr. Josep Laporte i Salas, el rector de la Universitat de Barcelona, Dr. Antoni Badia i Margarit, el DG de Justícia i Dret, Dr. Enric Vendrell i Duran i el DG de Serveis Socials, Sr. Jaume Nualart i Maymí. Celebrat als nous locals de l'Escola del carrer Mallorca, plens a vessar, comptà amb la important participació de professorat actual i dels primers anys, estudiants, assistents socials, representants del Col·legi Oficial de Treball Social, de les escoles de treball social de Catalunya i múltiples entitats socials. Destacar especialment la participació en aquest acte del Dr. Ramón Sarró i de la Sra. Montserrat Castells, cofundadors de l'Escola, l'any acadèmic 1952-53. L'acte i la conferència tingueren el ressò de la premsa, que es feien també ressò de les noves oportunitats laborals pels assistents socials amb articles, com per exemple, els següents: "Hay Trabajo para los asistentes sociales. Escuela de Barcelona: 30 años" (*La Vanguardia*, 04.04.1983), "Nueva sede para la Escuela de Asistentes Sociales"

(*El Correo Catalan*, 02.03.1983), "La carrera de asistentes sociales cumple 30 años. La profesión que apenas tiene paro, actuará en las cárceles" (*El Periódico*, 05.03.1983).

Dr. Ramon Sarró aplaudint a la Sra. Montserrat Castells. Acte institucional del XXX Aniversari de l'Escola. 2 de març de 1983. Seu de l'Escola. Barcelona.

Acte del XXX Aniversari de l'Escola. 2 de març 1983. Sala i Taula institucional. Seu de l'Escola. Barcelona. Presidit pel Sr. Miquel Coll i Alentorn, conseller adjunt a la Presidència de la Generalitat de Catalunya. Taula, d'esquerra a dreta: Sr. Enric Vendrell i Duran, DG de Justícia, Dret i Protecció i Tutela de Menors; Dr. Josep Laporte i Salas, conseller de Sanitat i Assistència social; Sr. Miquel Coll i Alentorn; Dr. Antoni Badia i Margarit, rector de la Universitat de Barcelona, i Sr. Jaume Nualart i Maymí, DG d'Assistència Social. En peu: Sra. Cristina Rimbau i Andreu, directora de l'Escola.

La Conferència Internacional de Serveis Socials celebrada del 22 al 25 de març de 1983, amb la participació de més de 200 professionals dels serveis socials, centrà el debat en l'estat de la qüestió i els reptes en la formació dels futurs assistents socials, i en les orientacions dels serveis socials a Alemanya, Anglaterra, Itàlia i Suïssa. Els degans de la Facultat de Treball Social de Berlin, Dr. H. Jochen Brauns, de la Facultat-Escola de Treball Social de Zurich, Dr. A. Wagner, del Dr. Brian Munday, *Senior Lecture in Social Work*, de la Universitat de Kent i del professor Michele la Rosa, director de l'Institut de Sociologia de Bolonya en foren els ponents principals. En aquest cas, els diaris assenyalaren el debat europeu, "España ha de europeizarse en Trabajo social" (*La Vanguardia*, 23.03.1983).

Els anys 1983 i 1984 varen ser claus en l'organització institucional de l'Escola, doncs, encara que s'aconseguien els nous locals i es traslladà la seu de l'Escola a la Torre Catalunya del carrer Mallorca, i s'assolí el reconeixement d'Escola Universitària de Treball Social, el 6 de febrer 1984¹⁵, quedaven pendents tres temes bàsics: la regulació de la contractació del professorat, assegurar el pressupost a les necessitats del creixement de l'Escola i la integració de l'Escola a la Universitat de Barcelona. Els tres temes foren reconeguts en el **Conveni de Col·laboració** del mes de juny de 1983, entre el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, la Universitat de Barcelona i l'Escola, amb la finalitat de "confeccionar l'expedient necessari per a l'adaptació i conversió necessàries per a la correcta integració de l'Escola, com a Escola Universitària de Treball social" (punt 1). En aquest procés, el Dept. d'Ensenyament es comprometia a fer-se càrrec de les despeses de funcionament, a posar a disposició un local adequat fins que no es produís la integració de l'Escola, que en aquells moments, es preveia d'un termini màxim de tres anys (punt 2). La Universitat de Barcelona assumia la supervisió del funcionament acadèmic i la contractació del professorat (punt 3)¹⁶. En aquest punt cal fer esment que el Conveni

---

15 RD 496/1984 de 8 de febrer.

16 Els signants del Conveni varen ser: el conseller d'Ensenyament, Sr. Joan Guitart i Agell; el rector de la Universitat de Barcelona, Dr. Antoni Maria Badia i Margarit, i la directora de l'Escola Superior d'Assistents Socials, Sra. Cristina Rimbau i Andreu. Formaven la Comissió Gestora,

parla de “la integració de l'Escola Universitària de Treball Social”, presentant un canvi substancial en la naturalesa de la vinculació amb la Universitat. Aquest objectiu però, no s'assoliria fins 18 anys més tard, l'any 2001, quan s'inicià el procés d'integració a la UB, i en aquests anys l'Escola va continuar vinculada a la Universitat com Escola Universitària adscrita. La contractació del professorat es produí uns anys abans, l'any 1990, per part de la Generalitat.

La reconversió de l'**Escola Superior d'Assistents Socials en Escola Universitària de Treball Social** es formalitzà el febrer de 1984, en complir els requisits institucionals establerts pel reconeixement de les escoles d'assistents socials en escoles universitàries de Treball Social. En aquest mateix any 1984, es constituí la Junta **del Patronat de l'Escola Universitària de Treball Social**, com l'òrgan de gestió i de supervisió de l'activitat docent, administrativa i econòmica de l'Escola, d'acord al que indica l'Ordre del Departament d'Ensenyament, de desembre de 1984¹⁷. La Junta del Patronat estava constituïda pel DG d'Ensenyament Universitari de la Generalitat de Catalunya, el vicerector d'Ordenació Acadèmica i el vicerector d'Assumptes Econòmics i Administratius de la Universitat de Barcelona i la directora de l'Escola.

El quadre següent presenta la síntesi del marc institucional de dependència jurídica de l'Escola en aquest període (1976-1986) destacant tres situacions: a) el manteniment de la dependència de la UB, des de la creació de l'Escola (1953) i en aquests anys de canvis polítics i institucional citats; b) el final de la vinculació de la SF i el procés fins la transferència a la Generalitat de Catalunya, i c) els òrgans de gestió que es creen per a vetllar el procés de transferència i acompanyar el dia a dia de l'activitat de l'Escola.

---

el vicerector acadèmic, Dr. Carlos Martínez Shaw; el vicerector d'Assumptes Administratius i Econòmics, Dr. Ramón Torrent; el DG d'Universitats de la Generalitat, Dr. Manuel Martí Recobe, i Cristina Rimbaud, per part de l'Escola.

¹⁷ Ordre de 28 de desembre de 1984, art. 3er, del Departament d'Ensenyament, publicada en el DOGC, núm. 529, de 17 d'abril de 1985.

Quadre 3. Marc institucional de l'Escola. 1976-1985

UNIVERSITAT DE BARCELONA	ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES
1976 Adscripció a Vicerectorat Acadèmic	1977 Ministerio de Presidencia de Gobierno (abril) 1977 Ministerio de Cultura (octubre)
1980 Creació del Consell Assessor de l'Escola Superior d'Assistents Socials de Barcelona Objectiu: vetllar les transferències del Ministeri de Cultura a la Generalitat de Catalunya	
1981 Adscripció a Vicerectorat Acadèmic	1981 Transferència a la Generalitat de Catalunya (febrer) Assignació al Departament d'Ensenyament
1983 Conveni de Col·laboració entre el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya i la Universitat de Barcelona	
1984 Transformació de l'Escola Superior d'Assistents Socials de Barcelona en Escola Universitària de Treball Social Adscrita a la Universitat de Barcelona	
1984 Creació del Patronat de l'Escola Universitària de Treball Social Adscrita a la Universitat de Barcelona Objectiu: gestió i supervisió activitat docent, administrativa i econòmica de l'Escola	

Font: Elaboració pròpia

3.2. Les seus de l'escola. Itinerància, conflictes i oportunitats

De 1977 a 1985, l'Escola va realitzar la seva acció formativa en tres seus diferents de la ciutat de Barcelona. Una itinerància intensa que reflectia els canvis polítics de l'època, els greus problemes en la transferència de l'Escola, l'interès de la càtedra de Psiquiatria de trobar una altra ubicació per a l'Escola, i especialment obeïa a les necessitats d'ampliació urgent de l'espai docent necessari al creixement del nombre d'estudiants i de les activitats. El primer trasllat, el mes de juliol de 1977, de les dependències de la càtedra de Psiquiatria, als locals del carrer Viladomat, 319-321, va significar perdre la ubicació en la Facultat de Medicina, però no així la dependència de la Universitat de Barcelona, doncs l'Escola va continuar l'adscripció al Vicerectorat Acadèmic, ratificada un any abans, el 26 de gener de 1976.

Els locals que la Sección Femenina va oferir al catedràtic de psiquiatria de la Universitat de Barcelona, Dr. Joan Obiols Vié, el març de 1977, era un espai més ampli, de 738 m², d'accés adaptat i d'ús exclusiu per a l'Escola, que les dependències compartides a la càtedra de Psiquiatria, i es preveia de llarga estada. Però la sorprenent "omissió" d'aquests locals de l'Escola en l'inventari dels béns en la transferència a la Generalitat, i la invasió dels locals de Viladomat, en ple Nadal, el 23 de desembre de 1980, varen truncar aquesta possibilitat.

D'acord amb el contingut de l'acta notarial, de 27 de desembre de 1980, i de la carta de la directora de l'Escola al delegat provincial del Ministerio de Cultura, Sr. José de la Rosa Alemany, de 24 de desembre 1980 "dos funcionarias del ministerio, que organizaban a unos empleados, requirieron al portero a abrir la puerta de la escuela". Introduïren mobiliari i material d'oficina a l'espai de l'Escola, alhora que, com detallen els dos documents citats, desmuntaven les aules i amuntegaven les taules, cadires, pissarres i demás material docent i administratiu de l'Escola¹⁸. Es tractava, com s'indica en la carta adreçada al delegat provincial, d'una invasió institucional totalment inesperada, una gravíssima ingerència institucional que "impedia el desarrollo de la función docente" i es requeria al delegat ministerial "realice las gestiones procedentes para que la función de la Escuela, cómo entidad pública que es, no quede interrumpida".

Comunicats immediatament els fets al rector de la Universitat Dr. Antoni Maria Badia i Margarit i a la Generalitat de Catalunya, als membres del Consell Assessor de l'Escola, així com als professors i als delegats dels estudiants, i simultàniament s'informà als mitjans de comunicació que se'n feren ressò, publicant algunes notícies i articles, un d'ells titulat "Un Papà Noël muy desordenado"¹⁹. Durant els dies de Nadal i de Cap d'Any, la seu de l'Escola estava ocupada,

---

18 Notaria de Juan Acebo Illana. Notari de l'Il·lustre Colegio de Barcelona. Escritura número 1.513, de 27 de desembre de 1980. Cal indicar que C. Rimbau i T. Rossell, directora i cap d'estudis, cercaren notari per a donar fe dels fets succeïts i de l'estat de l'escola. Degut a les dates de l'any, només va ser possible disposar de la notaria de guàrdia de la ciutat.

19 Publicat al diari *El Periodico de Cataluña* del 27 de desembre de 1980.

vigilada i protegida pel professorat, estudiantat i membres del Consell de Direcció, mentre es realitzaven reunions amb la Vicepresidència de la Generalitat i el Rectorat de la Universitat, en les quals hi participaren també representants del professorat i dels estudiants.

El 29 de desembre, s'arribà a un acord subscrit per la Secretaria de la Presidència de la Generalitat de Catalunya i l'Escola²⁰. La Generalitat es comprometia, quan s'efectués la transferència dels béns de l'Escola, a facilitar "a través del Departament al qual sigui adscrita l'Escola, un altre emplaçament adient a les funcions docents, per tal de continuar la seva activitat a partir del 30 de juliol de 1981", i a mantenir l'ús del local del carrer Viladomat, 321 i d'una part de l'espai del número 319, ambdós fins el 30 de juliol de 1981. La demora de més de dos anys del període establert i el creixement continuat del nombre d'estudiants i de les activitats va fer necessari, durant part del curs 1981-82 i el primer trimestre del següent curs, traslladar la docència d'un curs, a les aules de l'Escola Industrial del carrer Urgell de Barcelona.

Una nova lluita i múltiples gestions amb la Generalitat de Catalunya, cercant un nou espai, informes i valoracions, fins al trasllat a la Torre Catalunya, al carrer Mallorca, 5 el dia 10 de gener de 1983. La nova seu, un espai de 770 m², també d'accés adaptat, va ser la seu de l'Escola durant 13 anys, i va significar la recuperació de l'espai inicial de Viladomat, i iniciar la docència en horari de matí. Aquesta darrera ubicació no va ser encara la definitiva ja que, com es veurà més endavant, el creixement continuat de l'alumnat i de les activitats varen fer necessari trobar un espai alternatiu l'any 1996, quan es va inaugurar la nova seu del carrer Còrsega, 409.

El quadre següent sintetitza la itinerància de l'Escola en les quatre seus en què va desenvolupar la seva activitat des de l'inici l'any 1953 fins l'any 1996, quan es va traslladar a l'edifici del carrer Còr-

---

²⁰ Acord signat al Palau de la Generalitat, el 29 de desembre de 1980 pel secretari general de la Presidència de la Generalitat de Catalunya, Sr. Lluís Prenafeta i la directora de l'Escola Superior d'Assistents Socials, Sra. Cristina Rimbau. (Doc. Arxiu Escola, Departament de Treball Social i Serveis Socials. Ed. Llevant, 3er pis, Campus Mundet).

sega, 409, on hi va romandre onze anys fins el trasllat, l'any 2007, a les instal·lacions del Campus Mundet de la UB.

Quadre 4. Seus de l'Escola 1953-2007

De gener de 1953 a juny de 1977	De juny de 1977 a gener de 1983	De gener de 1983 a setembre de 1996	De setembre de 1996 a febrer de 2007
Facultat Medicina. UB. Càtedra Psiquiatria	Viladomat, 321-319	Torre Catalunya Mallorca, 5	Edifici Còrsega, 409

Font: Elaboració pròpia

3.3. Organització de l'escola i inici de la gestió col·legiada

El curs 1977-78 va significar un any de transició en l'organització interna de l'Escola, iniciant-se la gestió col·legiada de l'Escola amb la creació del Consell de Direcció, la reorganització i potenciació dels departaments, diferenciació del Claustre de Professors, de l'Assemblea d'Estudiants, i la incorporació de la representació dels estudiants en el Consell de Direcció i en els departaments.

El Consell de Direcció estava format per l'equip de direcció (format per la directora, la cap d'estudis i la cap de pràctiques), un professor representant de cada un dels quatre departaments (Treball Social Teòric, Treball Social Pràctic, Psicologia i Ciències Socials), els estudiants (en representació de dos per cada un dels tres cursos acadèmics), així com un representant del personal no docent (PND). Aquesta composició del Consell obeïa a la voluntat de crear una estructura de gestió seguint el model de la universitat, que incorporava el personal no docent i una àmplia representació de l'alumnat. El primer Consell de Direcció se celebrà el dia 27 d'octubre de 1977, amb primera convocatòria a les 21:30 h, als locals de Viladomat. La funció del Consell de Direcció, d'acord amb el que definia el document *Consell Directiu*, d'octubre de 1977, era establir les línies generals d'actuació de l'Escola a nivell pedagògic i administratiu.

Precedit dels anys del procés d'autogestió i d'importants dificultats i també de diàleg, durant el curs 1976-77, el projecte de direcció col·legiada no va ser acceptat per una part dels estudiants, que en conjunt, rebutjaren inicialment participar en el Consell de Direcció i en els departaments. La representació dels estudiants al Consell de Direcció i als departaments va començar el curs següent, 1978-79, primer als departaments²¹ i uns mesos més tard, al gener de 1979, s'incorporaren els representants dels tres cursos al Consell de Direcció,²² continuant la seva participació en els anys següents.

L'equip de direcció inicial estava format per la Sra. Cristina Rimbau, directora; la Sra. Teresa Rossell, cap d'estudis i la Sra. Teresa Xufré, coordinadora de Pràctiques. A partir de 1980, la cap de Pràctiques va ser la Sra. Conxita Ainsa. Aquest equip de direcció es mantingué estable fins al curs acadèmic 1985-86, quan Cristina Rimbau va presentar voluntàriament la seva dimissió, i va participar en el projecte de la nova estructuració de la gestió de l'Escola, començant una nova i fructífera època amb la direcció de Teresa Rossell. A finals del curs 1984-85, en preparació de la nova estructuració de la gestió de l'Escola, el mes de juny de 1985, es creà la Junta de Govern, que aplegava la representació de tots els estaments de l'Escola²³.

En aquells anys, la Secretaria de l'Escola estava formada per la Sra. Àngels Calderón, secretària també en anys anteriors, la Sra. Pilar Alcaraz que s'incorporà l'any 1977, i més endavant, coincidint amb el trasllat al carrer Mallorca, s'incorporaren a la Secretaria la Sra. Carme Arribas i la Sra. Càndida Cano.

3.4. De tarda a matí i tarda. Ampliació horària en la formació dels diplomats en treball social

En el curs 1982-83 es produeix un canvi substancial en l'organització de la docència, ampliant l'horari, i obrint per primera vegada, la formació dels futurs assistents socials, en horari de matí. Els estu-

---

21 Acta de CD de 14 de desembre de 1978, punt 3.

22 Acta del CD de 7 de juliol de 1980, punt 3-2.

23 Acta de constitució de la Junta de Govern de l'Escola, 26 de juny de 1985.

dis deixaren de ser només “de tarda” i s'adaptaren a l'ampli l'horari docent de la Universitat. En el nou grup del matí, l'horari docent s'iniciava a les 9 h i finalitzava a les 14 h. La remodelació horària es produí també en el grup de tarda, amb l'ampliació d'una hora més de docència, passant a ser de les 16 fins a les 21 h. De fet, a partir del curs 1982-83, l'Escola estava tot el dia oberta, amb un parèntesi en l'activitat docent de dues hores (de 14 a 16 h) però no així a la biblioteca, que continuava oberta en aquest temps intermedi.

Per què aquesta ampliació horària? Diversos elements impulsaren aquesta decisió, especialment centrada en donar resposta a les necessitats formatives en treball social i serveis socials. En síntesi, és possible identificar tres factors principals en la creació del grup al matí: a) L'increment continuat de la demanda formativa, especialment la registrada en la matrícula del curs 1982-83 que, malgrat la creació de dos grups de tarda en el primer curs, va deixar en llista d'espera un important nombre de futurs estudiants. b) El nou interès en la formació de les treballadores socials, impulsat pel canvi de paradigma en els serveis socials i la creació de places en els nous serveis socials d'atenció social primària, conjuntament amb l'ampliació considerable de places en diversos serveis socials com els de salut mental comunitària i en les residències de persones grans. c) El canvi en la titulació de la formació dels assistents socials amb el reconeixement dels estudis universitaris, coincidint amb el primer curs del pla d'estudis universitaris de TS de l'Escola el curs 1983-84, d'acord, amb l'Ordre ministerial de transformació en escoles universitàries de Treball Social i inici dels estudis de diplomaturat universitari, de 29 de juny 1983²⁴.

3.5. La programació acadèmica. D'assistents socials a diplomats universitaris

En l'àmbit del treball social i serveis socials, la formació de l'Escola va continuar la influència de les orientacions dels corrents de pensament crític citats anteriorment, i en aquest període, cal des-

---

24 OM 18037/1983, de 29 de juny, del Ministerio de Educación y Ciencia, punt 2.1.

tacar la introducció, en l'àmbit judicial, de les noves orientacions de les mesures alternatives a les penes privatives de llibertat, tant en la protecció i tutela de menors, com en l'àmbit penitenciari. El professorat de l'Escola especialitzat en aquest àmbit –juristes i treballadores socials– participaven d'aquesta orientació progressista, entenent prioritària la prevenció i l'acompanyament social en la comunitat, en els anys que en l'àmbit penitenciari espanyol es mantenia un intens debat entorn a la Reforma del Codi penal, que finalment cristal·litzà en la llei de Reforma urgente y parcial del Código Penal, el 1983²⁵ i uns anys més tard, el 1984, en la reforma del Reglament Penitenciari.

També es va introduir més intensament "El Mètode Bàsic de Treball Social" (MBTS), creat per la Sra. Montserrat Colomer, publicat en la *Revista de Treball Social (RTS)* de l'Associació d'Assistents Socials de Barcelona, de juliol de l'any 1974, a fi d'intentar donar resposta a les preocupacions metodològiques de molts assistents socials (Colomer, 1974). El nou enfocament metodològic va constituir un eix molt important en la formació de les promocions de finals dels anys setanta i vuitanta, definint el procés metodològic del treball social, estructurat en fases consecutives i articulades, basat en l'estudi i diagnòstic social previs a tota intervenció.

En la programació docent, l'Escola va viure una important transformació atenent, primer al canvi de titulació dels estudis (1981) i especialment, per l'aplicació del Pla oficial d'estudis de 1983. Anys anteriors, el RDL 23/1977 de supressió dels organismes i institucions de la Falange Española, de l'1 d'abril de 1977, citat, va tenir conseqüències en la programació acadèmica, amb la supressió de tres assignatures obligatòries del Pla 1966: Formació Religiosa, Formación del Espíritu Nacional (FEN) i Educació Física, presents encara en el programa del curs 1975-76, que significà una oportunitat per a programar noves assignatures, o per donar identitat pròpia a continguts que formaven part d'una sola assignatura.

---

²⁵ Ley Orgánica 8/1983, de 25 de junio, de Reforma Urgente y Parcial del Código Penal. BOE, núm. 152, de 27 de junio de 1983.

De fet, en una dècada –de 1976 a 1986– es va viure una intensa activitat en la programació docent que en síntesi, significava de forma simultània, la programació dels darrers cursos del pla 1966; la introducció de noves assignatures a partir de l'aprovació dels estudis a nivell universitari (1981); i la nova programació referent al pla oficial 1983. Així com l'organització de les proves de la Revàlida final dels estudis, vigents fins a l'aprovació del Pla d'estudis 1983 i, posteriorment, dels processos per a la Convalidació dels Estudis Oficials d'Assistents Social a diplomats universitaris de Treball Social.

En aquesta intensa dinàmica, destacar alguns canvis en les assignatures de les tres àrees disciplinàries de l'Escola, a fi de dotar de més espai docent a continguts que anteriorment estaven agrupats en una mateixa assignatura²⁶. Així per exemple, en l'àrea de Treball Social i Serveis Socials, es va desglossar l'assignatura Servicio social individual y de grupo (1975-76) que agrupava la metodologia del treball social individual i grupal, separant-se en Treball Social II i en Tècniques de TS: Entrevista i Dinàmica de grup (1978-79 i anys següents). També l'assignatura Servicio social de Comunidad y Organización de servicios sociales (1975-76) que se separà (1978-79) en Treball social III (Concepte i Metodologia del TS Comunitari, 1978-79) i en Organització i Planificació dels Serveis Socials, més endavant denominada Organització i Administració dels Serveis Socials (1984-85).

En les assignatures de Psicologia i en les de Ciències Socials també es va procurar ampliar l'espai docent. Per exemple, l'assignatura Psicologia General (1975-76) que incloïa un ampli contingut de psicologia dinàmica, es va poder diferenciar (1978-79) en Psicologia General (primer curs) i Psicologia Dinàmica (segon curs). En Ciències Socials, assenyalar la programació de quatre noves assignatures (1978-79): Tècniques d'Investigació Social; Tècniques de Comunicació Social, i Antropologia (posteriorment, 1980-81, Antropologia Cultural), així com l'assignatura Història Social de Catalunya i de

---

26 Alguns continguts temàtics que es varen poder dotar de més espai docent han estat presents en la formació de l'Escola des d'anys anteriors, especialment els de l'àrea de treball social i de psicologia.

l'Estat Espanyol. A partir del curs 1980-81, es va incorporar l'assignatura Estructura Social de Catalunya i de l'Estat Espanyol (en el segon curs acadèmic).

D'acord amb el Pla oficial d'estudis de 1983, es va introduir l'optativitat en la formació de l'Escola²⁷. Entre les optatives programades en el curs 1984-85 hi podem trobar les tres següents: Joventut i Toxicomanies, Prof. Jordi Vila Abadal, Delinqüència Juvenil i Treball Social, Prof. Àngels Renom i Joan Todó, i Justícia de Menors i Treball Social, Prof. Esther Jiménez-Salinas.

Organitzades a sol·licitud dels estudiants i també del professorat, es programaren els **cursos de català** , opcionals i gratuïts, que no formaven part del currículum acadèmic, a fi de facilitar la recuperació lingüística, oral i escrita en la formació. El primer curs es va iniciar el 3 d'abril de 1978²⁸, i a partir del curs següent es van programar (1978-79) dos grups de diferent nivell: un de nivell bàsic de comunicació oral i un altre d'escriptura bàsica. Els cursos, adreçats preferentment a l'estudiantat, eren oberts a totes les persones de l'Escola que ho desitgessin. La Sra. Maria Sitjà, assistent social, llicenciada en filologia catalana i autora de l'obra pionera *Terminologia dels assistents socials* (Sitjà, 1988), en fou la professora principal. En l'interès per a la recuperació del català en la formació de l'Escola, l'any 1979, es va encarregar l'*Informe sobre l'ús del català a l'Escola d'Assistents Socials*, que presentà un acurat diagnòstic i diverses propostes, algunes de les quals varen poder ser aplicades²⁹. Les classes de català tingueren continuïtat fins acabat el curs 1982-83, just abans de l'aprovació de la Llei de Normalització Lingüística, d'abril de 1983³⁰, quan ja es començava a disposar d'altres espais per a l'aprenentatge del català.

---

27 Ordre de 12 d'abril de 1983, que estableix les directrius per a l'elaboració dels plans d'estudis de les Escoles Universitàries de Treball Social. BOE, núm. 93, de 19 d'abril.

28 Acta del CD de 6 d'abril de 1978, punt 2-1.

29 Autor: Enric Montaner, lingüista. Barcelona, 1979, document mecanografiat. Arxiu de l'Escola.

30 Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya.

Quadre 5. Programació Assignatures a l'Escola. Cursos 1978-79 i 1984-85

Curs	1978-79	1984-85
Àrea de Treball Social i Serveis Socials		
1r	Treball Social I Introducció al Treball Social Pràctic.	Treball Social: Acció Social i Treball Social Origen i Evolució dels Serveis Socials Introducció al Treball Social Pràctic
2n	Treball Social II Tècniques: Entrevista i Dinàmica de Grup Pràctiques entitats Supervisió	Treball Social II: Metodologia Tècniques del Treball Social: l'Entrevista Pràctiques entitats Supervisió
3r	Treball Social III Dinàmica de Grup II: Organització i Planificació Serveis Socials Entrevista en TS. Pràctiques entitats Supervisió	Treball Social III: Metodologia Organització i Administració dels Serveis Socials. Pràctiques entitats Supervisió
Àrea de Psicologia		
1r	Psicologia General Psicologia Genètica	Psicologia General Psicologia Diferencial i Genètica
2n	Psicologia Dinàmica Psicologia Social	Psicologia Social Dinàmica de Grups Psicologia Dinàmica: Introducció a la Psicologia de les Relacions Humanes
3r	Psiquiatria i Salut Mental Psicologia Genètica Medicina Social	Psiquiatria Social i Salut Mental Medicina Social
Àrea de Ciències Socials		
1r	Sociologia I Economia I Elements de Dret	Introducció a la Sociologia Introducció a l'Economia Elements de Dret Estadística i Demografia Història Social de Catalunya
2n	Antropologia Sociologia II Economia II Dret del Treball Tècniques d'Investigació Social	Antropologia Cultural Estructura Social de Catalunya i de l'Estat Espanyol Dret del Treball Metodologia de les Ciències Socials: Tècniques d'Investigació

3er	Sociologia III Economia III Seguretat Social Tècniques de Comunicació Social	Sociologia Aplicada Economia Aplicada Política Social Seguretat Social
Optatives	No en pla acadèmic	Sí en pla acadèmic
Revàlida	Prova de revàlida final dels estudis	Prova de revàlida final dels estudis

Font: Elaboració pròpia. Documents de programació dels anys acadèmics. Arxiu de l'Escola.

El Pla de 1983 va significar també la **supressió de la prova de Revàlida** en els estudis de diplomat en Treball Social, mentre però, va continuar sent obligatòria fins l'extinció del Pla 1966. La seva supressió havia estat demanada reiteradament des d'anys anteriors, amb especial intensitat des del curs 1974-75, per la Coordinadora d'Estudiants, constituint un dels punts centrals de les reivindicacions de l'alumnat de l'Escola i del conjunt de les escoles de l'Estat. La celebració d'aquesta prova va ser acompanyada de nombroses dificultats en les convocatòries i en la seva realització, degut a problemes freqüents amb els membres del tribunal designats per l'Escola Oficial de TS de Madrid.

Si bé la qualificació dels estudis de TS universitari, a escala estatal era una fita aconseguida i satisfactòria, va suscitar preocupació i interrogants entre els assistents socials, com per exemple posava de manifest el Full Informatiu de l'Associació d'Assistents Socials de Barcelona, del setembre del mateix any 1981. Alhora que felicitava la notícia de la titulació universitària dels estudis, mostrava la inquietud dels professionals per l'impacte que els nous titulats universitaris poguessin tenir en els llocs de treball, i de manera especial, pel procés de la **Convalidació del títol de grau mitjà**, la prova necessària per obtenir el títol de diplomat universitari. La convalidació dels estudis va ser finalment regulada el mes de maig de 1987, en l'OM d'Educació i Ciència³¹ i en els anys successius, l'Escola va participar activament en aquest complex procés, oferint docència específica per a la preparació de la prova de Convalidació, així com en l'organització de les convocatòries anuals, dues en cada any acadèmic

³¹ Ordre Ministerial de 8 de maig de 1987. Ministeri d'Educació i Ciència.

durant un període de cinc anys, d'acord el que regulava l'art. 5 de la citada ordre ministerial.

En la formació pràctica, l'Escola seguia el model combinat basat en dos eixos fonamentals: l'aprenentatge de proximitat en una determinada entitat o servei, amb l'acompanyament personal d'una treballadora social, i la participació en els grups de supervisió.

En aquest període, les pràctiques i la supervisió varen adquirir, de forma gradual, major presència en la programació docent, amb l'increment del nombre de supervisores, de les caps de pràctiques i dels àmbits temàtics de les pràctiques. En el curs 1978-79, l'Escola mantenia acords de pràctiques amb 38 entitats de Barcelona, Girona i altres municipis de l'entorn metropolità i caps de comarca³². Es mantenia una relació freqüent a través de reunions, visites als serveis, múltiples contactes telefònics i informació documental, a fi del seguiment formatiu dels alumnes. En aquell curs, nou assistents socials especialitzades en àmbits de treball social, supervisaven les pràctiques dels alumnes en els següents àmbits temàtics: Barris (2 grups), Sanitat, Marginació Social, Minusvàlids Físics i Sensorials, Escolar, Empresa, Vellesa, Psiquiatria i Subnormals.

Quatre anys més tard, en el curs 1982-83 ³³, el nombre d'entitats amb conveni de pràctiques era de 93. Un increment important de 50 entitats, respecte el curs 1978-79, motivat per les necessitats formatives del creixent nombre d'estudiants, que va ser possible mercès a la col·laboració en la formació d'entitats públiques i privades, i molt especialment, per la voluntat i dedicació de les 104 assistents socials caps de pràctiques –possiblement algunes més– que acceptaren la tasca de formació en els seus serveis, sense cap retribució de caire econòmic. En aquell curs, la majoria dels llocs de pràctiques (38 centres) corresponien a l'administració local, princi-

---

32 Doc. elaborat per a presentar a la Universitat de Barcelona i a la Generalitat, per al traspàs de l'Escola, punt 4, B, 2, d'1 d'octubre de 1979. (Dades del curs 1978-79). Document mecanografiat.

33 Font: *Los Estudios de Trabajo social en el Estado español*, pàg. 30-31, C. Rimbau i T. Rossell. [Document mecanografiat]. Barcelona 1983. I Programa d'Estudis 1982-83. [Document mecanografiat].

palment en els serveis socials d'atenció primària dels ajuntaments, també a una mancomunitat de municipis i a la Diputació Provincial de Barcelona. En l'àmbit de sanitat els acords de pràctiques es formalitzaren amb els hospitals de la Santa Creu i de Sant Pau i de Sant Joan de Déu, que participaven en la formació pràctica des del curs 1978-79, ampliaren places de pràctiques. S'hi incorporaren quatre nous grans hospitals: l'Hospital Clínic de Barcelona, la Mútua de Terrassa, l'Hospital de Mataró i la Residència Principes de España (actualment: Ciutat Sanitària i Universitària de Bellvitge CSUB).

Seguint la tradició de l'Escola, en el curs 1982-83, les pràctiques començaven en el primer curs acadèmic i es feien a la seu de l'Escola, amb la participació d'assistents socials de diversos àmbits temàtics i la programació de visites grupals dels estudiants a les entitats, i el mes de juny, l'estudiant s'incorporava a un centre o servei de pràctiques, i iniciava l'estudi d'un àmbit concret. Al final d'aquest primer estatge, l'estudiant elaborava un dossier que era lliurat a la cap de pràctiques del centre i a la professora d'Introducció a les pràctiques, per a la seva avaluació. En el segon i en el tercer curs, les pràctiques es feien en un centre de l'àmbit pel qual l'estudiant havia mostrat més interès i sempre amb la treballadora social del servei. Es treballava el coneixement específic de la matèria de l'àmbit, l'observació i, quan l'estudiant demostrava la preparació adequada, d'acord amb el pla de treball aprovat per la cap de pràctiques, s'iniciava en l'atenció directa. En el tercer curs, es potenciava continuar les pràctiques en el mateix centre o servei. En finalitzar cada curs, s'elaborava el dossier final, avaluat per la cap de pràctiques del centre i per la professora supervisora.

Els seminaris de Supervisió estaven constituïts per grups de sis estudiants que realitzaven les pràctiques en un mateix camp de treball, o en altres amb afinitats comunes. Les supervidores de cada grup eren professores de l'Escola, majoritàriament formades en la metodologia de la supervisió en treball social i especialitzades en l'àmbit temàtic específic del seminari. Posteriorment varen deixar d'organitzar-se d'aquesta manera ja que es considerava més ric poder conèixer diferents àmbits a través dels grups de supervisió.

El curs 1982-83 hi havia 15 supervidores dels àmbits següents: Sanitat, Barris, Minusvàlids, Marginació social, Geriatria, Psiquiatria, Escolar i Administració local. En aquell curs les professores dels seminaris de supervisió varen ser: Montserrat Bacardit, Montserrat Garcia, Anna Morató, Rosa Romeu, Conxita Vila (ajuntaments), Xose Fernández, Elisenda Piqué (salut mental); Rosa Florensa, M. Jesús Moreno (hospitals); Isabel Garcia (gerontologia); Beneta Llopis (empresa); Francina Roca (infància); Anna Martínez (joventut); Àngels Renom (delinqüència); Marina Álvarez (sector Manresa).

3.6. L'alumnat de l'escola³⁴

En temps de canvis i noves expectatives en els serveis socials, com s'ha dit, el nombre d'estudiants va créixer considerablement, passant dels 110 matriculats en el curs 1976-77, a assolir els 567 estudiants en el curs 1985-86. Un increment de més de 450 estudiants matriculats, en nou anys acadèmics, especialment en el curs 1982-83 en el qual es registraren 109 alumnes més que en el curs anterior; just un curs abans d'iniciar-se a l'Escola, el Pla d'estudis 1983 i d'ampliar la docència en horari de matí.

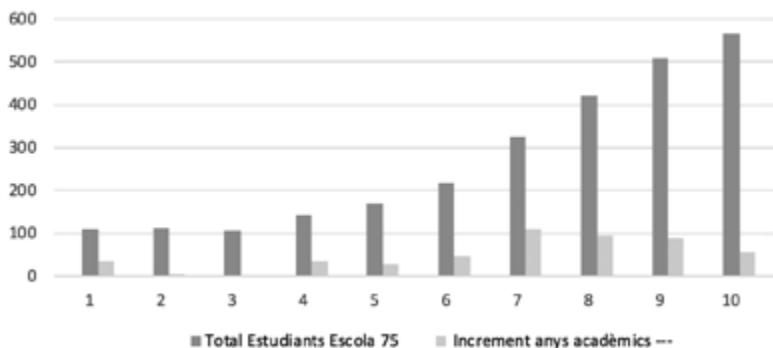
En els dos cursos successius, 1983-1984 i 1984-85, l'augment d'estudiants respecte el curs anterior va ser també elevat, situant-se a l'entorn dels 90 estudiants cada any. En anys posteriors va continuar el procés de creixement, arribant en els cursos 2000-01 i el 2011-12 als 850 i 888 estudiants matriculats.

---

34 Nota. Aquest apartat presenta la informació referent als alumnes del nucli central de l'Escola: els estudis d'assistents socials i de diplomats en treball social. No es refereix als estudiants dels cursos de postgrau d'assistents socials, ni dels participants en els cursos per a treballadors d'altres perfils dels serveis socials, realitzats en aquests anys que formaven part de l'acció formativa de l'Escola.

Gràfic 1. Estudiants de l'Escola. Curs 1976-77 a curs 1985-86³⁵

Aquest creixement va significar un canvi en el percentatge de l'estudiantat de l'Escola en el conjunt de les escoles d'AS de l'Estat. En cinc anys es va duplicar la representació percentual, passant del 4,23 % (1977-78) al 8,55 % (1982-83)³⁶. En el curs 1981-82, l'Escola era la tercera de l'Estat en nombre d'estudiants, després de l'Escola Oficial d'Assistents Social de Madrid i de l'Escola de Saragossa³⁷.

El perfil dels estudiants de l'Escola corresponia a un grup majoritàriament femení, de pluralitat d'edats, preferentment joves, amb diversitat d'origens geogràfics i culturals, que compaginaven el treball i els estudis, i amb una elevada motivació i compromís social.

Com era característic en altres estudis de grau mitjà i en les diplomatures universitàries en aquells anys, com magisteri i infermeria, i a l'inrevés del que succeïa en la majoria de les llicenciatures, els

35 Fonts: 1976 a 1982: Doc. Marc per a la Generalitat i la Universitat de Barcelona, d'1 d'octubre de 1979. Op. cit. 1982-83: Doc. *Estudios de Trabajo Social en el Estado español*, pàg. 37. TR+-CR, Barcelona 1983. 1983-86. Doc. núm. 5. Estudiants.

36 La font de referència, el document: *Los estudios de Trabajo social en el Estado español*, C. Rimbau i T. Rossell. Barcelona, 1983, aporta informació fins el curs 82-83 i actualment no es disposa de les dades del conjunt de les escoles de l'Estat a partir del curs 1983-84.

37 Font: doc. citat: *Los estudios de Trabajo social en el Estado español*, pàg. 38. En la font de referència, en la taula de la pàgina 38, la informació referent a Barcelona indica que són 350 estudiants, en el curs 1981-82, però aquesta xifra correspon a les dues escoles d'assistents socials de Barcelona. En aquell curs el nombre d'estudiants de l'Escola era de 218.

estudiants de l'Escola eren preferentment dones, entre el 85,1 % i el 92,9 %, en els dos anys acadèmics citats. En anys successius, la formació de l'Escola, i d'altres escoles de treball social, va continuar atraient més a les dones que als homes, tendència que la progressiva consolidació de la titulació universitària i la continuïtat en la creació de llocs de treball en les administracions públiques i en entitats socials no aconseguiren modificar, tampoc en la dècada de 1978-1988, qualificada pel professor Miguel Gil (2010) de "unos años prodigiosos para el Trabajo social".

Les estudiants eren preferentment joves de 21 a 25 anys, amb un elevat nombre de majors de 30 anys, i també algunes que superaven els 40. Aquesta composició d'edats oferia diversitat, qualitat i maduresa que potenciava els debats i la pluralitat en les aules. Les estudiants, les més joves i les de major edat, es caracteritzaven per una alta motivació en les qüestions socials, i les de més edat aportaven les seves experiències vitals i trajectòries laborals, fent possible la transmissió entre generacions, afavorint el debat i la reflexió. Aquest perfil d'edat era similar al del conjunt de les escoles d'AS de l'Estat. En el curs 1981-82, les escoles de Madrid, Sevilla, Tarragona i les dues de Barcelona comptaven amb una important participació d'alumnes d'edats superiors als 25 anys (Sevilla, a l'entorn del 25 %, l'Escola Oficial de Madrid, 27 %; les dues escoles de Barcelona, 34 % i Tarragona el 38,8 %) ³⁸. En els cursos 1978-79 i 1981-82, quan encara no s'havia iniciat el Pla d'estudis de 1983, la gran majoria dels estudiants accedien a l'Escola havent superat el COU, altres carreres de grau mitjà o bé llicenciatures (el 78 % i el 85,4 % respectivament). L'accés mitjançant el batxillerat superior era només del 20 % i el 10,1 % en els respectius cursos esmentats.

Els orígens diversos de les estudiants enriqueix la formació. En els anys 1978-79 i 1981-82, el grup més nombrós corresponia a Catalunya (63 % i 67 % respectivament) principalment de Barcelona, també de les comarques centrals, i en menor nombre de Lleida, Girona i Tarragona. Un important grup eren originaris d'altres territoris de l'Estat espanyol (30 % i 28 %) prioritàriament d'Andalusia, Aragó, les

---

³⁸ *Los estudios de Trabajo social en el Estado español (1983:38-39).*

dues Castelles, Galícia, Navarra i de les Illes, mentre un petit grup (6,5 % i 4,8 %), continuant la tradició de l'Escola, havien nascut en països europeus (França, Portugal i també Andorra) a l'Amèrica del Sud i alguns pocs eren originaris del Nord d'Àfrica.

A finals dels anys setanta i principis dels vuitanta, la majoria d'estudiants de l'Escola treballaven alhora que cursaven la formació d'assistents socials. El curs 1978-79, d'acord amb la informació del *Document Marc per el traspàs a la Generalitat de Catalunya*, citat, el 68 % de les estudiants de l'Escola treballaven. Les seves ocupacions, per ordre de prioritats, corresponien a: infermeria, treballs administratius, monitores d'infància, educadores especialitzades, així com també auxiliars de clínica i dependents de comerços.

Dos anys més tard, l'enquesta del curs 1981-82 de l'Escola informava d'un canvi en els tipus de llocs de treball dels estudiants³⁹, mostrant que en els tres cursos docents, treballaven prioritàriament en l'àmbit dels serveis socials, en els serveis de sanitat i en l'ensenyament, així com en altres àmbits no vinculats al sectors de benestar social. En el cas dels serveis socials, treballen prioritàriament en serveis de geriatria, joventut, discapacitat, infància, drogoaddicció, psiquiatria, i prioritàriament en els serveis socials de nova creació en les administracions públiques.

En aquest esbós del perfil dels estudiants de l'Escola, assenyalar la motivació i participació social dels alumnes, així com la seva implicació en un important nombre d'entitats i associacions de caràcter social, cultural i d'esplai, i alguns, militants de partits polítics i en organitzacions sindicals. Destacar també la seva participació en els òrgans de l'Escola, en la proposta dels temes dels debats i taules rodones obertes a tothom, organitzades des de l'any 1977⁴⁰, i molt especialment en els moments de grans dificultats institucionals citats que marcaren la dinàmica dels primers anys d'aquest període.

---

39 En aquest tema, en l'enquesta citada s'informa d'un baix grau de resposta que, com s'indica en el comentari de les dades, no permet una valoració quantitativa però aporta informació qualitativa.

40 Acta Consell de Direcció de 15 de desembre de 1977, punt-1.

3.7. El professorat de l'escola

Els quatre departaments de l'Escola: Treball Social Teòric, Treball Social Pràctic, Psicologia i Ciències Socials varen tenir una funció molt important, participant activament en la gestió dels canvis acadèmics i col·laborant en l'organització i la gestió de l'Escola. La seva funció va ser clau en l'elaboració i la implementació de la programació dels dos plans d'estudis vigents en aquest període, així com en la renovació de les metodologies docents.

La participació del professorat es projectava també en la proposició i l'impuls de l'organització dels debats i taules rodones a l'entorn de temes polítics i socials d'actualitat, que s'iniciaren el curs 1977-78, així com també en altres iniciatives, com per exemple fou la creació de la **Comissió de Biblioteca** el curs 1979-80 i en la creació del **Servei de Recerca**. Una col·laboració que potser avui dia podria sorprendre, en contrastar amb la incerta situació contractual del conjunt del professorat citada, que no va ser resolta fins l'any 1990 amb la contractació del professorat per part de la Generalitat.

En els anys de 1977-78 a 1984-85 les professores i els professors que assumiren la responsabilitat de cap de departament, elegibles periòdicament cada dos anys, varen ser els següents: Treball Social Teòric, Anna Morató, Ana Martínez i Rosa Romeu; Treball Social Pràctic, Àngels Renom, Anna Morató i Rosa Romeu; Psicologia, Guillel Salvador i Joan Fortuny; Ciències Socials, Joan Alemany, Oriol Homs, Jordi Pedret i Oriol Romaní⁴¹.

Com a conseqüència de l'ampliació de l'horari de matí i l'augment del nombre d'alumnes, els departaments incrementaren el nombre de professorat. La informació següent respecte el nombre de professores i professors dels departaments no es pot interpretar des de l'estructura actual dels departaments. En aquells anys la majoria del professorat de l'Escola tenia una dedicació parcial, en oca-

---

41 Actes CD 1977-78 a 82-83 inclòs. 1983-85: Reunions departaments.

sions puntual, compaginant la docència amb altres llocs de treball d'acord els respectius perfils professionals.

Els departaments denominats teòrics varen passar de 18 professors el curs 1976-77, a 28 en el curs 1984-85. En la supervisió de les pràctiques, el nombre de professores també va experimentar un important creixement, passant de 9 en el curs 1979-80, a 24 en el 1984-85. En termes globals, l'Escola comptava amb 30 professors en el curs 1979-80, que arribaren a 52 en el curs 1984-85. Els departaments que experimentaren major creixement varen ser els de Treball Social Teòric, de 8 a 13 en els anys citats; i també el de Treball Social Pràctic, de 9 a 24 en els mateixos anys acadèmics. Els departaments de Psicologia i de Ciències Socials incrementaren lleugerament el nombre de professors: de 6 a 7, el primer, i de 7 a 8, el segon. Cal però assenyalar que no es pot valorar com un creixement lineal, doncs es va procurar estimular la major dedicació del professorat incrementant les hores de docència, a fi d'anar consolidant, en la mesura del possible en aquells anys, els equips docents.

La majoria del professorat de les assignatures denominades "teòriques" eren llicenciats o doctors. En les assignatures de Psicologia, Economia, Sociologia, Dret i Antropologia, el professorat eren llicenciats universitaris i doctors, molts també docents de la Universitat de Barcelona; per exemple, de les facultats d'Economia, Filosofia i Lletres, Antropologia i de Dret, i alguns, també docents de la Universitat Autònoma de Barcelona, però en les assignatures de Treball Social i Serveis Socials. La majoria tenia la titulació oficial d'assistent social, algunes professores també amb doble titulació en llicenciatures en psicologia, dret o en alguna altra matèria de les ciències socials. En la formació pràctica del treball social, d'acord amb el model articulat de pràctiques en les entitats i de supervisió, les titulacions de les professores, caps de pràctiques i supervisoras, era preferentment assistents socials, algunes també llicenciades en altres disciplines.

Moltes professores de les assignatures de Treball Social i Serveis Socials eren assistents socials d'àmplia experiència professional i

reconegut prestigi, expertes per exemple, en treball social comunitari, treball social sanitari, salut mental, els àmbits de les persones amb discapacitats, o de la vellesa. Moltes, pioneres des dels ajuntaments i la Generalitat en la transformació dels escassos serveis socials heretats del franquisme, algunes hi participaren com a expertes independents, altres en representació de partits polítics; en aquests casos, especialment del Partit Socialista Reagrupament (PSR), Partit Socialista de Catalunya (PSC) i del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC).

En els anys setanta i primers vuitanta, el conjunt del professorat de l'Escola oferia una pluralitat ideològica clarament democràtica i antifranquista situada entre les opcions socialdemòcrates i els idearis de l'esquerra radical. Talment era el sentiment de la societat d'aquells trepidants, incerts i alhora esperançats anys. La majoria del professorat tenia una posició activa en els processos en pro dels canvis socials democràtics, impulsats –no sense seriosos riscos– per associacions, entitats socials i culturals, partits polítics i sindicats.

Aquest perfil ideològic del professorat i del conjunt de l'Escola era conegut per la Sección Femenina i pel Ministerio de Cultura, i no els agradava. En més d'una ocasió varen requerir a la directora i també a professorat membre del Consell de Direcció, a la seu de la Sección Femenina del carrer Maestro Nicolau, núm. 9 de Barcelona. Dues qüestions els preocupaven profundament: la posició democràtica, antifranquista i antifalangista, i la pràctica creixent de l'ús del català a l'Escola. El professorat i les estudiants de l'Escola, aleshores amb seu al carrer Viladomat, érem coneguts al barri i en diverses ocasions tinguérem seriosos problemes amb grups d'extrema dreta i de la Falange Espanyola quan anaven a manifestar-se davant el monument de la Falange, situat a l'avinguda Josep Tarradellas (aleshores avinguda Infanta Carlota) proper al carrer Viladomat, s'aproximaven a l'Escola amenaçant i increpant al professorat i a les estudiants. Un perfil ideològic ben diferent al que alguns articles han atribuït a l'Escola en aquells anys confont, una vegada més, societat i oficialitat (o agència), en aquest cas: el perfil

ideològic del professorat i de l'estudiantat amb l'ideari de la Secció Femenina, sense estudis específics previs, i ometent reiteradament la vinculació en l'àmbit universitari.

3.8. Recerques i publicacions

A partir del curs 1982-83, s'iniciaren els primers passos del Servei de Recerca amb la participació de diversos membres del professorat; Oriol Homs, sociòleg, professor de l'Escola en va ser el primer responsable. Uns anys més tard, el va substituir el Sr. Manuel Salamero, psicòleg i professor de l'Escola.

El primer treball de recerca, *Anàlisi de necessitats i Disseny de la documentació de treball social per als nous serveis socials d'atenció primària*, responia a l'encàrrec de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, l'any 1983.⁴² En els anys successius es realitzaren quatre noves recerques, dues s'inscriuen en la necessitat de crear nous instruments professionals adequats al treball social i als nous serveis socials. Per ordre cronològic, les recerques realitzades en aquest període són les següents: *Urbanismo, Calidad de vida y Servicios sociales*, encàrrec del Ministerio de Asuntos sociales, 1984; *La Velleja a Sabadell*, per l'Ajuntament de Sabadell, 1984-1985; *Anàlisi de necessitats i disseny de documents per a les Unitats Bàsiques d'atenció social primària*, encàrrec de l'Institut Català d'Assistència Social (ICASS) de la Generalitat de Catalunya, 1985-86, i *L'Informe Psicosocial*, per a l'Institut de Reinserció Social (IReS) de Barcelona, l'any 1985-86.

Conjuntament amb les recerques citades, alguns professors de l'Escola participaren en recerques d'altres institucions, com per exemple fou el cas de la participació en la Comissió per a la Història Clínica de l'Assistència Primària per encàrrec de la DG d'Assistència Sanitària del Departament de Sanitat i Seguretat Social de la Generalitat de Catalunya, finalitzat el juny de 1982. Així com el treball

---

⁴² Aquesta i les altres recerques realitzades podrien ser presentades àmpliament, amb el contingut principal de cada una d'elles, però l'objectiu d'aquest relat històric, és donar notícia dels primers passos i realitzacions del Servei de Recerca de l'Escola.

realitzat sobre la *Documentació per al Treball social*, l'any 1983, per a l'Associació d'Assistents Socials de Barcelona.

L'any 1980 es va iniciar la publicació de llibres, els dos primers fruit dels cursos per a treballadors dels serveis socials. El primer, *La vellesa, aportacions per a la seva comprensió* sorgia del treball realitzat en el curs per a treballadors gerontològics, organitzat l'any 1979, editat en la "Col·lecció Recull" de la Caixa de Barcelona, comptava amb la participació de deu autors i amb la compilació de C. Rimbau. El següent, el llibre *Salud Mental y Trabajo social*, publicat l'octubre de 1983, va ser coordinat per Jorge L. Tizón i Maria Teresa Rossell, amb la participació de setze autors. Així mateix, tenia els seus orígens en el curs *Salut mental i treball social* organitzat per l'Escola l'any 1979-1980, i va ser publicat per l'Editorial Laia, amb la col·laboració de l'Obra Social de la Caixa d'Estalvis de Barcelona. En anys successius, com s'ha exposat anteriorment, es varen desenvolupar àmpliament les publicacions de l'Escola.

3.9. La biblioteca especialitzada en treball social i serveis socials

En aquests anys la biblioteca de l'Escola presenta un important creixement, ampliant el seu fons, amb l'objectiu de crear un fons bibliogràfic especialitzat en serveis socials i treball social, i potenciar la biblioteca com un servei articulat a la funció docent, a la recerca i progressivament obert a la consulta interuniversitària i ciutadana.

En aquest procés es poden apreciar dos períodes clarament diferenciats. El primer, de 1977 a 1982, coincideix amb els primers anys de la transició política, fins el traspàs definitiu dels béns de l'Escola del Ministerio de Cultura a la Generalitat de Catalunya (1981)⁴³, i amb el canvi de la càtedra de Psiquiatria als locals de Viladomat, que per la biblioteca va significar disposar d'un espai propi i més ampli, però encara insuficient per les necessitats docents de l'Escola. El segon període, iniciat amb la consolidació de la plaça de la biblio-

---

⁴³ En el cas de la biblioteca les competències corresponien a la plaça de bibliotecària, de baixa temporalitat, que va ser objecte de constant reivindicació durant aquests anys, i un incert fons econòmic, tanmateix reivindicat any rere any.

tecària, l'any 1982, correspon als primers anys de la recepció de les transferències a la Generalitat de Catalunya, i coincideix amb el trasllat a la seu de la Torre Catalunya, al març de 1983.

Els primers anys estan presidits per la continuada reivindicació econòmica per l'adequació de la biblioteca, el creixement del fons de llibres i revistes, i especialment per la reivindicació de la contractació de la plaça de bibliotecària, constantment dilatada pel Ministerio de Cultura, i que provocava la freqüent mobilitat de les bibliotecàries. Entre 1977 i 1982 les bibliotecàries varen ser les seuyores Cristina Arola, Núria Sardà i Margarida Ripoll.

L'any 1977 el fons registrat era de 1.466 llibres i 13 subscripcions a revistes, i al desembre de 1982, es comptabilitzaven 2.443 llibres i 29 subscripcions a revistes. Un creixement significatiu però clarament insuficient per a les necessitats formatives dels estudiants, per al professorat i per als cursos per a assistents socials graduats, que s'havien iniciat l'any 1980. L'estratègia per a la millora del fons documental va consistir en recórrer a diverses institucions sensibles als temes formatius i socials, cercant la seva col·laboració institucional i econòmica. Entre les entitats col·laboradores, assenyalar la Fundació M. Francisca Roviralta (1979), la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya (1981), i a partir de l'any 1982 del Consell Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica de la Generalitat de Catalunya (CIRIT). En els anys successius, s'amplià progressivament el nombre de col·laboracions institucionals, registrant-se, l'any 1985, noves aportacions de la Diputació de Barcelona, l'Ajuntament de Barcelona, l'Obra Social de la Caixa de Catalunya i d'altres entitats.

En el curs 1979-1980, a proposta del Departament de Ciències Socials, es creà la primera Comissió de Biblioteca de l'Escola, amb la finalitat d'orientar la compra de llibres i revistes i actualitzar el fons⁴⁴. La Comissió estava formada per la bibliotecària i un professor representant de cada un dels departaments de l'Escola: psicologia, ciències socials, treball social teòric i treball social pràctic.

---

44 Acta del Consell de Direcció de 15 de desembre de 1980, punt 3.

Uns anys més tard, en el curs 1985-86, es creà una nova Comissió de Biblioteca⁴⁵.

No va ser fins el febrer de 1982 quan es va aconseguir la plaça, i la Sra. Carme Sans va esdevenir la bibliotecària en cap durant 19 anys (febrer 1982-2001) i continuà liderant el creixement de la biblioteca fins l'any 2001, quan va començar el procés d'integració a la Universitat. A partir de 1983, s'incorporaren progressivament la Sra. Mar Flores i el Sr. Daniel Casanovas.

Des de 1982, conjuntament amb la tasca d'atenció i assessorament bibliogràfic i documental als estudiants i al professorat, la biblioteca va realitzar un conjunt de tasques de renovació tècnica i de col·laboració institucional molt importants. En l'organització tècnica, destacar la implementació de la Classificació Decimal Internacional (CDI), la catalogació del fons existent i especialment, el treball terminològic de desenvolupament del Camp 36 de la CDI, corresponent a "Assistència social i el Treball social", treball que va ser objecte de la publicació *Bibliografía del Trabajo social-Bibliografía del Trabajo social*, l'any 1990, editat per l'IMSERSO (Sans, et al., 1990). En la col·laboració institucional, assenyalar la creació, l'any 1984, del Grup de Treball Terminològic de Treball Social i Serveis Socials, inicialment format per les responsables de la Biblioteca Nacional de Catalunya, la cap de les biblioteques de la UB i de la Biblioteca de l'Escola, posteriorment ampliat amb les biblioteques de l'IMSERSO, Càritas Madrid i Creu Roja Madrid, la biblioteca del Centre d'Estudis i Formació del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, a les quals, uns anys més tard, s'incorporà la biblioteca de l'ICESB. Fruit d'aquest treball d'anàlisi terminològic es va fer la publicació *Organització d'una biblioteca de Treball social i serveis socials* (Sans, 1987) a càrrec de Carme Sans, i dos anys més tard, l'article "Las bibliografías: autopistas en la ruta de la información" (Sans i Pereda, 1989).

---

45 Biblioteca. Memòria de l'Any 1986, pàg. 8.

En el curs 1983-84 es començaren les Seleccions bibliogràfiques per a diverses assignatures⁴⁶, l'embrió de les futures publicacions *Bibliografies Selectives*, publicades de forma periòdica. En conjunt, 12 documents de *Bibliografies Selectives*, actualitzat l'any 1991, que continuà creixent en els anys següents fins arribar a 27 números l'any 2000. Assenyalar, especialment, el conjunt de *Bibliografies selectives de serveis socials* realitzades per les bibliotecàries de l'Escola amb la participació de la biblioteca de l'IMSERO i de l'ICESB.

L'any 1982 la dotació de llibres era de 2.443, i el nombre de subscripcions a revistes, de 49. L'any 1985 se superava els 4.000 (4.100) i les subscripcions de revistes era de 96⁴⁷, i el següent, 1986, el fons de llibres era de 5.670. Aquesta trajectòria va continuar en anys successius, arribant a assolir l'any 2001, d'acord a les informacions de la *Memòria per a la Integració de l'Ensenyament de Treball social* realitzada per Mercè Costa, delegada del rector, als 12.800 llibres i monografies, 98 publicacions periòdiques i 100 publicacions de literatura gris.

3.10. Organització d'activitats obertes, formació per a postgraduats i els cursos per a treballadors dels serveis socials

Amb el doble objectiu d'obrir l'Escola a la societat i de promoure una escola de serveis en l'àmbit del treball social i dels serveis socials, i de manera complementària al nucli central de la formació d'assistents socials, es promogueren tres línies d'activitats: a) la promoció de taules rodones i conferències; b) l'organització de cursos de formació per assistents socials postgraduades; i c) els cursos per a treballadors dels serveis socials.

---

46 Biblioteca. Balanç 1984. Document mecanografiat.

47 Biblioteca. Memòries 1982-1986.

3.10.1. L'organització de jornades, taules rodones i conferències

D'acord amb els objectius citats, en el Consell de Direcció de desembre de 1977⁴⁸, es varen definir i aprovar la finalitat i el model a seguir en l'organització de taules rodones i conferències obertes. L'objectiu es dibuixava en dues direccions: "la informació i el debat dels temes actuals i la presència pública de l'Escola". En l'organització es precisà que els temes serien proposats pel professorat, les estudiants i també per les persones dels serveis de l'Escola, i en la presentació sempre hi intervindria el professorat de l'Escola coneixedor de l'àrea temàtica tractada. En aquell mateix Consell de Direcció, la cap d'estudis Teresa Rossell, va presentar els primers temes proposats pel professorat i les estudiants, que foren unànimement acceptats: els Pactes de la Moncloa, la Tortura, el projecte de nova Constitució, la Generalitat provisional, les eleccions municipals, la COPEL (Coordinadora de Presos Españoles en lucha), el BRUSI (Diari de Barcelona) i el Moviment Gai.

El mateix curs se celebraren les primeres activitats; dues taules rodones i dues conferències. La primera, *Crisi econòmica i Acords de la Moncloa* (8 de febrer de 1978), comptà amb la participació dels economistes crítics Srs. Marcel Tarragó i Robert Mas i la coordinació del Sr. Joan Alemany economista i professor de l'Escola. La segona, el mateix mes de febrer, *La Tortura. Aspectes psicològics i socials* (22 de febrer de 1978) en anys en què la repressió política, la tortura i la mort, amb les quals el franquisme va signar els seus darrers anys, eren presents en la ment, el cor i en la vida quotidiana. Varen formar la taula rodona: Rafael Vidal Teixidó, psiquiatra; Felip Soler Sabarís, metge; Josep Corominas, psiquiatra, amb la coordinació de Jesús Mansilla, psicòleg i professor de l'Escola. Cal recordar que en aquest període es va produir l'execució del jove militant del Moviment Ibèric d'Alliberament (MIL) Salvador Puig Antich, el 2 de març del 1974, a la presó Model de Barcelona, i els assassinats

---

⁴⁸ Acta del Consell de Direcció de 15 de desembre de 1977, punt 1. Utilització dels locals de l'Escola. Proposta de seminaris i taules rodones.

dels advocats laboralistes, en el seu despatx del carrer d'Atocha, a Madrid, la nit del 24 de gener de 1977.

El mateix curs 1977-78, es va celebrar la conferència-debat, *Anàlisi del Projecte de Constitució presentat a les Corts i comparació amb altres constitucions* (15.03.1978) en clara informació crítica al projecte de Constitució que s'estava elaborant, amb l'exposició del Sr. Víctor Masó, advocat i professor de l'Escola. En aquestes primeres activitats obertes, destacar també, la xerrada-debat *Mitjans de comunicació i societat*, (maig de 1978) a càrrec de l'aleshores jove periodista i escriptor, Manuel Vázquez Montalbán.

El nombre d'activitats realitzades en els anys 1977-78 a 1984-85 s'aproxima a la trentena, una xifra important en aquella època, que va ser ampliada en els anys següents. Les conferències, taules rodones i jornades, en síntesi tractaren qüestions a l'entorn de quatre temes principals: a) Els serveis socials, especialment el debat a l'entorn de la seva nova organització; b) La infància en risc, i el maltractament en la infància; c) La salut mental, d) Les orientacions alternatives a les penes privatives de llibertat i el treball social penitenciari. Destacar-ne algunes a títol d'exemples.

En relació als Serveis Socials, assenyalar la taula rodona *Les línies bàsiques dels programes de serveis socials de diversos partits polítics* (març de 1979) en motiu de les futures eleccions municipals a la qual es convidà a diversos partits polítics: Convergència i Unió (CiU), Partit Socialista de Catalunya (PSC), Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), Partit dels Treballadors de Catalunya (PTC), Esquerra Republicana (ERC), Bloc Català de Treballadors (BCT), Unión de Centro Democrático (UCD) i el Moviment Comunista de Catalunya (MCC)⁴⁹. Altres activitats centraren la mirada vers la situació europea; com per exemple, la taula rodona referent a l'*Organització dels serveis socials a Àustria, Bèlgica, Israel i al Regne Unit*, de maig de 1978, amb la participació de les assistents socials Francesca Masgoret, Amparo Porcel, Rosa Domènech i Rosa Romeu, membres de

---

49 No participaren: ERC, MCC, PTC i UCD.

GITS (Grup d'Investigació en Treball Social). Així com la conferència *Anàlisi de les necessitats de la població anciana a Escòcia* (20 d'octubre de 1981), a càrrec del professor Gavin H. Mooney, director de Health Economics Research Unit, de la Universitat d'Aberdeen, presentada per l'economista Joan Artells. L'elecció d'Escòcia no era casual, doncs es valorava que el sistema de serveis socials escocès oferia una atenció social integrada i de base local, dels municipis i districtes.

En relació a la infància en risc, citar en primer lloc les I Jornades sobre l'Infant Maltractat, celebrades durant els mesos de febrer i març de 1982, que responien a la motivació de l'Escola i de la Comissió d'Infància del Secretariat de Justícia i Pau de Barcelona, membre del Bureaux Internationale Catholique de l'Enfance, i de l'Escola, d'actuar de forma preventiva en el maltractament dels infants i aplicant la recomanació 874 de l'Assemblea del Consell d'Europa, d'octubre 1979, relativa a la Carta Europea dels Drets dels Infants, que indicava la "inclusió obligatòria d'aquest tema en la formació de les persones" de diversa titulació que treballen amb infants, en els països membres. La darrera taula de les Jornades, moderada per l'advocat Sr. Jordi Cots, secretari general de la Comissió de la Infància de Justícia i Pau, tenia l'objectiu de presentar les principals aportacions de les Jornades als responsables polítics de la DG de Protecció i Tutela de Menors, Sr. Enric Vendrell; el DG de Serveis Socials de la Generalitat, Sr. Jaume Nualart; la DG d'Ensenyament, Sra. Sara Blasi; la regidora de l'Àrea de Serveis Socials de l'Ajuntament de Barcelona, Sra. Francesca Masgoret, i la Sra. Elvira Guilera, directora d'Assistència Sanitària de la Diputació de Barcelona.

Díptics informatius de les I Jornades sobre l'Infant Maltractat, organitzades conjuntament amb la Comissió de la Infància del Secretariat de Justícia i Pau, celebrades a Barcelona, de febrer a març de 1982.

La conferència *Atenció a la infància en situacions de carència*, (8 de maig de 1984) a càrrec del professor F. M. Cox, degà de la Universitat de Wisconsin, tornava a posar la mirada en les experiències d'altres estats, va ser presentada pel Sr. Lluís Carreño, president de l'Associació Catalana de Sociologia i la Sra. Jose Fernández, TS i responsable tècnica de l'àrea de Serveis Socials de la Maternitat de la Diputació de Barcelona i comptà amb la col·laboració de l'Institut Nord-americà de Barcelona.

Assenyalar la taula rodona *Migracions i salut mental* (29 d'abril de 1981) que tractà un tema bàsic en l'atenció social en plena època del treball social comunitari en els barris de nova creació a l'entorn de les ciutats. Hi participaren J. L. Tizón, psiquiatra, M. Salamero i J. M. Díaz, psicòlegs, membres de la Fundació Vidal i Barraquer; els dos primers, professors de l'Escola.

En relació a la prevenció i a les mesures penals alternatives, destacar la conferència *La delinqüència juvenil en els països europeus a través de les institucions jurídiques i educatives* (2 de juny de 1981) organitzada conjuntament amb l'Institut de Reinserció Social de Barcelona (IReS) amb la participació del Sr. Julio López Oruezabal, jutge del Tribunal de Menors de Madrid i directiu de l'Associació Internacional de Magistrats de la Joventut i de la Família. També la programació, en ple debat de la renovació de les lleis penals, de la taula rodona *Previsions i alternatives davant la reforma de la Llei d'enjudiciament criminal* (26 de maig de 1983), amb la participació del president de l'Associació d'Ex-presos, familiars i amics, Sr. Santiago Domingo, el secretari general del Departament de Justícia, Sr. Ignasi Joaniquet i el fiscal de Vigilància Penitenciària, Sr. Carlos Jiménez Villarejo.

En aquest apartat, citar finalment la taula rodona *L'Estatut del treballador*, del 16 de gener de 1980, centrava l'interès en les propostes de canvi de les condicions laborals. Moderada per l'advocat i professor de l'Escola, Sr. Jordi Pedret, hi participaren advocats de cinc organitzacions sindicals: Comissions Obreres (CCOO), Unió Sindical Obrera de Catalunya (USOC), Confederació Nacional de Treball de Catalunya (CNT), Unió General de Treballadors (UGT) i la Confederació de Sindicats Unitaris de Treballadors (CSUT). Destacar, finalment en aquest apartat, la xerrada que tractava un tema pioner en la societat del tombar dels anys setanta: *L'alternativa ecologista. Experiències concretes*, del 14 maig de 1980, a càrrec del Sr. Santi Vilanova, periodista i director de la revista *USERDA*.

Les activitats es feien conjuntament amb altres entitats socials i culturals cercant la cooperació institucional i especialment, establir ponts de coneixença mútua entre l'Escola i les institucions participants. En aquest sentit, citar les interessants col·laboracions de l'ICE de la UB (1983), l'Institut Alemany de Cultura (1983), l'Institut Italià de Cultura (1984), així com la de l'Institut d'Estudis Nord-americans (1984).

L'ESCOLA SUPERIOR D'ASSISTENTS SOCIALS DE BARCELONA ORGANITZA UNA SÈRIE D'ACTES SOBRE TEMES D'ACTUALITAT SOCIAL.

Primer trimestre 1978

— Taula Rodona
 "CRISI ECONÒMICA I ACORDS DE LA INHONCLOA"
 Miquel Tarragó — Economista
 Robert Mas — Economista
 Coordinador: Joan Alemany — Professor d'economia de l'Escola.
 DIA - 8 de Febrer, dimarts

— Taula Rodona
 "LA TORTURA - aspectes psicològics i socials"
 Rafael Vidal Teixidor — Psiquiatra
 Felip Soder Sabara — Metge
 Josep Comanac Benquet — Psiquiatra
 Coordinador: Janis Masella — Professor de psicologia de l'Escola
 DIA - 22 de Febrer, dimarts

— Conferència
 "ANÀLISI DEL PROJECTE DE CONSTITUCIÓ PRESENTAT A LES CORTS I COMPARACIÓ AMB ALTRES CONSTITUCIONS"
 A càrrec de Victor Masó i Serra, professor de Dret de l'Escola.
 DIA - 15 de Març, dimarts

TOTS ELS ACTES ES CELEBRARAN ALS LOCALS DE L'ESCOLA
 c/ Viladomat 321, entresol a 2/4 de 10 del vesper.

Patrocinat per la Conselleria de Justícia,
 Direcció General de Justícia i Dret,
 Generalitat de Catalunya

**Curs de formació
 sobre la prevenció
 i el tractament
 de menors
 inadaptats i sobre
 la delinqüència
 juvenil**

Organitzat per l'Escola Superior d'Assistents
 Socials de Barcelona amb l'assessorament
 de l'IReS

Barcelona, abril-juny, 1981

A l'esquerra: Mostra d'alguns cursos de formació, xerrades i conferències 1978-1983. Xerrades i conferències de 1978. A la dreta: Curs de formació sobre prevenció i tractament de menors i delinqüència juvenil (1981).

3.11. La formació per a assistents socials postgraduats

Responent a les propostes d'entitats públiques i del sector privat social, així com a les del conjunt professional del treball social i dels serveis socials, i donant continuïtat a experiències de l'Escola d'anys anteriors, es varen impulsar diversos cursos per als assistents socials postgraduats. En conjunt, en sis anys acadèmics se celebraren trenta-dos cursos de temàtica plural⁵⁰.

⁵⁰ Aquesta xifra correspon a la consulta realitzada a l'arxiu de l'Escola, actualment situat a la Unitat de Formació i Recerca de Treball Social de la UB, del Campus Mundet, i al fons documental personal Joaquim Rimbau. Una xifra fidedigna de tots els cursos comentats, que potser podria ser ampliada en futures recerques.

El primer curs, *Salut mental i treball social* (18 de gener de 1979, a 22 de maig de 1979) responia, com indica la introducció del llibre *Salut Mental i Treball social* a “l’interès manifestat pels assistents socials que a Catalunya treballen en el camp de la salut mental i de la psiquiatria des de fa anys” i a “la creixent importància de la discussió sobre les formes d’assistència psiquiàtrica, sorgida de les diferents posicions teòric-ideològiques” (Tizón, J. L. i Rossell, T. 1983:9).

En el conjunt dels 32 cursos, destaca l’interès per tres temes principals: el Treball Social Familiar (6 cursos), els Serveis Socials Municipals, principalment dels Serveis Socials d’Atenció Primària, la nova xarxa d’atenció social territorial que s’anava construint a escala local (6 cursos) i el Treball Social Comunitari (4 cursos). Subratllar també l’interès per l’àmbit sanitari i en el de salut mental (2 cursos), en les noves tecnologies (2 cursos), així com pel cooperativisme i la seva relació amb el foment de serveis socials (2 cursos). I el cicle formatiu en les mesures penals alternatives. En l’organització d’aquesta línia formativa, es comptà amb la participació de diverses administracions públiques i entitats socials, culturals i de l’àmbit universitari, d’acord amb la voluntat d’articular l’acció de l’Escola amb altres entitats de la societat.

3.11.1. Breu notícia de tres cursos

Els sis cursos *Treball social familiar* celebrats de 1983 a 1985, d’orientació dinàmica i sistèmica, comptaren amb la docència de professorat expert en el treball social familiar, i s’estructuraren en tres nivells formatius. Els cursos de primer i segon nivell se celebraven a Barcelona, i el de tercer nivell, a la capital anglesa. La Sra. Anne M. Hertogen, treballadora social de la Family Welfare Association de Londres i experta de les Nacions Unides, fou la professora de quatre cursos organitzats de forma eminentment participativa, amb prèvia preparació i presentació de casos per part dels participants. La demanda de matrícula superava el nombre limitat de places, motiu pel qual sempre hi havia cua de preinscrits per les properes convocatòries. En la mateixa temàtica, en els anys 1983-84 i

1984-85, es realitzaren dos nous cursos d'*Iniciació al treball social familiar* organitzats en format de seminari, dos dies setmanals consecutius, amb la direcció i docència del Dr. Lluís Lalucat, director del Centre de Salut Mental de les Corts de Barcelona.

Els cursos ***Serveis socials polivalents i els serveis socials municipals***, sis en conjunt, es realitzaren de 1979-80 a 1984-85, corresponent a l'interès formatiu en el marc de la transformació dels serveis socials d'àmbit local (municipal i comarcal) i especialment en la creació de la Xarxa de Serveis Socials d'Atenció Primària a Catalunya, que potenciava l'esfera local i l'atenció social de proximitat. Els dos primers cursos, denominats de Serveis Socials Polivalents, foren patrocinats per la Conselleria de Sanitat i Assistència Social de la Generalitat de Catalunya i es realitzaren a Girona i a Barcelona, durant els mesos de febrer i març de 1980. Ambdós, amb programació de 30 hores lectives, se celebraren en caps de setmana alterns, a fi de facilitar la participació dels assistents socials que treballaven en els serveis socials.

Uns anys més tard, en els cursos 1982-83, 84 i 85, se celebraren tres nous cursos. El primer, el Curs d'Especialització per Assistents Socials que Treballen en els Serveis Socials Municipals, el mes de maig de 1983, organitzat conjuntament amb la Federació Catalana de Municipis, incloïa un exercici de simulació d'un cas de serveis socials en un municipi fictici, dissenyat prèviament i de treball en grups. En aquesta temàtica fer esment especial al curs *Planificació i organització dels serveis socials* (maig i juny de 1985), format per dos mòduls, amb un total de 30 h lectives, en els quals la Sra. Elvira Guilera, experta en organització de serveis sanitaris i sociosanitaris i professora d'ESADE, i el professor Demetrio Casado, vicepresident del Comité Español para el Bienestar Social, en foren directors i docents.

En el marc de noves orientacions dels primers anys vuitanta, i del reconeixement de les experiències pioneres del treball social comunitari dels anys seixanta i setanta en els barris de nova creació i del barraquisme; i atenent a les propostes de molts professionals,

en els anys 1983, 1984 i 1985, es programaren quatre cursos de ***Treball social comunitari***.

El professor Marco Marchioni, expert de les Nacions Unides en desenvolupament comunitari, que havia tingut una important influència en la formació dels treballadors socials en els anys seixanta i setanta, fou el professor de tres cursos: El *Treball social comunitari* citat, celebrat a finals de l'any 1983, que tingué un extraordinari èxit de matrícula, amb més de 90 inscrits que desbordaren les places previstes. Dos temes centraren la formació del curs: la participació social dels professionals, els ciutadans i els voluntaris; i el rol del treball social comunitari en el marc de les polítiques de benestar social. El quart curs, *Treball social comunitari. Programes d'atenció social des dels serveis de l'administració*, celebrat el mes d'abril de 1984 a Barcelona, aportà la perspectiva anglosaxona, d'alta experiència en treball social comunitari, amb les experiències d'Anglaterra, Escòcia i Gal·les. Brian Munday, treballador social i Sènior Lecture de la Universitat de Kent, en fou el professor principal.

3.12. Cursos per a persones treballadores dels serveis socials

A la tardor de 1978, es va iniciar una nova línia de formació: els cursos adreçats a les persones, de qualificació diversa, preferentment amb formació general o bàsica, que treballaven en els serveis socials. Com de forma precisa assenyalen J. Tizón i T. Rossell (1983:7) "aquesta activitat no esdevé per atzar dins el plantejament global de l'Escola: correspon a la preocupació per a la formació sobre el tema del *treball social* a partir de *totes* les persones i grups de treballadors que intervenen en aquest camp, és a dir, tècnics de diferents disciplines; treballadors que, sense una formació prèvia, actuen (en els serveis socials) com a personal administratiu, auxiliars, monitors, etcètera."

Els cursos responien a l'orientació basada en el concepte de salut del X Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, celebrat a Perpinyà, el 23 de setembre de 1976 i també a l'enfocament de re-

novació dels serveis socials promogut per la Conselleria de Sanitat i Assistència Social, en els anys del primer govern provisional⁵¹ que varen ser divulgats en el conjunt de llibrets denominats *Principis Inspiradors de les polítiques socials*⁵². Treballaven l'orientació de l'atenció global i integral en els serveis socials, destacant la importància de l'acció de totes les persones que treballen en un mateix servei i tenen relació amb la persona atesa i les seves famílies. Les seves actituds, respostes i accions formen part de l'atenció global del centre o servei i tenen efecte directe en el benestar psicosocial de les persones ateses.

En els anys 1978-79 i 1980-81, se celebraren set cursos de temàtiques monogràfiques diverses que se celebraren a Barcelona, Tarragona i Sabadell. Tres cursos destinats als serveis per a la vellesa; tres més, adreçats als treballadors dels serveis d'atenció a la primera infància; i un darrer, en la prevenció i tractament de menors i la delinqüència juvenil.

Cursos per a treballadors en els Serveis Socials. 1980-81.

51 Govern provisional unitari. Conseller Ramón Espasa, DG Agustí de Semir, cap serveis Pilar Malla i Escofet.

52 En el cas dels cursos: *Principis inspiradors d'una política social per a la tercera edat* (de desembre de 1978) i els *Principis inspiradors d'una política social per a la primera infància* (de gener de 1980).

4. Període des de l'any 1985 al 1994-95

A finals de l'any 1985 es produeix un nou canvi en l'equip de direcció de l'Escola; Cristina Rimbau, que ha dirigit l'Escola durant 10 anys, deixa el càrrec després d'haver desenvolupat –com s'ha relatat abans– un treball immens en el qual s'han assentat les bases d'un centre universitari, i realitzat nombroses activitats: cursos d'especialització per a postgraduats, conferències, contactes institucionals, inici de publicacions i desenvolupament del Departament de Recerca.

Es convoquen eleccions per a un nou equip de direcció, i el mes d'abril de l'any 1986 Teresa Rossell, que ocupava el càrrec de sotsdirectora, es elegida directora de l'Escola dins el nou equip de direcció, càrrec ratificat pel rector de la Universitat Dr. Antonio Caparrós. El nou equip de direcció va tenir la següent composició: directora, Teresa Rossell; cap d'estudis, Montserrat Bacardit; cap de pràctiques, Conxita Ainsa; i secretari, Jordi Pedret (aquest va ser substituït durant uns mesos per Josep Corbella). En el període 1990-1994 els membres de l'equip eren els mateixos llevat del secretari que va ser el Sr. Jordi Conejos.

En aquests moments encara, la discrepància entre el potencial educatiu i social de l'Escola, reconegut explícitament per la Universitat de Barcelona i per la Generalitat de Catalunya; i les dificultats administratives, de professorat, de contribució econòmica dels estudiants, entre d'altres, continuava essent palesa. Un exemple d'aquesta discrepància es mostra a la primavera de l'any 1987, quan l'Escola organitza junt amb l'European Centre for Social Welfare, Training and Research de Viena un seminari d'experts sobre *Evaluation on Social Services: Purpose, Methods and Outcomes* que se celebra a Cap Roig, amb la col·laboració de la Diputació de Girona; i a la tardor del mateix any, un seminari europeu sobre *Un cisma en l'educació del Treball Social: èmfasi en l'individu o en la societat?*, celebrat a Sitges, en què participen escoles de diferents països europeus, presidit pel rector de la Universitat de Barcelona i el director general d'Universitats de la Generalitat de Catalunya. També al mateix

any s'aconsegueix un contracte amb l'editorial La Llar del Llibre per iniciar una col·lecció de llibres, dirigida per l'Escola, sobre temes de Treball Social i Política Social, entre altres activitats rellevants. La situació de contractació dels professors de l'Escola continuava sense solució i les estudiants havien de pagar encara matrícula i mensualitats. En aquest sentit, satisfaccions i frustracions s'anaven alternant, tot i que l'equip de direcció i el professorat mantenien la convicció que s'havia d'oferir el millor context i continguts per a la formació de les estudiants.

El 7 abril de 1985 s'estableix el Reglament de Funcionament Intern, en el qual es descriuen els diferents estaments de l'Escola i les funcions assignades, i el 17 d'octubre de 1986, es formalitza el Conveni d'Adscripció i Col·laboració Acadèmica, entre la Universitat de Barcelona i l'Escola Universitària de Treball Social de Barcelona. Des dels inicis de funcionament del Patronat de l'Escola, com s'ha dit abans, els temes recurrents més importants eren: **a) la futura integració de l'Escola a la UB, b) el tema de personal i c) la necessitat de disposar d'un local adient per una escola universitària.**

Amb la finalitat de planificar el que havia de ser una escola universitària integrada, el Patronat demanava a l'equip de direcció un disseny d'Escola en el qual havia de figurar: a) la infraestructura del centre d'acord amb el nombre d'alumnes i aspectes pedagògics, b) el cost pressupostari i c) la situació acadèmica que hauria de tenir el professorat. Aquesta proposta de planificació d'escola universitària integrada es va presentar en dues ocasions al Patronat. També era evident que si el professorat de Treball Social no podia assolir un doctorat a través dels estudis propis, ja que encara no s'havia creat l'àrea de coneixement de Treball Social a les universitats espanyoles, i la titulació de llicenciat o doctor no podia exigir-se inicialment pel professorat de la matèria troncal de Treball Social. Per tant, ja es preveia que el procés d'integració seria un procés lent. Pel que fa a la realitat dels cursos 1988-89 a 89-90, el tema de la contractació adient del professorat que ja treballava a l'Escola va seguir un procés molt llarg i difícil de resoldre.

L'any 1990 quan el Departament d'Ensenyament de la Generalitat va assumir la gestió econòmica de l'Escola, hi havia contractades 6 places de professorat i 6 places de personal de biblioteca, administració i serveis (tots ells amb contractes diferents) i la resta de professorat, uns 30, tenien una dedicació parcial i rebien una remuneració per hores lectives. La Generalitat tenia previst, pel curs 1990-91, la contractació de tots els professors i professores que, fins aquell moment, tenien una dedicació parcial al centre, oferint un contracte el més adient possible per la seva funció docent. A finals de setembre del 1990, quan el Departament d'Ensenyament ja havia assumit la gestió econòmica de l'Escola la contractació encara no s'havia produït, i a les portes d'iniciar el nou curs 90-91, Direcció, Professorat, i personal de Biblioteca, Administració i Serveis reclamaven a la Generalitat que, per iniciar el curs, era necessari:

a) La liquidació immediata de les últimes mensualitats que hi havia pendents. b) Ratificar els contractes autoritzats pel Patronat. c) Contractació del professorat equiparada amb les diverses categories universitàries. d) Regularitzar i completar la plantilla del personal no docent. e) Garanties de continuïtat laboral del professorat i del personal no docent de l'Escola. Aquestes necessitats es varen adreçar amb una carta al secretari gral. del Departament d'Ensenyament el 21 de setembre de 1990.

La contractació es va produir a l'inici del curs, però es va haver de reclamar legalment alguns conceptes i quantitats no inclosos en el nou contracte, entre d'altres el reconeixement de l'antiguitat de treball en el centre. L'únic avantatge va ser que en aquell moment alguns membres del professorat que tenien una dedicació parcial a l'Escola van poder optar per accedir a una dedicació plena: de sis membres del professorat amb dedicació exclusiva es va passar a onze; cinc amb dedicació plena i setze amb dedicació parcial. El personal de biblioteca i administració i serveis era de dues bibliote càries, quatre administratives i dos conserges.

Des del moment en què el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya va assumir la gestió econòmica del centre i la

contractació de professorat, les estudiants van començar a tenir la matrícula i beques d'estudi propis d'una universitat pública. La contractació de professorat a temps complert i parcial (no exempta de complicacions i de justes reivindicacions) va suposar finalment un benefici indiscutible per a l'Escola, i la possibilitat de disposar de docents preparats per investigar, publicar i secundar, a nivell pràctic, la gestió de la institució.

L'any 1989, quan es va fer necessari que el Patronat de l'Escola designés un delegat de la Universitat al centre, l'Escola va proposar la professora Mercè Costa, de la Facultat de Ciències Econòmiques de la UB, experta en temes d'economia dels Serveis Socials, que ja col·laborava amb l'Escola. D'aquesta manera la Facultat d'Econòmiques i l'Escola van iniciar diverses col·laboracions, les més destacades en un principi van ser la realització de dos cursos de postgrau universitaris: curs 1988-89, el curs de postgrau Gestió de Projectes i Serveis Socials (12 edicions consecutives) i el curs 1997-98, el curs de postgrau Atenció Primària en els Serveis Socials (5 edicions). A aquests cursos es van matricular alguns professionals de països d'Amèrica Llatina, entre ells, del Perú. L'any 1977, la Dra. M. Costa i la Sra. T. Rossell varen rebre una invitació de la Facultat de Trabajo Social de la Pontificia Universidad Católica del Perú per impartir algunes classes i plantejar l'organització del postgrau, que ells van incorporar a la seva universitat amb el títol Maestría en Gestión Social, del qual també es van realitzar diverses edicions.

Per al curs 1994-95, donat que la Generalitat ja no volia fer més contractacions i per facilitar la integració a la UB, es va acceptar que les noves contractacions de professorat col·laborador de l'Escola es fessin a través de la Facultat de Ciències Econòmiques, fins arribar a la integració de l'Escola a la Universitat de Barcelona. En aquest curs, assumeixen l'equip de direcció Teresa Rossell com a directora, Mercè Tabueña com a cap d'estudis, Elisenda Piqué com a cap de pràctiques i Toni Vilà que assumeix les funcions de secretari.

La vinculació amb la Facultat de Ciències Econòmiques també va possibilitar que l'Escola formés part de màsters europeus. El MA

European Social Policy Analysis, dirigit pel Prof. G. Room, i coordinat per les universitats de Bath, Maynooth i Roskilde (1992-1996) aplegava professorat destacat de la política social europea del moment, junt a G. Room, Esping-Anderson, P. Abrahamson, entre d'altres. El MA Comparative European Social Studies dirigit per la London Metropolitan, la Hogeschool i la Hogeschool Zuyd que es va iniciar el curs 1998-99 i es va programar durant 10 cursos acadèmics consecutius; integrava més de 10 universitats europees de les quals provenien el professorat del màster i els estudiants. La participació de l'Escola en els màsters esmentats va facilitar la visita de professorat europeu expert en Política Social, Salut i Treball Social; d'alguns d'ells es van poder traduir llibres molt novedosos al nostre país i útils per a la docència del Treball Social. Alguns alumnes de l'Escola que van participar en aquests dos postgraus van ser posteriorment contractats com a professorat de l'Escola.

L'any 1992 es crea el Comissionat d'Universitats i Recerca dirigit pel Dr. Josep Laporte i Salas, anterior Conseller de Sanitat i Serveis Socials de la Generalitat de Catalunya i la dependència de l'Escola passa a aquest nou Comissionat, amb el qual es va establir una millor relació, ja que si sovint no s'oferien solucions immediates a les dificultats de l'Escola, hi havia una comprensió i actitud solidària amb els objectius que la institució mantenia. El Dr. Laporte coneixia bé l'Escola per les moltes col·laboracions que s'havien establert amb la Direcció General de Serveis Socials, i malgrat que el tema de la integració de l'Escola es va dilatar, va mantenir sempre un diàleg i comprensió pels temes i problemes que s'anaven produint. El més important era de nou trobar un local adient per satisfer les necessitats pedagògiques de l'Escola en aquells moments, i que reunís les condicions característiques per a la futura integració a la Universitat de Barcelona. El curs 1994-95 a través de les gestions del director gral. d'Universitats Dr. Ramón Pla i Arxé es va assignar un nou emplaçament per l'Escola. Un edifici de 6 plantes situat al carrer Còrsega, 409 cantonada amb el carrer Milà i Fontanals per ús exclusiu de l'Escola, i es van acceptar totes les propostes d'adaptació de l'espai i equipament en funció de les necessitats pedagògiques

i organitzatives del centre. El curs acadèmic 1995-96 es va iniciar als nous locals.

L'any 1992 es ratifica el Reglament de l'Escola Universitària de Treball Social que es configura com a òrgan màxim de representació i gestió al Patronat de l'Escola i que estava presidit pel director general d'Universitats, del qual formaven part tres representants de la Universitat de Barcelona i el director de l'Escola, que havia de ser nomenat pel rector de la UB. Aquest Reglament es configura d'acord amb els estatuts de la UB ja que es constitueix un Consell d'Estudis, una Junta de Govern, el Claustre de Professors i la figura de la delegada de la UB al centre.

El retard en la integració de l'Escola a la Universitat de Barcelona significava que, encara que el nivell de les activitats docents, de recerca, d'intercanvi d'estudiants amb altres universitats i altres propostes docents mantenien un nivell que situaven l'Escola dins del rànquing de les millors d'Espanya (article citat en *El Mundo*: "*Ranking de las cinco mejores escuelas de TS en España*"⁵³), el professorat no podia accedir a les titulacions de professor titular i catedràtic d'Escola Universitària, amb la conseqüent pèrdua de l'estatus i de les remuneracions econòmiques corresponents.

4.1. Aspectes pedagògics

El Pla d'Estudis de la diplomatura de Treball Social de l'any 1990, derivat de la nova Ley de Reforma Universitaria, va suposar un canvi important en l'estructura i contingut de l'ensenyament a l'establir: un itinerari curricular, un sistema de crèdits teòrics i pràctics, assignatures troncal, obligatòries, optatives i de lliure elecció que implicava la coordinació amb altres centres.

Cada escola podia dissenyar amb criteris propis el contingut pedagògic dels estudis dins l'estructura i directiva dels estudis de diplomatura establerts. El Pla d'Estudis de Treball Social, endemés de les

---

⁵³ Diario *El Mundo* del 28-05-2002.

assignatures troncal, tenia un percentatge de crèdits d'assignatures obligatòries que permetia diversificar i ampliar alguns temes de les assignatures troncal. I donar llibertat d'elecció a les estudiants a través de les assignatures optatives i de lliure elecció.

Una línia constant en els programes de l'Escola era que les assignatures, especialment les de Treball Social, d'una part integressin conceptes i coneixements de les altres assignatures; i de l'altra, tinguessin una progressió suficient per comprendre i madurar l'aplicació de les metodologies de la professió. En aquest sentit, trobem en el pla d'estudis esmentat que a primer curs es dedicava uns crèdits a Introducció a los procesos comunicacionales: entrevista, dinámica de grupo y trabajo social comunitario. Assignatura que tindrà una continuïtat en cada un dels temes específics de Treball Social, i tindrà una aplicació en el període de Pràctiques i Supervisió. Endemés de la metodologia d'intervenció, algunes assignatures plantejaven el tema de la planificació i gestió que el treballador social hauria d'assumir: Organización y Gestion de los Servicios Sociales, Planificación, Programación y Gestión en el Trabajo Social o Trabajo Social Residencial són uns exemples d'aquesta perspectiva pedagògica.

Les assignatures optatives oferien un ventall de temes diversos impartits per professionals especialistes de cada tema. En el curs 1989-90 se n'oferien 13, al curs 1995-96 se n'oferien 29, mentre que en el curs 1996-97, com es veurà més endavant, amb les possibilitats d'espai que va tenir posteriorment l'Escola, el nombre d'assignatures optatives era de 40. A les assignatures troncal, obligatòries i optatives es podien convidar persones que donessin testimoni del tema que es tractava, o poguessin ampliar algun tema del programa.

Algunes professores van publicar llibres relacionats amb assignatures del programa de la carrera que van utilitzar-se en diferents escoles de l'Estat espanyol. També es produïa una cooperació entre assignatures, en el sentit que alguns membres del professorat feien alguna classe o passaven una pel·lícula amb la concurrència de professorat d'altres assignatures.

4.2. Formació pràctica del Pla d'Estudis

Donada la importància que tenen les pràctiques en la formació dels futurs professionals, i el nombre d'hores que es dediquen a aquest tema dins del Pla d'Estudis, es dedica un apartat especial, com ja era una tradició en la nostra escola i en totes les escoles de Treball Social. Moltes de les dades d'aquest apartat corresponen a la **Memòria de pràctiques de l'EU de TS de Barcelona** elaborada l'any 1994 per C. Ainsa, que abasta del 1984-85 al 1993-94.

A la nostra Escola les pràctiques de **primer curs** (que formaven part de l'enunciat de TS I) tenien com a finalitat introduir l'estudiant a les matèries de TS II i TS III: per una part, constaven d'Introducció teòrica a la pràctica, la metodologia i les tècniques de recerca social. Per l'altra, els tallers de Tècniques d'observació i entrevista realitzats en grups de uns 30 alumnes cada un. El temps de dedicació setmanal era de 3 hores.

L'entrada a la Universitat dels estudis de TS plantejava la necessitat d'integrar espais de recerca dins del currículum acadèmic, ja que la recerca en el TS i en els SS era una activitat poc desenvolupada al nostre país degut, en bona part, a la joventut d'aquesta disciplina. Tot i que com a tal, la recerca no figurava explícitament en el programa oficial i donat que havia de ser necessàriament important en un futur immediat, es va trobar un espai idoni per a desenvolupar aquest tema.

D'aquesta manera la metodologia de recerca es va iniciar dins les **pràctiques del segon any d'estudis** des del curs 1984-85. "[...] els estudiants realitzen en petits grups, i durant tot el curs, l'estudi d'una temàtica social, que poden escollir entre les diferents propostes que l'Escola ofereix, en què han d'aplicar la metodologia i tècniques de recerca estudiades a primer curs [...] hi dediquen unes 8 hores setmanals. Entre matí i tarda funcionen cada curs, de 18 a 20 grups, d'uns 12 estudiants cada un, dins els cursos que comprèn l'estudi (1984-85 / 1993-94)." (Aquí s'ha de recordar que la

promoció 1983-84 és la que va iniciar horaris de matí i tarda donat el creixement de la demanda, com ja s'ha explicat anteriorment).

“Els temes d'estudi podien provenir de: 1.- La participació en una recerca més àmplia, on l'estudiant elaborava una part i podia conèixer el procés de tota la investigació. 2.- Recerca proposada per una institució o un professional, col·laboradors de l'Escola. 3.- Del professor o professora interessats en una temàtica determinada adient pels estudiants.” “Els professors orientaven la recerca i establien contactes periòdics amb els centres o professionals de les institucions [...]”

Les temàtiques eren molt diverses i tant el plantejament de les recerques (la pertinència del tema, la metodologia i el procés), com els resultats, eren molt enriquidors i útils tant per l'estudiantat, com per les professionals i les institucions que col·laboraven facilitant les dades.

4.2.1. Pràctiques de tercer curs

Seguint la memòria dels anys 1984 al 1994 ja citada, Conxita Ainsa destacava que el programa de pràctiques havia de permetre a l'estudiant realitzar experiències planificades que li exigissin un procés reflexiu, en relacionar els coneixements teòrics que havia rebut a l'Escola amb la seva aplicació a situacions concretes. Es destacava la importància que el centre proporcionés oportunitats d'aprenentatge, en realitzar un treball directe amb les persones usuàries del servei, i participar en diferents espais de l'equip professional.

El contingut del programa del curs el decidien la treballadora social del centre i la supervisora de pràctiques de l'Escola, dins de l'esquema general de pràctiques, a fi d'adaptar-lo a les possibilitats de cada centre. El nombre mínim d'hores de pràctiques era de 300 hores que es desenvolupaven en dos dies per setmana durant tot el curs acadèmic.

En aquest període es volia continuar conservant la importància de la supervisió en el procés de formació dels treballadors socials, com a espai d'integració entre la teoria i la pràctica professional. Tanmateix, en aquest període la supervisora de pràctiques tenia assignat un grup de vint estudiants de pràctiques que representava un nombre excessiu, per la qual cosa va passar a denominar-se seminari. Es realitzava una sessió setmanal durant tot el curs. L'objectiu era, com sempre, el d'ajudar a aplicar coneixements teòrics per comprendre la pràctica professional en la dimensió individual, familiar, grupal, col·lectiva i institucional.

Del mateix estudi (Ainsa, 1994) que ofereix dades molt detallades, podem extraure, a tall d'exemple, les que ens semblen més significatives. En cada curs, dels 10 anys que comprèn l'estudi, els centres que més places de pràctiques ofereixen són els Serveis Socials d'Atenció Primària amb més d'un 40 % durant els primers 5 anys, i entre 38 % i 25 % la resta de cursos. Segueixen els centres de Salut Mental entre un 10 % i 15 % del total, Sanitat i Vellesa entre un 14 % i 9 % respectivament; els altres serveis de Disminuïts, Drogodependències, Infància-Joventut, Justícia, Marginació-Immigració-Varis ofereixen percentatges inferiors. (Conservem la denominació dels serveis en el moment que es va realitzar l'estudi). El total de centres era de 218 el curs 1985-86 i de 149, el curs 1992-93. La diferència es pot atribuir al nombre d'estudiants matriculats a tercer curs, o al nombre d'estudiants que podia acollir cada centre.

Es destacava la impossibilitat de retribuir als caps de pràctiques per la seva col·laboració a l'Escola, i el fet que per compensar-los, se'ls donava preferència en actes i ajuts econòmics per a cursos de postgrau universitari que organitzava l'Escola, que també va oferir seminaris de formació específics per a aquests professionals col·laboradors sobre temes del seu interès.

4.3. Publicacions i material pedagògic

Amb l'inici de l'etapa democràtica al nostre país i el desenvolupament de nous programes i serveis socials l'Escola, com s'ha mencio-

nat, va organitzar nombrosos cursos d'especialització en diferents temàtiques de treball social, el contingut dels quals es considerava que podria ser molt interessant de publicar, especialment per les professionals joves i per les estudiants de Treball Social, i d'aquesta manera, omplir un buit existent en el camp editorial i de documentació del treball social. De tota manera, no era gens fàcil trobar una editorial que acceptés col·laborar amb l'Escola, ja que el treball social no era una matèria coneguda i per tant, atractiva per assegurar les ventes.

El problema de no disposar de la col·laboració d'una editorial era que els llibres no tenien distribució i quedaven en un marc de difusió molt reduït. Per editar el llibre *L'entrevista en el Treball Social*, tema central en la formació dels treballadors social, es va tornar a cercar una editorial adient, i no va ser fins l'any 1987 que el director de La Llar del Llibre, SA, va acceptar l'edició d'aquest llibre. També va acceptar la proposta d'iniciar una col·laboració continuada amb l'Escola, que quedaria explícita de la següent manera: "Escola Universitària de Treball Social i Llar del Llibre, SA". Aquesta nova col·lecció portaria per nom EUGE. Per part de l'Escola, una comissió de publicacions formada per Manel Salamero, Joan Fortuny i Teresa Rossell proposarien les publicacions i La Llar del Llibre es faria càrrec de les edicions.

D'aquesta manera a la Col·lecció EUGE, que s'iniciava amb la publicació del llibre *L'entrevista en el Treball Social* al 1987, s'hi van incorporar les publicacions anteriors. L'objectiu de la col·lecció era estimular l'edició de materials moderns de professorat i col·laboradors de la pròpia Escola, així com d'autors reconeguts en l'àmbit del Treball Social, Serveis Socials i Política Social. La Col·lecció EUGE va incloure un total de 12 títols.

També es va considerar que hi havia unes possibles publicacions que no entraven en la definició de llibre i es va iniciar la Col·lecció MONOGRAFIES, editades totes elles també per l'Escola Universitària de Treball Social i l'editorial La Llar del Llibre, amb un recull total de cinc publicacions.

4.4. Material audiovisual

Tot i que als anys 80 del segle passat no era gaire habitual disposar de material audiovisual en els centres educatius, el professorat començava a utilitzar pel·lícules i documentals per il·lustrar les seves assignatures. Va ser l'any 1984, que amb motiu de la programació del seminari per a professionals sobre el Treball Social Familiar, nivell II, que impartia la Prof. Anne M. Hertoghe, treballadora social de la Family Welfare Association de Londres i experta de les Nacions Unides, que es va plantejar la possibilitat de gravar les sessions per poder utilitzar el material en les assignatures dels cursos. Aquesta gravació es va poder realitzar mitjançant un ajut econòmic de la Generalitat de Catalunya, i va ser molt útil per les assignatures de Treball Social Individual i Familiar i Tècnica de l'Entrevista.

Entre els anys 1991 i 1994 un grup de professors i professores de l'Escola: Pepita Rodríguez, Núria Pellegrero, Paco Sainz i Víctor Cabré, amb la participació d'altre professorat i treballadores socials, van elaborar un material audiovisual molt interessant, que al no estar publicat no se'n va poder fer difusió i va ser solament d'ús intern del professorat. Es tracta de vídeos amb l'escenificació d'una sèrie d'entrevistes entre treballadores socials i diferents persones que presenten problemàtiques diverses, entrevistes individuals i familiars, i una sessió de supervisió. El professorat podia, d'aquesta manera, plantejar diferents qüestions a les estudiants i inclús continuar la sessió didàctica a través de *role-playing* o altres tècniques.

4.5. Relacions internacionals

Durant els anys que comprèn aquest apartat, un dels aspectes que van donar més rellevància a l'Escola, i més possibilitats d'expansió al professorat i alumnes va ser el desenvolupament de les Relacions Internacionals de l'Escola; principalment dins l'àmbit europeu i també amb projecció a altres continents.

L'Escola, membre de la International Association of Schools of Social Work, manté contactes i informació de les activitats de l'Associa-

ció. L'any 1984, en el XXII Congrés de la IASSW celebrat a Montreal, la directora de l'Escola és elegida membre del Comitè de Direcció de la IASSW. Aquesta responsabilitat es va acomplir fins l'any 1992. La participació als congressos de la IASSW celebrats l'any 1986 a Tòquio, el 1988 a Viena, el 1990 a Lima, el 1992 a Washington i el 1994 a Amsterdam, amb la presentació de les corresponents ponències, van donar a conèixer i valorar el nivell pedagògic de l'Escola.

La participació en el congrés de la IASSW, celebrat a Brighton l'any 1982, va facilitar que la institució s'integrés com a membre del Grup Regional Europeu (ERG), grup promotor de la futura Associació Europea d'Escoles de Treball Social. L'any 1987 l'Escola va organitzar el citat Congrés Europeu d'Escoles de Treball Social celebrat a Sitges amb la participació de 29 professors i professores de 13 escoles de l'Estat, i 48 de països europeus i una dels Estats Units d'Amèrica. El tema era "Un cisma en l'Educació del Treball Social: èmfasi en l'individu o en la societat?", es va celebrar al Palau Maricel de Sitges i va estar presidit per l'Excm. i Magnífic Rector de la Universitat de Barcelona, Josep M. Bricall. Van assistir a les sessions d'inauguració i cloenda representants de la Generalitat de Catalunya, Patronat Català Pro Europa, Col·legi Oficial de Diplomats en Treball Social, secretària gral. del Consejo de Universidades, directora general d'Acció Social i Ajuntament de Sitges, representants internacionals de la Secretaria General de la IASSW, Dra. Vera Mehta, i la vicepresidenta de l'ERG Prof. Ann Lavan. Aquest seminari, amb ponents europeus reconeguts i amb una estructura que facilitava la participació molt activa dels participants, va facilitar intercanvis i referències molt útils per a les escoles i professorat dels diferents països que hi van assistir.

Seminari Europeu d'Escoles de TS. Sitges, novembre 1987. Sessió inaugural presidida pel Dr. Antonio Caparrós, vicerrector de la Universitat de Barcelona, amb la participació de Sr. Salvador Giner catedràtic de Sociologia de la UB, Sr. Dirk Jarré president de Deutschen Vereins für Öffentliche und Private Fürsorge a Alemanya i Sra. Teresa Rossell, directora de l'Escola.

En el Seminari Europeu celebrat a Spa, Bèlgica, l'any 1991, la directora de l'Escola va ser elegida presidenta de l'ERG, per un període de quatre anys durant els quals s'aconsegueix que l'ERG esdevingui l'Associació Europea d'Escoles de Treball Social (EASSW) de la IASSW, com eren ALEATS-CELATS (Associació de les escoles dels països d'Amèrica Llatina), ASPASE (Associació d'escoles dels països asiàtics) i altres.

Tot i que com s'ha mencionat anteriorment, l'Escola tenia des d'un principi una experiència de contactes internacionals, a partir del curs 1987-88, els programes Europeus ERASMUS, LEONARDO, TEMPUS, de la Comunitat Europea van permetre a l'Escola, a través de la Universitat de Barcelona, establir intercanvis internacionals d'estudiants i professorat de diverses universitats i establir programes de cooperació sobre temes d'interès mutu.

En la Conferència d'Avaluació del Programa Erasmus (ECCE, Koblenz 1996) podem observar com la nostra Escola va iniciar els intercanvis durant el curs 88-89 amb una universitat; en el curs

94-95, havia establert contractes amb 31 universitats, que suposava, en general, la possibilitat que l'intercanvi fos recíproc amb cada centre de dos estudiants i tres mesos d'estada. Aquesta oferta no suposava que es cobriessin totes les places disponibles, ni que els fluxos d'estudiants fossin equivalents entre les escoles participants, però representava la possibilitat de col·laboracions freqüents en diversos programes.

Paral·lelament, es va participar en programes intensius coordinats per diferents universitats: Koblenza, Wiesbaden, Esslingen, Cork, entre d'altres. El Programa TEMPUS, coordinat per l'Escola i de tres anys de durada (1993-95) que integrava les universitats de Porto, Ljubljana i Pecs, va permetre un coneixement proper sobre les conseqüències de la Guerra dels Balcans i les estratègies assistencials i pedagògiques que s'havien implementat des de les escoles participants. El Programa Tempus-Tacis (1994-95), coordinat per la universitat de Bath i amb la participació de l'Escola i la Universitat d'Humanitats i Ciències Socials de Sant Petersburg, va ser una experiència d'excepció per conèixer el nivell d'estudis i conèixer la realitat del país en un moment de canvi polític i social profund. La directora de l'Escola, en qualitat de presidenta de l'EASSW va ser nomenada Professora Honorària de la citada Universitat de Sant Petersburg.

4.6. Col·laboracions amb diverses institucions

L'Escola va tenir una participació molt activa amb diverses institucions, de les quals presentem les més rellevants:

4.6.1. Generalitat de Catalunya

Consell Assessor sobre Serveis Socials d'Atenció Primària, creat l'any 1985 i presidit pel Sr. Jaume Nualart, director general de Serveis Socials i amb la participació de representants de diferents entitats de Serveis Social. L'Escola tenia assignada la **Comissió III** amb el tema **"Suport tècnic, documentació, avaluació i supervisió en el SS d'Atenció Primària"** en la qual van participar diferents experts

en el tema, i del qual es van presentar les corresponents recomanacions a finals de l'any 1986.

El maig del 1986 la mateixa Direcció General de Serveis Socials demana a l'Escola l'organització d'una **Jornada d'Experts** sobre el tema del "**Voluntariat Social**", que se celebra a Monells, Girona. Participen representants de diferents entitats: Creu Roja, Càritas, Auxilia, i altres, i coordina els debats el Prof. Antoni Vilà. Els objectius eren: 1) Trobar una definició conceptual del Voluntariat Social, 2) Conèixer les activitats de les diferents institucions a Catalunya, i 3) Buscar punts en comú per a poder constituir una Federació d'Entitats Voluntàries que potenciés el voluntariat i fos un interlocutor amb l'Administració. La Federació Catalana de Voluntariat Social es va crear el 1989 (Martí, 1999). (Ref. "Organització de 'Acció Voluntària' a Catalunya", Lluís Martí). A l'any 1987, el conseller de Salut i Seguretat Social, Dr. Josep Laporte i el director general de Serveis Socials, Sr. Jaume Nualart presenten a l'Escola el *Balanç de les activitats realitzades per la Direcció General de Serveis Socials en els últims dos anys*.

4.6.2. Ajuntament de Barcelona

Des de l'any 1995 participa en el **Pla Integral pel Desenvolupament dels Serveis Socials**, i des del 1999 es membre de l'Associació Barcelona per l'Acció Social, que presideix l'Ajuntament de Barcelona, junt amb altres institucions públiques i entitats de la ciutat. L'Escola va participar activament en l'elaboració del **Llibre Blanc dels Serveis Socials d'Atenció Primària**, presentat el maig del 2003.

Octubre 1989. Organització conjunta del seminari *Autocura i grups d'ajuda mútua: noves estratègies en promoció de la salut*, celebrat a l'Escola U. de Treball Social, amb professionals de l'Ajuntament de Barcelona i de l'Escola.

Febrer 1994. Organització conjunta del seminari *Tècniques per impulsar els grups d'ajuda mútua*, amb la participació de les expertes

Jude Wilson i Jan Myers del Self-Help Team d'Anglaterra, celebrat a les dependències de l'Ajuntament de Barcelona.

Febrer 1997. Organització conjunta del seminari *Els grups d'acció social, els grups d'ajuda mútua i els grups socioterapèutics*, celebrat a les dependències de l'Ajuntament de Barcelona.

4.6.3. Associació Catalana d'Atenció Precoç (1991-2002)

De l'any 1991 al 2002 l'Escola forma part del Comitè Científic de les Jornades que anualment celebrava l'Associació Catalana d'Atenció Precoç.

4.7. Recerques

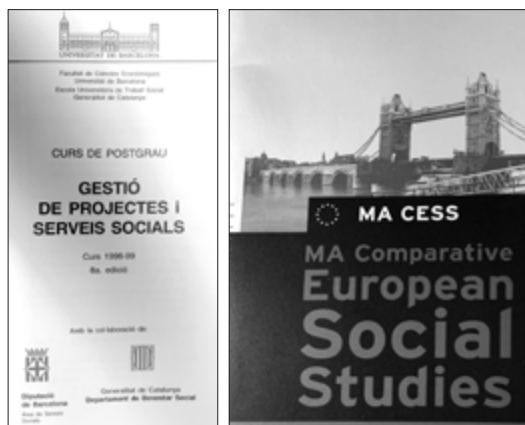
“La participació dels professionals i equips interdisciplinaris en els Serveis i institucions Socials dins de l'àmbit del Departament de Benestar Social”, M. Salamero, T. Rossell i Núria Pellegrero, realitzada per l'Escola l'any 1991, amb el suport de la Direcció General d'Afers Socials de la Generalitat de Catalunya. No publicada.

Les Motivacions del Voluntariat Social a Catalunya, Teresa Rossell i Manel Salamero, realitzada per l'Escola amb el suport de la Direcció General d'Afers Socials de la Generalitat de Catalunya. Publicat l'any 1993 a: Instruments de Planificació dels Serveis Socials n. 1. Departament de Benestar Social. Generalitat de Catalunya.

Seminari *Política social: tendències i prospectiva* celebrat els dies 22 i 23 d'abril del 1993 a Barcelona. Presidides pel Sr. Ramon Pla, director general d'Universitats, Sr. Lluís Monreal, director general de la Fundació “la Caixa” i Sra. Teresa Rossell directora de l'Escola. Els ponents: Prof. Brian Munday, de la Universitat de Kent; Prof. Mercè Costa, de la Universitat de Barcelona; Sr. Jochen Brauns, director del PWV de Berlin; Prof. Oriol Homs, professor de l'Escola; Dr. Luis Rojas Marcos, cap de Serveis de Salut Mental a la ciutat de New York; i Dr. Jorge Tizón, Prof. de l'Escola.

5. Període de l'any 1995 a l'any 2001

En els diversos processos d'itinerància i dependència de l'Escola, el curs 1994-95 es va destacar per consolidar un nou emplaçament a un edifici cèntric de sis plantes situat al carrer Còrsega, 409 cantonada amb el carrer Milà i Fontanals. L'Escola passava a millorar, en escriure, les seves anteriors ubicacions amb un gran edifici d'ús exclusiu entre dos barris emblemàtics: l'Eixample i Gràcia. Aquell edifici va permetre desenvolupar diferents activitats acadèmiques, disposar de despatxos pel professorat adients, i una magnífica biblioteca integrada a la Xarxa de Biblioteques Públiques de Catalunya. Els cursos de postgrau que fins aquell moment s'impartien al Palau de les Hores, i moltes altres activitats pedagògiques que organitzava l'Escola, sovint amb col·laboració amb altres entitats van celebrar-se a aquesta nova seu.

D'esquerra a dreta: Cursos de Postgrau: Gestió de Projectes i Serveis Socials (12 edicions) i MACEES realitzat a Maastricht (10 edicions) entre els anys 1988-2000 van consolidar l'estatus dels estudis de Treball Social a la universitat.

En aquest període cal destacar l'organització, l'any 1998, del primer i únic postgrau de treball social escolar que es va realitzar conjuntament amb el Departament d'Ensenyament de la Generalitat amb el títol de Treball Social en el Sistema Educatiu de Catalunya,

en el qual varen participar 37 treballadores socials dels EAPs de tot Catalunya. Aquest postgrau va servir a les treballadores socials que el varen realitzar com a especialització en l'àmbit escolar, reconegut pel Departament d'Ensenyament. La possibilitat de comptar amb un edifici d'ús exclusiu també va permetre dur a terme accions de reivindicació, com va ser en el seu moment el posicionament contra la Guerra de l'Iraq.

L'Escola expressa el rebuig unànim contra la Guerra de l'Iraq març 2003. Cartell penjat a l'edifici de l'Escola de Treball Social al carrer Còrsega.

La titularitat de l'Escola en aquells moments continuava essent de la Generalitat de manera exclusiva. Aquesta va ser qui es va fer càrrec de totes les despeses derivades de la preparació de l'edifici que havia estat buit des que es va construir (mobles, xarxes, decoració general, serveis...) i del pagament del lloguer. Que l'Escola estigués situada en un edifici en condicions, com ja s'ha dit, havia estat una de les premisses que la Universitat de Barcelona havia posat per emprendre, de manera definitiva, la seva integració plena a aquesta Universitat. Tanmateix, entre els requisits de la integració també s'exigia una bona dotació de professorat; especialment perquè aleshores també s'havia de posar en marxa el nou pla d'estudis de 1995 que requeria més dotació de personal, ja que s'havien ampliat les assignatures optatives de manera considerable i s'exigia que es mantinguessin, o fins i tot es milloressin les pràctiques. El pla d'estudis de 1994-95, en aquest sentit, va implicar un repte important en crear dues assignatures específiques anomenades Supervisió I i Supervisió II que, com a conseqüència, van fer que es consolidés, des del punt de vista curricular, un espai que sempre havia existit

en els estudis i que en canvi, en la incorporació dels estudis de treball social com a estudis universitaris, podia trontollar.

La incorporació de nou professorat es feia complicada, ja que l'any 1994, la Generalitat de Catalunya havia iniciat la contenció de la despesa pública del capítol I que impossibilitava la contractació del professorat necessari per cobrir aquest nou Pla d'Estudis Universitari. La solució va venir de part de la UB que va acceptar contractar de manera interina professorat a l'espera de la integració del centre. La contractació per part de la UB, com s'ha dit abans, comença el curs 1994-95 i va anar creixent mentre que la Generalitat de Catalunya va deixar de contractar nou professorat. A inicis de l'any 2001, un 50 % del professorat estava ja contractat per la UB. El departament que feia les contractacions va ser el d'Hisenda Pública i Dret Financer i Tributari de la Facultat d'Econòmiques al qual estava vinculada la Dra. Mercè Costa i Coberta que va ser nomenada delegada del rector per a la integració de l'Escola a la UB.

Per començar a preparar el funcionament al de la Universitat de Barcelona, a part de l'equip de Direcció, la Junta d'Escola i el Claustre de Professors, que ja existien en el seu funcionament anterior, es va endegar un Consell d'Estudis a imatge dels existents a la UB segons els seus estatuts. Així, es va crear un primer Consell d'Estudis dirigit per la cap d'estudis de l'equip de Direcció, Sra. Mercè Tabueña i com a secretari el Sr. Toni Vilà, que a la vegada també era el secretari de l'Escola. L'any 1996 es va procedir a escollir el membres del Consell d'Estudis per part del Claustre de Professors. El curs 1994-95 s'inicia el primer curs del nou pla d'estudis mentre la ubicació de l'Escola encara era al carrer Mallorca, tot i així, els estudis del tercer curs de treball social es varen impartir ja en el nou edifici del carrer Còrsega. El curs 1995-96 ja s'hi va traslladar el funcionament ordinari de tot l'ensenyament, inclosa la biblioteca que sempre ha estat un dels serveis emblemàtics de l'Escola. Aquell curs ja es va endegar el segon curs del nou pla d'estudis i el curs 1996-97, el tercer.

Els continguts del pla d'estudis es varen fer públics al BOE del 21 d'octubre de 1995 després de ser aprovats per la Universitat de Barcelona i eren els següents:

Quadre 6. Pla d'estudis de treball social ub 1995. Boe núm. 252 De 21 d'octubre de 1995

PRIMER CICLE	
Assignatures troncal i obligatòries:	157 crèdits
Assignatures optatives:	28 crèdits
Assignatures de lliure elecció:	22 crèdits
	TOTAL: 207 crèdits
Primer i segon semestre Assignatures obligatòries i troncal anuals Elements del Dret pel Treball Social (7 cr.) Mètodes i Tècniques d'Investigació Social (4,5 cr.) Psicologia General i del Desenvolupament (7 cr.) Sociologia (7 cr.) Bases Conceptuals del Treball Social (8 cr.)	Assignatures obligatòries trimestrals Elements de Política Social (3 cr.) Medicina Social i Comunitària (2 cr.) Salut Pública i Prevenció (2 cr.) Introducció als Serveis Socials (4 cr.) Estructura dels Serveis Socials (4 cr.) Introducció als Processos Comunicacionals: l'entrevista (2 cr.) Introducció a la Dinàmica de Grup (2 cr.) El Treball Social Comunitari (4 cr.) Economia Aplicada al Treball Social (4,5 cr.) Estadística Aplicada al Treball Social (4,5 cr.) Psicologia Social (3 cr.) Optatives (3 cr.)

<p>Tercer i quart semestre Assignatures obligatòries i troncal anuals Psicologia de la Relació Assistencial (6 cr.) Serveis Socials i Serveis de Benestar Social (8 cr.) Antropologia Social (7 cr.) Treball Social Individual i Familiar (8 cr.) Supervisió I (5,5 cr.) Pràcticum d'Investigació (8 cr.)</p>	<p>Assignatures obligatòries semestrals Dret del Treball i Administratiu (3 cr.) Valors Socials, Actituds i Ètica Professional (1 cr.) Treball Social Grup al I (3,5 cr.)</p> <p>Optatives (10 cr.) Lliure elecció (10 cr.)</p>
<p>Cinquè i sisè semestre Assignatures obligatòries i troncal anuals Evolució de la Política Social (4,5 cr.)* Organització i Gestió dels Serveis Socials (4 cr.)* Planificació, Programació i Gestió en el Treball Social (4,5 cr.) Supervisió II (6,5 cr.)** Pràcticum d'Intervenció (12 cr.)**</p>	<p>Assignatures obligatòries semestrals Treball Social Grup al II (3 cr.) Treball Social Residencial (4 cr.)</p> <p>Optatives (15 cr.) Lliure elecció (11 cr.)</p>

*En els cursos 2001-2002 i 2002-2003 varen ser semestrals

** Es van realitzar alguns grups semestrals des del curs 1999-2000.

En el moment que l'Escola va estar en ple funcionament al carrer Còrsega, aquesta continuava essent de titularitat única de la Generalitat de Catalunya, encara que s'estigués preparant el procés d'integració plena a la UB que es gestionava a través del seu Patronat. La Dra. Mercè Costa participava de manera periòdica en la gestió de l'Escola com a delegada de la UB. L'equip de Direcció en el moment del trasllat, com ja s'ha dit abans, estava format per Teresa Rossell (directora), Mercè Tabueña (cap d'estudis), Toni Vilà (secretari) i Elisenda Piqué (cap de pràctiques). L'any 1998 en què s'havia iniciat el corresponent procés per l'elecció d'un nou equip de direcció, el claustre va escollir l'equip següent: Marta Llobet (directora), Josep Canals (cap d'estudis), Núria Pellegrero (secretària)

i Rosa Maria Alemany (cap de pràctiques). L'any 2000 es va produir un canvi en què la professora Montse Mestres va passar a ser cap d'estudis i el professor Jordi Sancho va assumir el càrrec de secretari. Aquest nou equip de direcció va prendre el testimoni del procés que s'havia endegat per arribar a la plena integració a la UB. En aquest període, la Universitat de Barcelona va plantejar la necessitat de reduir la càrrega de crèdits dels plans d'estudis reclamant que les diplomatures s'apropessin als 180 crèdits, que era el mínim segons la normativa general de l'Estat, i a la vegada establí que s'havia de tendir a eliminar les assignatures obligatòries i troncal anuals passant totes a semestrals i que aquestes havien de ser de 7,5 crèdits. Les assignatures optatives havien de ser d'entre 6 a 4,5 crèdits. Molt poc després d'iniciar la gestió, a aquest nou equip li va correspondre endegar aquesta reforma amb la participació directa de la delegada de la UB. Modificar el pla d'estudis seguint les directrius representava reduir-lo en 27 crèdits. Aquesta reducció plantejava grans dificultats si es volia mantenir una certa qualitat en l'ensenyament. A més, l'exigència del nombre de crèdits obligava a compactar assignatures perquè en el pla anterior hi havia major diversificació. Finalment, després de múltiples reunions realitzades per les unitats de les diverses matèries i el Claustre de Professorat, el mes de maig de 1999 es va aprovar la proposta del nou pla d'estudis de l'Escola, que va publicar-se al BOE el mes d'octubre de 2001 i que va ser el següent⁵⁴:

---

⁵⁴ Es va considerar que el màxim que es podia reduir eren 22 crèdits per la qual cosa el pla va quedar en 185 crèdits.

Quadre 7. Pla d'estudis de treball social ub. 2001 Boe 248 de 16 octubre de 2001

<p>Primer semestre Psicologia General (7,5 cr.) Conceptes Bàsics de Treball Social (7,5 cr.) Sociologia (7,5 cr.) Dret (8 cr.) Total: 30,5 crèdits troncal</p>	<p>Segon semestre Antropologia Social (7,5 cr.) Psicologia Social i de la Relació Assistencial (7,5 cr.) Estructura dels Serveis Socials (8 cr.) Treball Social i grups (7,5 cr.) Total: 30,5 crèdits troncal</p>
<p>Tercer semestre Treball Social Individual i Familiar (7,5 cr.) Serveis Socials i Serveis de Benestar Social (8 cr.) Salut Pública i Treball Social (4,5 cr.) Optatives i lliure configuració Total: 20 crèdits troncal, 6 crèdits optatiu i 4,5 crèdits lliure configuració</p>	<p>Quart semestre Treball Social Comunitari (7,5 cr.) Mètodes i Tècniques d'Investigació Social (7,5 cr.) Elements d'Economia i Empresa (7,5 cr.) Optatives i lliure configuració Total: 22,5 crèdits troncal i obligatoris, 6 crèdits optatiu i 4,5 crèdits de lliure configuració</p>
<p>Cinquè semestre Pràcticum d'Intervenció (10 cr.) Supervisió (6,5 cr.) Total: 16,5 crèdits troncal 4,5 crèdits lliure configuració</p>	<p>Sisè semestre Treball Social en les Organitzacions (7,5 cr.) Política Social (7,5 cr.) Pràcticum d'Investigació (7,5 cr.) Optatives i lliure configuració Total: 22,5 crèdits troncal, 12 crèdits optatiu, 5 crèdits lliure configuració</p>

L'any 1996, va començar una iniciativa a l'Estat espanyol que va consistir en configurar una Conferència de Directores de Escuelas de Trabajo Social per treballar i debatre interessos comuns en la formació de treball social a tot l'Estat. La presidència d'aquesta Conferència va recaure en el director de l'Escola de la Universitat Complutense de Madrid, que a la vegada era l'hereva de la primera i única escola oficial que havia existit. Per mediació d'aquesta Con-

ferència es va celebrar el Primer Congrés Estatal d'Escoles de Treball Social a València i en aquest congrés es va decidir celebrar el següent a Madrid. El congrés de Madrid es va realitzar l'any 1998 i es va proposar (i acceptar) que el tercer congrés s'organitzés a Barcelona. El congrés es va realitzar el mes de març de l'any 2000 amb el lema: "Cambio social: relaciones humanas nuevas tecnológicas: enfoques para una formación de futuro". La presidenta del Congrés i del seu Comitè Organitzador va ser la directora de l'Escola, Sra. Marta Llobet i la Presidència del Comitè Científic la va ostentar l'anterior directora Sra. Teresa Rossell. El congrés va comptar amb un suport molt important de la Generalitat, de qui depenia l'Escola, i també de la Universitat de Barcelona i va ser una magnífica oportunitat de fer visibles els estudis de treball social a Catalunya, on encara no hi havia cap Escola totalment integrada a la Universitat.

6. Període de l'any 2001 al curs 2009-2010: la definitiva integració universitària

Amb data 14 de febrer del 2001, el Consell Interuniversitari de Catalunya va acordar la integració de l'ensenyament de Treball Social a la Universitat de Barcelona. Per aquest motiu la Generalitat de Catalunya, entitat titular de l'Escola Universitària de Treball Social de Barcelona, va traspasar aquest centre on s'impartia la diplomatura de Treball Social a la Universitat de Barcelona, la qual en va assumir tota la responsabilitat a partir del conveni subscrit entre el Departament d'Universitats i Societat de la Informació de la Generalitat de Catalunya i la Universitat de Barcelona, amb data 7 de juny de 2002.

La integració a la Universitat de Barcelona va significar també la incorporació de tot el fons de la biblioteca especialitzada de l'Escola a la biblioteca del Campus Mundet de la Universitat de Barcelona, primer com a biblioteca especialitzada, i posteriorment, en el curs 2006-07, en el conjunt del fons general.

Com que no es tractava de la integració d'un ensenyament nou, sinó que es va procedir a incorporar un ensenyament prèviament adscrit que tenia plena consolidació i transcendència, tant des de l'àmbit estatal com internacional, s'havia considerat idoni que aquests estudis continuessin com a Escola Universitària de Treball Social. Tanmateix, els òrgans de gestió de la UB van decidir que era més adient a les polítiques de la UB la integració com a ensenyament. Aquest es va adscriure inicialment a la Facultat d'Econòmiques i Empresariales i posteriorment, a la Facultat de Pedagogia. La integració a aquesta Facultat va ser decidida unilateralment per part de qui era aleshores el rector, el Dr. Joan Tugores i Ques. Aquesta integració va representar l'organització i integració de Treball Social com a ensenyament, però no va deixar ben resolta la situació de les adscripcions del professorat que n'impartien la docència. Degut a això, es va iniciar tot un procés de treball a fi i efecte de constituir una Unitat Departamental de Treball Social i Serveis Socials com a pas previ a la futura constitució d'un Departament de Treball Social i Serveis Socials.

La Universitat de Barcelona va posar com a condició per la integració, fer-la a partir de la posada en marxa del nou pla d'estudis aprovat l'any 1999, i que ja s'havia establert seguint les directrius de compactació de crèdits que exigia la pròpia universitat. Es va decidir iniciar el nou pla d'estudis per cursos, així, el curs 2001-2002 es va endegar el primer curs a l'ensenyament de Treball Social totalment integrat a la UB. Els cursos segon i tercer continuaven sent gestionats per l'Escola de Treball Social de la Generalitat. El pla d'estudis es va anar integrant, curs per curs, fins que el curs 2003-2004 ja s'impartien els tres cursos de la diplomatura sota dependència de la UB.

En aquest període en què ja s'iniciava la plena integració, l'aleshores equip de direcció va procedir a convocar les preceptives eleccions que s'havien de fer cada tres anys, tot i que alguns membres del claustre havien recomanat que tal vegada es podien ajornar i esperar que la fase d'integració estigués més consolidada. Es va considerar que era millor fer-ho precisament per iniciar el procés

amb un equip de direcció ja ratificat que pogués gestionar el procés en plenes garanties. Així, es va procedir a les eleccions per part del claustre essent escollit l'equip de direcció següent: Marta Llobet (directora); Montse Mestres (cap d'estudis); Rosa Maria Alemany (cap de pràctiques) i Elisabeth Tejero (secretària).

Posteriorment a la realització d'aquestes eleccions, en un primer Consell d'Estudis que es va celebrar a la seu de la Facultat d'Econòmiques i Empresariales amb l'assistència del Dr. Joan Tugores, aleshores president de la Divisió II de Ciències Jurídiques i Socials de la UB, aquest va anunciar que, degut al fet que l'ensenyament ja estava integrat plenament a la UB, el càrrec de cap d'estudis l'havia de cobrir un membre del PDI funcionari, i com que no hi havia ningú de la plantilla de l'ensenyament que complís aquest requisit, va procedir a nomenar la Dra. Mercè Costa com a cap d'estudis. Aquest fet va originar un gran trasbals de manera que l'equip de direcció escollit, com que no hi estava d'acord, va presentar la dimissió. En conseqüència, el director general d'Universitats, Dr. Giró, va procedir a nomenar directora de l'Escola a la professora Teresa Rossell, entretant l'Escola s'anés absorbint per la UB. Aquesta Escola en vies d'extinció va comptar amb l'equip següent a l'inici: Teresa Rossell (directora); Mercè Costa (cap d'estudis); Rosa Maria Alemany (cap de pràctiques fins que acabés aquell curs) i Montserrat Bacardit (secretària). Posteriorment, durant un breu període va assumir el càrrec de cap de pràctiques la professora Silvia Iannitelli i després hi va continuar la professora Àngels Renom.

Amb el moviment realitzat per acostar el millor possible l'ensenyament a les normes de la UB, el que no quedava clar és com quedava adscrit el professorat, ja que a les universitats aquest depèn dels departaments. En un inici, la dependència del professorat es va fragmentar en diversos departaments de la Facultat d'Economia i Empresa, però un cop es va decidir que l'ensenyament s'adscivia a la Facultat de Pedagogia, el mes de maig de 2003, es va traspasar la majoria del professorat que impartia la docència a l'ensenyament de Treball Social al Departament de Teoria i Història de l'Educació d'aquella Facultat, i es varen iniciar converses, a fi i efecte de cons-

tituir una Unitat Departamental depenent d'aquest Departament. Va ser a partir de l'aprovació, pel Consell de Govern de la Universitat de Barcelona de 10 de febrer de 2004, de la normativa bàsica de departaments vinculats a més d'un centre, en què es va proposar la configuració d'aquesta Unitat Departamental com a Secció Departamental que havia de recollir la singularitat d'aquest ensenyament de Treball Social. Aquesta Secció Departamental va ser una unitat organitzativa pensada per facilitar, al més aviat possible, la seva conversió en Departament de l'àrea de coneixement de Treball Social i Serveis Socials. Aquell mateix maig de 2003 es varen aconseguir les cinc primeres places de professorat titular d'escola universitària. Aquestes arribaven amb vint anys de retard respecte a les universitats espanyoles que havien començat a tenir professorat universitari a partir del 1983. La convocatòria de només cinc places va representar una reducció important de les necessitats reals que tenia l'ensenyament i la voluntat que existia del professorat de poder accedir a les places que facilitarien la seva integració plena com PDI funcionari. Es varen demanar tretze places de professorat titular d'escola universitària de l'àrea i només es varen concedir aquestes cinc, a les quals hi varen accedir tres professores que ja eren titulars d'escola universitària (TEU) interines i dues que encara havien quedat vinculades contractualment a la Generalitat. D'aquesta manera s'anava regularitzant l'adscripció del professorat per a la constitució d'un departament propi, però encara s'estava lluny dels dotze membres del professorat que eren necessaris per constituir un departament, i es deixava pendent de satisfer els legítims desitjos de la resta del professorat de comptar amb una contractació permanent.

Primeres oposicions de Titulars d'Escola Universitària de l'àrea de Treball Social i Serveis Socials a la Universitat de Barcelona. Membres del tribunal i professorat opositor. Sala Ramón i Cajal de la UB. Maig 2003. D'esquerra a dreta: Dr. Luís Vila, CEU, Universitat Complutense de Madrid, vocal; Cristina Rimbau, professora de l'Escola; Dra. Natividad de la Red, CEU, presidenta U. de Valladolid; Mercè Tabueña, professora de l'Escola; Dra. Rosario Alonso, TEU, U. de València, vocal; Teresa Rossell, professora de l'Escola; Jose Fernàndez, professora de l'Escola; Concepción Corera, TEU, U. Pública de Navarra, vocal; Francesc Campos Vidal, TEU, U. de les Illes Balears, secretari, i Josep Manuel Barbero, professor de l'Escola.

Per a la creació de la Secció Departamental es va elaborar un reglament de funcionament que va ser aprovat per tots els òrgans corresponents (Consell de Secció, Departament de Teoria i Història de l'Educació, Junta de la Facultat de Pedagogia i Consell de Govern). La Secció Departamental de Treball Social i Serveis Socials va funcionar com a secció independent del Departament de Teoria i Història de l'Educació *de facto*, amb l'aquiescència i col·laboració del propi Departament que va col·laborar plenament en la seva consolidació. En el procés de la seva creació també es va acordar assignar-li un pressupost propi i un reconeixement dels seus òrgans unipersonals de funcionament (Coordinació i Secretaria) com si d'un Departament es tractés.

Mentre es procedia a organitzar el funcionament de l'antiga escola de treball social amb els estudis de treball social de la Universitat de Barcelona, durant més de tres anys es va donar una confluèn-

cia bicèfala, ja que la part d'estudis que depenia de l'antiga escola era gestionada per aquesta i la part nova pel Consell d'Estudis, la Facultat de Pedagogia i el Departament de Teoria i Història de l'Educació. Com que varen existir dificultats inicials per consolidar la direcció de la Secció Departamental, es va crear una unitat de gestió departamental dirigida pel director del DTHE Dr. Conrad Vilanou. Aquest, un cop es va comptar amb professorat PDI de l'àrea, va reclamar que la funció de cap d'estudis havia de recaure en un dels cinc membres que ja eren TEU. Així, l'any 2005 es va procedir a nomenar cap d'estudis de l'ensenyament a la professora Cristina Rimbau i secretària a la professora Mercè Tabueña. Respecte a la Secció Departamental, també a proposta del Dr. Vilanou, el degà de la Facultat de Pedagogia Dr. Joan Mateo va acordar que l'assumissin rotatòriament els cinc membres del professorat TEU per ordre alfabètic. Així, el gener de l'any 2006 va passar a fer-se càrrec de la direcció (o coordinació) de la Secció el Dr. Manuel Barbero. L'any 2006 l'Escola Universitària de Treball Social de la Generalitat s'havia extingit totalment, i tot el referent als estudis de treball social de la UB encara estava ubicat al carrer Còrsega. La professora Cristina Rimbau, com a cap d'estudis, va assumir la gestió de la seu de Còrsega, mentre que el professor Manuel Barbero assumia tota la direcció del professorat a través de la Secció Departamental de Treball Social i Serveis Socials. El mes de desembre de 2006 es va procedir a traslladar l'ensenyament i la Secció Departamental al Campus Mundet. El despatx de l'ensenyament estava ubicat a la tercera planta de l'edifici Migdia i la Secció Departamental va passar a ocupar una quarta part de la tercera planta de l'edifici de Llevant. El fons de la biblioteca especialitzada es va incorporar a l'edifici de la Biblioteca del Campus Mundet, ubicada a la primera planta de l'edifici de Llevant.

L'any 2003 es va celebrar el 50 aniversari de la creació de l'Escola. L'efemèride va comptar amb tot el suport econòmic de la Generalitat de Catalunya i també de la UB, ja que l'acte institucional de celebració es va realitzar al Paraninfo de la Universitat el dia 10 de novembre de 2003. Aquest acte el va presidir l'Excm. i Magnífic Rector de la Universitat de Barcelona, Dr. Joan Tugores i hi varen participar

el Sr. Claudi Alsina Català, director general d'Universitats; la Sra. Teresa Rossell Poch, directora de l'Escola Universitària de Treball Social; i la Sra. Christine Labonté-Roset, presidenta de l'Associació Europea d'Escoles de Treball Social. El Dr. Jesús Mansilla Navarro, professor de l'EUTS, va pronunciar la conferència: *Ignorància i saber en Nicolàs de Cusa*. L'acte va comptar amb nombrosos assistents que varen emplenar el Paranimf. En el marc d'aquesta celebració i en consonància amb la identitat internacional de l'Escola, que sempre l'ha caracteritzat, l'11 de novembre es va realitzar un seminari europeu amb el títol: *Perspectives dels estudis de treball social en el marc de la convergència europea*, que va comptar amb la participació de la professora Cristine Labonté-Roset, el professor Nol Reverda, director del màster d'Estudis Socials Europeus Comparats (MACESS), i el professor Octavio Vázquez, president de la Conferència de Directors d'Escoles de Treball Social. També es va organitzar un sopar de celebració amb la participació d'exalumnes de l'Escola, professorat, PAS i antics membres del professorat.

Acte del 50è aniversari de l'Escola al Paranimf de la UB celebrat el novembre de 2003. En peu: Jose Fernández llegint el parlament de la Sra. Irene Vázquez de la primera promoció de l'Escola. Taula institucional, d'esquerra a dreta: Sra. Cristine Labonté-Rosset, presidenta de l'Associació Europea d'Escoles de Treball Social; Sr. Claudi Alsina, director general d'Universitats de la Generalitat de Catalunya; Dr. Joan Tugores, rector de la Universitat de Barcelona; Sra. Teresa Rossell, directora de l'Escola de Treball Social, i Dr. Jesús Mansilla, professor de l'Escola.

Celebració dels 50 anys de l'Escola. Perspectiva del Paranimf de la UB. En primer terme: Marta Llobet i Cristina Rimbau, exdirectores de l'Escola, Jordi Sancho, Josep Canals, Jordi Coll i Oriol Romaní, entre altres membres del professorat, professionals dels serveis socials, bibliotecàries i secretaries de l'Escola.

Grup de professorat en motiu de l'Acte de jubilació de Montserrat Bacardit, profesora i cap d'estudis de l'Escola, amb Dra. Mercè Costa, Dr. Joan Mateu, degà de la Facultat de Pedagogia de la UB, professorat, bibliotecàries de l'Escola i professionals de TS. 2005. Seu del carrer Còrsega, Barcelona.

L'any 2007 va començar amb un total funcionament de Treball Social ocupant els edificis del Campus Mundet. Per afavorir una major integració a la Facultat de Pedagogia el Dr. Joan Mateu, seguint la tradició segons la qual l'equip deganal comptava amb un membre de cada departament, va incorporar la Dra. Mercè Tabueña com a adjunta perquè l'equip no podia comptar amb més de cinc membres. Al cap d'un any, degut a la trista pèrdua per un accident de la Dra. Mercè Romans del Departament de THE, que era la vicedegana de professorat, la Dra. Tabueña va esdevenir la secretària de la Facultat. La Dra. Josefa Fernández, seguint l'ordre alfabètic proposat, va passar a rellevar al Dr. Manuel Barbero en la direcció de la Secció Departamental de Treball Social i Serveis Socials, amb el suport de la professora Irene de Vicente com a secretària. El Dr. Marius Rubiralta, aleshores rector de la UB, es va comprometre a fer tots els passos per fer possible que la Secció esdevingués un departament el més aviat possible. Per això no obstant, calia comptar amb un mínim de dotze membres de professorat permanent. Així, el mes de juliol de 2007, dotze membres del professorat varen esdevenir col·laboradors permanents, que sumats als cinc TEU, passaven a ser 17 per la qual cosa es reunien tots els requisits per ser departament. Com que ja s'estava en disposició per la creació d'un departament, es va crear una comissió per la redacció del seu reglament que es va aprovar l'any 2008. El 14 de juliol de 2008, finalment, es va crear el Departament de Treball Social i Serveis Socials vinculat a la Facultat de Pedagogia. Com que s'havien de fer les oportunes eleccions, varen assumir la Direcció i la Secretaria, les Dres. Josefa Fernández i Irene de Vicente en funcions respectivament. Durant un any va haver-hi certes dificultats per assolir els càrrecs oficialment amb el corresponent nomenament per part del rector i finalment, el mes de setembre de 2009, l'aleshores rector Dr. Dídac Ramírez va procedir a nomenar directora la professora Josefa Fernández i secretària la professora Belén Parra.

La posada en marxa del Departament de Treball Social i Serveis Socials va permetre que el Treball Social iniciés un procés de treball, de tu a tu, amb la resta d'òrgans tant de la Facultat com de la resta de la Universitat. Una de les innovacions importants que es varen

haver de dur a terme va ser iniciar el procés d'incorporació dels estudis en l'anomenat Pla Bolonya. En la configuració dels nous estudis es va iniciar l'elaboració del llibre blanc en el marc de l'ANECA, amb el lideratge de la Conferència de Directores de Escuelas Universitarias de Trabajo Social. En aquest llibre blanc hi va participar la professora Teresa Rossell amb la participació de tot el professorat. També hi va participar la professora Marta Llobet com a representant del Consejo de Colegios de Trabajo Social de España.

En l'elaboració dels nous títols encara no se sabia si els estudis de grau, que serien les futures llicenciatures, passarien a ser de 180 o 240 crèdits europeus. A Catalunya semblava que la Generalitat es decantava perquè els graus fossin de 180 crèdits ECTS i els màsters de 120 crèdits. Des de Treball Social es va defensar sempre comptar amb, almenys, quatre anys d'estudis, ja que això permetria una millora en els continguts de la carrera universitària i estaria més a prop de la tan cobejada llicenciatura. L'any 2007 es va acordar que els graus, entre ells el de Treball Social, tindrien 240 crèdits. Per facilitar un acord en els seus continguts, a nivell de l'Estat espanyol es va treballar un document de Criteris dels títols de grau de treball social en el marc de la Conferència de Facultades y Escuelas de Trabajo Social que es va aprovar a la seu de l'ensenyament i el Departament de Treball Social de la UB, per la qual cosa se'l va passar a denominar "Document de Barcelona". Des d'aquest any 2007 fins l'any 2009, es varen treballar els continguts del grau de Treball Social de la UB –ja de quatre anys– que va començar a impartir-se el curs 2009-2010 començant pel primer curs i seguint, posteriorment, amb els altres cursos any per any. La primera promoció de grau en Treball Social de la UB va ser la del curs 2012-2013. En aquest procés d'implantació dels títols de grau a tot Espanya, durant els anys 2011a 2013, la directora del Departament de Treball Social de la UB va passar a presidir l'equip de direcció de la Conferència de Directores conjuntament amb un equip de cinc representants d'altres universitats.

6.1. Postgraus i títols propis

En aquest període, seguint la tendència de l'Escola de Treball Social des de la seva creació, es varen continuar organitzant cursos de postgrau, primer conjuntament amb la Facultat d'Econòmiques i posteriorment, amb la Facultat de Pedagogia.

Quadre 8

POSTGRAU	ANYS DE REALITZACIÓ
1. GESTIÓ DE PROGRAMES I SERVEIS SOCIALS	1989-90 al 2000-2001 (dotze edicions)
2. EL TREBALL SOCIAL EN ELS SERVEIS SOCIALS D'ATENCIÓ PRIMÀRIA	1997-98 al 2000-01 (quatre edicions)
3. MEDIACIÓ COMUNITÀRIA	S'inicia el curs el 1999 i l'any 2009 continuava
4. LA INTERVENCIÓ. EL MÓN DELS JOVES.	2000-01 al 2005-06 (cinc edicions)
5. CREACIÓ DE COMUNITATS EN XARXA A INTERNET (Curs d'extensió universitària)	2000-01 al 2002-03

6.2. Recerca

El professorat de treball social d'aquests darrers anys varen continuar realitzant nombroses recerques. Per realitzar-les de manera més institucionalitzada i seguint la tendència existent a les universitats de crear grups de recerca, l'any 2004 es va crear el Grup de Recerca i Innovació Docent Bastida, format per un equip multidisciplinari de professores i professors de la Secció Departamental de Treball Social que va ser reconegut per la Universitat de Barcelona. Desenvolupava la seva activitat en tres àmbits: 1) recerca (en docència i en l'àmbit social); 2) projectes d'innovació docent; i 3) projectes d'intervenció social. Hi participava el professorat següent: Rosa M. Alemany, Josep Manuel Barbero, Josep Canals, Ferran Cortés, Sílvia Iannitelli, Marta Llobet, Montserrat Mestres, Jordi Sancho, Elisabet Tejero i José Antonio Tous.

L'any 2008 es va crear el Grup de Recerca i Innovació en Treball Social (GRITS) amb la voluntat de crear coneixement sobre el treball social i fer-lo visible com a disciplina susceptible de ser investigada. Es va crear a partir de la presentació d'una convocatòria d'ajuts per a iniciatives de recerca en els àmbits de les humanitats i les ciències socials, convocada pel Vicerectorat de Política Científica de la Universitat de Barcelona. El 29 de maig de 2008 l'ajut va ser concedit i va implicar iniciar tot un treball de recerca específica sobre el treball social que no existia. La investigadora principal (IP) d'aquest grup va ser la Dra. Jose Fernández i varen ser membres fundadores, Rosa M. Alegre, Irene de Vicente, Virginia Matulic, Belén Parra i Anna Novelles, professores del Departament de Treball Social i Serveis Social. Aquest grup posteriorment s'ha consolidat i continua existint.

Finalment l'any 2009 es va arribar a una total integració dels estudis de treball social a la Universitat de Barcelona ocupant el lloc que sempre havia merescut.

Referències bibliogràfiques

- Colomer, Montserrat. (1974). Método de Trabajo Social. *Revista de Treball Social*. Asociación de Asistentes Sociales de Barcelona, n. 55 (monogràfic).
- D. A. (1983). *Salut Mental i Treball Social*. Tizón, J., Rossell, T. (coordinadors) Barcelona: Laila. Col. "Papel 451" n. 54.
- D. A. (1970). Reconceptualización del Servicio Social. *Revista Selecciones de Servicio Social*. Buenos Aires: Humanitas año III, n. 12.
- Decret 347/1981 d'1 de juny de Presidència de la Generalitat. DOGC, núm. 164, de 7 d'octubre.
- Fernández, Xose. (1976). Los alumnos se coordinan a nivel nacional. *Revista de Treball Social*. Asociación de Asistentes Sociales de Barcelona, n. 61 (43-48).
- Feu, Montserrat, i Rubiol, Gloria. (2014). *Les Associacions d'Assistents Socials i el Col·legi de Treball Social de Catalunya*. Barcelona: Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya.
- Ley Orgánica 8/1983, de 25 de junio, de Reforma Urgente y Parcial del Código Penal. BOE, núm. 152, de 27 de junio de 1983.
- Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya. (Correcció d'errades en el DOGC, núm. 323, p. 917, de 27.04.1983 i en el DOGC, núm. 329, p. 1124, de 18.05.1983).
- Lopez, Josep Antoni. (2019). Recuperació de l'arxiu de l'escola de treball social de Barcelona. *Revista de treball social (RTS)*. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, n. 215 (pàg. 93-105).
- Martí, Lluís. (1999). Organització de l'acció voluntària a Catalunya. Dins F. Torralba i T. Vilà (comp.), *Perspectives de l'Acció Voluntària*. Barcelona: Pleniluni.
- Ordre de 28 de desembre de 1984 del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, per la qual es crea la Junta del Patronat de l'Escola Universitària de Treball Social adscrita a la Universitat de Barcelona. DOGC, n. 529, de 17 d'abril.
- Ordre Ministerial de 12 d'abril de 1983, que estableix les directrius per a l'elaboració dels plans d'estudis de les Escoles Universitàries de Treball social. BOE, núm. 93, de 19 d'abril.
- Ordre Ministerial de 22 de juny de 1983, per la qual es desenvolupa el Reial decret 1850/1981, de 20 d'agost, sobre integració a la Univer-

sitat dels estudis d'assistents socials, com a escoles universitàries de treball social. BOE, n. 154, de 29 de juny.

- Ordre Ministerial de 8 de maig de 1987, per la qual es desenvolupen les disposicions transitòries 2a i 4a del Reial decret 1850/1981, de 20 d'agost, sobre incorporació a la Universitat dels estudis d'assistents socials com a escoles universitàries de treball social. BOE, n. 115, de 14 de maig.
- Perez-Simó, Roser. (1981). Els Centres d'Higiene Mental. *Revista de Treball Social*. Associació d'Assistent Socials de Barcelona, n. 81 (16-35).
- Reial decret 496/1984, de 8 de febrer, pel qual s'autoritza la transformació de l'Escola Superior d'Assistents Socials de Barcelona a l'Escola Universitària de Treball Social, adscrita a la Universitat de Barcelona. BOE, n. 61.
- Reial decret 1010/1981, de 27 de febrer, sobre traspàs de funcions i serveis del Ministeri de Cultura a la Generalitat de Catalunya, BOE, n. 130.
- Reial decret llei 23/1977, d'1 d'abril, sobre la reestructuració dels Òrgans dependents del Consejo Nacional i nou règim jurídic de les Associacions, Fundacions i Patrimoni del Movimiento. BOE, núm. 83.
- Resolució de 14 de setembre del 2001, de la Universitat de Barcelona, per la qual es fa pública la modificació del pla d'estudis conduent al títol oficial homologat de Diplomant en Treball Social de l'Escola Universitària de Treball Social, adscrita a la Universitat de Barcelona. BOE, n. 248, de 16 d'octubre de 2001.
- Resolución de 12 de septiembre de 1995 de la Universidad de Barcelona, por la que se hace público el plan de estudios de la Diplomatura de Trabajo Social de la Escuela Universitaria de Trabajo Social, adscrita a esta Universidad. BOE, núm. 252, de 21 de octubre de 1995.
- Rossell, Teresa, i Fernández, Jose. (1998). Social Work in Spain. In S. Sharlow and M. Payne (Ed.), *Contemporary issues in Social Work: Western Europe* (117-131). Ed. Arena. England.
- Rossell, T., Fernández, X., Sabater, J., Carrera, N., Aguilar, J., Carrera, T., Civit, M., Del Aguila, M., i Garcia, T. (1976). Escuela Superior de Asistentes Sociales de Barcelona: Hacia la autogestión. *Revista de Treball Social*. Asociación de Asistentes Sociales de Barcelona, n. 61 (27-39).

- Sans, C., Massana, R. M., i Pereda, A. (1990). *Bibliografía del Trabajo social-Bibliografía del Treball social*. Ed IMSERSO. Ministerio de Asuntos sociales. Madrid.
- Sans, C., i Pereda, A. (1989). Las bibliografías: autopistas en la ruta de la información. *Revista de Treball Social (RTS)*. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, núm. 115 (102-121).
- Sans, C. (1987). *Organització d'una biblioteca de Treball social*. Col·lecció "Monografies". Barcelona: EUGE Edicions de l'Escola de Treball Social.
- Sitjà, Maria. (1988). *Terminologia dels assistents socials*. Barcelona: Col·legi Oficial de Diplomats en Treball Social i Assistents Socials de Catalunya.

Escola de formació social Sabadell-Terrassa (1957-1973)

Pilar Porcel i Omar

Antecedents

A finals dels anys 50, tant a Sabadell com a Terrassa (com a moltes altres ciutats industrials de Catalunya), es vivia un important impacte migratori que si bé proporcionava abundant mà d'obra a la indústria del moment, i en conseqüència un important creixement econòmic i una certa vida social força remarcable, no estava exempt de mancances. Durant la postguerra hi havia dèficits en tots els àmbits de la vida ciutadana.

El teixit empresarial, majoritàriament tèxtil però també metal·lúrgic, creava llocs de treball que permetien als obrers anar-se acomodant, més malament que bé, a la dinàmica social urbana (no oblidem que la majoria procedien del camp) però els problemes per la manca d'infraestructures, d'habitatges, de serveis escolars i fins i tot de transport públic no ajudaven massa a la integració i sobretot, a la dignificació de la població obrera.

Els empresaris estaven preocupats, hi havia un sentiment i una relació força paternalista entre aquests i els treballadors. Hi havia el convenciment que millorant la vida dels obrers, fossin immigrants o autòctons, es millorava també la convivència dintre dels centres de treball i el rendiment dels obrers. Per mirar d'apaivagar la situació es va creure que la intervenció de professionals de treball social podria ser beneficiós per ambdues parts. En un principi foren professionals de Barcelona que es desplaçaven per treballar al Vallès. Eren professionals residents a Barcelona.

Ben aviat, alguns empresaris es preguntaren per què no crear una escola de Treball Social a la comarca per tal que les noves professionals tinguessin arrels al territori. Pretenien disposar de personal correctament preparat per dur a terme accions individuals i col·lectives que ajudessin a millorar les condicions de vida dels treballadors. Fugint de la beneficència estricta (unes situacions de vegades necessàries) que no era, ni és, responsabilitat dels empresaris ni voluntat de les institucions que feren possible l'Escola, sí que ho era el convenciment que un treball professional ben travat podia ajudar a la integració, tant en el teixit social, com en el redós de l'empresa, així com a millorar la qualitat de vida de tots plegats.

L'Escola de Formació Social Sabadell-Terrassa va ser creada per iniciativa de l'Institut Sallarés i Pla, filial del Gremi de Fabricants de Sabadell amb el suport i col·laboració de l'Institut Industrial de Terrassa¹. Com no podia ser d'altra manera, depenia del bisbat de Barcelona i va estar avalada per la seva homònima de la ciutat comtal.

L'Escola depenia d'un patronat format pels arxiprestes de Sabadell i de Terrassa, un delegat episcopal, representants de les institucions d'ambdues ciutats, el Gremi de Fabricants de Sabadell, l'Institut Industrial de Terrassa, l'Institut Sallarés i Pla, la Cambra de Comerç i Indústria de Sabadell, la Caixa d'Estalvis de Sabadell, l'Associació Catòlica de Dirigents de Sabadell, la Hermandad Obrera de Acción Católica (HOAC) i la Joventut Obrera Catòlica (JOC) de Sabadell i evidentment, la directora de l'Escola. Es tractava d'una iniciativa entre el món empresarial, l'eclesiàstic, i altres entitats ciutadanes per tal de fer possible el projecte. Com no podia ser d'altra manera, per causa de la situació política de l'època era imprescindible comptar amb aixopluc del bisbat. L'Escola Sabadell-Terrassa va ser ben acceptada per les entitats públiques locals sense que en cap moment hi hagués cap incidència.

---

1 Estava ubicada al carrer Sant Quirze, 30, 2n de Sabadell

Segons es desprèn del fulletó informatiu² (escrit en castellà naturalment i que hem traduït), que es va editar amb motiu de la posada en marxa de l'Escola, per donar coneixement del Treball Social i els seus objectius:

- a) Defineix que el treball social és una activitat d'ajuda a individus, famílies o grups amb problemes que els impedeixen un nivell mínim i convenient de benestar econòmic i social.
- b) Remarca que és una activitat social, que no es realitza a títol individual sinó a través d'obres creades per la comunitat a favor d'aquells membres que les necessiten.
- c) I acaba recordant que el treball social és una activitat de vinculació entre les persones o grups en situació de desavantatge i els recursos de la comunitat.

Portada del Fulletó informatiu de l'inici de l'Escola de Formació Social Sabadell-Tarrasa (1957)

Paper docent de l'Escola

Va ser el curs 1957-58 quan l'Escola de Formació Social Sabadell-Terrassa va rebre les primeres alumnes, totes elles noies (l'Escola de Sabadell-Terrassa no va tenir mai cap alumne masculí).

Al primer curs s'hi varen matricular 40 alumnes, encara que moltes no varen acabar la carrera i fins al 1964 el nombre va oscil·lar entre els 20 i 10, la qual cosa feia inviable la supervivència del centre. L'Escola es va convertir en un esdeveniment social important per a la comarca del Vallès.

Segons explicà la seva primera directora, Josefina Ripoll, per a l'ingrés no s'exigia cap mena de titulació concreta, sinó passar un examen que garantís una cultura general mínima que permetés a les alumnes seguir el contingut del Pla d'Estudis sense massa dificultat, i un test psicotècnic. Per facilitar el seguiment dels estudis no calia fer els cursos complets i per tant, es podia fer una matrícula adaptada a les circumstàncies personals. Aquestes mesures facilitaren que el projecte d'Escola fos molt ben acollit. La realitat va ser que el 1964, de les 5 promocions de treballadores socials, 48 ja treballaven en diferents àmbits d'intervenció.

No es pot parlar del paper docent de l'Escola sense evocar la figura de Mn. Rogeli Duocastella que havia estat vicari de la parròquia de Sant Feliu del 1942 al 1945, persona molt implicada en la situació social de la ciutadania, sobretot dels més desfavorits i per tant, bon coneixedor del que es cuinava en el rerefons de la ciutat. Mn. Duocastella coneixia l'Escola d'Ensenyament Social de Barcelona, el paper professional de les seves alumnes; coneixia, també, el tarannà dels empresaris vallesans i per descomptat, les eines que podien permetre deixar una vegada per totes la beneficència com aixopluc dels més necessitats. Amb aquesta visió global de la ciutat es va animar que l'Escola de Formació Social Sabadell-Terrassa fos una realitat.

Mn. Duocastella creia que el primer recurs social era la pròpia persona i el seu nucli familiar, i només des d'un suport i orientació professional i aquells recursos imprescindibles, seria possible superar les condicions adverses que el franquisme va comportar. Tampoc podem oblidar el paper que en aquell moment tenia la doctrina social de l'Església catòlica.

Des del primer dia fins a l'últim, l'Escola va implementar el mateix programa i els mateixos continguts que l'Escola d'Ensenyament Social de Barcelona. Molt del professorat dels primers anys procedia de l'Escola de Barcelona, encara que molt aviat s'incorporaren professionals locals de força prestigi. Es tractava de potenciar els recursos propis del territori i l'arrelament de la mateixa professió en el teixit social, i en la consciència dels professionals de prestigi local, de la importància de transferir els seus coneixements a les futures treballadores socials. Amb tot plegat s'aconseguia la màxima independència amb l'escola de Barcelona.

El Pla d'estudis estava distribuït en tres anys i contenia cinc blocs específics, tal com remarca el text de referència:

a) Estudi de l'home

Anatomia, Fisiologia i Higiene.

Medicina social.

Puericultura social.

Higiene de la dona.

Psicologia: psicologia general, psicologia dinàmica, psicopatologia, psicologia social i caracterologia.

Pedagogia.

Nocions de Filosofia.

b) Estudi de la societat

Sociologia general i aplicada.

Demografia i Estadística.

Nocions de Dret.

Legislació social i Dret del treball.

Economia social.

- Història contemporània.
- Doctrina Social de l'Església.
- c) Tècnica i metodologia professional
  - Principis bàsics del servei social.
  - Servei social de casos.
  - Servei social de grup.
  - Desenvolupament i organització de la comunitat.
  - Diferents camps i obres de Treball Social.
  - Tècniques administratives.
- d) Formació moral i religiosa
  - Cultura religiosa.
  - Ètica professional.
- e) Classes pràctiques
  - Organització de biblioteques, economia domèstica, treballs en equip, visites a obres socials, cercles d'estudi, seminaris, etc.

Cal remarcar com a significatius els treballs finals de carrera, tant pel seu impacte personal, com per la repercussió social que varen tenir alguns d'ells. Eren estudis que tractaven sobre la situació dels habitatges, el desenvolupament i l'organització comunitària, les primeres experiències professionals, els centres socials, l'activitat de Càritas Sabadell, el treball a l'empresa, la sanitat, el paper de les guarderies infantils en el barri i un llarg etcètera. Foren temes que provocaren canvis d'actitud i de motivació en les entitats locals i del territori, ja que visualitzaven la importància del treball amb les persones, la participació i la promoció social per exercir la professió.

Les treballadores socials del Vallès també escrivien, algunes d'elles feien sentir la seva veu a través de la premsa local, el *Diari de Sabadell* i el *Diari de Terrassa* (en castellà, naturalment, però verbalitzar el coneixement del treball social i alguna de les experiències i punts de vista dels professionals era cabdal en aquell moment històric). En aquest aspecte cal remarcar que la tesina de Carme Obradors *La integració del suburbio en la comunidad* va rebre un accésit als Premis de la Nit de Santa Llúcia del 1964 i va ser publicada per l'Editorial Nova Terra.

Sembla interessant destacar que algunes alumnes de la primera promoció, un cop acabats els seus estudis i redactada la tesina preceptoral, s'incorporaren en la dinàmica de la pròpia escola.

És impossible oblidar Maria Teresa Gabarró Castelltort, la senyora Izard, per la seva dedicació i entusiasme en el suport i supervisió de les alumnes, i Montserrat Obradors Domènec que tant bon punt va acabar la carrera va ser nomenada subdirectora de l'Escola, càrrec que va mantenir fins al tancament del centre.

No es pot oblidar que alguna de les pioneres d'aquelles primeres promocions impartiren seminaris sobre temes específics a les alumnes de les següents promocions per d'aportar el seu coneixement, la seva experiència i manera de treballar a les futures professionals.

Només a tall d'exemple, Montserrat Obradors recorda que el 1964, de les cinc promocions d'assistents socials en treballaren: 25 en empreses, 7 a diferents barris tant de Sabadell com de Terrassa, 2 a Càritas, 2 en guarderies, 2 a centres sanitaris i 10 en institucions diverses.

Primera promoció de l'Escola.

L'Escola té un final

Promoció rere promoció, la majoria de les treballadores socials quan acabaven la carrera trobaven feina en els diferents àmbits d'intervenció on els coneixements adquirits a l'Escola es podien posar en pràctica demostrant, una vegada més, que per canviar la societat cal una formació adequada i emprar una metodologia adient. Els empresaris veien amb bons ulls l'eficàcia del treball social i la bona preparació de les professionals.

Recordem que en aquells moments de la nostra història, l'Església catòlica era gairebé l'única institució que podia tutelar els estudis de Treball Social, però no cal dir que era un desig mil vegades reivindicat el fet d'aconseguir el reconeixement acadèmic per part del Ministerio de Educación, cosa que va arribar el 1964 i amb això van començar els problemes per a l'Escola i per a les seves alumnes.

Les exigències del Ministeri van ser molt estrictes pel que fa a l'ingrés. Calia tenir batxillerat superior o bé el títol de magisteri o d'infermeria. Les aspirants a treballadores socials vallesanes no gaudien d'aquests estudis i era molt difícil adquirir-los, ja que en aquella època ni a Sabadell ni a Terrassa disposaven de cap institut de batxillerat. Pensar en desplaçar-se diàriament a Barcelona era impensable. A aquesta dificultat se'n va afegir una de nova; el Ministeri exigia 1.200 hores de pràctiques, cosa que era impossible per a les futures alumnes del Vallès. En la majoria dels casos (per no dir en la totalitat) les alumnes de l'escola treballaven els matins i estudiaven els vespres. Les hores de pràctiques que es podien fer els caps de setmana o aprofitant les vacances no cobrien, ni molt menys, les hores que exigia el Ministeri.

L'Escola va seguir impartint docència amb una pèrdua constant d'alumnes. Per molt esforç econòmic que hi aportaven els membres del Patronat la situació es va fer insostenible, fins que el 1973 l'Escola de Formació Sabadell-Terrassa va tancar definitivament.

Tancada l'Escola, les tesines de les alumnes foren dipositades a la seu de l'Associació d'Assistents Socials Sabadell-Terrassa. Amb la constitució del Col·legi i la dissolució de l'associació, aquests documents es repartiren de la següent manera: les tesines que tractaven d'un tema específic de la ciutat de Terrassa foren cedides a l'Arxiu Municipal d'aquesta ciutat; les que feien referència a la ciutat de Sabadell, a Rubí i a Sant Quirze del Vallès, varen tenir una primera destinació a la Biblioteca de la Caixa d'Estalvis de Sabadell, absorbida la Caixa es guarden a la Biblioteca de la Fundació Bosch i Cardellach; i aquelles que tractaven temes més generals se cediren a la Biblioteca de l'Escola de l'ICESB, més tard de la Fundació Pere Tarrés de la Universitat Ramon Llull.

Referències bibliogràfiques

- Porcel, Pilar. (1980). L'Escola d'assistents socials Sabadell-Terrassa (Capítol 3). Dins *Vint Anys d'Assistents Socials al Vallès Occidental*. Barcelona: Editora pedagògica del Vallès.
- Porcel, Pilar. (2000). Josefina Ripoll, la primera directora de l'Escola (Capítol 2). Dins *Des de les arrels a la maduresa. El caminar dels treballadors socials pel Vallès. 40 anys de treball social al Vallès Occidental*. Barcelona: Col·legi de Treball Social.

L'Escola de formació social Torras i Bages de Manresa (1959-1979)

Es disposa d'un interessant llibre en referència a aquesta escola escrit per Montserrat Colomer i Salmons, Carles Llussà i Ruiz, i Montserrat Bacardit i Busquet¹ (2009), *L'escola de formació social Torras i Bages. La voluntat de fer país. Manresa 1959-1979*. D'aquest llibre en ressenyem els elements més significatius.

Portada del llibre *L'escola de formació social Torras i Bages*.

1. Context sociopolític i gestació de l'Escola

L'Escola Torras i Bages de Manresa sorgí en una època d'especial complexitat, en un marc social i polític de grans limitacions i prohi-

---

¹ Llibre col·lectiu que comptà amb la participació en el contingut de diferents professionals i professorat vinculats a l'Escola, així com amb col·laboradores en la recerca d'informació.

bicions, com fou la dictadura franquista, i comprèn també la transició al restabliment de la democràcia i l'autonomia de Catalunya.

A finals dels anys 50, durant la postguerra, la situació econòmica de la majoria dels ciutadans era molt precària. Tot i que les nombroses indústries tèxtils donaven feina a milers de treballadors, els sous eren baixos i obligaven a fer hores extres i a treballar a tots els membres de la família. A aquesta situació se li ha d'afegir el fenomen de la immigració en les dècades dels anys quaranta i cinquanta que fou considerable a Manresa, en què les famílies desplaçades es trobaven amb el problema de l'habitatge i s'encabien provisionalment en qualsevol lloc.

En les comarques del Bages les dones de classe treballadora anaven a la fàbrica per la necessitat de col·laborar en l'economia familiar. Tot i que en aquella època, en les famílies que consideraven el seu sou suficient preferien que les dones deixessin el treball, ja que el fet que la dona treballés no era el criteri prevalent.

La precarietat es produïa també en el camp cultural i escolar. Les noies que volien estudiar, i la situació de les famílies ho permetia, havien demostrat que la seva capacitat no oferia dubtes, però no tenien opcions per fer-ho en el propi territori. Havien d'anar a Barcelona si volien estudiar. Aquests fets influïren en la decisió de crear una escola d'assistents socials a Manresa.

A la ciutat existia un sector important de la població vinculada a l'Església catòlica. El projecte de l'Escola de Formació Social de Manresa va ser impulsat i treballat per un grup de ciutadans procedents d'entitats religioses i culturals que portaven a terme de forma coordinada una sèrie d'iniciatives –en el camp de la cultura i d'acció social– amb el lema “Fer país”. En efecte, a Manresa es constata una important empenta cívica en la dècada dels seixanta, amb una clara voluntat de construir Catalunya, de canvi democràtic i molt concretament en el tractament dels problemes socials.

L'impuls va anar a càrrec de Francesc Ubach i Miravittles, Benvolgut Santmiquel i el Dr. Carles Llusa i Ruiz, però aviat s'amplià amb altres professionals de la ciutat: el Dr. Simeó Selga, el Dr. Gonçal Llo-

veras, el Dr. Pere Calafell, el Dr. Josep Saló i Serra, l'advocat Francesc Ubach i el degà del Col·legi d'Advocats Josep Maria Manubens i Piqué. Es constituí una comissió per treballar una proposta d'escola, a la qual varen decidir anomenar "Torras i Bages"². Per fer-ho varen buscar complicitats amb professionals del sector, a través de Mercè Barjau, directora de l'escola de Barcelona de l'ICESB, que els va assessorar i ajudar, i va apuntar el nom d'una possible directora capaç de tirar endavant el repte, l'assistent social Montserrat Colomé, la qual va acceptar. Finalment a l'octubre de 1959 es va presentar la memòria-projecte al bisbe de Vic Ramon Masnou, redactat pel mateix Carles Llussà. El 31 de desembre de 1959 l'Excm. Bisbe de Vic firmava el decret que erigia canònicament l'Escola Catòlica de Formació Social Torras i Bages.

La finalitat primordial de l'Escola era la formació d'assistents socials, però se li reconeixia la possibilitat d'organitzar cursos o les activitats docents de formació social que es cregués convenient, obertes a tota persona que hi tingués interès.

2. Primers passos i funcionament de l'Escola

L'inici de les activitats fou el curs 1960-1961, amb una matrícula de vint-i-dues alumnes. Moltes d'elles venien atretes pel caire social de la formació que s'oferia, amb un horitzó de coneixements que no trobaven en d'altres estudis que es podien fer a Manresa. Les alumnes inscrites havien fet un examen de cultura general i unes proves psicotècniques encaminades a conèixer millor les seves motivacions i característiques per al seguiment dels estudis.

Amb motiu de l'obertura del primer curs s'organitzà un col·loqui sobre *El servei social en el món d'avui: la carrera d'assistent social* que despertà interès entre les entitats, professionals i persones de Manresa. L'acte estigué presidit pel bisbe de Vic, Dr. Ramon Masnou, i entre d'altres personalitats de l'Església comptà amb la

---

² Torras i Bages fou bisbe de Vic des del 1899 al 1916, impulsà un moviment de renovació cristiana, participà en la redacció de les Bases de Manresa i fou capdeventer en l'*aggiornamento* de les noves situacions religioses i socials.

intervenció del Dr. Rogeli Duocastella, delegat de la Comissió Episcopal de Caritat i Assistència Social de Càritas Nacional, exposant la "Funció de les escoles d'assistents socials".

L'Escola formà una comunitat integrada en què cada un dels seus elements (promotors, dirigents, professorat i alumnes) sabia quin era el seu rol en la dinàmica de funcionament, tot i que els estatuts del centre no s'elaboraren fins més endavant. Montserrat Colomer fou, com hem dit, qui assumí la direcció de l'Escola fins l'any 1973 i l'autèntica ànima de l'escola, amb un paper decisiu en el seu bon funcionament. El claustre de professors estava format per persones molt identificades amb l'ideari de l'Escola, que col·laboraven en la docència més motivades per l'interès social que no l'econòmic.

Als seus inicis l'Escola no comptà amb un local propi. Les classes s'iniciaren en una aula de l'Institut Nacional d'Ensenyament Mitjà Lluís de Peguera de 19:30 a 21:30 hores, i s'utilitzaven els espais facilitats pel centre.

Durant el transcurs del segon curs, al gener de 1962, s'inaugurà un local propi al primer pis de la carretera de Vic, 25, local que l'Escola ocupà fins a la seva dissolució. L'Escola era un pis gran i les habitacions s'havien convertit en classes, on s'hi havia col·locat una pissarra i pupitres individuals o bé cadires de braç. Comptava amb un rebedor d'entrada, que feia les funcions de recepció i distribuïdor, una aula gran i dues de més petites, una de les quals feia de biblioteca i un despatx per funcions de direcció i coordinació. L'espai era petit, però tot plegat tenia un cert aire d'austeritat, dignitat i bon gust aconseguit amb la il·luminació amb llums amb pantalla als espais de recepció i parets decorades amb pòsters i fotografies de temes de Catalunya.

Dins de l'acte d'inauguració del local propi s'organitzà un col·loqui sobre el tema *La infància abandonada* que recollí els aspectes físics, morals i psicològics de l'abandonament partint dels drets de l'infant promulgats per l'ONU. Es va parlar extensament de la manca d'estímul psíquics dins de les institucions i de la importància de l'atenció personal i afectiva en la petita infància. De l'interès mos-

trat pels assistents, el 1963 s'edità un resum del col·loqui amb el títol *Protecció a la infància abandonada*.

Acte inauguració del local (pàg. 42 del llibre *L'escola de formació social Torras i Bages*).

D'acord amb la línia programàtica de l'Escola, i malgrat el context social i polític del moment, les lliçons eren exposades en català. Tot i la dificultat inicial per prendre apunts en la nostra llengua per part de les alumnes, es reconeixia que les assignatures eren més assimilables i que el diàleg amb el professorat es podia establir més fàcilment.

L'Escola va ser admesa el 3 de març de 1961 com a membre adherit a la Federación Española de Escuelas de la Iglesia de Servicio Social (FEEISS), essent membre de ple dret a l'hora de tenir la primera promoció de graduades.

Fou l'any 1963 quan es posaren en marxa els tres cursos d'estudis segons el currículum establert i generalitzat en les escoles de treball social que depenien de l'Església. I al mateix any –per facilitar l'accés a l'Escola de les alumnes de fora la ciutat de Manresa– s'inicià un primer curs amb un horari intensiu de dos dies a la setmana, els dilluns i els dijous, amb classes de matí i tarda i amb la possibilitat de fer les pràctiques al seu lloc de residència. L'horari es conservà durant els tres cursos. A partir del reconeixement oficial, les classes teòriques es varen impartir diàriament en horari de tarda, de dilluns a divendres, i es va anar ampliant la franja horària fins a ser de dos quarts de sis a dos quarts de nou del vespre.

Els primers anys de funcionament existia una comissió organitzadora que tenia com a missió proveir tot el que fos necessari per muntar i posar en marxa les activitats de l'Escola i proposar les persones que haurien de formar el claustre de professors/ores. Aquesta comissió fou substituïda l'any 1963 per la Junta Rectora de l'Escola amb les següents funcions:

- Assumir la representació oficial de l'Escola.
- Prendre les decisions pertinents per a la marxa general de l'Escola.
- Confirmar el nomenament de professors adients a les diferents matèries de les assignatures.
- Aprovar l'equip directiu a proposta de la directora.
- Vetllar per l'economia i assegurar el pressupost presentat per l'equip directiu a cada curs.
- Cercar els mitjans de propaganda i divulgació de l'Escola i organitzar els actes pertinents.

L'organització pedagògica de l'Escola estava a càrrec de l'equip directiu format per la directora, Montserrat Colomer; la secretària, Conxa Puig; la cap d'estudis, Eulàlia Alavedra; i la responsable de l'organització i supervisió de les pràctiques, Marta Serch.

La directora tenia la funció de ser l'eix vertebrador de la marxa general de l'Escola: orientava el treball de l'equip directiu, preparava les reunions de professors i de la Junta Rectora. Com que el contacte amb els alumnes era important es feia a través de les classes de treball social al seu càrrec. La secretària, a més de ser la responsable de les tasques administratives, ho era també de l'arxiu de la documentació i la correspondència. A la cap d'estudis li correspondia la bona marxa de les classes, i a la responsable de les pràctiques trobar el centre més adient a cada alumna.

El 30 d'abril de 1964, se signava el Decret de reglamentació de les escoles d'assistents socials publicat en el BOE del 25 de maig. Es dictaven les normes que afectaven la durada del pla d'estudis, els requisits d'ingrés, el professorat, etc. El mes de setembre del

mateix any l'Escola de Manresa presentà l'expedient al Ministeri d'Educació per ser reconeguda com a escola no oficial dependent de l'Església per la formació d'assistents socials, aprovant-se el reconeixement el 4 de maig de 1965 (BOE d'1 de juny).

El 1967 es crea l'Escola Oficial dependent del Ministeri d'Educació i Ciència. Aleshores totes les escoles reconegudes van passar a dependre'n per a tots els tràmits oficials; com per exemple, la matriculació d'alumnes i l'organització de la Revàlida de final de carrera. Al 1968 es va fer una extensió de l'Escola de Manresa a Vic, en uns locals cedits pel bisbat per facilitar que els estudis es poguessin cursar a la comarca d'Osona i evitar desplaçaments. En sortiren dues promocions d'acord amb el programa oficial establert, però el projecte no prosperà.

A partir de l'aprovació del Decret s'establia les normes per a les escoles de formació d'assistents socials reconeixent l'oficialitat del títol i, per tant, de la professió. Això significava alguns forts obstacles per a la continuïtat de les escoles aleshores en funcionament, ja que hi mancaven professors dedicats a ple temps i s'exigia als alumnes, pel seu ingrés, el batxillerat superior.

En aquest marc de dificultats, fou durant el curs 1972-1973 quan els membres de l'equip directiu deixaren els seus càrrecs, per diferents raons personals, i es nomenà un equip de cinc assistents socials formades a l'escola de Manresa per a l'organització de les activitats concretes de direcció: Rosa Maria Suñé, Teresa Codinach, Dolors Punsà, Marina Álvarez i Montserrat Bacardit. L'equip de direcció va funcionar fins el seu tancament al 1979.

Durant els 20 anys de funcionament, l'Escola va tenir 164 alumnes. Al curs 1976-1977 s'hi van matricular vuit alumnes que en tancar-se l'Escola es van derivar a l'Escola d'Assistents Socials de l'ICESB (Institut Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona), ja que no havien finalitzat la seva formació.

3. Pla d'estudis

El programa d'estudis es fonamentava en tres eixos principals: home, societat i mètodes de treball social. Igual que a totes les escoles d'assistents socials d'aquella època no hi havia un programa oficial, i un aspecte propi de l'Escola fou la implantació d'algunes matèries considerades importants per a la formació personal de les alumnes, com per exemple, classes de català i de redacció.

La formació buscava l'equilibri entre tres factors: l'adquisició de coneixements (formació teòrica), l'habilitat professional (formació pràctica) i el desenvolupament de la personalitat de l'alumne. Aquests tres aspectes es treballaven durant els tres anys d'estudis.

La formació teòrica es va programar en tres eixos bàsics³:

- *Mètodes de Treball Social*: Principis bàsics, Treball social individualitzat, Treball social de grup, Treball social de comunitat, Camps d'aplicació del treball social i Organització d'obres socials.
- *Psicologia*: Psicologia general, Psicologia dinàmica, Psicopatologia i Psicologia evolutiva.
- *Sociologia*: Sociologia general (Coneixement de la dinàmica social I i II), Estructura social, Tècniques d'investigació social, Estadística i Economia social.

Completaven aquests tres blocs bàsics els dos grups següents:

- *Assignatures de l'àmbit de la salut i la malaltia*: Anatomia, Fisiologia i Patologia, Puericultura social, Fisiopatologia femenina, higiene i dietètica, medicina social i del treball.
- *Assignatures de l'àmbit del Dret*: Dret civil, Dret penal i processal, Tècnica documentària, Relacions humanes i Organització d'empreses.

---

³ Les matèries de Treball Social, de Psicologia i Sociologia estaven presents en els tres cursos d'estudi, ja que es consideraven el fonament sòlid de la formació.

Algunes assignatures complementàries estaven programades de cara a l'ampliació de coneixements i la formació personal de les alumnes. Per exemple: Llengua i Literatura, Moral professional, No-cions de primers auxilis i Història contemporània.

La formació pràctica es va treballar des de primer curs, amb activitats supervisades directament per l'Escola, davant la inexistència d'assistents socials treballant en institucions socials de la comarca. Es començà amb un senzill treball d'investigació sobre la situació de l'habitatge i la població infantil (treball que es realitzava durant els mesos de juliol i setembre). Algunes alumnes feren pràctiques a l'escola d'estiu que s'organitzava en una empresa i a una llar juvenil per als infants de famílies humils de Manresa. Les dificultats motivades pels pocs serveis socials existents a Manresa i comarca es van poder superar especialment, en acceptar les alumnes desplaçar-se a d'altres poblacions, i fins i tot a l'estranger per realitzar les pràctiques al costat de professionals en exercici.

Els camps de pràctiques estigueren vinculats des d'un principi amb l'atenció a la infància: escoles d'estiu, colònies d'estiu, guarderies, atenció especial de la infància. Un altre camp de treball, especialment de 3r curs, era el "de comunitat"; un bon nombre d'alumnes feren pràctiques al barri del Besòs i al Camp de la Bota de Barcelona, així com a d'altres llocs (Sabadell, Sant Vicenç de Castellet, Marganell...) en els quals hi havia professionals treballant amb un enfocament comunitari.

També varen ser camps de pràctiques institucions de caràcter més específic per tal d'atendre situacions concretes, tals com: la Clínica Sant Josep de Manresa, l'Escola nocturna de Manresa, la Casa d'orientació de la noia a Barcelona, les empreses Hilados y Tintes Soler i Estabanell i Pahisa SA, i el centre d'atenció social a Chateau Chinon (França) que depenia del Ministeri de la Salut pública d'aquell país. Les pràctiques curriculars de les alumnes van motivar que algunes institucions descobrissin la funció de l'assistent social i obrissin nous llocs de treball per a professionals. Un exemple va ser l'Hospital de Sant Joan de Déu de Manresa.

En les pràctiques s'avaluava el treball realitzat per l'alumna i la seva responsabilitat en fer-lo, com també l'interès demostrat per aprendre, la redacció de la documentació (diari de pràctiques i informes) i l'actitud en el compliment de les tasques assignades. Aquesta avaluació era responsabilitat de l'assistent social del centre de pràctiques. En el cas de no haver-n'hi l'avaluació era feta per la responsable de pràctiques de l'Escola.

Com a tercer factor bàsic de la formació, l'Escola volia incidir en el creixement personal de les alumnes. Amb aquesta finalitat s'establí un diàleg obert entre elles i la direcció de l'Escola per tractar casos pràctics de treball social, comentar notícies del món i dialogar sobre la formació personal. També s'organitzaven jornades de convivència entre alumnes de diferents cursos, en algunes ocasions amb la participació d'assistents socials, per tractar temes socials en un clima informal. El curs 1962-1963, per exemple, es va iniciar amb dos dies de convivència i estudi durant el mes de setembre a la població de Lourdes de La Nou. I les sortides d'un dia fora de Manresa per visitar obres socials de la comarca o de Barcelona també afavorien el contacte entre l'alumnat i l'equip directiu.

En finalitzar els estudis, les alumnes havien de realitzar una tesina per obtenir el títol d'assistent social. En el llibre es recull com a annex la llista dels 57 treballs de fi d'estudis que es realitzaren des de l'any 1963 fins al 1977 amb temàtiques molt diverses, especificant el títol, l'any i l'autoria. En el reconeixement oficial del títol se suplí la tesina per l'examen de revàlida.

4. Vivències

Dels testimonis de docents i de treballadores socials exalumnes recollits en el llibre es desprèn que l'Escola fou un espai de llibertat, d'experiències positives i una eina de bona preparació professional. Reproduïm uns paràgrafs al respecte:

“L’anàlisi existencial remarca el sentit de la vida i el sentit de la responsabilitat. L’home ha de respondre als requeriments de la vida, especialment en les situacions límit. Remarca la importància dels valors: els valors de creació, els de vivència i els d’actitud davant el dolor i el sofriment” (Carles Llussà, professor de l’Escola).

“Els tres anys que duraven els estudis van ser uns anys entranyables, tant pels aprenentatges com per les relacions humanes amb les companyes, amb les companyes d’altres cursos i amb els professors i professores. Va ser una etapa de formació humana, ja que els valors de la professió impregnaven la manera de veure la vida i de viure-la de forma personal i també social” (Esther Mallas, exalumna de l’Escola).

“Vaig estar al Camp de la Bota, a Nou Barris, i al barri de Santa Engràcia. Aquestes pràctiques van contribuir molt directament a la meua presa de consciència directa de les desigualtats socials de l’època, a la meua formació política i a veure la necessitat de practicar el treball social comunitari” (Montse Feu, exalumna de l’Escola).

“L’experiència dels estudis de Treball Social va ser molt positiva perquè ens va dotar d’uns instruments d’anàlisi de la realitat i de possible intervenció social. Uns instruments que han estat fonamentals en la construcció de la meua personalitat i posterior professionalitat” (Agnès Torras i Casas. Exalumna de l’Escola i professora).

“Aquests anys (1968-1971), estan inclosos dins el període que els sociòlegs i els polítics defineixen com una època ‘grisa’ per al nostre país i segur que ho era, però l’Escola va representar una finestra a través de la qual s’intuïa un altre món, una altra societat. I aquesta finestra, des d’on es veia venir un canvi social indefinit i imprecís, es va fer més gran quan vaig tenir la sort de participar en l’equip que a l’any 1973 es va fer càrrec de la direcció de l’Escola per evitar-ne el tancament” (Teresa Codinach i Moncunill, exalumna, professora i membre de la direcció col·legiada de l’Escola entre 1973-1979).

"Entre els professors n'hi havia que eren els fundadors de l'Escola, els que havien iniciat els tràmits per crear-la, i això es notava en l'entusiasme que mostraven. També ens feia classes la directora. Alguns professors eren persones dedicades a la docència, però d'altres no, eren professionals de diferents camps. Tots procuraven fer les classes molt amenes i comprensibles... Crec que sabien transmetre les seves idees i que van aconseguir, ja des del primer any, dotar-nos d'una concepció de la professió alliberada dels límits caritatius i de la beneficiència, o almenys facilitar que això s'anés produint" (Marta Serch Valls, exalumna, professora i membre de l'equip directiu).

Algunes treballadores socials del territori (Montserrat Bozzo, Montserrat Mestres i Pepita Pachés) relaten que a l'any 1970, quan havien sortit sis promocions de l'Escola, es va veure la necessitat de crear l'Associació d'Assistents Socials Torras i Bages, ja que la vida associativa de les assistents socials va anar creixent amb les noves promocions (en total quinze)⁴. També destaquen que les alumnes de l'Escola van promoure i iniciar els primers llocs de treball inexistents a Manresa i al Bages fins a la dècada dels seixanta, i que en general el seu treball era ben rebut i acceptat.

5. Activitats i dificultats de l'Escola per continuar oberta

L'any 1964, amb motiu del reconeixement del títol d'assistent social pel Ministeri⁵, com hem dit, les escoles hagueren d'afrontar els obstacles que comportaven les condicions establertes a nivell oficial. Entre aquests obstacles hi havia l'exigència del batxillerat superior per cursar els estudis, la qual cosa va fer disminuir el nombre de sol·licituds d'ingrés durant els cursos posteriors a 1965.

---

4 Manresa és actualment una de les quatre delegacions del Col·legi junt amb Tarragona, Lleida i Girona.

5 Decret de reglamentació de les escoles d'assistents socials, publicat en el BOE el 15 de maig de 1964.

Malgrat això, es considerava que l'Escola tenia una funció a fer, especialment de cara a la comarca, ja que podia oferir estudis de grau mitjà. També oferia la possibilitat d'actualitzar la formació a les assistents socials en exercici professional. I organitzava cursos de formació en temes socials i activitats sobre qüestions que preocupaven a la societat. Els primers cursos i conferències es van realitzar l'any 1966 i els últims el 1979. Durant dotze anys s'hi inscrivieren més de 2.000 alumnes.

Els cursos de formació permanent eran oberts a tothom, sense necessitat d'acreditar un títol acadèmic per matricular-s'hi. Cada curset tenia programades unes hores determinades de classe que havien d'anar de quinze a quaranta.

La primera comissió de cursets va ser formada per Montserrat Colomer, directora de l'Escola; Dolors Llobet, Montserrat Bacardit i Dolors Punsà, assistents socials; Carles Llussà i Simeó Selga, professors i membres de la Junta; Esteve Badia, Andreu Dalmau, Josep Camprubí, Joan Maruny i Josep Oliveras, professors de l'Escola. Al 1971 algunes persones van donar-se de baixa de la comissió, però s'incorporaren Marcel·lí Carreras, prevere; Josep Torrediflot, mestre; Jordi Marsal, professor; Marina Álvarez i Isabel Sellarés, assistents socials. La coordinació de la comissió anà a càrrec, des del principi, de la directora Montserrat Colomé. Al curs 1971-1972 va fer-se'n càrrec Montserrat Bacardit, i al curs 1975-1976 fins el tancament de l'Escola, Josep Oliveras.

Les temàtiques tractades es van agrupar per les següents matèries: Formació humana, Perfeccionament tècnic, Psicologia, Sociologia i Treball Social.

Aquests cursos, així com les conferències organitzades, tenien com a funció crear una consciència social en la ciutadania a la vegada que donaven a conèixer l'Escola.

Els esforços per donar continuïtat a l'Escola van fer cercar altres possibles vies per al seu funcionament. El curs 1974-1975 es va

iniciar la programació dels estudis d'auxiliar de puericultura, d'un curs de durada. El curs es va impartir durant cinc anys i van obtenir el diploma trenta-quatre alumnes. La bona acceptació rebuda, en un primer moment, va fer creure que podria resoldre el problema econòmic de l'Escola, i que les gestions efectuades amb els organismes competents obtindrien el reconeixement oficial d'aquests estudis. Però el resultat no fou l'esperat.

El dia 2 d'agost de 1979 el Sr. Bisbe notificava la seva voluntat de tancar l'Escola, després d'una situació plena de dificultats i una manca de confiança en l'equip pedagògic per part d'algunes persones pròximes al bisbat. De fet, en la reunió de la Junta Rectora del dia 16 de maig del mateix 1979, ja s'havia comentat que el bisbat considerava que alguns cursos realitzats no estaven d'acord amb la línia de l'Església, i que, d'altra part, les circumstàncies havien canviat i ja no semblava necessari el proteccionisme de la jerarquia sobre l'Escola. Les gestions realitzades per continuar la formació social en un altre marc institucional, com crear una cooperativa social o un patronat format per professorat, no tingueren un resultat positiu.

Es reproduïx a continuació el paràgraf final del document signat pel bisbe de Vic, que recull els motius del tancament de l'Escola:

"[...] sense oblidar ni deixar d'agrair el bé que l'Escola ha fet, tant en l'aspecte social com religiós, les circumstàncies que ens mogueren a erigir-la han canviat substancialment i és pràcticament impossible, atesos tots els condicionants actuals, que l'Escola pugui recuperar la seva identitat religiosa inicial."

L'Escola de Formació Torras i Bages va veure truncades així les seves activitats. Però en tancar l'Escola no es perdia el fruit de la tasca feta: una tasca de formació d'assistents socials i de divulgació de criteris socials i cultura catalana. Els objectius de l'Escola s'havien acomplert. Així ho recull el testimoni de diversos professionals i professors, recollits en el llibre a què ens hem referit.

De l'arxiu de documentació se'n va fer càrrec l'Associació d'Assistents Socials de Manresa –impulsada per la mateixa Escola– i també del mobiliari i l'equipament logístic, que posteriorment va passar en mans de la Delegació de Manresa-Catalunya Central del Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya. Amb data 23 de març de 2016 es va fer una donació gratuïta a favor de l'Ajuntament de Manresa de l'arxiu històric de l'Escola amb destí a l'Arxiu Comarcal del Bages.

Cal deixar constància que la feina realitzada en uns anys de moltes mancances va deixar petjada en la formació social de moltes professionals, i va contribuir a crear consciència de país i de respecte als drets humans.

Acte de donació a l'Ajuntament de Manresa de l'arxiu Històric de l'Escola de Formació Social Torras i Bages de Manresa, amb destí a l'Arxiu Comarcal del Bages. Assistents: d'una part l'Il·lustríssim Sr. Valentí Junyent Torras, alcalde de Manresa, i de l'altra Gemma Solanas i Bacardit, en representació de la delegació de Manresa-Catalunya Central del Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya en la qualitat de vicedegana, entitat que és depositària de la documentació de l'Escola de Formació Social de Manresa, des de 1979, després del tancament del centre docent. Acompanyats de representants de l'Ajuntament i del Col·legi Oficial de Treball Social de Manresa-Catalunya Central.

Referència bibliogràfica

Colomer, Montserrat; Llussà, Carles, i Bacardit, Montserrat. (2009). *L'escola de formació social Torras i Bages. La voluntat de fer país. Manresa 1959-1979*. Barcelona: Impuls a l'Acció Social.

Els estudis de treball social a Tarragona

Ramona Torrens Bonet

Introducció

La història dels estudis d'assistents socials / treball social a Tarragona està determinada a nivell general per la titularitat dels estudis, pels plans d'estudis que en determinen la seva formació i pels canvis en la ubicació física. Aquesta història l'estructurem en base a tres etapes: l'Escola d'Assistents Socials de Tarragona fundada el 15 d'octubre de 1958; l'Escola Universitària de Treball Social Sant Fructuós (EUTS) l'any 1983, com a centre adscrit a la UB (Delegació a Tarragona) i posteriorment a la URV; i la integració dels estudis públics de Treball Social a la URV, el curs 2000-2001. El curs 2009-2010 els estudis de diplomatura de Treball Social passen a adaptar-se a l'espai d'ensenyament superior europeu (Pla Bolonya) i es configuren com a estudis de grau en Treball Social, si bé el desenvolupament d'aquesta fase no l'abordem en aquest text. Així, farem referència a l'evolució d'escola d'assistents socials fins a la transició al grau de Treball Social a la Universitat Rovira i Virgili.

Donat que no existeix un arxiu documental institucional de tots els períodes, per a l'elaboració d'aquest capítol s'ha fet una cerca de documentació diversificant les estratègies de recerca secundària a partir de contactes i d'arxius personals, així com d'arxius de diferents òrgans de gestió. Els arxius personals són els de l'autora d'aquest text vinculada a nivell laboral amb els estudis de treball social a Tarragona en les etapes a partir de l'any 1990. Una part d'aquest arxiu personal es troba ubicat a l'espai de treball de les persones que van ocupant el càrrec de responsable dels estudis de treball social del Deganat de la Facultat de Ciències Jurídiques de la URV.

1. L'Escola d'Assistents Socials (1958-1983)

El 15 d'octubre de 1958 l'Escola d'Assistents Socials de Tarragona (denominació oficial) comença les classes en uns locals provisionals, mentre s'estava construint l'edifici en el xamfrà dels carrers Armanyà i Adrià. Un any abans (el 1957) les religioses de Jesús Maria, una congregació dedicada a l'educació i que celebraven el centenari de la seva arribada a Tarragona, van pensar que fora d'interès per a la província de Tarragona poder comptar amb una escola d'assistents socials que contribuís a preparar uns professionals que ben aviat es necessitarien, ja que mirant el futur, hi havia consciència que es tractava d'una especialitat que plantejava uns reptes importantíssims determinats per la problemàtica social de l'època, pels canvis socioculturals accelerats que se succeïen i per la globalització, no només econòmica. Amb la conseqüència que cada vegada hi havia més distància entre pobres i rics, i també per la problemàtica de caire polític i ecològic. Durant anys es va pensar que l'escola era de les religioses, però en realitat es va descobrir, anys més tard, que l'havia fundat l'arquebisbat en l'època del cardenal Arriba y Castro i que s'havia encomanat la seva gestió a les monges de la Congregació religiosa de Jesús Maria.

El projecte va ser secundat per diverses personalitats i entitats: el cardenal Arriba y Castro, que en el seu moment el va assumir amb la creació del centre per mitjà d'un decret¹; el rector de la Universitat de Barcelona, que va donar suport a la seva instauració i va visitar l'escola, ja en funcionament, i en va aprovar la tasca desenvolupada; l'alcalde de Tarragona, aleshores Rafael Sanromà, i Càritas Nacional, que va encoratjar i va ajudar econòmicament en la construcció de l'edifici, abans referit, que es va inaugurar l'any 1959 per mitjà del prevere i sociòleg de Barcelona doctor Rogell Duocastella. Com a capdavanteres i impulsores d'aquest projecte cal esmentar les religioses de la Congregació Jesús Maria, Madre María de la Trinitat superiora del convent i la Madre Teresa, que va ser alhora la seva primera directora. En el període preparatori,

---

1 En els documents que es disposen d'aquest període no hem localitzat el decret referit.

l'any 1957, es va constituir un consell d'assessors, el qual donava suport i assegurava un treball compartit i eficaç.²

Primer acto en la Escuela de Asistentes Sociales

El Sr. Cardenal celebró una Misa y el Rector de la Universidad Laboral pronunció una conferencia

Ayer tarde, a las seis, según hábiles anuencia, Su Eminencia el Sr. Cardenal doctor de Arriba y Castro llegó al Colegio de Jesús María acompañado de su familia, reverendo don Ramón Galliss, para poner en marcha la Escuela de Asistentes Sociales San Francisco que con tantas esperanzas de éxito apostólico ha montado la Congregación en un edificio de nueva planta sito en el cruce de las calles Armaraya y Adriano. Este edificio será solemnemente inaugurado el día 24.

Su Eminencia fué recibido por la Madre María de la Trinidad, Superiora del convento y la madre Teresa, directora del nuevo centro y fué saludado por el Obrero de asesores de la Escuela Insignado por el Rector de la Universidad Laboral don Alejandro Gavilán, el arquitecto constructor don Antonio Pujó, don Luis Ocasio y don Antonio López Arcechoza. También se hallaban presentes, por el Consejo Técnico de la Escuela en Tarragona su presidente don Agustín Mirell Pía y los señores de Muller, Ruiz y Modrano; el Octavo Técnico de Heus el presidente don Francisco Jirón y don Francisco Javier Pellicer y por el de Vallés don José María Cistart; el profesorado, integrado por los doctores Pasandé, y Gomá don Ramón Larrubia y don Julio Sánchez; don Adolfo Pascual, el vicerrector de la Universidad Labo-

ral reverendo Padre Aguilé y otros personalidades.

En Embarcada, asistentes, comensales y alumnos de la Escuela, pasaron después a la capilla donde el señor Cardenal ofició una Misa y administró la Sagrada Comunión a los numerosos de alumnas y asistentes. Después de la Misa se celebró una solemne Salve.

A continuación, el Sr. Cardenal, en el patio del Colegio y junto al edificio recién construido, que albergará la Escuela, bendijo un sencillo monumento con la imagen de San José y pasó con sus acompañantes al interior del edificio para asistir al primer acto oficial que se celebra en la Escuela: la primera conferencia a cargo del Ilmo. Sr. Rector de la Universidad Laboral, don Alejandro Sanvicens Martíel que versó sobre el tema "La sociología en función del apostolado". Comenzó por estudiar el hecho social y su análisis científico, refiriéndose a los hitos de la sociología que por fin gana contenido y método con Auguste Comte y se convierte en ciencia. Hizo después un análisis profundo de la social para terminar aludiendo a las diversas posibilidades apostólicas que pueden hallar las asistentes sociales en el ejercicio de su profesión, esta profesión —dijo— que es modelo de dignidad, de nobles tareas, y de la que se esperan importantes efectos".

Cerró el acto el Sr. Cardenal con unas palabras para animar a las alumnas a dar a su misión, sobre todo, un sentido apostólico, refiriéndose una serie de anécdotas desgraciadas de su propia vida que ponen de relieve las cruentas dificultades que el problema social presenta hoy. Fué lo mismo que el doctor Sanvicens largamente aplaudió.

Su Eminencia y asistentes recibieron después las instalaciones de la Escuela. En como hemos dicho, un edificio de dos plantas, de tipo funcional, con clases separadas por tabiques plásticos, que permiten adecuar las clases a diferentes usos, decorado con solidez y gusto y amueblado de acuerdo con las modernas directrices pedagógicas. En el primer curso de la Escuela de Asistentes Sociales se han inscrito de quince a veinte alumnas.

Crísto llamará mañana a vuestra puerta. Si en los postales del DOMUND se reconoce al Crísto mendigo de todos los tiempos, no tenéis fe, ni esperanza, ni amor. Detrás de ese Crísto del DOMUND, que llama a todas las puertas cristianas, hay 2.000 millones de hombres que esperan el pan, la verdad, la luz. Crísto llamará a vuestra puerta el 18 de Octubre. DOMUND DE LA UNIDAD CRISTIANA.

Notícia del primer acte de l'Escola d'Assistents Socials. Diario Español, 10 d'octubre de 1959.

2 El relat del període d'Escola d'Assistents Socials de Tarragona ha estat extret bàsicament del llibre de Cinta S. Bellmunt (2014) *Petjades tarragonines a Catalunya. Vivències de monsenyor Miquel Barbarà i Anglès* (pag. 92-99). Agrair també l'aportació de la Sra. Montse Combalia i de la Sra. Ramona Tigell, treballadores socials formades en l'Escola d'Assistents Socials.

En aquells moments, la professió d'assistents socials era molt poc coneguda i en tot l'àmbit estatal només hi havia quatre escoles (dues a Barcelona i dues a Madrid), la primera de les quals havia estat creada el 1932. Els estudis i títols tenien caràcter privat, sense regulació oficial, en una època gens propícia per a iniciatives i especialitzacions que promoguessin criteris i compromisos enfront de la situació històrica que s'estava vivint. Com que els estudis no tenien regulació ni títols oficials, l'escola va elaborar el seu propi pla i els seus propis programes. La durada completa de la formació era de tres anys i els continguts eren teòrics i pràctics. Per poder ser alumne es demanava el títol de batxiller superior o un nivell de cultura equivalent que calia demostrar en un examen d'ingrés. Per a l'obtenció de la titulació calia realitzar i presentar un treball monogràfic especialitzat.

La dificultat més gran va raure en l'orientació de les pràctiques professionals, ja que no treballava cap assistent social en la província de Tarragona. Així doncs, per tal de facilitar la funció docent, d'establir relacions amb diverses entitats i de realitzar una millor tasca de formació social, es van organitzar consells tècnics a Reus, Valls i Tortosa, llocs d'on procedia una part considerable de l'alumnat de l'escola, per oferir activitats i conferències en aquestes i altres poblacions de la província.

Durant el curs 1958-59 es van crear a la resta de l'Estat set escoles més localitzades en províncies diferents, gairebé totes de l'Església, que es van agrupar en una federació per tal de poder efectuar d'una manera conjunta una tasca de coordinació i poder fonamentar el coneixement de la professió i els avenços tècnics en el camp que els corresponia. Durant molts anys es van organitzar conjuntament cursos i seminaris, alguns dels quals es van desenvolupar a Tarragona.

També en aquest primer curs l'Escola de Tarragona va entrar a formar part de la Unió Catòlica Internacional de Serveis Socials, organització internacional que agrupa centres i professionals d'arreu del món, a través de la qual (en ser no governamental) es tenia

relació amb als organismes internacionals (ECOSOC, UNESCO, OIT, OEA...).³

El 1961 es va diplomar la primera promoció (no era encara l'etapa de la diplomatura en Treball Social). El títol era privat, com és lògic, però ja es treballava en ferm per a la reglamentació oficial que esdevingué l'any 1964, amb el títol d'Assistent Social. Un any després es va publicar la primera Orden del Ministerio de Educación Nacional, de **4 de mayo de 1965** sobre el reconocimiento de las Escuelas no oficiales de Asistentes Sociales. La de Tarragona estava inclosa entre les primeres ja que s'ajustava, en currículum i en professorat, a la normativa oficial decretada.

Donat que no es disposa de documents oficials dels plans d'estudis del període de 1958-1983, reproduïm a continuació el pla d'estudis del període 1977-1980 a partir de la còpia de l'expedient facilitat per una estudiant:

Primer curs	Segon curs	Tercer curs
Psicologia General	Psicologia Diferencial i General	Psicologia Social
Sociologia General	Sociologia	Sociologia
Principis i Metodologia del Treball Social	Treball Social Individual i de Grups	Treball Social de Comunitats i Organitzacions
Estadística i Demografia	Economia	Medicina Social
Elements del Dret	Dret del Treball	Pràctiques de Treball Social
Medicina, Higiene i Sanitat	Psicopatologia	
Pràctiques de Treball Social	Pràctiques de Treball Social	

Font: Expedient facilitat per Montse Combalia (1977-1980), estudiant d'aquest període.

³ BOE, n. 130, 1 de junio de 1965

Mentre tot això es tramitava, i s'ajornava, la societat anava canviant. L'impacte del Concili Vaticà II, la situació política i social espanyola i el moviment popular vers la democràcia, viscuts intensament pels professionals en exercici, van repercutir en l'escola, la qual es va replantejar mètodes i continguts. Es van viure uns anys renovadors d'intensa col·laboració entre professorat, alumnes i altres professionals; de responsabilitat compartida en plans, propostes i avaluacions; d'assemblees participades. D'aquesta manera l'escola es va convertir en un centre obert a múltiples trobades i debats i a la formació de la classe treballadora, que estava particularment privada de possibilitats i llibertats. Segons ens relata mossèn Miquel Barbarà⁴, "en aquell centre es vivia molt intensament tot el moment polític, social i econòmic. Era, a més, un observatori social de primera categoria" (Bellmunt, 2014).

La seu de l'Escola estava al xamfrà entre carrer Armanyà i Adrià.

Seu de l'Escola d'Assistents Socials (1958-1981) i l'Escola Universitària de Treball Social (1981-1988). Carrer d'Armanyà.

L'ambient era de molta inquietud i hi concorrien tota classe de moviments, sobretot les persones i les entitats més contràries al règim franquista. S'organitzaven moltes activitats, com conferènci-

---

4 Mossèn Miquel Barbarà va entrar com a professor a l'Escola d'Assistents Socials el 1968 i uns anys més tard, en va ser director fins el tancament de l'Escola Universitària de Treball Social Sant Fructuós.

es de moltes temàtiques diverses. Aquest és el relat d'una alumna d'aquest moment respecte la formació de l'escola:

"Estàvem amb Franco, manifestacions... Estàvem molt involucrats. Hi havia 'Las Palomas', recodo la Tere Beotas, la Tere Fores, la Carmen Esteban i altres. Eren les antigues, el motor, que havien estat en els barris remonent la lluita antifranquista amb els obrers. Es va muntar l'EFO, la Escuela de Formación Obrera, dins a l'Escola d'Assistents Socials. Els dissabtes venia gent d'una indústria tèxtil de Tarragona molt vinculada als moviments de barris [...]. Venien els dissabtes de Barcelona a fer-nos classe, per exemple d'economia marxista, anticapitalisme, molt intel·lectual... Eren treballadors de base, jesuïtes [...]". (Ramona Tigell, exalumna de l'Escola d'Assistents Socials)⁵.

A nivell intern es va dur a terme experiències de participació entre professorat i estudiants molt interessants, per exemple, promovent les qualificacions entre l'alumnat. "Mai no he vist plorar mai a un estudiant com per una mala nota acordada pels companys", ens diu mossèn Miquel Barbarà (Bellmunt, 2014).

"La formació concretament, jo que era tan entusiasta. Dintre de l'escola érem vint, molt poquetes. Vaig començar a bellugar i proposar. Vaig proposar una nova metodologia formativa, els professors em van seguir i jo no tenia cap base, vaig aconseguir que tanquessin l'escola [no es refereix a un tancament real, sinó que expressa l'acció d'aprendre fora de les aules]. La proposta era 'tot això dels llibres és arcaic, la vida és al carrer i vosaltres com a alumnes ens heu d'acompanyar i ensenyar què passa al carrer perquè ho puguem entendre'. El mossèn Miquel Barbarà que ens va donar sociologia, al·lucinava i vam decidir amb ell fer un estudi de cas antic i les classes les fèiem al carrer, treball de camp [...]. A psicologia ens feia classes d'allò que vivíem al carrer. Tancar l'escola vol dir no estar a l'escola, era molt lliure on fèiem les classes. Teníem molta passió però poca teoria [...]. Era la filosofia 'del treball social és una opció de vida' i jo ho volia viure als barris." (Ramona Tigell, exalumna de l'Escola d'Assistents Socials).

---

5 Entrevista realitzada a la Sra. Ramona Tigell, treballadora social i exalumna de l'Escola d'Assistents Socials. Data de l'entrevista: 28 d'octubre de 2020.

Amb l'inici d'aquest període democràtic els llocs de treball per als assistents socials es van multiplicar i van començar a coordinar-se serveis i programes, amb la qual cosa va augmentar el nombre d'alumnes del centre. Els anys d'existència de l'escola, malgrat el poc nombre d'alumnes que hi havia, el fet de formar assistents socials havia estat una tasca important d'aportació a la societat. El balanç era positiu i, a més, es donava una visió de l'ésser humà i del món adequada per tal que aquests professionals poguessin treballar i dialogar amb la societat de l'època.

Cal assenyalar alhora la dimensió extraescolar de l'escola, ja que mai no va voler limitar-se a la formació i va tenir en compte una doble vessant: la importància de la seva presència i del seu progrés, així com la responsabilitat d'un centre superior d'estudis respecte als professionals en exercici i a la població, per la qual cosa oferia cursos, conferències i diversos actes destinats a diferents grups i sectors.

Entre aquestes activitats destaquen dos treballs de recerca que van realitzar els alumnes i professors, que van ser publicats per pròpia iniciativa o per encàrrec d'altres entitats:

- *El barri antic de Tarragona*, dirigit per mossèn Miquel Barbarà i editat per l'Ajuntament de Tarragona. Recerca realitzada per l'alumnat i professorat de l'Escola entre 1977-1979. És realment un testimoni històric, de retrat, de com era a les acaballes dels anys setanta del segle passat, la part alta de Tarragona.
- *La presó de Tarragona*, recerca dirigida també per mossèn Miquel Barbarà, com a sociòleg, i realitzada amb alumnes de l'Escola, Sra. M. Antònia Civit i Aixalà, Sra. Rosa Ruiz i Balsells i Sra. Montse Bargas i Domínguez. Llibre editat per Justícia i Pau el 1982 amb la col·laboració del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Amb aquesta recerca es va demostrar que la presó no servia per a la reinserció dels presos, ja que era una instal·lació saturada i vivia una situació molt complicada.

Va quedar clara la ineficiència del sistema penitenciari del sistema espanyol, la manca d'una tasca de reeducació o rehabilitació del pres i unes condicions pèssimes d'habitatge. En els annexos es recull la portada d'aquesta publicació.

Portada del llibre La presó de Tarragona (1982).

Durant aquest període es va produir un dels primers moments en què va perillar l'escola. Va ser quan les monges de Jesús Maria en van deixar la gestió i es va descobrir que qui l'havia fundat era l'arquebisbat de Tarragona. Cosa que va implicar que l'Església de Tarragona s'hi hagués d'involucrar molt més i se'n va fer càrrec l'arquebisbat, per iniciativa del doctor Pont i Gol.

A principis dels anys vuitanta del segle passat, va ser la segona vegada que l'Escola va estar a punt de desaparèixer, amb la direcció de la Sra. Cinta Calzado. Era el moment en què aquestes escoles calia que es transformessin en universitàries o es clausuraven. En aquesta ocasió va ser l'arquebisbe Ramon Torrella qui no va vo-

ler que es tanqués, ja que va considerar que la seva existència era una acció positiva per a la societat tarragonina. A partir d'aquest moment s'inicia la segona etapa dels estudis de Treball Social a Tarragona.

“Anys més tard [es refereix a aquest moment quan ella ja era professional] es va acabar tot això i es va normalitzar i sistematitzar més l'escola. Els alumnes que van venir després eren com a insuls. Jo vaig proposar fer classes i un professor em va dir: 'tu aquí seràs com una bomba', perquè les meves ganes d'aportar no anaven en la línia. Ho vaig viure com un dol. Anaven cap una línia més ortodoxa. Les Palomes, que estaven massa polititzades, tampoc hi podien fer res (eren les antigues, el motor, que havien estat en els barris remonent la lluita antifranquista amb els obrers). La Paloma reina era la Cinta Calzado, era molt potent, era un símbol, passió, convenciment”. (Ramona Tigell, exalumna de l'Escola d'Assistents Socials).

2. Escola Universitària de Treball Social Sant Fructuós - EUTS diplomatura de treball social (1981-2000)

L'any 1981 es va publicar el decret de creació dels Estudis Universitaris de Treball Social, que remetia a normativa posterior les decisions sobre els plans d'estudis i transformació de les escoles d'assistents socials en escoles universitàries, la qual va aparèixer els mesos d'abril i juny de 1983⁶. El pas vers la transició implicava assumir una gran responsabilitat i exigia un fort suport econòmic. Va ser aleshores quan l'equip de l'escola es va plantejar el camí a seguir, ja que el fet de destinar recursos econòmics -de l'Església o de la societat civil- a una activitat havia de respondre a raons ètiques i havia de ser coherent amb l'entorn, la igualtat i la convivència. Aquesta etapa va suposar un moment de ruptures entre professionals en actiu i en l'equip de professorat. Integar-se en les estructures i directrius universitàries podia restar la singularitat

---

6 Ordre del 12 d'abril de 1983 per la qual s'estableixen les directrius per a l'elaboració dels Plans d'Estudis de les Escoles Universitàries de Treball Social. (BOE, núm. 93 de 19 d'abril de 1983).

del centre en la seva implicació en els moviments socials, econòmics i polítics de la societat.

L'escola passava a ser universitària, Escola Universitària de Treball Social Sant Fructuós⁷, primer com a centre adscrit a la Universitat de Barcelona i posteriorment a la Universitat Rovira i Virgili, s'acabava de crear. Com a centre adscrit a la universitat, es manté la titularitat i la gestió privada per part de l'arquebisbat, si bé les directrius dels plans d'estudis i el títol són públics i per tant, des de l'equip de direcció del centre va implicar molta relació amb gestors acadèmics de la universitat. En aquest moment els alumnes ja surten amb el títol públic de diplomats i diplomades en Treball Social, però cal tenir en compte que els estudiants paguen una matrícula de centre privat.

Per a la sostenibilitat econòmica de l'Escola Universitària de Treball Social, el doctor Ramon Torrella i Cascante, arquebisbe de Tarragona i president de Patronat de l'Escola, va obtenir el compromís econòmic de la Diputació de Tarragona i de quatre entitats bancàries per poder-la tirar endavant com a arquebisbat davant la responsabilitat de fer tot el possible perquè Tarragona no perdés aquesta oferta formativa. En el futur la manca d'aquest compromís econòmic, que ningú va complir, serà motiu d'un canvi molt substantiu que integrarà els estudis de Treball Social dins l'oferta pública de la Universitat Rovira i Virgili. Aquesta serà la tercera etapa, que es produeix el curs 2000-2001, però que abordarem més endavant. El període d'Escola Universitària de Treball Social es caracteritza per l'augment de l'alumnat, pel canvi de seus física, pels canvis en els equips directius i sobretot pel disseny dels plans d'estudis, així com de les activitats de formació complementària i formació continuada als professionals en exercici.

Pel que fa als canvis en la direcció de l'EUTS de Tarragona, en aquest període, assumeixen la direcció el Sr. Daniel Gutiérrez Ra-

---

⁷ Aquest és el nom oficial, si bé normalment es referia com a Escola Universitària de Treball Social de Tarragona (EUTS).

mos, la Sra. Àngels Lladó Barceló i el mossèn Miquel Barbarà i Anglès, aquest últim durant un període molt ampli fins el tancament de l'EUTS el curs 2000-2001, quan ja es fa la transició dels estudis de Treball Social a la universitat pública. L'Escola estava presidida per un Patronat integrat per representants de l'arquebisbat de Tarragona, representants de la universitat (en el primer moment de la Universitat de Barcelona i després de la Universitat Rovira i Virgili, en el moment de la seva creació) i la direcció de l'Escola⁸. En relació a la seu de l'Escola, els primers anys de diplomatura en Treball Social es realitzen a les instal·lacions del carrer Adrià, però poc després es trasllada el centre a l'edifici del Col·legi Sant Pau de titularitat de l'arquebisbat; trasllat motivat per l'augment dels estudiants. Posteriorment, el curs 2004-2005 la seu de l'Escola se situa als equipaments del Seminari de l'arquebisbat. Tots aquest canvis tenien com a objectiu la millora dels serveis als estudiants, disponibilitat de més aules, amb més capacitat, biblioteca, servei de bar i menjador i diversos espais polivalents per poder realitzar conferències, seminaris i cursos. En definitiva, els canvis de seu sempre van ser viscuts com una millora, tant per l'increment dels estudiants, com per l'oferta de serveis, i sobretot, perquè incidia en el sentiment de pertinença a una comunitat universitària i a una professió com el Treball Social.

---

8 No es fa referència al nom de les persones que van integrar el Patronat de l'EUTS, donat que van anar variant amb el temps i que no es disposa de cap document on quedin recollits.

Seu de l'Escola Universitària de Treball Social (1989-2004). Edifici Col·legi Sant Pau, passeig de Torroja.

Foto de la seu de l'Escola Universitària de Treball Social (2004-2000). Edifici Seminari, carrer de Sant Pau.

PLANS D'ESTUDIS

Pla d'estudis 1983-1993

Com hem dit, el primer pla d'estudis per a l'obtenció del títol universitari de diplomat en Treball Social és de l'any 1983, moment important de transició percebut com a favorable per l'obtenció d'una titulació oficial que reconeixia la formació en Treball Social com una disciplina; però també viscut com un període de ruptures respecte la nova dinàmica docent que implicava la contractació de nou professorat especialitzat en les matèries (sempre de contractació privada i no subjecta als requeriments universitaris per a la carrera docent) i la percepció de canvi de noves metodologies docents que podien allunyar els alumnes de la seva implicació activista en la societat.

Les directrius generals, segons l'ordre ministerial abans referida, estructuraven els estudis en tres anys, amb un contingut estructurat en tres àrees: Ciències Socials, Treball Social i Ciències Complementàries. El nombre d'assignatures obligatòries no podia ser superior a 17. En relació a les optatives l'alumne havia d'escollir de 3 a 5, de manera que el nombre total d'assignatures del Pla d'estudis no fos superior a 20 ni inferior a 18. També establí que les assignatures optatives s'havien de realitzar entre 2n. i 3r. curs, sempre però, el nombre d'assignatures per curs no podia ser superior a 8. Establí una formació màxima de 3.200 hores, amb un 40 % de dedicació a pràctiques i un màxim de 30 hores de càrrega docent a la setmana. El professorat de les classes pràctiques de Treball Social o Serveis Socials havien de ser diplomats en Treball Social o tenir el títol d'Assistent Social.

El següent quadre il·lustra les matèries que establí l'ordre ministerial i les que van constituir el primer Pla d'estudis com a Escola Universitària de Treball Social de Tarragona de 1983.

Pla d'estudis. Diplomatura de treball social (1983-1993)

Curs	Ordre ministerial 12.04.83	Tarragona
1r. curs	Psicologia General, Evolutiva i Diferencial Sociologia General Fonaments de Dret per Treball Social Introducció a Serveis Socials Treball Social I Estadística i Tècniques d'Investigació	Psicologia I Sociologia I Dret I Serveis Socials I Treball Social I Metodologia i Estadística Pràctiques Filosofia de la Societat
2n. curs	Psicologia Social Estructura Social Contemporània Serveis Socials I Treball Social II Dret Administratiu Economia Aplicada al Treball Social	Psicologia Social Estructura Social Serveis Socials II Treball Social II Dret Economia Aplicada al Treball Social Antropologia Social i Cultural* Anàlisi Social des de l'Atur* Història del Pensament Social*
3r. curs	Serveis Socials II Treball Social III Política Social i Benestar Antropologia Social* Ètica General i Treball Social*	Serveis Socials III Treball Social III Política Social i Benestar Pràctiques de Treball Social Ètica General i Treball Social* Medicina Social* Història Econòmica i Social de Catalunya* Economia*

*Assignatures optatives

Font: Comunicat de la Universitat de Barcelona. 18 de febrer de 1988.

En aquesta comunicació de la Universitat de Barcelona, es demana que un cop finalitzats els estudis de diplomant en Treball Social dels primers alumnes matriculats en aquest pla d'estudis, es comprovi que no havia estat cursat a Madrid per a la seva aprovació i homologació per part del MEC. Es presenta aquest Pla al Vicerectorat de la Universitat de Barcelona per ser aprovat pels òrgans corresponents i és publicat en el Acuerdo de 24 de abril de 1989, del Consejo de Universidades, por el que se ha resuelto homologar el Plan de Estudios propuesto por la Universidad de Barcelona para la Escuela Universitaria de Trabajo Social de Tarragona (publicat al BOE de 27 de juliol de 1989, núm. 178).

Paral·lelament a aquest procés de formalització del títol de diplomant en Treball Social de l'Escola Universitària de Treball Social (que com hem vist es retarda), a nivell de regulació dels estudis universitaris oficials de l'Estat espanyol es van produint canvis que implicaran les modificacions dels plans d'estudis.

El 1987 s'aprova el Reial decret 1497/1987, de 27-11-1987, pel qual s'estableixen les directrius generals comuns dels plans d'estudi dels títols de caràcter oficial i vàlidesa en tot el territori nacional⁹. Tot aquest procés va comportar un ampli debat en el qual van participar les institucions universitàries i col·lectius i institucions polítiques, econòmiques, socials i culturals, conscients de la importància de la modernització de la universitat i l'adaptació a les seves demandes.

En aquest període es produeix una altra regulació, ara referida exclusivament al títol de diplomant en Treball Social. El Reial decret 1431/1990, de 26 d'octubre, estableix les directrius generals pròpies dels plans d'estudis del títol universitari oficial de diplomant en Treball Social (seguint les directrius del Reial decret de 1987, abans referit). Aquestes directrius també van generar debat per part del Consejo General de Colegios Oficiales de Diplomados en Trabajo

---

⁹ Aquest Reial decret es modificat posteriorment pel Reial decret 1267/1994, de 10-6-1994 (BOE 14-6-1994, núm. 139).

Social y Asistentes Sociales, i en el cas de Catalunya, també per reunions del conjunt d'escoles universitàries de Treball Social de Catalunya (en aquest moment encara vinculades a la Universitat de Barcelona) reclamant, entre altres coses, el reconeixement d'una àrea de coneixement específica de Treball Social, les incompatibilitats entre assignatures i l'impacte de les reduccions de crèdits a les matèries específiques de Treball Social, al·legant la trajectòria de professionalització de l'ensenyament.

Aquesta regulació és important bàsicament per dos aspectes. En primer lloc, perquè determina els crèdits docents per comptabilitzar la durada de les matèries i dels estudis, de manera que el "crèdit" és la unitat de valoració dels ensenyaments (un crèdit correspondrà a 10 hores d'ensenyança teòrica, pràctica o equivalents). En segon lloc, aquesta regulació, estableix les àrees de coneixement a les quals han d'estar vinculades les matèries troncal d'obligada inclusió en el pla d'estudis i determina el perfil del professorat per impartir cada assignatura. Fins ara, les matèries específiques de Treball Social no disposaven d'una àrea de coneixement pròpia, ni d'una àrea regulada. Serà per un Acord del 19 de juny de 1990, de la Comissió Acadèmica del Consell d'Universitats, que es crea l'àrea de coneixement de Treball Social i Serveis Socials, que vincula a aquesta àrea la docència de les matèries troncal de Treball Social, de Serveis Socials i de Política Social. Pel que fa a la dinàmica de contractació de professorat, no implica grans canvis perquè a l'Escola Universitària de Treball Social ja era aquesta una condició, si bé no obligatòria perquè com a centre privat no estava subjecte al compliment d'aquesta normativa. Veurem més endavant com en el canvi dels estudis de Treball Social a la Universitat Rovira i Virgili, aquest condicionant sí que és molt determinant.

A partir d'aquestes noves directrius a l'Escola Universitària de Treball Social de Tarragona s'inicia, l'any 1993, tot un procés de revisió del pla d'estudis, per tal d'aconseguir la nova homologació, que es realitza a partir de tot un procés consultiu i de treball intern amb comissions de Treball.

Pla d'estudis 1993-2000

Comença els curs acadèmic 1994-1995 amb un nou pla d'estudis adaptat a les directrius anteriorment referides que implicarà tot un procés d'incorporació, curs per curs, de manera que durant cinc anys es compagina la implementació del vell i el nou pla d'estudis. L'objectiu és que els estudiants de nova incorporació a l'escola comencin ja amb el pla d'estudis del 1994, però els estudiants que van iniciar els seus estudis amb el pla anterior han de poder obtenir la seva titulació amb el pla d'estudis iniciat, o fer el procés d'adaptació del seu expedient al nou pla.

El nou pla d'estudis de la diplomatura de Treball Social, de l'Escola Universtària de Treball Social de Tarragona, ara mesurat en crèdits, estableix que es tracta d'un ensenyament de primer cycle i que la càrrega lectiva global en 207 crèdits està distribuïda de la següent manera:

Pla d'estudis. Diplomatura de treball social (1993-2000)

Curs	Matèries troncal	Matèries obligatòries	Matèries optatives	Crèdits de lliure configuració	Totals
1r.	43,5	9	-		52,5
2n.	57	6	12	10,5	85,5
3r.	34,5	6	18	10,5	69

Font: Arxiu documental de l'autora.

1. Matèries troncal: comuns a totes les universitats de l'Estat espanyol que ofereixen la titulació
2. Matèries obligatòries: que cada universitat pot decidir implantar en el seu pla d'estudis
3. Crèdits de lliure configuració: de lliure decisió de l'estudiant que pot cursar al llarg de tota la carrera amb assignatures de l'oferta d'op-tativitat, en altres activitats complementàries que ofereix l'Escola o la Universitat Rovira i Virgili, o en assignatures de plans d'estudis d'altres ensenyaments que s'ofereixen des de la Universitat Rovira

i Virgili com a de lliure elecció. Representen un 10 % de la càrrega lectiva global.

En aquesta nova planificació de la titulació també es determina la càrrega lectiva global per curs acadèmic en funció de la tipologia de crèdits: teòric i pràctic/clínics¹⁰. La distribució d'aquest pla d'estudis a l'Escola Universitària de Treball Social de Tarragona és la següent:

Curs	Total	Teòrics	Pràctics/clínics
1r.	52,5	39	13,5
2n.	75	42	33
3r.	58,5	39	19,5
Lliure configuració	21		
TOTAL	207		

Font: Arxiu documental de l'autora.

Aquest pla d'estudis també incorpora el concepte de prerequisits entre assignatures, de manera que una determinada assignatura no pot ser superada si prèviament no s'ha superat una altra (el que no implica que es puguin cursar simultàniament).

Aquest pla d'estudis també estableix l'àrea de coneixement amb què es vincula cada assignatura. Això no representa cap obligació amb un centre privat (però si ho seria en la universitat pública). Malgrat tot, l'Escola Universitària de Treball Social Sant Fructuós contempla i contracta el professorat adequat a cada matèria en quan a àrea de coneixement. Reflectim aquí només el nou quadre d'assignatures d'aquest pla d'estudis; tot i que en l'aprovació del Ministeri s'hi contempla la matèria, les assignatures vinculades a cada matèria, els crèdits totals (teòrics i pràctics), la descripció dels continguts mínims i com hem dit, l'àrea de coneixement vinculada.

---

¹⁰ Un crèdit teòric equival a 10 hores d'activitat lectiva. L'equivalència en hores dels crèdits pràctics depenen de cada assignatura.

Matèries troncal	Assignatures	Crèdits
Dret	Dret Civil	1,5 cr.
	Dret Penal	3 cr.
	Dret Constitucional i Administratiu	1,5 cr.
	Dret del Treball i la Seguretat Social	3 cr.
Mètodes i Tècniques d'Investigació Social	Tècniques d'Investigació Social	4,5 cr.
Política Social	Política Social	6 cr.
Psicologia	Psicologia General	4,5 cr.
	Psicologia Evolutiva i Diferencial	4,5 cr.
	Psicologia Social	4,5 cr.
Salut Pública i Treball Social	Salut Pública	4,5 cr.
Serveis Socials	Serveis Socials I	4,5 cr.
	Serveis Socials II	9 cr.
	Serveis Socials III	7,5 cr.
Sociologia i Antropologia Social	Sociologia	6 cr.
	Introducció a l'Estructura Social Contemporània	1,5 cr.
	Antropologia Social i Cultural	6 cr.
Treball Social	Treball Social I	7,5 cr.
	Introducció a les Pràctiques en Treball Social	4,5 cr.
	Tecnologies Aplicades al Treball Social	3 cr.
	Treball Social II	9 cr.
	Pràctiques en Institucions de Serveis Socials	22,5 cr.
	Treball Social III	7,5 cr.
	Pràcticum	9 cr.

Matèries obligatòries d'universitat	Crèdits
Introducció a l'Economia	3 cr..
Economia Aplicada	3 cr.
Ètica General i Deontologia del Treball Social	6 cr.
Introducció a les Ciències de l'Educació	3 cr.
Estadística Aplicada als Serveis Socials	6 cr.
Matèries optatives (1)	
Pedagogia Social	Treball Social i Marginació
Economia i Control Pressupostari	Intervenció Social en l'Àmbit de la Salut Mental
Història del Pensament Social	Treball Social i Drogodependències
Gestió i Direcció de Centres	Treball Social i Justícia
Educació del Temps Lliure	Treball Social en la Família i la Infància
Treball Social i Tercera Edat	Psicosociologia i Dinàmica de Petits Grups
Treball Social i Discapacitats	Sociologia dels Grups Socials

1. D'aquesta oferta d'assignatures optatives, totes elles de 6 crèdits, l'estudiant ha d'escollir fins arribar als 30 crèdits d'optatives cursats.
2. Font: Arxiu documental de l'autora.

Crec que és important destacar l'assignatura de Pràcticum, perquè marca la singularitat de la formació en Treball Social a Tarragona que reafirma la voluntat del període anterior d'incorporar la recerca en la formació dels i de les treballadores socials. També tindrà continuïtat en el futur dels estudis. El Pràcticum consisteix en realitzar el que es va anomenar "Monografia". Es tracta que l'estudiant faci tot un procés de recerca empírica al voltant d'una temàtica tutoritzada per un professor o professora de l'Escola. Implica una immersió a la pràctica professional des de la perspectiva de la recerca¹¹. El procés d'avaluació d'aquesta assignatura es feia a tra-

¹¹ Les línies de temàtiques dels treballs eren: estudis descriptius de centres i institucions, l'associacionisme, la integració social i laboral de diferents col·lectius, sondejos d'opinió, situació

vés de l'exposició oral de l'estudiant davant d'un tribunal compost pel professor-tutor de l'estudiant, un altre professor de l'escola i un professional en actiu, fet que implicava un fort vincle amb els professionals del treball social del territori. Si bé, incorporar la recerca formal en la formació dels i de les treballadores socials esdevé una singularitat, també ho és el fet que aquesta recerca es presentés davant d'un tribunal d'avaluació integrat per persones de l'àmbit professional i no vinculades a la docència a l'Escola. La Monografia va ser, i és encara, un record molt positiu per part dels que van ser estudiants en aquest període.

Des dels inicis de la formació en Treball Social a Tarragona, com a títol universitari, l'Escola de Treball Social va activar un procés d'avaluació de l'activitat docent per part dels estudiants, obtenint dades a nivell individual del docent, a nivell del conjunt d'assignatures per quadrimestre i a nivell global de cada curs. Evidentment els ítems d'avaluació estaven configurats segons el perfil de cada assignatura, és a dir, l'avaluació de les pràctiques externes contemplava indicadors diferents a assignatures troncal i obligatòries. Totes aquestes dades eren informades cada curs acadèmic a nivell personal a cada professor i professora, i a nivell públic, les dades per quadrimestres i cursos. El model d'avaluació va anar variant amb els anys en funció de l'experiència i també segons la disponibilitat d'eines tecnològiques, això no va estalviar que els primers anys es fes de forma artesanal i manual, és a dir, sense eines informatitzades i estadístiques.

En relació als plans d'estudis d'aquest període d'Escola Universitària de Treball Social, el curs 1996-1997¹², es procedeix a la revisió del Pla d'Estudis de 1993, a partir de la constitució d'una comissió i de tot un procés de consulta al professorat, als estudiants i als professionals del territori que participen en la formació pràctica.

---

de la dona en diferents àmbits, les toxicomanies, la condició de disminuït i la seva atenció, les adopcions, la tercera edat, el voluntariat social, prospeccions de necessitats i fenòmens conflictius, infància i joventut en risc social, la interculturalitat, la immigració i els conflictes ètics, entre d'altres.

12 Seguint els criteris generals per la reforma dels ensenyaments de la Universitat Rovira i Virgili (Junta de Govern del 28/05/96).

A partir dels resultats, amb molta resposta a tots els nivells, es fa una nova proposta de Pla d'Estudis, que en termes generals redueix el creditatge global per assolir la titulació passant de 207 cr., en el pla de 1993, a 190 cr. (justificant tots els canvis) en aquest nou pla. Malgrat tot aquest procés i les justificacions i procediments fets a nivell ministerial i amb la Universitat Rovira i Virgili, aquest Pla d'Estudis no s'arriba a activar mai. Amb tot el procés consultiu i l'elaboració de la nova proposta va ser un procés satisfactori i de reflexió per al futur del desenvolupament dels estudis de Treball Social a la universitat de Tarragona. Segurament s'estava gestant a nivell intern del Patronat i l'Escola una altra línia de futur. Ho podem dir ara, no en aquell moment.

Durant el període d'Escola Universitària de Treball Social Sant Fruituós, es produeix un augment de matrícula d'estudiants que obliga a organitzar itineraris de matí i de tarda. Des de sempre els estudis de Treball Social a Tarragona s'havien impartit per la tarda. L'augment de la matrícula porta a l'EUTS a activar una nova línia de matí el curs 1994-1995 per als estudiants de primer i que es mantindrà fins el curs 2000-2001. Algunes dades indicatives són que el curs 1997-1998 (curs amb el màxim d'alumnes matriculats com veiem en la taula següent) hi havia 149 estudiants matriculats a l'assignatura de Pràctiques en Institucions de Serveis Socials¹³, i que el curs 1998-1999 van haver 131 estudiants que van superar el Pràcticum (Monografia). La previsió de matrícula de Pràcticum per al curs 1999-2000 era de 181 estudiants. Cal recordar que es tracta d'un centre privat (i per tant, de matrícula privada pels estudiants), si bé com a centre adscrit ara a la Universitat Rovira i Virgili, implica l'obtenció d'un títol de reconeixement públic. En una regió universitària com la de Tarragona, aquest nivell de matrícula, i de cost privat, ens indica l'interès per la formació en Treball Social.

Des de l'existència de l'EUTS es van elaborar diferents dades estadístiques respecte el nivell de rendiment acadèmic dels estudiants

---

13 Fet que remarca la implicació del territori en l'oferta de places per cursar les pràctiques acadèmiques.

per assignatures, alumnes segons grup d'edat i de gènere, procedència, via d'accés i, entre altres dades, el nombre d'alumnes matriculats per curs¹⁴. Presentem algunes d'aquestes dades a tall il·lustratiu, en concret, les dades de matrícula per reflectir el nombre d'estudiants vinculats a l'EUTS¹⁵:

Curs acadèmic	Pla d'estudis de 1983	Pla d'estudis de 1993	Total matriculats
1984-1985	39		39
1985-1986	85		85
1986-1987	126		126
1987-1988	125		125
1988-1989	162		162
1989-1990	200		200
1990-1991	247		247
1991-1992	297		297
1992-1993	349		349
1993-1994	239	152	391
1994-1995	169	279	448
1995-1996	78	387	465
1996-1997	35	453	488
1997-1998	12	515	527
1998-1999	1	519	520
1999-2000		520	520
2000-2001		497	497

Font: Arxiu documental de l'autora

Aquesta taula reflecteix com la transformació en estudis universitaris de la formació de Treball Social a l'Escola Universitària implica

¹⁴ Aquestes dades eren presentades cada curs acadèmic a la reunió del Patronat de l'EUTS.

¹⁵ En aquest quadre de matrícula per curs i per pla d'estudis queda reflectit, també, les implicacions del procés d'extinció d'un pla d'estudis i d'activació d'un nou pla. Font: documentació a l'arxiu personal de l'autora.

un augment continuat de matrícula, on el període més elevat és el curs 1997-1998.

A un altre nivell i d'àmbit nacional, durant els anys 90, es crea la Conferència de Directores de Escuelas Universitarias de Trabajo Social. La creació d'aquest òrgan, junt a l'acord amb el Consejo General de Colegios Oficiales de Diplomados en Trabajo Social y Asistentes Sociales, va impulsar tot un procés d'elaboració d'una memòria justificativa de sol·licitud d'un segon cicle de formació en Treball Social, és a dir, la proposta d'una llicenciatura en Treball Social. Aquest procés no es va consolidar mai, es va allargar fins al curs 1998-1999, al moment que es va implantar el Pla Bolonya, d'homologació dels ensenyaments superiors europeus, que va implicar una transformació de tots els estudis universitaris en un nou sistema de graus, com veurem més endavant. Però sí va ser important perquè la Conferència de Directors en Treball Social es manté fins a l'actualitat i permet compartir les inquietuds i propostes en els diferents escenaris universitaris que s'han anat esdevenint. De tal manera que actualment és un espai d'interlocució i formació entre totes les universitats que impartim el grau de Treball Social, màsters i doctorats.

Formació extracurricular i activitats de recerca

La formació en Treball Social a Tarragona s'ha caracteritzat sempre per les activitats obertes a l'entorn social, oferint una formació complementària al currículum acadèmic a partir d'activitats extracurriculars. Una especial referència a la col·laboració constant entre l'Escola Universitària de Treball Social i la Delegació de Tarragona del Col·legi Oficial de Treball Social i Assistents Socials de Catalunya, tant per l'oferta d'activitats formatives, com per la presentació del Col·legi als futurs professionals del treball social i pel debat sobre les inquietuds en l'àmbit de la professió. Presentem una breu relació de les principals activitats extracurriculars (assignatures i seminaris)¹⁶ organitzades en el període de l'Escola

---

16 Ometem explicitar en aquest text el conjunt de conferències realitzades durant el període

Universitària de Treball Social Sant Fructuós, algunes d'elles organitzades de forma conjunta amb altres entitats i organitzacions, i totes elles amb docents externs a l'EUTS ¹⁷:

- L'atenció educativa amb adolescents amb dificultat social. 1994
- La metodologia didàctica a l'ensenyament universitari. Adreçada a professorat de l'EUTS. 1994
- La immigració i la interculturalitat. 1995
- El context sociocultural de les comunitats rurals. 1995-1996
- Imatge i comunicació en serveis socials. 1995-1996
- Treball social i sociosanitari en contextos multiculturals. 1996
- Estratègies i tècniques de comunicació en la pràctica dels serveis socials. 1996
- Jornades sobre transeünts. 1996
- Prevenció i tractament de l'estrès en professionals d'alt risc. 1996-1997
- El treball, l'atur i la flexibilitat laboral en la societat actual, 1996-1997
- El voluntariat, una opció social. 1997
- L'entrevista. 1997
- Inserció sociolaboral. 1997-1998
- Valors humans i pluralisme. 1997-1998
- Desenvolupament, cooperació internacional i participació. 1998
- Acolliment familiar. 1998
- L'informe social. 1998
- Habilitats i tècniques en la relació i atenció personal amb infants i adolescents. 1998

---

dels estudis de Treball Social a l'Escola Universitària de Treball Social Sant Fructuós.

17 Tota aquesta oferta formativa estava també vinculada a la necessitat dels estudiants de cursar crèdits de lliure elecció, fora del seu pla d'estudis. Cada activitat tenia previst el seu procés d'avaluació tant per l'activitat a realitzar pels estudiants, com una enquesta de valoració del nivell de satisfacció i valoració dels docents.

- Actes de commemoració del 50è aniversari de la Declaració Universal dels Drets Humans. 1998
- Context sociocultural de les comunitats rurals. 1998-1999
- Voluntariat social. 1998-1999
- Intervenció social amb la població gitana. 1999
- Intervenció amb immigrants estrangers no comunitaris a Catalunya. Propostes i experiències. 1999
- Paper de la dona en la societat llatinoamericana: identitat i condicions. 1999
- L'encaix de la diversitat. La interculturalitat aplicada a diferents àmbits de la societat contemporània. 1999
- Habilitats per a la intervenció social i el treball de cas. 1999
- L'entrevista. 1999-2000
- Aproximació a la Criminologia. 1999-2000
- La intervenció social des dels Serveis d'Atenció Primària. 1999-2000
- Ajudar a convidaure amb la sida: mites, monstres i malentesos. 1999-2000
- El procés d'adopció. 1999-2000
- Tècniques de recerca d'ocupació. 1999-2000
- Intervenció social i sanitària amb famílies immigrants. 1999-2000
- Comunicació intercultural. 2000-2001
- El nou dret de família. 2000-2001
- Trastorns de l'alimentació, un enfocament pluridisciplinari. 2000-2001
- Models de Serveis Socials a les diferents comunitats autònomes. 2000-2001
- Inserció sociolaboral. 2000-2001
- Violència familiar: aproximació i abordatge psicosocial. 2000-2001
- Treball social en el camp sanitari. 2000-2001.

Destaquem el postgrau en Direcció i Gestió de Centres per a la Gent Gran, coordinat conjuntament entre l'Escola Universitària de Treball Social, l'Escola d'Infermeria i el FISS (Formació, informació i Serveis Socials) de Tarragona (2000-2001). Postgrau de títol propi de la URV.

Igual que en el període d'Escola d'Assistents Socials de Tarragona, l'Escola Universitària de Treball Social Sant Fructuós, sempre va estar oberta a la societat oferint conferències, presentacions de llibres i acollint propostes d'agents del territori.

En l'àmbit de la recerca, l'Escola Universitària de Treball Social, com a hereva de la tradició impregnada en l'antiga Escola d'Assistents Socials i que passa a formar part de la proposta formativa de la Monografia per part dels estudiants, es materialitza en dues recerques fetes de forma conjunta entre el professorat i els estudiants. En concret, l'“Estudi de la distribució de la riquesa a la ciutat de Tarragona”, encàrrec fet per l'Ajuntament de Tarragona i el “Diagnòstic comunitari dels barris de Vila-Seca”, encàrrec d'aquest ajuntament.

Període de transició dels estudis de treball social de l'Escola Universitària de Treball Social Sant Fructuós a Estudis Públics de la Universitat Rovira i Virgili. Tancament de l'EUTS

Sense els compromisos econòmics de la Diputació de Tarragona i les entitats bancàries abans referides per al sosteniment de l'EUTS, la perspectiva era no poder mantenir l'Escola oberta. Segons paraules de mossèn Miquel Barbarà, “però també ens vam fer responsables de fer tot el possible perquè Tarragona no perdés aquesta oferta formativa” (Bellmunt, 2014). És en aquest moment que l'arquebisbat de Tarragona, amb l'arquebisbe Lluís Martínez Sistach, i la direcció de l'Escola, mossèn Miquel Barbarà van contactar amb la Universitat Rovira i Virgili i, conjuntament, es va acordar que deixaria de ser Escola Universitària de Treball Social però s'activaria aquest ensenyament dins de l'estructura d'oferta acadèmica pública de la Universitat Rovira i Virgili. Va ser la transició més dura.

L'Escola Universitària de Treball Social Sant Fructuós de Tarragona tancava les seves portes, s'extingia alhora que la formació en un centre adscrit a la URV de titularitat privada. A nivell de l'Estat espanyol, aquesta va ser la dinàmica adoptada per les diferents escoles, fins ara gairebé totes de titularitat privada. Era el moment d'incorporar els estudis a la universitat pública.

Així relata aquest moment mossèn Miquel Barbarà:

Val a dir que vam trobar molt bona acollida per part d'aquesta universitat, que ens va fer dos favors: incorporar aquesta oferta docent més ràpid del previst estatutàriament, a fi que l'escola no tingués una agonia lenta, i avançar-nos el lloguer de cinc anys d'una part del edifici del Seminari per posar-hi classes de la universitat. D'aquesta manera ens ajudava a pagar les indemnitzacions del personal, cosa que va significar una despesa d'uns cent milions de les antigues pessetes [...]. Quan es va decidir el futur de l'escola em pensava que els detractors de l'ensenyament privat a favor del públic lloarien que l'Arquebisbat fes el pas per a que una oferta educativa privada passés a un ens com la URV. Doncs no hi va haver cap lloança ni cap reconeixement. Diré més, encara hi va haver qui va posar tants pals a les rodes com va poder. Va ser una experiència molt decebedora i un exemple de com moltes vegades els plantejaments ideològics tergiversen la realitat de tal forma que poden arribar a ser fins i tot incoherents (Bellmunt, 2014, 93-94).

Aquesta dinàmica reflecteix en quines condicions es va acordar amb la Universitat Rovira i Virgili la transició dels estudis de Treball Social a la universitat pública que va implicar tres processos: l'acomiadament de tot el personal docent i d'administració i serveis de l'EUTS; l'acompanyament a l'activació del nou pla d'estudis a la Facultat de Ciències Jurídiques, com a ensenyament i al Departament d'Antropologia i Filosofia, pel que fa a la vinculació del professorat de l'àrea de coneixement de Treball Social i Serveis Socials (vinculat a la Facultat de Lletres); i tot el procés administratiu de trasllat dels expedients dels estudiants fins ara vinculats a l'EUTS, i que s'havia de fer una adaptació al nou pla d'estudis per tal que poguessin continuar la seva formació amb el menys impacte millor. Per tant, no es

tractava que la URV absorbís tot el personal i estudiants de l'EUTS. La proposta pactada amb la URV implicava un tancament de l'EUTS i, per tant, un procés d'acomiadament de tot el seu personal i un procés de nova implantació dels estudis de Treball Social a Tarragona per part de la URV, amb un nou pla d'estudis i amb els requeriments respecte el professorat i els estudiants corresponents a la gestió pública de la URV.

L'acomiadament de tot el personal de l'EUTS, va implicar un procés conflictiu per les indemnitzacions i per l'interès que en tot moment va mantenir la direcció de l'escola per buscar alternatives laborals per als treballadors. Com es pot suposar un període conflictiu per tots els implicats: treballadors de l'EUTS, direcció i estudiants que veien incert el seu futur formatiu.

Per altra banda, durant aquest mateix procés, la Facultat de Ciències Jurídiques havia d'elaborar un nou pla d'estudis de Treball Social. Per aquest procés es va proposar com a interlocutora entre la facultat i l'EUTS a la professora Ramona Torrens. L'objectiu era elaborar un nou pla d'estudis contemplant una fàcil adaptació dels estudiants que provenien de l'EUTS, donat que el tancament de l'EUTS no tenia previst fer un tancament progressiu curs per curs dels estudis, sinó que es va fer de forma que tots els estudiants de Treball Social de l'EUTS poguessin fer un pla d'adaptació al pla d'estudis de la Facultat de Ciències Jurídiques, amb el mínim impacte possible respecte les assignatures cursades a l'EUTS.

Paral·lelament, a través del Departament d'Antropologia i Filosofia de la URV es van convocar tres places amb el perfil de Treball Social, ja que la URV no disposava de professorat d'aquesta àrea. La resta de la docència seria absorbida pels departaments i àrees de coneixement que ja disposaven de professorat vinculat a diferents departaments de la URV.

3. Universitat Rovira i Virgili (URV). Diplomatura en Treball Social (2000-2009)

La trajectòria dels estudis de Treball Social a la URV arriba fins a l'actualitat, si bé en aquest article es presenta el període previ a la implantació dels graus adaptats a l'espai europeu d'educació superior (EEES). Per tant, farem referència al període de 2000-2009, que correspon a la diplomatura en Treball Social publicada en la Resolució de 17 d'octubre de 2001, de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona, per la qual s'estableix el pla d'estudis de Diplomatura en Treball Social, que s'impartirà a la Facultat de Ciències Jurídiques de Tarragona (BOE núm. 54, de 4 de març de 2002)¹⁸.

La diplomatura en Treball Social s'inscriu en les titulacions de la Facultat de Ciències Jurídiques de la URV¹⁹, que són els centres encarregats d'organitzar els ensenyaments i els processos acadèmics, administratius i de gestió que condueixen a l'obtenció de títols acadèmics.

Seu del Campus Catalunya de la URV (2001-fins actualitat).

---

18 La informació d'aquest període prové de documents (en format electrònic i en paper) arxivats en el Deganat de la Facultat de Ciències Jurídiques per part de les diferents responsables dels estudis de Treball Social a la URV.

19 Les titulacions de la Facultat de Ciències Jurídiques en aquest període són: Llicenciatura de Dret, diplomatura de Relacions Laborals, diplomatura de Treball Social i diferents estudis de postgrau.

Durant aquest període els degans de la Facultat han estat el Dr. Antoni M. Jordà Fernández i el Dr. Santiago J. Catellà Surribas. L'òrgan gestor dels ensenyaments és l'Equip de Deganat, integrat pels diferents responsables de cada ensenyament, pel vicedegà/ana i per la secretaria. Així es crea la nova figura de responsable de l'ensenyament de Treball Social, amb funcions de responsable en l'ordenació acadèmica dels estudis i de representació institucional de la formació. Aquest càrrec és exercit, fins a l'actualitat, per professorat a dedicació exclusiva de l'àrea de coneixement de Treball Social i Serveis Socials de la URV. En el període del 2000 fins al curs 2008-2009, el càrrec l'ocupen la Sra. Ramona Torrens Bonet i la Sra. Maria Victòria Forns Fernández.

Una altra estructura bàsica del context universitari són els departaments. Aquests organitzen l'activitat del col·lectiu docent i investigador i es creen en funció de l'àrea de coneixement científica, tècnica o artística, encara que també poden haver-hi departaments que s'ocupin de diverses àrees. Així l'assignació de la docència als diferents departaments de la URV, d'acord a les matèries i assignatures del pla d'estudis, implica que l'ensenyament està vinculat a 7 departaments de la URV (inscrits en diferents facultats i centres) i a 13 àrees de coneixement²⁰.

L'entrada dels estudis de Treball Social a la URV implica la creació de l'àrea de coneixement de Treball Social i Serveis Socials, on s'hi vincula el nou professorat específic de les matèries de Treball Social i Serveis Socials, noves a partir d'aquest moment a la URV. Així, el curs 2000-2001 s'incorporen a través de concurs públic les primeres docents de l'àrea a dedicació exclusiva, la Sra. Carmina Puig Cruells, la Sra. Maria Victòria Forns Fernández i la Sra. Ramona Torrens Bonet, diplomades en Treball Social (dos de les quals pro-

---

²⁰ Els departaments de la URV que imparteixen docència a la diplomatura de Treball Social de la URV són: Psicologia, Antropologia Social i Filosofia, Gestió d'Empreses, Dret, Ciències Mèdiques Bàsiques, Economia i Pedagogia. Les àrees de coneixement són: Psicologia Bàsica, Treball Social i Serveis Socials, Sociologia, Metodologia de les Ciències del Comportament, Dret Administratiu, Dret Penal, Dret del Treball i la Seguretat Social, Psicologia Evolutiva i de l'Educació, Psicologia Social, Dret Civil, Antropologia Social, Ciència Política i de l'Administració i Medicina Preventiva i Salut Pública.

cedien de l'EUTS Sant Fructuós i una altra, de l'Escola de l'ICESB de Barcelona) i diferents professionals del treball social en actiu com a professorat associat de nova contractació, si bé alguns i algunes ja impartien docència en l'Escola Universitària de Treball Social. L'any 2004 s'incorpora la Sra. Cristina Garcia Moreno, també a dedicació exclusiva²¹. L'àrea de coneixement de Treball Social i Serveis Socials s'adscriu al Departament d'Antropologia Social i Filosofia de la Facultat de Lletres de la URV (junt amb les àrees d'Antropologia Social i Filosofia), sota la direcció del Dr. Josep Maria Comelles, que al poc temps passa a denominar-se Departament d'Antropologia, Filosofia i Treball Social. Durant el període de la diplomatura en Treball Social han estat directors d'aquest departament el Dr. Josep Maria Comelles Estéban, Dr. Oriol Romaní Alfonso i Dr. Joan Josep Pujadas Muñoz.

Departament d'Antropologia, Filosofia i Treball Social de la URV.

S'inicia l'exigència de continuïtat en la formació i titulació acadèmica del professorat a dedicació exclusiva de l'àrea de Treball Soci-

---

21 L'any 2010 s'incorporen a temps complert a l'àrea de Treball Social i Serveis Socials, la Dra. Eva Zafra Aparici i la Dra. Blanca Deusdad Ayala. També Claudia Anleu Hernández, com a becària predoctoral, associada a partir del 2014 i actualment a temps complert.

al i Serveis Socials, fins ara diplomades en Treball Social, que amb el temps obtenen una llicenciatura i un doctorat. Aquest procés és acompanyat, especialment, pels membres de l'àrea d'Antropologia i del programa de doctorat en Antropologia. La promoció del professorat d'acord a la normativa universitària, exigeix al nou professorat, sobretot al de l'àrea de Treball Social i Serveis Socials que s'incorpora com a nova àrea de coneixement a la URV, concursos públics i acreditacions per a les diferents categories docents, així com en tots els processos avaluatius dels trams de docència i trams de recerca. La vinculació de l'ensenyament a la URV, també comporta oportunitats per fer créixer el Treball Social a nous nivells formatius²² i, sobretot, a nivell de recerca. Així, el professorat de l'àrea de Treball Social i Serveis Socials inicia tota una trajectòria de recerca i de transferència (presentacions a congressos, publicacions d'articles) amb l'objectiu de situar el Treball Social com una disciplina generadora de coneixements, vinculada a noves línies de recerca dins del grup d'Antropologia Social²³ (com a membre dels equips investigadors en projectes I+D liderats per membres del departament) i a través de contractes amb administracions i entitats locals (com a exemple: Estudi Diagnosi del Districte V de Reus, Diagnosi Comunitària de Sant Salvador).

En aquests inicis, calia compatibilitzar la dualitat que implicava la gestió acadèmica dels estudis de Treball Social inscrits a la Facultat de Ciències Jurídiques, amb la gestió contractual de nou professorat en l'àrea de Treball Social i Serveis Socials a través del Departament d'Antropologia, Filosofia i Treball Social de la URV vinculat a la Facultat de Lletres (dos estructures organitzatives situades en seus diferents). L'encaix entre aquestes dues estructures organit-

---

22 Des del Departament d'Antropologia, Filosofia i Treball Social, es crea el màster oficial de Migracions i Mediació Social, que esdevé el primer màster en què el professorat de l'àrea de Treball Social i Serveis Socials imparteix docència. El 2013 passa a ser el màster d'Antropologia Urbana, Migracions i Intervenció Social, en el qual l'àrea específica de Treball Social imparteix totes les matèries corresponents a Intervenció Social.

23 Les principals àrees temàtiques del Grup de Recerca d'Antropologia Social al qual es vincula el professorat de l'àrea de Treball Social i Serveis Socials són: Moviments i identitats socials globals, Migracions, multiculturalisme i noves pràctiques d'organització social i familiar; Processos de metropolització i reordenament territorial; Noves pràctiques i dispositius en benestar, salut i alimentació.

zatives ha estat possible pel lideratge de la responsabilitat i coordinació de l'ensenyament de Treball Social a la Facultat de Ciències Jurídiques, per part de docents de l'àrea de Treball Social i Serveis Socials, és a dir, docents formats en el Treball Social i que, com hem vist, ja tenien una trajectòria docent anterior en Treball Social. Amb el Dr. Jordà, com a degà, s'adopta el compromís que la coordinació de l'ensenyament sigui realitzada pel professorat de l'àrea específica. Aquest compromís ha estat assumit per tots els degans de la facultat fins a l'actualitat. Per part del Departament d'Antropologia Social, Filosofia i Treball Social, també s'adopta el compromís que la Direcció del Departament serà exercida per docents de l'àrea d'Antropologia Social, però que la Secretaria del Departament serà rotatòria entre el professorat de les àrees de Filosofia i Treball Social i Serveis Socials, de manera que el període 2005-2009 aquest càrrec és exercit per la Ramona Torrens Bonet. Aquests compromisos institucionals permetran la presència de membres de l'àrea específica de l'ensenyament en les dues estructures principals on es realitza la gestió acadèmica i la gestió del col·lectiu docent de l'àrea.

Com hem vist, la diversitat de professorat vinculat a l'ensenyament de Treball Social, de diferents departaments i àrees de coneixement, implica tot un procés d'acompanyament als docents en l'elaboració dels programes i guies docents de les assignatures per tal d'adaptar-les als interessos formatius i professionals dels nous estudis. També implica encaixar un ensenyament, especialment de tradició professionalitzadora, a les estructures organitzatives de la universitat i a les directrius universitàries. Calia restablir noves aliances i nous sistemes contractuals amb la nova universitat, de manera que l'expertesa dels professionals arribés a les aules (a través de conferències, cursos específics i convenis de pràctiques) i que la universitat pogués oferir formació continuada als professionals i reconeixement de la seva funció docent (a través de l'oferta de cursos específics, d'acompanyament a la seva funció de supervisors de les pràctiques i de les Jornades de Treball Social i Universitat). Més endavant farem referència a aquestes activitats.

L'inici de la diplomatura de Treball Social a la URV l'any 2000-2001 té una forta implicació per als estudiants que havien començat els seus estudis a l'EUTS. Els estudis de Treball Social deixen de ser titularitat privada i passen a ser titularitat pública, per tant, els preus de la matrícula s'adeqüen als de la universitat pública, suposant un important facilitador per a l'accés a l'ensenyament dels nous estudiants. S'estableix un màxim de 80 estudiants de nou accés (més un 10 % més) que s'assoleix amb escreix durant tots els anys de la diplomatura. Calia realitzar tot un procés individualitzat, amb prop de 300 alumnes, d'adaptació de les assignatures cursades a l'EUTS al nou pla d'estudis de 2001 donat que l'extinció del pla d'estudis anterior no es va fer de forma progressiva curs per curs, sinó que es van extingir els tres cursos al mateix moment. Fins ara, els estudis de Treball Social s'impartien en seus de l'arquebisbat de Tarragona, sense compartir les instal·lacions amb altres ensenyaments ni serveis, fet que generava un entorn acadèmic singular, amb un sistema de relacions entre professorat i estudiants molt proper, però desvinculat de la resta de l'entorn universitari. L'accés a la universitat suposa un gran canvi en el sistema relacional i en l'accés a recursos. Els estudiants disposen de tots els serveis i oferta formativa general de la URV. Estudiants i docents comparteixen espais i possibilitats formatives amb altres ensenyaments (els més propers en aquest període, els de Dret i Relacions Laborals). Encara recordem el primer dia de classe, quan en entrar a l'aula veiem unes taules llargues amb banquetes com a seients, enganxades a terra, que no podíem moure per fer dinàmiques de treball de grups; quan vàrem fer tot el procés de dipòsit dels llibres, revistes i manuals de la biblioteca de l'Escola de Treball Social al CRAI del Campus Catalunya; quan vam tenir la primera experiència de compartir aules amb professorat i estudiants d'altres ensenyaments; o els espais de cafeteria, reprografia, consergeria, entre d'altres, també compartits. És en aquest moment que es fa palès el sentiment de pertinença a la comunitat universitària per part dels estudiants de Treball Social. Un exemple és que en el primer any de la diplomatura de Treball Social, com a estudis integrats a la URV, els estudiants van organitzar el primer acte de graduació, amb el lliurament públic i obert d'orles, una conferència per part del padrí o padrina de la

promoció, amb parlaments dels representants institucionals de la URV i amb la presència dels familiars i amics²⁴.

Així, el 3 d'octubre de 2001 comença el curs acadèmic dels estudis de Treball Social públics a l'Aula Magna de la Facultat de Ciències Jurídiques de la URV (ara del Campus Catalunya), amb el Dr. Antoni Jordà Fernández com a degà, amb tots els estudiants que fins ara havien cursat la seva formació a l'EUTS. S'inicia el curs a partir de les adaptacions de tots els estudiants al nou pla d'estudis, amb una nova àrea de coneixement de Treball Social i Serveis Socials i amb el professorat de les àrees vinculades a les matèries del pla d'estudis corresponents als diferents departaments de la URV. Uns estudis nous per la URV, desconeguts fins ara i que exigia adaptar totes les matèries als interessos formatius i professionals de la nova titulació. La responsabilitat de l'ensenyament va ser assumida per la Sra. Ramona Torrens Bonet, que es va integrar a l'equip de deganat de la Facultat de Ciències Jurídiques. Hi havia per davant uns anys de molta feina a tots els nivells: acompanyar als estudiants en l'adaptació al nou sistema d'ensenyament, fer visibles els estudis de Treball Social (dins i fora de la universitat), acompanyar el professorat al perfil dels nous estudis, la dotació, formació i promoció del professorat, la recerca, entre d'altres.

PLA D'ESTUDIS DE 2001

La diplomatura en Treball Social a la Universitat Rovira i Virgili és un pla d'estudis de continuïtat respecte als estudis impartits en l'últim període de l'Escola Universitària de Treball Social. El principal motiu va ser facilitar tot el procés d'adaptació dels més de 300 estudiants que van iniciar la diplomatura a l'EUTS. Habitualment la desactivació d'un pla d'estudis es fa curs per curs, en aquest cas, però, es va desactivar la docència de tots els cursos (primer, segon i tercer) el mateix 2000-2001, si bé, el pla d'estudis va durar actiu fins el 2002-2003²⁵. Com hem dit, la seva elaboració es va fer a través de

---

24 Durant el període d'Escola Universitària de Treball Social, adscrita a la URV, mai es va realitzar un acte de graduació.

25 Els estudiants tenien l'opció de fer l'adaptació al Pla d'Estudis 2001, o bé continuar amb el pla

l'Equip de Deganat de la Facultat de Ciències Jurídiques amb l'assessorament de Ramona Torrens, professora de l'EUTS, que també va coordinar tot el procés d'adaptació dels estudiants, ara com a professora de la URV.

Presentem l'itinerari recomanat als estudiants de la diplomatura de Treball Social de la Universitat Rovira i Virgili 2001 (180 crèdits), de tres anys acadèmics:

Pla d'estudis. Diplomatura de treball social 2001 (urv)

Cicle	Curs	Matèries troncal	Matèries optatives	Crèdits de lliure configuració	Totals
Primer cicle	1r	54	4,5	1,5	60
	2n	46,5	4,5	9	60
	3r	34,5	18	7,5	60
	Totals	135	27	18	180

Primer curs

Primer quadrimestre

Assignatura	Crèdits	Teòrics + pràctics	Departament	Àrea
Psicologia Bàsica	4,5	3 + 1,5	Psicologia	Psicologia Bàsica
Estructura dels Serveis Socials	6	4,5 + 1,5	Antropologia Social i Filosofia	Treball Social i Serveis Socials
Sociologia	7,5	6 + 1,5	Gestió d'Empreses	Sociologia
Fonaments de Treball Social	7,5	6 + 1,5	Antropologia Social i Filosofia	Treball Social i Serveis Socials
Estadística Aplicada a les Ciències Socials	6	4,5 + 1,5	Psicologia	Metodologia Ciències del Comportament

---

de 1993 compartint la docència de les assignatures del nou pla (durant el curs 2000-2001), tutorització individual (el curs 2001-2002) i només dret a examen (el curs 2002-2003).

Segon quadrimestre

Assignatura	Crèdits	Teòrics + pràctics	Departament	Àrea
Elements del Dret Públic	6	4,5 + 1,5	Dret	Administratiu, Penal, Treball i Seguretat Social
Mètodes i Tècniques d'Investigació Social	4,5	3 + 1,5	Psicologia	Metodologia Ciències del Comportament
Psicologia Evolutiva	4,5	3 + 1,5	Psicologia	Psicologia Evolutiva i de l'Educació
Habilitats i Tècniques en Treball Social	7,5	0 + 7,5	Antropologia Social i Filosofia	Treball Social i Serveis Socials

Segon curs

Primer quadrimestre

Assignatura	Crèdits	Teòrics + Pràctics	Departament	Àrea
Metodologia de la Intervenció en Treball Social	7,5	6 + 1,5	Antropologia Social i Filosofia	Treball Social i Serveis Socials
Psicologia Social	4,5	3 + 1,5	Psicologia	Psicologia Social
Elements de Dret Privat	4,5	3 + 1,5	Dret	Dret Civil
Serveis Socials i Serveis de Benestar Social	7,5	6 + 1,5	Antropologia Social i Filosofia	Treball Social i Serveis Socials
Antropologia	6	4,5 + 1,5	Antropologia Social i Filosofia	Antropologia Social

Segon quadrimestre

Assignatura	Crèdits	Teòrics + Pràctics	Departament	Àrea
Pràcticum d'Intervenció	16,5	0 + 16,5	Antropologia Social i Filosofia	Treball Social i Serveis Socials

Tercer curs

Primer quadrimestre

Assignatura	Crèdits	Teòrics + Pràctics	Departament	Àrea
Política Social	6	4,5 + 1,5	Dret	Ciència Política i de l'Administració
Salut Pública i Treball Social	4,5	3 + 1,5	C. Mèdiques Bàsiques	Medicina Preventiva i Salut Pública

Segon quadrimestre

Assignatura	Crèdits	Teòrics + Pràctics	Departament	Àrea
Gestió i Organització dels Serveis Socials	4,5	3 + 1,5	Antropologia Social i Filosofia	Treball Social i Serveis Socials
Treball Social Comunitari	6	4,5 + 1,5	Antropologia Social i Filosofia	Treball Social i Serveis Socials
Deontologia del Treball Social	4,5	3 + 1,5	Antropologia Social i Filosofia	Treball Social i Serveis Socials

Assignatura anual

Assignatura	Crèdits	Teòrics + Pràctics	Departament	Àrea
Pràcticum d'Investigació Aplicada	9	0 + 9	Antropologia Social i Filosofia	Treball Social i Serveis Socials

Assignatures optatives

Curs	1r. Quadrimestre	Departament	Àrea
2n-3r	Elements d'Economia	Economia	Economia Aplicada
2n-3r	Treball Social i Tercera Edat	Antropologia Social, Filosofia i Treball Social	Treball Social i Serveis Socials
2n-3r	Gestió i Direcció de Centres	Gestió d'Empreses	Organització d'Empreses

2n-3r	Treball Social en la Família i la Infància	Antropologia Social, Filosofia i Treball Social	Treball Social i Serveis Socials
2n-3r	Treball Social i Drogodependències	Antropologia Social, Filosofia i Treball Social	Treball Social i Serveis Socials

Curs	2n. Quadrimestre	Departament	Àrea
1r-2n-3r	Pedagogia Social	Pedagogia	Teoria i Història de l'Educació
1r-2n-3r	Psicosociologia i Dinàmica de Grups	Psicologia	Psicologia Social
1r-2n-3r	Treball Social i Marginació	Antropologia Social, Filosofia i Treball Social	Antropologia Social
1r-2n-3r	Sociologia de la Joventut	Gestió d'Empreses	Sociologia
2n-3r	Treball Social i Discapacitats	Antropologia Social, Filosofia i Treball Social	Treball Social i Serveis Socials
2n-3r	Intervenció en l'Àmbit de la Salut Mental	Antropologia Social, Filosofia i Treball Social	Treball Social i Serveis Socials
2n-3r	Justícia Penal Juvenil	Dret	Dret penal

Font: Documentació de la URV. Oficina de Suport a Deganat FCJ

Un element a destacar d'aquest pla d'estudis és que totes les assignatures tenen una assignació de creditatge teòric i pràctic, de manera que es reforça la formació aplicada de cada matèria a l'àmbit del Treball Social (correspon a 27 crèdits pràctics). Per altra banda, conté assignatures que són totalment pràctiques distribuïdes entre els tres cursos acadèmics. El primer curs amb Habilitats i Tècniques en Treball Social (7,5 cr.) s'ofereix una formació introductòria per adquirir coneixements i habilitats en la comunicació interpersonal i en l'entrevista, de manera totalment pràctica i amb entrenament d'habilitats. El segon curs amb Pràcticum d'Intervenció (16,5 cr.), l'alumnat realitza un contacte professional amb algunes de les àrees pròpies de l'exercici professional del treball social, considerant l'adquisició del rol professional (acompanyat per un professional del treball social) i el suport personal i de seguiment personalitzat (a través de seminaris acadèmics guiats per profes-

sorat-supervisor). Aquesta formació implica establir un conveni de pràctiques marc entre la URV i cadascuna de les entitats i un conveni específic per a cada estudiant de cada curs acadèmic. La formació pràctica de l'estudiant es complementa a través de l'acció de recerca amb l'assignatura de Pràcticum d'Investigació Aplicada" (9 cr.)²⁶ de tercer curs, on realitzen tot el procés d'investigació social: disseny de la recerca, treball de camp, anàlisi de resultats, conclusions i proposta d'intervenció. En el desenvolupament d'aquestes assignatures hi participen diferents docents i de diferents àrees de coneixement, fet que implica activar la figura del coordinador/a de cadascuna d'elles.

Aquest pla d'estudis manté la tipologia de crèdits de lliure configuració (lliure elecció) ja inclosa en el Pla d'estudis de 1993. Si bé, la integració dels estudis a la URV té diferents implicacions donat que permet oferir assignatures curriculars i activitats extracurriculars de Treball Social a estudiants d'altres titulacions i de la mateixa manera, els estudiants de Treball Social poden accedir a l'oferta formativa d'altres titulacions. Així, es potencia l'experiència acadèmica dels estudiants compartint assignatures i activitats formatives de diferents ensenyaments de la URV i permet donar visibilitat dels estudis de Treball Social al conjunt de la universitat.

En el marc del Pla d'Acció Tutorial de la Facultat de Ciències Jurídiques, tots els estudiants tenen assignat un tutor/a acadèmic de referència al llarg de tota la seva trajectòria dels estudis de Treball Social. La finalitat que es pretén a través de l'acció tutorial és facilitar als alumnes totes les eines i l'ajuda necessària per tal que puguin assolir amb èxit, les fites acadèmiques, personals i professionals que els planteja la universitat. Així, a través de la tutoria acadèmica es facilita la integració dels alumnes a la universitat, s'acompanya la tasca diària dels alumnes des d'un punt de vista acadèmic, s'orienta els alumnes en la resolució de tots aquells problemes relacionats amb la seva trajectòria acadèmica i amb la seva

---

26 La formació en recerca és una continuïtat de la Monografia que ja es realitzava a l'Escola Universitària de Treball Social i que té com a precedent les accions de recerca de l'Escola d'Assistents Socials.

vida universitària, i es facilita la maduració del projecte personal i professional de l'alumne. Durant aquest període s'activa l'Assignatura Zero: complements de formació tutorial; assignatura extra-curricular anual de 4,5 crèdits acadèmics, que cursen els estudiants de primer accés a l'ensenyament de Treball Social i que està vinculada al Pla d'Acció Tutorial (PAT).

Durant tot aquest període també s'inicia un procés d'internacionalització dels estudis de Treball Social a través de les accions de mobilitat dels estudiants. Les diferents activitats són: l'estímul i promoció de la participació dels estudiants en programes de mobilitat, la recerca i signatura d'acords amb universitats espanyoles (a través dels programes SICUE i SENECA), la recerca i signatura d'acords amb universitats estrangeres (ERASMUS i Llationamèrica), l'orientació dels estudiants seleccionats, el seguiment de l'estada, la recepció i programació de l'estada d'estudiants estrangers a la URV, l'elaboració d'informes d'avaluació d'estudiants i l'avaluació i programació de la mobilitat.

Durant aquest període es firmen convenis de mobilitat en el marc del programa Sòcrates-Erasmus amb les universitat de: Erasmus-hogeschool Brusselles, ESHAL-europesehogeschool Brusselles, Università degli Studi di Aquila, Instituto Politécnico de Bragança, Università de Napoli Federico II. Conveni de mobilitat amb la Universidad Bio-Bio de Chile. En el marc del programa SICUE-Séneca se signa conveni amb: la Universidad Complutense de Madrid, la Universidad de Granada, la Universitat de les Illes Balears, la Universidad Pública de Navarra, la Universidad de la Laguna, la Universidad de Zaragoza, la Universidad de Huelva i la Universidad de Málaga.

A partir de les següents dades de matrícula es visualitza la coexistència dels dos plans d'estudis de diplomatura en Treball Social: el pla d'estudis de 1993 iniciat a l'Escola Universitària de Treball Social en extinció (fins el curs 2003-2004) i el pla d'estudis de 2001 integrat a la Universitat Rovira i Virgili

Centre URV	Pla d'estudis	2001-02		2002-03		2003-04		2004-05		2005-06		2006-07		2007-08		2008-09	
		D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H
EUTS	DIPLOMATURA TREBALL SOCIAL (1993)	27	7	11	1	3	1										
FCJ-URV	DIPLOMATURA TREBALL SOCIAL (2001)	264	42	279	41	282	38	286	41	275	47	270	43	264	49	298	42
Total		340		332		324		327		322		313		313		340	

Font: Dades facilitades pel Suport Sínia de la URV

Centre URV	Pla d'estudis	2009-10		2010-11		2011-12		2012-13	
		DONA	HOME	DONA	HOME	DONA	HOME	DONA	HOME
FCJ-URV	DIPLOMATURA TREBALL SOCIAL (2001)	162	23	86	14	36	8	11	
FCJ-URV	GRAU EN TREBALL SOCIAL (2009)	135	25	201	35	251	44	259	49
Total		345		336		339		319	

Font: Dades facilitades pel Suport Sínia de la URV

Es destaca d'aquestes dades que els canvis de plans d'estudis i de titularitat dels estudis no afecta al nivell de matrícula que es manté constant.

Altres activitats formatives

D'entre l'activitat formativa extracurricular oferta durant aquest període destaquem les Jornades de Treball Social a la Universitat, liderades pel professorat de l'àrea de Treball Social i Serveis Socials i s'organitzen de forma conjunta entre el Departament d'An-

tropologia, Filosofia i Treball Social i la Facultat de Ciències Jurídiques. És un espai per abordar aspectes de la pràctica professional que requereixen d'una reflexió distanciada de l'acció i que permet afermar el coneixement i la investigació universitària sobre nous i renovats fenòmens, tant en la vessant teòrica com metodològica. En definitiva, són un espai de treball conjunt per apropar el món professional i el món universitari, un espai de formació continuada i compartida i, sobretot, un espai de reconeixement de la tasca docent dels professionals-tutors de les pràctiques externes dels estudiants. Estan adreçades especialment a les institucions que treballen en l'àmbit d'atenció a les persones del territori, els professionals-tutors i col·laboradors docents en les pràctiques externes, el conjunt del professorat i estudiants de l'ensenyament de Treball Social. Presentem les temàtiques i els objectius abordats en les Jornades de Treball Social a la Universitat durant el període (2001-2009), que tindran continuïtat fins a l'actualitat²⁷.

- I Jornada. "L'ensenyament de Treball Social a Tarragona: novetats i continuïtats. Presentació de la Diplomatura de Treball Social a la URV". Curs 2001-2002.

Aquesta primera jornada a la URV té per objectiu presentar la nova diplomatura en Treball Social a la comunitat universitària, al conjunt de les institucions socials del territori i més concretament, presentar als col·laboradors docents de pràctiques el projecte de Pràcticum. En aquest sentit destaca un dels actes, el seminari-taller, sobre el rol docent del tutor i l'acompanyament de l'estudiant en pràctiques, adreçat als professionals-tutors de pràctiques. Un acte que presenta la novetat en la formació del Treball Social a Tarragona, però que és significat també per la continuïtat a través de la presència a l'acte inaugural del Sr. Miquel Barbarà i Anglès, director de l'anterior Escola Universitària de Treball Social, junt amb el Dr. Oriol Romaní Alfonso, director del Departament d'Antropologia, Filosofia i Treball Social i el Dr. Antoni Jordà Fernández, degà de la

---

²⁷ No referim el conjunt de conferències, presentacions de llibres, tallers, etc., que es realitzen durant aquest període perquè el recull de la informació de què disposem no ens permet garantir que hi siguin totes incloses.

Facultat de Ciències Jurídiques. Ponents convidats: Sra. Teresa Zamanillo i Sra. Carmina Puig.

- II Jornada. "L'encaix dels contextos professional i acadèmic. La pràctica professional: intervenció i supervisió". Curs 2002-2003.

Es genera un espai de reflexió sobre les metodologies d'intervenció i supervisió en el treball social individual, al voltant del treball social de casos. S'ofereix també un taller als professionals-tutors de pràctiques sobre la *Intervisió: assessorament entre companys*. Ponents convidats: Dra. Isabel Ramírez de Mingo i Sra. Martina Erpenbeck.

- III Jornada. "Cruïlla entre les competències professionals i els conflictes ètics: l'exercici professional". Curs 2003-2004.

L'objectiu de la jornada és abordar els conflictes de la tasca professional quotidiana per tal de debatre sobre camins que apropin la teoria ètica a les realitats humanes. Es manté la continuïtat dels tallers pels professionals-tutors de les pràctiques i és la primera jornada que conclou amb un dinar de reconeixement de la seva tasca. Ponents convidats: Dr. Francisco Bermejo Escobar, Sra. Teresa Fuentes i Sra. Martina Erpenbeck.

- IV Jornada. "Diferents mirades sobre el Treball Social i el seu context: repensar i recrear des de l'experiència i el compromís". Curs 2004-2005.

Es reflexiona sobre l'estat dels Serveis Socials i la professió del treball social, des de la perspectiva de futur davant d'un nou període de consolidació del sistema que avança cap a un sistema de drets i de garanties. Dinar conjunt amb els professionals-tutors de les pràctiques. Ponents convidats: Dr. Sebastià Sarasa Urdiona, Sra. Pilar Puig Giner, Sr. Ferran Cortès Izquierdo, Sra. Silvia Navarro Pedreño i Sra. Montse Ibars Vidal i Barraquer.

- V Jornada. "Treball Social i immigració. Nous camins per recórrer?". Curs 2005-2006.

S'aborda des de l'Antropologia les trajectòries de vida transnacionals, i els dispositius d'atenció a la immigració i el medi multiètnic, des del Treball Social. S'organitza dues taules paral·leles d'experiències professionals i bones pràctiques on participen 11 representants d'institucions i projectes de diferents àmbits (laboral, residencial, salut, educatiu). Ponents convidats: Dr. Lluís Miguel Rondon i Dr. Joan Josep Pujadas. Dinar conjunt amb els professionals-tutors de les pràctiques.

- VI Jornada. "Promoció de l'autonomia de les persones: capacitats per capacitar". Curs 2006-2007.

S'aborda el debat sobre la Llei de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a les persones en situació de dependència (LAPAD). Dinar conjunt amb els professionals-tutors de les pràctiques. Ponents convidats: Sra. Carmen Esteban Segura, Dr. Miquel Àngel Purcalla, Sr. Josep de Andrés Pizarro, Dra. Dolors Comas d'Argemir i Cendra.

Programa de la VI Jornada de Treball Social a la Universitat (2006-2007).

En aquesta jornada es realitza un acte públic de reconeixement de les entitats col·laboradores en la formació pràctica dels estudiants.

Acte de reconeixement de les entitats col·laboradores en la formació pràctica dels estudiants de Treball Social (2006-2007).

- VII Jornada. "La supervisió: una necessitat sentida". Curs 2008-2009.

Es planteja debat sobre la posició dels professionals del treball social a l'hora d'acompanyar i construir processos socials i individuals, donat que cal reflexionar sobre el vincle que s'estableix da-

vant la demanda i relació amb l'altra persona, tant la usuària del servei, la institució, com l'entorn. S'aborda la supervisió i el *coaching* sistèmic aplicat al Treball Social com a eines que poden ajudar a revisar el coneixement i el pensament personal i professional. Ponents convidats: Dr. Jesús Hernández Aristu i Dr. Fèlix Castillo.

Altres activitats de formació i reconeixement de la tasca docent dels professionals-tutors de la formació pràctica dels estudiants són diferents seminaris impartits per professionals externs a la Universitat Rovira i Virgili, amb el finançament de l'Institut de Ciències de l'Educació de la URV. Els més destacats són: *Violència familiar: aproximació i abordatge psicosocial* (2003-2004), *Instruments per a la conducció i supervisió de les pràctiques de camp dels estudiants de Treball Social* (2004-2005) i *Treball Social i Salut* (2006-2007) i *Tutories i pràctiques externes: anàlisi de l'experiència de Treball Social* (2008-2009).

Durant aquest període se signa un conveni marc de col·laboració entre el Col·legi Oficial de Treball Social i Assistents Socials de Tarragona i la Universitat Rovira i Virgili. Es mantenen així els vincles entre la formació i l'exercici de la professió en Treball Social que s'ha caracteritzat a Tarragona en els períodes anteriors. S'ha treballat de forma conjunta per organitzar l'oferta formativa i accedir als col·legiats del Camp de Tarragona, s'ha presentat als estudiants de 4t. de Treball Social l'objectiu de l'acció col·legial, els serveis que ofereix i, sobretot, construir sentiment de pertinença dels estudiants a un col·lectiu professional. La Universitat ha estat un referent per a l'acció de la Delegació de Tarragona i el Col·legi ha estat el canal d'accés als interessos i inquietuds professionals de cada moment que s'han portat al debat en les aules i en les activitats formatives obertes.

4. Universitat Rovira i Virgili.

Disseny dels estudis de Grau en Treball Social

A partir de la Declaració de Bolonya (1999) s'inicia tot un procés d'adaptació de les titulacions universitàries a l'espai europeu d'educació superior (EEES), pel qual s'estableixen els títols de grau. Com a membres de la Conferència de Directores de Escuelas de Trabajo Social, vam participar en tot el procés de debat sobre la nova titulació, que es consolida amb la publicació del *Libro Blanco del Título de Trabajo Social*, l'any 2005, per part de l'Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación (ANECA) i els *Criterios para el diseño de planes de estudios de títulos de Grado en Trabajo Social*, l'any 2007, aprovats per la Conferència de Directores/as de centros y Departamentos de Trabajo Social i el Consejo General de Colegios de Diplomados en Trabajo Social y Asistentes Sociales.

A partir d'aquestes directrius i de la pròpia normativa de la URV²⁸, la Facultat de Ciències Jurídiques de la URV constitueix una Comissió de Grau en Treball Social, integrada per professorat de les diferents àrees de coneixement que impartien docència en Treball Social. L'objectiu de la comissió va ser el disseny de l'estructura del nou pla d'estudis, la determinació de mòduls, matèries d'ensenyança-aprenentatge, assignatures, crèdits, distribució temporal i elaboració de les fitxes de les matèries i assignatures (descriptors, objectius d'aprenentatge, continguts, competències i metodologies d'avaluació). Aquesta comissió va estar presidida per la responsable dels estudis de Treball Social, docent de l'àrea de Treball Social i Serveis Socials.

Paral·lelament a aquesta comissió, a través del Grup d'Innovació Docent de la Facultat de Ciències Jurídiques (GID-FCJ) es crea un grup d'estudi sobre les competències en els nous graus de la Facultat de Ciències Jurídiques de la URV, integrat per 8 membres, dos dels quals eren de l'àrea de Treball Social i Serveis Social. L'encàrrec de l'Equip de Deganat a aquest grup va ser la determinació dels objectius i competències (específiques) dels estudis de Treball

Social i l'assessorament en metodologies docents i sistemes d'avaluació. El treball del grup és analitzat per la Comissió del Grau en Treball Social que planteja una proposta i es sotmesa a un procés de consulta amb diferents agents: el claustre de professorat de la titulació de diplomatura en Treball Social; estudiants representants de tots els cursos, membres de la Junta de Facultat i del Claustre de la URV; personal d'administració i serveis de la URV i agents externs a la Universitat, bàsicament professionals d'entitats col·laboradores de pràctiques externes.

Així, la Comissió del Grau en Treball Social elabora la proposta definitiva de la Memòria del grau en Treball Social a la URV, que després de respondre a modificacions de la URV i ANECA, és publicat al BOE núm. 117, del 17 de maig de 2011.

El curs 2008-2009, es crea una Comissió per la implantació i desplegament del grau. El curs 2009-2019 s'inicia el grau en Treball Social a la Facultat de Ciències Jurídiques de la URV compartint la diplomatura de Treball Social del pla d'estudis del 2001, fins a la seva extinció.

Continua la formació universitària en Treball Social a Tarragona en el marc de la Universitat Rovira i Virgili, que en l'actualitat ofereix el grau en Treball Social, el màster d'Innovació en la Intervenció Social i Educativa i el doctorat interuniversitari en Treball Social.

Referències bibliogràfiques

- Acuerdo de 19 de junio de 1990, de la Comisión Académica del Consejo de Universidades por el que se crean nuevas áreas de conocimiento. *Boletín Oficial del Estado*, n. 201, 22 de agosto de 1990.
- Acuerdo de 24 de abril de 1989, del Consejo de Universidades, por el que se ha resuelto homologar el Plan de Estudios propuesto por la Universidad de Barcelona para la Escuela Universitaria de Trabajo Social de Tarragona. *Boletín Oficial del Estado*, n. 178, 27 de julio de 1989.
- Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación (ANECA). (2005). Libro Blanco del Título de Trabajo Social.
- Bellmunt, Cinta S. (2014). *Petjades tarragonines a Catalunya. Vivències de mosenyor Miquel Barbarà i Anglès*. Tarragona: Silva Editorial.
- Escola Universitària de Treball Social Sant Fruituós. (diversos anys). *Dossier de programes de les assignatures*.
- Orden 10869, de 12 de abril de 1983, por la que se establecen las directrices para la elaboración de los Planes de Estudio de las Escuelas Universitarias de Trabajo. *Boletín Oficial del Estado*, n. 93, de 19 de abril de 1983.
- Orden de 22 de junio de 1983, por la que se desarrolla el Real Decreto 1850/1981, de 20 de agosto, sobre integración en la Universidad de los estudios de Asistentes Sociales, como Escuelas Universitarias de Trabajo Social. *Boletín Oficial del Estado*, n. 154, de 29 de junio de 1983.
- Pastrana i Icard, L., Camós i Costa, S. (1982) *La presó de Tarragona*. Barcelona: Justícia i Pau.
- Real Decreto 1267/1994, de 10 de junio, por el que se modifica el Real Decreto 1497/1987, de 27 de noviembre, por el que se establecen las directrices generales comunes de los plenes de estudio de los títulos universitarios de carácter oficial y diversos Decretos que apueban las directrices generales propias de los mismos. *Boletín Oficial del Estado*, n. 139, de 11 junio de 1994.
- Real Decreto 1431/1990, de 26 de octubre, por el que se establece el título universitario oficial de Diplomado en Trabajo Social y las directrices generales propias de los planes de estudio conducentes a la obtención de aquel. *Boletín Oficial del Estado*, n. 278, de 20 de noviembre de 1990.

Real Decreto 1497/1987, de 27 de noviembre por el que se establecen directrices generales comunes de los planes de estudio de los títulos universitarios de carácter oficial y validez en todo el territorio nacional. *Boletín Oficial del Estado*, de 14 de diciembre de 1987.

Real Decreto 1850/1981, de 20 de agosto, sobre incorporación a la Universidad de los estudios de Asistentes Sociales como Escuelas Universitarias de Trabajo Social. *Boletín Oficial del Estado*, n. 206, de 28 de agosto de 1981.

Resolución de 17 de octubre de 2001, de la Universidad "Rovira i Virgili", de Tarragona, por la que se establece el plan de estudios de Diplomado en Trabajo Social, que se impartirá en la Facultad de Ciencias Jurídicas de Tarragona. *Boletín Oficial del Estado*, n. 54, de 4 de marzo de 2002.

Estudis de treball social a Lleida

Xavier Pelegrí Viaña

La història dels estudis de Treball Social a Lleida pot estructurar-se, a grans trets, en tres períodes o etapes. Una primera aniria des de la fundació de l'Escola, l'any 1962, fins al 1983 quan els estudis passen a ser reconeguts com a universitaris. La segona va del 1984, quan passa a ser Escola Universitària de Treball Social, fins al 2002 quan finalitza el patronatge de la Creu Roja sobre l'Escola. Finalment, la tercera etapa abastaria els set anys següents, fins al 2009 quan es comença a implementar el Pla Bolonya que canvia la consideració dels estudis que passen de ser una "diplomatura" a ser un "grau" en igualtat de condicions que les carreres que ja eren universitàries.

L'Escola de Treball Social de Lleida ha passat per moltes vicissituds al llarg dels 47 anys que aquí es tractaran, però potser a diferència d'altres escoles de Treball Social, no hi ha hagut una especial cura en conservar la documentació per a la seva memòria històrica. Els relleus en els càrrecs de direcció i en el claustre de professorat no ho van facilitar, així com tampoc fou un interès especial de la institució que l'aixoplugà durant bona part d'aquests anys. Per tant, la informació de què es disposa per fonamentar aquest document és més aviat escassa i dispersa, la qual cosa impossibilita aplicar a cadascuna de les etapes un mateix esquema expositiu.

Com es descobrirà en el següent relat, una de les moltes peripècies per les quals va haver de passar l'Escola d'Assistents Socials de la Creu Roja de Lleida fou els successius canvis d'ubicació, sempre rellogats o a precari, depenent de la consideració de les institucions locals. Això també va incidir en dificultar que es pogués crear i

abastir des del principi un fons documental propi, o que fos la pròpia Creu Roja la que ho fes, perquè com es veurà, tampoc va disposar fins als anys 90 d'una seu pròpia amb condicions.

A més, un altre tret característic que acompanyà l'Escola des del principi fou la poca formalització en la seva estructura directiva i docent. Costa trobar en els primer lustres una continuïtat prolongada de les persones que encapçalaven l'Escola, i quan la direcció es comença a professionalitzar, les persones que ocupen els càrrecs directius van variant d'un curs a l'altre entre els membres del professorat. Al tancament de l'Escola, l'any 2003, la documentació docent va passar a la Universitat de Lleida (UdL), mentre que la que no tenia un interès estrictament acadèmic es va quedar a la seu de la Creu Roja de Lleida. Quan s'ha demanat consultar aquesta segona documentació per poder incloure més dades (com ara les actes de reunions del patronat, del claustre de professors de l'Escola, dels llocs de pràctiques, etc.) se'ns ha adduït la impossibilitat de consultar-la degut al fet que "no està convenientment catalogada" en els seus arxius.

1. De l'any 1962 fins el 1983 (la infantesa i pubertat)

Tot indica que l'Escola d'Assistència Social de Lleida (tal com se l'anomenà en el seu inici) va ser aprovada per l'Assemblea Suprema de la Cruz Roja Española l'any 1962 i es trasllada a la Junta Permanent de l'Assemblea Provincial de Lleida al 1963, segons consta a la primera acta d'aquell any on es llegeix: "El Sr. Presidente da cuenta de estar aprobado el servicio de Asistentas Sociales y que se hará lo más rápido posible, y da lectura del programa a publicar para hacer propaganda"¹. Tot i que no s'han pogut consultar els documents de fundació de l'Escola, ens basem en el testimoni de les primeres alumnes i les referències aportades per aquelles persones que han estudiat l'aparició de les escoles². Això no obstant, en altres refe-

---

1 Libro de Actas del Archivo Provincial de Cruz Roja Española en Lérida 1959-1976, p. 60; pdf en <https://a3w-cruzroja.odilo.es/portalArchivo/resultados>

2 M. Victoria Molina Sánchez (1990) pàg. 189, José Farré Arenas, J. et al., (1985) pàg. 7

rències es fixa la inauguració oficial -que no és el mateix que la creació- l'any 1964³.

En la següent reunió de la Junta General al febrer del mateix any, el president dona compte "sobre la creación de la Escuela de Asistentes Sociales, forma de actuar en el extranjero y gestiones hechas para las mismas [...] así mismo da lectura del programa a seguir para las asistentes sociales en el curso, profesores que deben actuar para las mismas, proponiendo un padre claretiano para el curso de religión, economía el Sr. Guillermo Sesé, psicología el Sr. Cambrodí, y sanidad el Sr. Serentill". A l'abril del mateix any, el president llegeix el Reglament a la Permanent i aquest és enviat a Madrid. A la Junta General del maig, es fa constar a l'acta que el president "ha hecho las gestiones oportunas para que la Escuela sea reconocida por el Estado". I curiosament, a l'acta del setembre s'acorda "celebrar exámenes en el mes de septiembre para las asistentes sociales cuyas asignaturas quedaron pendientes en el mes de junio" la qual cosa indueix a pensar que l'Escola ja estava oberta i funcionant en el primer semestre d'aquell any.

Sigui com sigui, el patronatge que va assumir la Creu Roja de Lleida va ser excepcional, doncs fou l'única Escola d'Assistència Social que aquesta institució va tenir en tot l'Estat espanyol en un moment en què la seva acció estava exclusivament centrada en l'àmbit sanitari. Aquest fet també significa que fou de les poques escoles que van evitar estar regides per una de les dues institucions que es repartien la titularitat de les escoles d'assistents socials: l'Església i la Secció Femenina.

La creació d'aquesta Escola d'Assistència Social va representar, en aquell moment per a la ciutat de Lleida, una molt bona oportunitat de cursar estudis de segon nivell (que podríem dir-ne postobligatoris) per totes aquelles joves (doncs en els seus inicis era exclusivament per a dones) que no volien o no es podien permetre anar a estudiar

---

3 Barbero i Feu (2009), Feu i Rubiol (2014). També pot ser que es confongui amb l'Ordre del 15 de maig del 1964 en què es crea oficialment la carrera d'Assistent Social.

fora de la ciutat. Val a dir que, en aquells moments, a Lleida només es podia estudiar magisteri o bé algun peritatge. Per tant, aquests nous estudis que s'oferiren, encara força desconeguts, van suposar una alternativa bastant atractiva fins que, als inicis dels anys 70, es crearen les primeres carreres universitàries que es podien cursar a Lleida: la de Filosofia i Lletres i la de Dret.

L'impulsor principal i ànima de la fundació de l'Escola d'Assistència Social de Lleida fou el Sr. Francisco Montull i Rosell, metge dentista lleidatà que, essent per aquells anys president de la Junta Provincial de l'Assemblea de la Creu Roja de Lleida⁴, es va interessar per aquests estudis que havia anat coneixent a partir de les seves visites a algun congrés a Ginebra i sobretot a Brussel·les, així com una visita a un hospital de França. Anteriorment, ja havia creat a Lleida uns estudis bàsics de la branca sanitària denominats Damas Voluntàries Auxiliaries de la Cruz Roja (com una alternativa a les Damas Auxiliaries de Sanidad Militar). Sembla, doncs, que en els primers anys, els dos estudis anaven molt acoblats, de forma que amb el títol d'Assistent Social s'obtenia també el de Dama Voluntària de la Creu Roja.

El Sr. Montull era un prohom molt inquiet i tenia molt interès per les problemàtiques socials i la formació permanent, per això no va parar fins que la Cruz Roja Española li va aprovar la creació de l'Escola de Lleida. Segons sembla, el seu lema era "Ensenyar per ajudar a la gent a ajudar-se a si mateixa". Com s'ha vist més amunt, des del seu càrrec podia ajuntar un petit nucli de professionals locals de prestigi (advocats, metges, clergues, etc.) entre les persones més rellevants en aquells moments de la societat lleidatana per fer de professors i professores de les matèries del programa. Tanmateix sembla que al principi es va recolzar per portar la direcció de l'Escola en una monja que havia arribat a Lleida i ja era assistent social per l'Escola de Madrid.

---

4 Anteriorment havia estat president de la Diputació de Lleida als anys 1950-1951

El primer curs es va iniciar amb 12 alumnes, de les quals van acabar els estudis 8 o 9. Els estudis es feien en tres cursos: el primer era comú i preparatori; el segon era mixt i amb ell s'obtenia el títol de Dama Auxiliar abans anomenat; i el tercer era un any d'especialització en què s'obtenia el títol d'Assistent Social. Les classes teòriques es feien a la tarda, de 17 a 20 h i les pràctiques es feien en centres socials, hospitals, dispensaris, guarderies, centres de beneficència, fàbriques, etc. Al finalitzar els tres cursos, les alumnes havien de presentar un treball monogràfic sobre qualsevol tema d'assistència social, així com superar una prova davant un tribunal designat pel Ministeri d'Educació Nacional.

Triptic dels primers anys de l'Escola, probablement de 1964 ja que es fa ressò del decret de creació dels estudis.

La posició del Sr. Montull en l'estructura estatal de la Creu Roja devia facilitar molt la implementació ràpida dels estudis, tant en el pla legal com en els temes més operatius. Per exemple, la primera seu que va tenir l'Escola d'Assistència Social fou l'aleshores Hospital de la Creu Roja, situat al carrer Balmes de Lleida. En aquest

edifici, durant vint anys, l'Escola va disposar d'uns mínims espais per iniciar l'activitat; concretament foren: un despatxet a la planta baixa on s'ubicava la secretaria, i tres petites aules en el soterrani (amb finestres elevades que donaven a nivell de la vorera) i amb una capacitat d'uns deu o dotze alumnes cadascuna, just davant per davant de la *morgue*. Per tant, no hi havia ni biblioteca, ni sala de treball o de reunions pel professorat, ni despatxos per l'equip directiu.

L'Hospital de la Creu Roja que de 1962 a 1982 fou la primera seu de l'Escola.

En aquells primers anys no hi havia cap professional encara exercint de treballadora social en cap centre o institució, i aquesta absència durà fins ben entrats els anys setanta o més. Per tant les pràctiques, durant força temps, havien de consistir bàsicament en observacions, enquestes, organització de colònies, estudis de barris i col·laboracions amb Càritas i altres entitats, etc., però sense professionals que poguessin acompanyar sobre el terreny les estudiants. Com s'ha dit, les pràctiques es feien al tercer curs i se les buscava i acordava cada alumna. Segons fons consultades⁵ hi havia una monja de l'Hospital de la Creu Roja que era la professora de pràctiques.

---

5 Barbero i Feu (2009) p. 115

En el moment de creació de l'Escola, els estudis d'assistència social no estaven encara reconeguts acadèmicament, de fet no ho estarien fins dos anys després, quan es promulgà el Decreto 1403/1964, de 30 de abril, sobre reglamentación de las Escuelas para formación de Asistentes Sociales i ampliat per l'Ordre Ministerial del 31 de juliol del mateix any "por la que se aprueba el plan de estudios y cuadro horario de las enseñanzas de Asistentes Sociales". La qual cosa situava l'Escola de Lleida –i totes les altres creades anteriorment o que s'anaven creant– gairebé en una mena de llimbs o de clandestinitat tolerada. Quan es produí el reconeixement del títol d'Assistent Social en les directrius d'aquell Pla d'Estudis hi figuren unes assignatures que actualment ens semblen del tot inversemblants com ara: Formación del Espíritu Nacional, Formación Religiosa o Educación Física, tot plegat amb el més ranci embolcall del nacionalcatolicisme.

El quadre següent il·lustra, en base al certificat acadèmic d'una alumna, la diversitat de coneixements que s'impartien a l'Escola de Lleida durant els anys 1963 al 1966.

Pla d'estudis dels cursos del 1963-66

Primer curso	Segundo curso	Tercer curso
Formación Religiosa (Moral)	Doctrina Social de la Iglesia	Formación Religiosa (Moral Profesional)
Psicología General	Psicología Diferencial y Genética	Psicología Social
Sociología General	Sociología (Estructura Social Contemporánea)	Sociología (Técnicas de Investigación Social)
Principios y Metodología del Servicio Social	Servicio Social Individual y de Grupo	Medicina Social
Fundamentos de Estadística y Demografía	Economía	Educación Física
Elementos de Derecho	Derecho del Trabajo y Seguridad Social	Servicio Social de Comunidad
Nociones de Medicina Higiene y Sanidad	Psicopatología	Organización de Servicios Sociales (prácticas)
	Formación del Espíritu Nacional	
	Educación Física	

Formación del Espíritu Nacional y Educación Física (no es cursaven)

Font: Fitxa acadèmica d'una estudiant emès per l'Escola d'Assistents Socials de Lleida (1966)

Durant aquella primera època, s'impartien molt poques assignatures específiques sobre assistència social o treball social (els serveis socials tal com avui els coneixem encara no havien entrat a formar part de la política social del país). Per tant, la immensa majoria d'assignatures corresponien a les ciències socials, jurídiques i mèdiques, necessàries però no professionalitzadores per a l'alumnat. Aquesta absència cal atribuir-la a dos fets que van relacionats; d'una banda, el poc treball d'elaboració teòrica sobre el treball social que s'havia pogut fer fins aleshores a Catalunya i Espanya, i de l'altra, l'escassa formació dels propis docents de treball social per poder-ho revertir en la docència de les primeres promocions a casa nostra.

L'Escola d'Assistents Socials de Lleida es va reconèixer oficialment (juntament amb moltes altres escoles) per Orden de 22 de junio de 1965, sobre reconocimiento de Escuelas de Asistentes Sociales no oficiales. Al cap de dos anys de reconegudes aquestes escoles que depenien d'entitats privades, es va crear una Escola Oficial a Madrid pel Decreto 986/1967, de 20 de abril, por el que se crea la Escuela Oficial de Asistentes Sociales, a la qual se li adjudica en exclusiva la potestat de convalidar els estudis cursats mitjançant un examen de revàlida. Per tant, a partir de 1968-69⁶ tots els estudiants de l'Estat havien d'anar a Madrid a passar aquesta prova; uns anys més tard (i no sense lluites i reivindicacions) es va aconseguir descentralitzar la revàlida entre altres grans capitals com Barcelona i, finalment, fou abolida pel Pla d'estudis de 1983.

El 1966, segons consta en els arxius de la Cruz Roja Española, el Sr. Montull, com a president de l'Asamblea Provincial de Lleida, va presentar un projecte de reglament de l'Escola d'Assistents Socials, tal com consta en la memòria de la Cruz Roja Española de 1967⁷. Cal reconèixer que la Creu Roja de Lleida en aquell moment només

---

6 Les primeres normatives específiques sobre l'anomenada eufemísticament "prueba final" foren la Resolució de 16 de maig de 1968 (BOE, n. 139, de 10 de juny) i l'Ordre de 4 de juny de 1969 (BOE, n. 141, de 13 de juny), ambdues desplegant l'anomenat Decret 1403/1964.

7 Memoria de la Asamblea Provincial de Lérida 1967. Proyecto de reglamento de la escuela de asistentes sociales de Cruz Roja de Lérida, 1966. Correspondencia y oficios relativos a la escuela.

donava la cobertura legal sense intervenir ni posar-se en la vida diària de l'entitat docent. La part més crua d'aquella autonomia que gaudia l'Escola era, però, que tampoc hi havia cap aportació financera de cap instància, i l'únic sosteniment per "mal pagar" els professors i professores eren les minses quotes dels alumnes (unes 200 ptes. mensuals els primers anys, que s'anaren augmentant fins arribar a 800 ptes. al mes, l'any 1976). No cal ni dir que totes les altres despeses per al bon funcionament acadèmic –llibres, per exemple– eren un luxe que no es podia assumir.

Al principi dels anys 70 l'Escola va estar a punt de tancar. La matrícula havia anat disminuint gradualment fins al límit d'amençar la seva supervivència. En una Junta de l'Assemblea Provincial de la Creu Roja, el president d'aleshores Sr. Josep Siré "plantea las dificultades tanto económicas como de matriculación que hacen muy difícil el mantenimiento de la Escuela. Da cuenta de una entrevista con el presidente de la Diputación, Sr. Razquín, con el fin de solicitarle una subvención económica de 100.000 pts., para hacer frente a los gastos mínimos que la Escuela ocasiona, o bien la posibilidad de que la propia Diputación patrocinara la Escuela. Se ha tramitado la solicitud correspondiente y se espera su resultado"⁸. En una posterior acta del 1975 s'afirma que l'Escola "ha superado el periodo crítico de [falta de] alumnado y que ofrecen mayor optimismo". El mateix director de l'Escola, Sr. Cambrodí, proposà que la Secretaria Administrativa de l'Escola fos atesa per alumnes d'assistència social que tinguessin disponibilitat per fer-ho, a canvi de no pagar les quotes.

Dintre de les coses a destacar d'aquest llarg període també es pot ressaltar que els estudis de les matèries directament relacionades amb l'assistència social es cursaven amb una gran parquedat de bibliografia autòctona, i pràcticament només es tenien a l'abast llibres sud-americans⁹ que, tot i l'elevat preu al ser d'importació, eren els únics accessibles en castellà sense necessitat que fossin

---

8 Libro de Actas del Archivo Provincial de Cruz Roja Española en Lérida 1959-1976. Acta de 9 de junio de 1972; pdf en <https://a3w-cruzroja.odilo.es/portalArchivo/resultados>.

9 Porcel, A. (1980). El Treball Social a Catalunya els anys 70, a *RTS*, n. 80 (p. 113).

traduïts. Eren llibres¹⁰ que responien al context d'uns països (Xile i Argentina sobretot) en què abans de les dictadures dels anys 70 estaven, quan a ideologia social, molt més avançats que el nostre. En conseqüència es podria dir que aquelles promocions dels 70 en endavant van conèixer més el treball social que es feia a Llatinoamèrica (l'arxianomenada *reconceptualizació*) que no pas el dels països del nostre entorn més pròxim que eren els grans desconeguts. De casa nostra, només la *Revista de Treball Social* que editava l'Associació d'Assistents Socials de Barcelona aportava teoria com ara el Mètode Bàsic de Treball Social de la Sra. Montserrat Colomer¹¹. I no fou fins el 1979 que es publicà *Introducción al bienestar social* de Patrocinio de las Heras i Elvira Cortajarena que segurament fou el primer manual que sistematitzava els nous conceptes amb què operava la professió: acció social, treball social, benestar social, serveis socials, política social, etc.

Als anys 70, l'Escola va anar adquirint certa estabilitat en el professorat, incorporant professionals més joves i preparats, d'àmbits com la sociologia, la psicologia, l'economia o la política social. No s'ha trobat constància exacta de qui dirigia l'Escola en cada un dels períodes d'aquesta època. Segurament ho van fer en etapes diferents tant el Sr. Antoni Cambrodí (metge pediatra) als inicis dels anys 70, la Sra. Anna M. Hermoso (assistent social) al final dels 70, la Sra. Rosa Franc (psicòloga) i la Sra. Hortènsia Alonso (historiadora i posteriorment treballadora social) a l'inici dels anys 80. A cadascú li va correspondre assumir diferents reptes per anar consolidant l'Escola, fer-la conèixer i convertir-la cada vegada més en un espai de saber on prendre consciència de la realitat i esbrinar-hi el sentit del seu curs.

Pel que fa a la idiosincràsia de l'Escola en aquella segona dècada d'existència, cal dir que estava fortament influenciada per la corrent autogestionària i rupturista del moment. Segons un opuscle d'aquella època (Porcel, 1980 p. 111) els òrgans decisoris que es

---

10 Sobretot de les editorials llatinoamericanes Humanitas, ECRO; i algunes reedicions en editorials espanyoles com Euroamèrica i Fondo de Cultura Popular.

11 *Revista de Trabajo Social* n. 55 (1974).

proposaven eren, amb caràcter general i sobirà: l'Assemblea d'Escola; i amb caràcter sectorial, l'Assemblea d'Alumnes i el Claustre de Professors. Així mateix, a nivell executiu, hi havia una direcció col·legiada, les comissions permanents d'Escola (l'econòmica-administrativa, la d'informació i la de relacions públiques) i els tres departaments (el de metodologia professional, el de ciències socials i el de matèries instrumentals) tots tres composts pels professors de les respectives matèries teoricopràctiques i tres alumnes (un per cada curs) a cada departament amb veu i vot. I com a culminació de l'estructura organitzativa s'establia entre les funcions dels departaments: "assessorament i proposta a la Direcció Col·legiada de designació i cessació de professors i qüestions que afectin a la seva competència, tant en el contingut de matèries com amb el mètode pedagògic" (Porcel, 1980 p. 112).

Així doncs, les aules de l'Escola d'Assistents Socials foren un oasi de relativa llibertat en el context asfixiant que imposava la dictadura. Es pot dir que en elles van impartir docència professors i professores d'ideologies molt variades, algunes més afins al règim i altres obertament contràries però, en qualsevol cas, dintre de les aules, sempre es va mantenir el respecte sense imposar mai el pensament únic oficial. En conseqüència, durant l'època del tardofranquisme i de la Transició (1973-1978), les aules de l'Escola d'Assistents Socials de Lleida ubicades en una institució aparentment tan neutral com l'Hospital de la Creu Roja, emparaven reunions sobre temàtiques molt variades i, sovint, subversives, com ara la repressió dels darrers anys de la dictadura franquista, l'objecció de consciència al servei militat, o les alternatives de les forces polítiques democràtiques d'aquell moment. Tampoc hi faltaven les pròpies reivindicacions estudiantils que, ja en aquells temps, s'havien organitzat a partir de coordinacions per zones arreu l'Estat. Així doncs, el març de 1978 fou un mes destacat per les tancades dels alumnes i altres actes reivindicatius contra l'examen de revàlida i, alhora, demanar el reconeixement universitari dels estudis¹².

---

¹² Vegis el n. 70 de l'RTS que publicà un dossier amb l'aleshores expressiu títol "Asistentes sociales en lucha".

Paral·lelament, l'any 1979, un grup de l'estudiantat sorgit de l'Escola, va començar a treballar en la creació d'una associació professional tal i com ja tenien a d'altres indrets de Catalunya. A l'octubre d'aquell any s'iniciaren els tràmits per a l'aprovació legal de l'Associació Provincial d'Assistents Socials de les Terres de Lleida, i se'n constituí una Junta Provisional, tot i que no fou fins el 1981 que s'aprovaren oficialment els estatuts¹³. Posteriorment membres de l'Associació van participar, juntament amb els de les altres associacions existents arreu del Principat, en el procés constituent del Col·legi Oficial de Diplomats en Treball Social i Assistents Socials de Catalunya el 1982.

L'any 1980¹⁴ l'Escola de Treball Social¹⁵ de Lleida i els encara incipients Serveis Socials Municipals de la ciutat van preparar un seminari sobre *Organització i Planificació de Serveis Socials*. Durant dos dies (el dissabte 17 i el diumenge 18 de maig), els estudiants i professionals, així com representants de les associacions de veïns, dels ajuntaments, de la Diputació, diverses conselleries de la Generalitat, etc., van poder escoltar les ponències de les Sres. Patrocínio Las Heras, Elvira Cortajarena, Pilar Malla i Anna Morató sobre els recentment instaurats Serveis Socials a Catalunya, en especial els concernents als municipis. L'estudiantat, professorat i professionals també van poder participar en sessions de treball grupal, en el col·loqui posterior i en la presentació de comunicacions sobre la temàtica. En el tríptic del curs consta que dit seminari es va realitzar a la seu de l'Escola, al carrer Balmes, 4 (edifici de l'Hospital de la Creu Roja).

---

13 Feu i Rubiol (2014) p. 131-136.

14 Tot i que en el tríptic informatiu no consta l'any, pel dígit i els dies de la setmana havia ser el 1980.

15 Nom que, segurament, es decidí posar en el programa més com a reivindicació de la denominació que es reivindicava que no pas com a títol oficial vigent, cosa que no esdevindria fins el 1981 un cop establert el canvi d'assistència social per Treball Social.

Triptic del seminari d'Organització de serveis socials municipals, any 1980.

Al principi de la dècada dels 80, segurament fruit d'una major coneixença de la tasca dels professionals del Treball Social, la matrícula dels estudis de l'Escola va continuar augmentant de forma gradual, per la qual cosa el 1982, quan l'augment de l'alumnat ja feia inviable seguir a l'antiga seu de l'Hospital de la Creu Roja, l'Escola es va traslladar (durant un sol curs) a un xalet deixat per l'Ajuntament al carrer Vallés del barri de Balàfia. Aquesta fou la segona seu de les sis que han tingut els estudis de treball social a Lleida.

Anys 1962-1982	Curs 1982-1983	Anys 1983-1986	Anys 1986-1992	Anys 1992-2003	Anys 2002-2009
Hospital de la Creu Roja	Local social de Balàfia	Hospital Provincial	Antic Col·legi Cervantes	Annex a Seu de Creu Roja	Facultat CCEE de UdL

Les notícies que publicà la premsa sobre la inauguració del local com a Escola (tot i que en altres dependències del mateix edifici també tenia la seu l'associació de veïns del barri) s'especificava que aquesta cessió del local per part de l'Ajuntament no suposava un canvi de titularitat dels estudis. En aquell moment ja hi havia uns seixanta matriculats que pagaven 5.000 pessetes al mes, atès que

el mateixos alumnes havien decidit en assemblea incrementar-se la quota en 2.000 pessetes per poder pagar el salari dels professors que era realment baix. El claustre de professors era de "quatre titulats en assistència social, més deu professors per a la resta de matèries"¹⁶. Ben aviat, però, es va evidenciar que aquesta nova seu resultava igual d'insuficient per encabir-hi l'alumnat que es matriculava cada curs i aleshores calgué cercar una nova seu amb més espai per poder-li donar altres usos que fins ara no s'havien pogut dotar com ara la biblioteca, despatxos, sales per seminaris reduïts, etc.

Aquest creixement d'alumnes també cal relacionar-lo amb l'establiment de la recent democràcia i el que comportà, com el fet que l'any 1981 s'iniciés una nova etapa pel que fa als estudis de Treball Social. Aquell agost es promulgà el Real Decreto 1850/1981, de 20 de agosto, sobre incorporación a la Universidad de los estudios de Asistentes Sociales como Escuelas Universitarias de Trabajo Social¹⁷ que, després de reconèixer la importància que els estudis d'Assistent Social havien anat adquirint, disposava els següents canvis:

1. La incorporació dels estudis d'Assistent Social a l'educació universitària.
2. Que l'ensenyament (i per tant la disciplina) es passés a denominar Treball Social en lloc d'assistència social.
3. Que les antigues escoles es diguessin escoles universitàries de Treball Social (fent fortuna l'acrònim EUTS).
4. Que, consegüentment, s'elaborés i aprovés un nou Pla d'Estudis.
5. Que, superats els estudis, s'obtingués el títol de diplomad en Treball Social com corresponia a uns estudis mitjans (de 3 anys).

En les acaballes d'aquesta primera etapa (que hem identificat com d'infantesa i pubertat) és interessant poder fer una comparativa

---

¹⁶ Diari *La Mañana* de 19 de desembre de 1982, pàg. 11.

¹⁷ Aquest decret fou desenvolupat dos anys més tard per Orden de 22 de junio de 1983.

de la variació produïda entre el Pla d'Estudis de l'inici, i el que ara presentem corresponent als cursos finals d'aquest període. Aquí s'observa com han desaparegut aquelles assignatures de contingut més ideològic que s'identificaven amb l'època franquista i del nacionalcatolicisme, i com, alternativament, s'incorporaren noves assignatures com ara l'Antropologia, la Psicopatologia o les Tècniques d'Investigació. Igual que en el quadre anterior, aquest també s'ha extret del certificat acadèmic d'una alumna que va cursar els estudis durant els anys 1981 al 1984.

Pla d'estudis del curs 1981-84

Primer curs	Segon curs	Tercer curs
Psicologia General Sociologia General Principis i Metodologia de S.S. Fonaments d'Estadística Elements de Dret Nocions de Medicina, Higiene i Sanitat Antropologia Economia	Psicologia Diferencial i Genètica Sociologia (Estructura Social Contemporània) Servei Social Individual i de Grup Economia Dret del Treball i Seguretat Social Tècniques d'Investigació Demografia	Psicologia Social Sociologia (Tècniques d'Investigació Social) Medicina Social Servei Social de Comunitat Organització de Serveis Socials Dret Marginació Antropologia Psicopatologia

Font: Fitxa acadèmica d'una estudiant emès per l'Escola de Treball Social de Lleida (1984)

Tot i que es va haver d'esperar encara dos anys a que es comencessin a materialitzar aquests canvis, el 1983 es va iniciar paulatinament la transformació de les velles escoles en les noves EUTS i es va començar a implantar, curs a curs, el nou Pla d'Estudis de la diplomatura. L'Escola d'Assistents Socials de Lleida va passar a dir-se EUTS de la Creu Roja de Lleida i, en aquell moment, va ser adscrita a la Universitat de Barcelona, doncs la Universitat de Lleida (UdL) no es crearia fins 10 anys més tard.

Els i les professionals que posseïen l'anterior títol d'Assistent Social el van haver de convalidar en els cinc anys posteriors (a raó de dues convocatòries cada any) pel de diplomats en Treball Social fent un nou examen o elaborant i presentant un treball tipus tesina en alguna de les universitats que van ser autoritzades per avaluar totes dues proves. Cada universitat podia modular l'exigència de les proves que demanava i això va crear la concepció que la dificultat era molt diferent en unes que en altres. En el cas dels professionals de Lleida, la majoria ho van fer a la Universitat de Barcelona, però alguns altres també van optar per la Universitat de València perquè s'havia fet córrer la veu que allí era més fàcil d'obtenir-lo. Per molts, comptant la revàlida, aquesta era la tercera vegada que revalidaven amb una nova prova els seus estudis. Per això hi hagué professionals que es van negar taxativament a fer el trànsit cap a la diplomatura i van preferir seguir essent assistents socials. D'aquí se n'esdevingué que el Col·legi Oficial, durant molts anys, passés a denominar-se "de Diplomats en Treball Social i Assistents Socials" de Catalunya.

2. De l'any 1984 fins el 2001 (la joventut)

L'any 1983, en establir-se les directrius per a l'elaboració dels plans d'estudis de les escoles universitàries de Treball Social (EUTS), l'Escola de Lleida va sol·licitar la transformació en Escola Universitària, la qual cosa li fou autoritzada pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya per Decret 163/1985, encetant així els estudis universitaris de diplomats en Treball Social el curs 1984-85. En aquell moment, quan al seu funcionament acadèmic, l'Escola fou inscrita a la Universitat de Barcelona (UB) però era un Patronat (del qual es parlarà seguidament) qui assegurava el seu funcionament econòmic.

Aquest canvi d'estatus va contribuir a que els estudis de Treball Social es coneguessin més i que l'Escola entrés a formar part de l'oferta d'estudis universitaris de grau mitjà (diplomatura) que es podien cursar íntegrament a Lleida, al mateix nivell que els diplomats en

Formació del Professorat (Magisteri) o els d'Infermeria. Això comportà que les demandes de nou ingrés comencessin a augmentar a cada curs que passava, amb els corresponents problemes d'espai en les aules, la qual cosa va suposar canviar de seu fins a tres vegades en cinc anys.

Efectivament, després de l'any passat a la seu de Balàfia, el curs 1983-84 l'EUTS de la Creu Roja de Lleida es va traslladar a un pavelló de l'Hospital Santa Maria, depenent de la Diputació Provincial, on hi va restar tres cursos. Val a dir que, tot i les limitacions i la provisionalitat, aquesta seu reunia unes millors condicions que les dos anteriors quant a capacitat per encabir l'alumnat (tres aules de dimensions suficients) i quant als espais complementaris: una petita biblioteca, una sala pel professorat, despatxos, etc. Els estudis s'impartien encara en horari de tarda, de 16 a 20 h i de dilluns a divendres, pel que fa a les classes teòriques i les supervisions de pràctiques; mentre que les pràctiques de camp (que afectaven especialment a les alumnes de 3r curs) es realitzaven als matins.

Entrada al pavelló de l'Hospital Provincial Sta. Maria on s'ubicà l'EUTS del 1983 al 1986. Foto. Xavier Pelegrí.

En aquella època, l'EUTS de Lleida va reorganitzar l'equip directiu que, fins aleshores, era quasi inexistent o tenia un caràcter tan voluntariós que propiciava una variabilitat molt gran i no permetia delegar i assumir responsabilitats sobre aspectes concrets. Es va

buscar una persona per dirigir l'EUTS que tingués les característiques que legalment es demanaven (bàsicament una titulació universitària) i que tingués una disponibilitat a temps complert. També alguns membres del professorat van començar a tenir dedicació exclusiva, la qual cosa comportava establir sous al professorat segons dedicació docent i responsabilitat administrativa. L'equip directiu del curs 1984-85 estava format per la Sra. Hortènsia Alonso com a directora, el Sr. Joan Amèzaga com a cap d'estudis i el Sr. Joan Pallarés com a secretari. També en aquest període es va poder contractar una persona (Sra. Ester Portolés) a mitja jornada per portar la Secretaria Acadèmica de l'Escola.

Com dèiem més amunt, la Creu Roja, que seguia essent la titular de l'Escola, va crear un Patronat que estava constituït per ella mateixa i la Universitat de Barcelona (però representada pel degà de la Facultat de Lletres de l'Estudi General de Lleida), i n'eren membres col·laboradors la Diputació Provincial i l'Ajuntament de Lleida. Aquest Patronat era l'òrgan responsable de prendre les màximes decisions. Els càrrecs de direcció de l'Escola, el claustre de professors i el propi estudiantat també hi tenien representació. El principal afer que requeria l'atenció del Patronat era el finançament, el qual, malgrat el constant increment d'alumnes, encara era del tot insuficient pel sosteniment adequat de l'Escola, ja que les quotes que aportava l'alumnat resultaven escasses per fer front a les despeses i sempre calia recórrer a les aportacions addicionals de les administracions per sortejar la situació comptable.

El nou Pla d'Estudis que es va adoptar en aquest període estava basat en les directrius prescrites en l'Ordre 10869 de 12 d'abril de 1983 que assenyalava una durada dels estudis de 3 cursos acadèmics; així com, que un 40 % de les hores lectives havien d'estar dedicades a les pràctiques a realitzar en centres i institucions de serveis socials per tal que l'alumnat pogués desenvolupar un procés d'aprenentatge en el qual, els diferents continguts teòrics s'articulessin amb els aspectes concrets que aportava la pràctica de l'activitat professional. A més, les matèries s'estructuraven en les següents quatre àrees:

- Àrea de coneixements bàsics: que integrava les matèries que proporcionen la comprensió dels fenòmens i mecanismes bàsics que es produeixen a nivell personal i social, i el coneixement de la dinàmica d'interacció i influència mútua entre els individus i llur context econòmic, polític, cultural i social.
- Àrea de treball social: que era l'àrea vertebral dels estudis. Oferia la formació específica per al treballador o treballadora social. Comprenia les assignatures de Treball Social, Serveis Socials, Pràctiques i Política Social que es distribuïen al llarg dels tres cursos.
- Àrea de ciències complementàries: eren aquelles matèries que completaven la informació i formació que l'estudiantat ha d'adquirir per desenvolupar l'exercici de la professió en qualsevol dels camps d'actuació.
- Assignatures optatives: eren les que l'estudiantat podia escollir d'acord amb els seus interessos i preferències, per tal d'ampliar alguns camps de formació no inclosos en les anteriors àrees.

A Lleida i a les poblacions properes, a poc a poc s'havien anat creant places de treball social en centres sanitaris, empreses, associacions per infants amb discapacitat, orfenats, centres psiquiàtrics, etc., algunes de les quals depenien d'administracions com la Diputació Provincial. Però sobretot, els dos nuclis importants on més contractació de treballadors i treballadores socials hi hagué foren: la Generalitat estatutària que, a partir de 1980, havia anat creant l'Institut Català d'Assistència i Serveis Socials (ICASS), havia assumit de l'Estat la protecció de menors i, posteriorment, la matèria penitenciària que inclouen la vessant del treball social. I l'altre gran pol fou l'Ajuntament de Lleida que va crear el 1982 la xarxa de centres de serveis socials bàsics a la ciutat. Per tant, en aquells moments, l'alumnat es pogué beneficiar molt dels nous recursos per tal de diversificar les opcions dels camps de pràctiques.

El 1987, doncs, va sortir la primera promoció de diplomats en Treball Social de l'Escola de Lleida. En aquell nou Pla d'Estudis s'introduïren noves assignatures més d'acord amb l'actualitat que s'estava vivint, com són els serveis socials, la política social i de l'estat del benestar, etc.

Pla d'estudis del curs 1987-88

Primer curs	Segon curs	Tercer curs
Treball Social I Serveis Socials I Sociologia I Economia I Estadística I Tècniques d'Investigació Social Dret I Psicologia General, Evolutiva i Diferencial Pràctiques I	Treball Social II Serveis Socials II Sociologia II Economia i Serveis Socials Dret II Psicologia II: dinàmica i social Ecologia i Demografia Pràctiques II	Treball Social III Serveis Socials III Política Social: benestar social Antropologia de la Marginació Medicina Social i Salut Pública Psicopatologia Dinàmica de Grups Pràctiques III

Font: Fitxa acadèmica d'una estudiant emès per l'Escola Universitària de Treball Social de Lleida (1987)

Una peculiaritat que cal destacar és que, malgrat el pes que anaven adquirint les matèries teòriques, fins i tot les específiques de treball social, la carrera seguia fidel a la seva tradicional proximitat a la pràctica. La importància que acadèmicament, però sobretot per part de l'alumnat, sempre se li ha donat a les pràctiques s'evidenciava en que, en aquest Pla d'Estudis, es programà fer pràctiques al llarg dels tres cursos, tot i que lògicament aquestes tenien continguts diferents. A primer curs no passaven de ser algunes visites guiades per conèixer alguns serveis; les de segon, consistien bàsicament en conèixer un barri, un poble o comarca en profunditat (població, treball, economia, etc.) i fer-ne una aproximació diagnòstica de les possibles necessitats socials; mentre que les pràctiques de tercer curs ja seguien la forma clàssica, és a dir, la integració en

un centre o servei de caire social, sempre al costat d'un o una professional del treball social, i on es realitzen totes aquelles activitats (quantes més millor) que requereix el lloc de pràctiques en concret i la població que hi acudeix.

Aquesta major preeminència de les pràctiques, juntament amb l'augment sostingut de l'alumnat, comportà que l'Escola hagué de reforçar més el professorat de pràctiques. Si bé en els primers cursos podien ser assumides dins la dinàmica docent i la dedicació del professorat contractat, per les pràctiques de tercer curs ja no era possible, perquè es requeria un seguiment sistemàtic de l'alumnat (en grups d'entre 7 i 10 alumnes segons els cursos), un contacte permanent amb els tutors dels centres on es feien les pràctiques i, finalment, una presentació de la memòria de pràctiques i una exposició oral. Per aquest procés era imprescindible poder comptar amb quatre o cinc -depenent dels cursos- professionals externs i experimentats que fessin la supervisió de l'alumnat en pràctiques durant el semestre corresponent. Això comportà que es consolidés més el professorat de pràctiques, fins al punt que es constituí la figura de cap de pràctiques per vetllar i tenir cura de l'organització general d'aquesta matèria.

Algunes de les assignatures optatives que es van començar a donar quan s'establí, en el Pla d'Estudis, aquesta possibilitat foren: Sociologia del Treball i de l'Oci, Salut Mental, Pedagogia Social, etc. En canvi, l'assignatura Ètica General i del Treball Social que en l'annex de l'Ordre apareixia com a no obligatòria, el claustre de l'Escola de Lleida va decidir no incloure-la perquè es va considerar que introduïa un biaix confessional i moralista que no era el que corresponia al treball social. Posteriorment, i sobretot amb el Pla Bolonya, sí que l'ètica ha acabat formant part com a assignatura obligatòria en el currículum de Treball Social.

En la primavera de 1985 l'Escola Universitària de Treball Social va organitzar unes Jornades de Política Social i Serveis Socials amb l'assistència de prop de dos-centes persones entre professionals i estudiants de Treball Social que, al llarg de tres dies, van analitzar

les circumstàncies històriques de la política social i de les seves principals manifestacions en el context socioeconòmic d'Espanya, de Catalunya i de Lleida. Es va comptar amb la col·laboració del Comitè Español para el Bienestar Social (CEBS) que van aportar tres ponents dels sis que tingueren dites jornades i que dissertaren sobre:

- “Orígens històrics, gènesi i evolució de la Política Social”, pel Sr. Manuel Moix Martínez
- “El paper de la Política Social en el sistema socioeconòmic dels països occidentals”, pel Sr. Jordi Estivill
- “Tendències actuals en els països del Mercat Comú Europeu”, pel Sr. Gregorio Rodríguez Cabrero
- “La Política Social en l'Estat de les Autonomies”, pel Sr. Demetrio Casado Pérez
- “Anàlisi i perspectives dels Serveis socials a Catalunya”, pel Sr. Josep Arenas
- “Política Social Municipal”, per la Sra. Rosa Domènech.

Posteriorment, el CEBS i la Presidència de l'Assemblea de la Creu Roja de Lleida van considerar que seria d'interès la publicació de les ponències en la Col·lecció “Bienestar Social” de la Editorial Marsiega que dirigia el propi CEBS i, de les quals, en va sortir el llibre amb el mateix títol: *Política Social y Servicios Sociales*. Com a curiositat val a dir que en la presentació d'aquest llibre, l'aleshores president del CEBS i director nacional d'Acció Social de la Creu Roja Espanyola, el Sr. José Farré, fa notar que una de les ponències es publicà en versió original catalana, la qual cosa denota l'anormalitat que això suposava encara en aquella època. Tanmateix, els professors de l'EUTS de Lleida, Sr. Joan Amèzaga i Sr. Joan Pallarès, també van fer referència en la introducció del llibre, a un defecte que segueix essent molt actual, com és que els polítics, tot i intuir la necessitat dels serveis socials i llur utilitat política, desconeixien, en la majoria dels casos, la seva implementació fàctica; és a dir, que molts departaments o conselleries incideixen en *lo social* però manca una política social definida, que seria la forma de respondre a tants interrogants.

Portada del llibre *Política Social y Servicios Sociales*, any 1985.

El 1986 hi va haver un altre canvi de local com a seu de l'Escola. L'EUTS va passar de l'Hospital Provincial a l'edifici que havia estat l'Escola Cervantes, al carrer Tallada, 32, i que era propietat de l'Ajuntament. Aquest nou canvi va tenir aspectes positius i negatius, segons com i qui els miri. D'altra banda, l'entorn era molt diferent; es deixava un reducte asèptic (com correspon a un hospital), ampli, silenciós i enjardinat però allunyat del centre, per un edifici al bell mig del nucli antic, on s'hi evidenciava l'auge que vivia el món de les drogues, sorollós pel trànsit dels vehicles en carrers estrets i la vida al carrer dels propis habitants, o dels visitants usuaris de tavernes i altres tuguris. Pel que fa al propi edifici, es venia d'un establiment en molt bon estat, lluminós i agradable (com correspon a un edifici modernista construït en temps de la Mancomunitat de Catalunya), per ubicar-nos –es deia que provisionalment– en un edifici més aviat fosc, vell, obsolet i poc cuidat, però això sí, en el bell mig de la zona on vivien molts dels futurs usuaris que els i les estudiants de treball social haurien de conèixer com a futurs professionals.

Antic Col·legi Cervantes al carrer de Tallada, seu de l'Escola del 1986-1992.

Tot i això, l'edifici que tenia tres plantes, disposava de les condicions bàsiques quan a capacitat de les tres aules, un espai més ampli per biblioteca que també servia de sala de reunions, despatxos de secretaria a l'entrada i de direcció, etc. Cal aclarir que en aquells moments l'Assemblea Provincial de Creu Roja tampoc disposava d'una seu amb la capacitat i funcionalitat que requeria. De fet, totes les seves activitats les realitzava en un pis petit de la perifèria del barri antic i feia anys que lluitava per poder construir un edifici de nova planta on encabir-hi tots els seus serveis, incloent-hi un annex per a l'EUTS. Això anava condicionat a poder vendre i transferir el seu hospital (als baixos del qual s'havia creat l'escola i que aleshores ja no era un servei necessari com anys enrere) a la Conselleria de Sanitat.

La promesa que se li feia a l'Escola era de provisionalitat d'aquesta seu del barri antic mentre s'aconseguia vendre l'immoble de l'hospital de la Creu Roja i construir un edifici com a seu de l'Assemblea de la Creu Roja i, annexa, l'Escola de Treball Social. El problema fou que aquesta operació s'allargà set anys. Al gener de 1989, l'Assemblea de l'Escola va decidir fer un seguit de mobilitzacions com a pro-

testa pel lamentable estat del centre i per reivindicar les millores enfront del Patronat. La Creu Roja demanava paciència fins al 1992 que era quan preveia tenir enllestit el nou edifici, encara que tot just s'estava fent el projecte. Les reivindicacions anaven des d'uns locals dignes; un servei de gestió de la biblioteca, que tenia uns 500 volums, adequat al nombre d'alumnes (uns 300); personal de consergeria i manteniment, i l'ampliació del claustre de professors. Tot això provocà diverses accions de l'estudiantat i del professorat, com ara manifestacions i assegudes (aleshores encara no se les denominava *escraches* o *escarnis*) davant la seu de la Creu Roja per tal de fer pressió i aconseguir la tan desitjada nova seu¹⁸.

Des de la Creu Roja es reconeixia la precarietat de les instal·lacions de l'Escola però s'adduïa que la conservació de l'edifici corresponia a l'Ajuntament i, en conseqüència, ella no podia efectuar reparacions en la propietat d'aquest. En resposta, l'Ajuntament manifestà que mai havia eludit llurs responsabilitats com a vocal del Patronat i que havia mostrat més interès que la Universitat de Barcelona, que era membre fundador i no havia aportat cap quantitat ni assistia a les reunions. Recordava que quan es va cedir l'edifici es van realitzar obres d'arranjament. En aquells temps el pressupost de l'Escola era de 25 milions de ptes., dels quals 18 milions provenien de les quotes de l'alumnat, 5,3 milions de Creu Roja, 1,5 milions de l'Ajuntament i 1,2 milions de la Diputació¹⁹.

A l'iniciar els anys 90, es promulga el Real Decreto 1431/1990, de 26 de octubre, por el que se establece el título universitario oficial de Diplomado en Trabajo Social y las directrices generales propias de los planes de estudio conducentes a la obtención de aquel (seguint les directrius generals fixades pel Reial decret del 1987). Aquest Decret conté només un únic article que diu: "Se establece el título universitario de Diplomado en Trabajo Social, que tendrá

---

18 La casualitat feu que la persona a qui va correspondre gestionar aquest assumpte fos una treballadora social, la Sra. M. Carme Tobella, que va ser la presidenta de l'Assemblea de la Creu Roja de Lleida entre 1987 i 1993.

19 La informació d'aquesta crisi que afecta a l'EUTS es pot trobar als diaris locals (*Segre* i *La Mañana*) entre el 28 de gener, fins al 17 de febrer de 1989.

carácter oficial y validez en todo el territorio nacional, así como las correspondientes directrices generales propias de los planes de estudios que deben cursarse para su obtención y homologación y que se contienen en el anexo del presente Real Decreto”. De les directrius destaquem que són estudis de primer cicle, de tres anys, amb una càrrega lectiva no inferir a 180 crèdits (entre 20 i 30 hores a la setmana) i, finalment, s’hi adjunten les matèries troncales que són assignades als corresponents departaments:

Título de Diplomado en Trabajo Social				
Relación de materias troncales (por orden alfabético)	Créditos			Areas de conocimiento
	Teóricos	Prácticos	Total	
Derecho. Estructura general del Estado y de la Administración Pública. Derechos, deberes y libertades y sus garantías. Elementos de procedimiento y recursos administrativos. Derecho del Trabajo y de la Seguridad Social. Fundamentos de Derecho de Familia y de Derecho Penitenciario.	-	-	8	«Derecho Administrativo», «Derecho Civil», «Derecho Constitucional», «Derecho Penal», «Derecho del Trabajo y de la Seguridad Social» y «Filosofía del Derecho, Moral y Política».
Metodos y técnicas de investigación. social Conocimiento operativo de los distintos métodos y técnicas de las Ciencias Sociales y su aplicación al Trabajo Social.	-	-	4	«Estadística e Investigación Operativa», «Metodología de las Ciencias del Comportamiento» y «Sociología».
Política Social. Estructura, contenido y medios de la acción social, políticas sociales y análisis de los modelos vigentes.	-	-	6	«Ciencia Política y de la Administración», «Derecho del Trabajo y de la Seguridad Social».
Psicología. Conceptos básicos de Psicología Procesos evolutivos y de desarrollo de la conducta en el medio social. Técnicas psicosociales.	-	-	13	«Psicología Básica», «Psicología Evolutiva y de la Educación» y «Psicología Social».

Salud Pública y Trabajo Social. Conocimientos básicos de Medicina Preventiva y de situaciones de necesidad social de origen médico-biológico.	-	-	4	«Enfermería», «Medicina», «Medicina Preventiva y Salud Pública» y «Toxicología y Legislación Sanitaria».
Servicios Sociales. Naturaleza y objetivos de los Servicios Sociales, de las Instituciones prestadoras de los mismos, según los distintos modelos clasificatorios, con especial referencia a los Servicios Sociales generales y especializados.	-	-	16	«Ciencia Política y de la Administración», «Derecho Administrativo», «Derecho del Trabajo y de la Seguridad Social».
Sociología y Antropología Social. Nociones básicas de Sociología. Antropología Social. Grupos étnicos y culturales en España. Marginación Social.	-	-	13	«Antropología Social» y «Sociología».
Trabajo Social. Formas históricas y evolución de la asistencia social. Conceptos fundamentales del Trabajo Social. La intervención profesional. Aplicación a las necesidades sociales	-	-	53	«Derecho del Trabajo y de la Seguridad Social» y «Sociología».
Se recomienda que las Universidades valoren la inclusión en sus planes de estudio de contenidos relativos a la Pedagogía Social, Animación Social y de Grupo y Desarrollo Comunitario.				

La matèria de Treball Social era la que tenia més càrrega docent (53 crèdits) i només es podia impartir des de les àrees de coneixement de Dret del Treball i de la Seguretat Social i de Sociologia. Igualment passava amb la matèria de Serveis Socials, que forçosament s'havia d'assumir per una d'aquestes tres àrees de coneixement: Ciència Política i de l'Administració, Dret Administratiu o Dret del Treball i de la Seguretat Social. Però curiosament, uns mesos abans s'havia promulgat un acord (Acuerdo de 19 de junio de 1990, de la Comisión Académica del Consejo de Universidades por el que se crean nuevas áreas de conocimiento) que afegia al Real Decreto

1888/1984, de 26 de septiembre, dues àrees de coneixement de nova creació, una de les quals fou la de Treball Social i Serveis Socials, que consegüentment va permetre impartir dites matèries a les persones diplomades en Treball Social.

Aquest enèsim canvi en l'estructura del Pla d'Estudis va coincidir amb el definitiu canvi de seu de l'Escola que es produí el 1992. De nou l'Escola tornava a estar ubicada en un edifici propi de la Creu Roja, al carrer Henri Dunant, 3. L'edifici de l'EUTS ocupava una construcció independent en una ala annexa a la pròpia seu de la institució. Estava formada per baixos i tres plantes que cobrien abastament les seves necessitats: a la planta baixa hi havia la secretaria, la biblioteca i dos despatxos per l'equip directiu, a més d'una sala de reunions i treball pel professorat, on també s'ubicava la fotocopiadora. En cada un dels tres pisos (i seguint l'ordre dels tres cursos) hi havia una aula gran amb llum natural i capacitat per a un centenar d'alumnes, els corresponents lavabos per sexe i un despatx per al professorat. Tot plegat comunicat, a part de per les escales, per un ascensor que garantia així l'accessibilitat dels estudiants amb diversitat funcional motora que ja anaven arribant amb voluntat de matricular-se. La demanda dels estudis de Treball Social en aquests anys 90 va anar creixent fins arribar a admetre més de 120 alumnes a 1r. curs.

Façana de l'Escola, annexa a la seu de la Creu Roja, anys de 1992 a 2003.

Tal quantitat d'alumnes va produir algun episodi singular, ja que va coincidir amb l'establiment de les assignatures optatives que els alumnes havien d'escollir entre una oferta força limitada perquè l'Escola no podia contractar més professorat. Fins al punt que, algun any, una considerable quantitat d'alumnes havien arribat a passar la nit acampats a la porta de l'Escola per poder ser els primers en triar, l'endemà, les assignatures que volien. Quelcom semblant passava a l'hora d'escollir el lloc on anar a fer les pràctiques de camp entre tot el llistat d'entitats que l'Escola oferia (doncs ja no l'havia de buscar el mateix estudiant), fins que es va optar per utilitzar un criteri més "meritocràtic": ordenar la tria segons la nota mitjana de l'expedient acadèmic.

Pel que fa a la vessant divulgadora, l'EUTS de Lleida va tenir sempre una absoluta disposició a participar en les activitats a què se la convidava per part d'instituts o altres entitats del camp educatiu. Així, entre d'altres, va acudir des del 1985 en endavant a les jornades universitàries que es realitzaven a l'Institut de batxillerat Manuel de Pedrolo de Tàrraga, on s'hi aplegaven cada any més de 800 o 900 joves dels instituts de les comarques veïnes per conèixer, al llarg de tot un dia, les principals carreres que oferien les universi-

tats i les escoles universitàries, presentades pels professors i professores que les representaven. Dintre dels diferents blocs que es configuraven per tal de respondre al grup d'estudiants interessats, el Treball Social sempre hi era representat per algun membre del professorat de l'Escola que formava part de la taula rodona de les professions socials.

Quan el Parlament de Catalunya va crear la Universitat de Lleida (UdL) l'any 1991, integrant l'antic Estudi General²⁰, l'Escola va deixar l'adscripció a la UB i va passar a estar adscrita a la UdL. Tanmateix, en aquell moment fundacional de la UdL, que tenia encara pocs estudis consolidats, es va perdre l'oportunitat d'incorporar-hi l'EUTS de la Creu Roja, la qual feia anys que venia reclamant el seu reconeixement i la seva integració a nivell universitari. De fet, en aquest aspecte, sembla que hi hagué en totes les EUTS catalanes certa despreocupació general que va comportar que les EUTS de Catalunya fossin de les últimes en incorporar-se a les respectives universitats; la de Lleida, concretament, va haver d'esperar deu anys més per poder fer aquest pas definitiu.

Això però, no fou cap impediment perquè l'EUTS aconseguís crear aliances amb la UdL. Una activitat que es va començar a planificar a mitjans de 1993 amb la Facultat de Lletres fou la realització d'un curs de postgrau en Direcció i Gestió de Serveis Personals / Benestar Social. Els destinataris eren els caps de serveis i altres professionals amb tasques de comandament relacionades amb els serveis socials i el benestar social. L'organització va comptar amb l'assessorament de l'Institut de Treball Social i Serveis Socials (INTRESS) de Barcelona que va aportar docents i la seva experiència per fer el curs a Lleida. Així doncs, es creà un Consell Docent format pel professor comissionat per la Facultat de Lletres de la UdL Sr. Carles Feixa com a director, per part de l'EUTS el seu director Sr. Joan Amèzaga, la directora de programes formatius de l'INTRESS Sra. Amparo Porcel, la delegada del Col·legi de Treball Social de Lleida,

---

20 Nom, de tradició medieval, que tenia la institució acadèmica prèvia a la creació de la UdL.

la Sra. Magda Purroy i, com a coordinador, el Sr. Xavier Pelegrí professor de l'EUTS de Lleida.

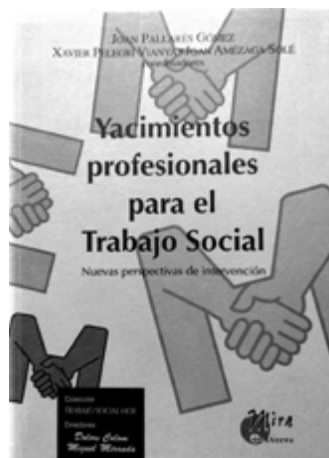
Triptic del postgrau en Direcció i Gestió de Serveis Personals / Benestar Social, de l'any 1993.

El postgrau de 500 hores lectives (50 crèdits) es desdoblà en dos cursos: un primer de gener a juny de 1994 i el segon curs de novembre de 1994 a juny de 1995, amb classes teòriques i pràctiques durant tres hores (de 17 a 21 h), tres dies per setmana (dimarts, dimecres i dijous) i alguns crèdits en cap de setmana. S'hi matricularen una trentena de professionals, majoritàriament del treball social. Els continguts eren interdisciplinaris i impartits per docents de reconegut prestigi. La conferència inaugural del primer curs del postgrau fou a càrrec de la Dra. en Antropologia Sra. Teresa San Román i la del segon curs fou impartida pel Dr. en Ciències Polítiques Sr. Joan Subirats. Entre el professorat que hi participà impartint algun dels mòduls del programa es va poder comptar amb el Sr. Josep Maria Rueda (psicòleg), el Sr. Joaquim Brugué (polítòleg), la Sra. Mirta Cohen, experta en serveis socials d'Israel, el Sr. Oriol Romaní (antropòleg), el Sr. Ramon Morell (economista) i el Sr. Josep Maria Tamarit (jurista) entre molts altres; a més, també es va comptar amb alguns professors de la pròpia EUTS i altres de la UdL.

Al finals de la dècada dels 90, hi va haver algun grup d'alumnes de l'Escola que van viatjar a la ciutat de Lèrida (Colòmbia), agermanada amb Lleida, on van realitzar les pràctiques confeccionant un estudi socioeconòmic sobre les necessitats bàsiques dels ciutadans d'aquella localitat, tot i comptant amb la col·laboració de la Universitat de Medellín que, al final, avaluà la memòria del treball realitzat. L'experiència va ser força interessant per a les alumnes però no es va replicar en anys posteriors, en gran part per la inestabilitat del país i el context llatinoamericà juntament amb els canvis haguts en l'Ajuntament de Lleida que era qui havia d'impulsar les accions acordades en l'acord de l'agermanament.

El 1999, la Creu Roja Espanyola va fer un encàrrec a l'EUTS de Lleida per fer un llibre sobre planificació; es volia que fos una eina de treball que permetés dotar d'uns instruments metodològics compartits i comuns per als voluntaris i voluntàries i per al personal tècnic que participava en els diferents nivells de la planificació dins la formació especialitzada del Pla d'Intervenció Social d'aquesta entitat. La confecció del llibre la van assumir dos professors de l'Escola: els Srs. Joan Pallarés i Xavier Pelegrí. A més dels dos autors, també hi van intervenir participant en diferents trobades a Madrid, tècnics de la Creu Roja, tant de l'oficina central, com alguns altres de diferents oficines provincials. El llibre que la Creu Roja Espanyola va publicar l'any 2000 es va titular *Manual de Planificación de Proyectos Sociales*.

El març de 2000 s'organitzaren des de l'EUTS unes jornades que portaven per títol: *Yacimientos profesionales para el Trabajo Social. Nuevas perspectivas de intervención*, les quals també es van materialitzar en un llibre homònim que va fer possible Mira Editores

Portada del llibre Yacimientos profesionales para el Trabajo Social, any 2000.

Dites jornades, dirigides tant als estudiants com als professionals, pretenien evidenciar les possibilitats d'integració laboral dels diplomats en Treball Social que anaven més enllà de les intervencions més usuals i dels àmbits més institucionals. El programa constà d'una conferència inaugural i de tres grans blocs, cadascun amb una ponència més teòrica i una taula rodona amb experiències pràctiques com es presenta a continuació:

- Conferència inaugural a càrrec de la Sra. Lourdes Gaitán (treballadora social i doctora en sociologia) amb el títol "Nuevos ámbitos para la intervención social".
- Economía social: un repte per al futur
  - Ponència del Srs. Miguel Laparra i Manuel Aguilar; "Les empreses d'inserció: algunes reflexions per seguir avançant".
  - Taula rodona amb l'Equip de Promocions, la Fundació Gaztelan (Sr. Carlos Rey) i la Fundación Tomillo (Sr. Luis M. López-Aranguren)
- Mediació i resolució de conflictes: un nou camp d'intervenció per al treballadors socials

- Ponències de la Sra. Maria Suárez, “Mediació i resolució de conflictes” i del Sr. Daniel J. Bustelo, “Panorama actual de la mediació familiar”.
  - Taula rodona amb Sr. Xavier Jiménez, “Accions cíviqves i mediació en la comunitat”; la Sra. Luisa Sánchez, “Mediació escolar ‘Projecte Meeduco””; el Sr. Ignacio Bolaños, “Mediació familiar en contextos judicials”, i els Srs. Ventura Baró i Pepe López, “Mediació penal juvenil”.
- La solidaritat: una qüestió purament de bona voluntat?
- Ponència del Sr. Joan Costa; “La solidaritat: una qüestió purament de bona voluntat?”
  - Taula rodona amb el Sr. Ramon Julià, “Nous models d’intervenció: animació sociocultural”; la Sra. Pilar Ferran, “El treball social en la cooperació internacional”; la Sra. Laura Aguadé, “Noves perspectives d’intervenció”; la Sra. Violeta Barriga, “Aula d’estimulació a la socialització” i la Sra. Anna Tormo, “Servei de proximitat”.

Aquell any 2000, l'Escola Universitària de Treball Social va decidir confeccionar i editar un llibre, amb el títol *Guia de l'estudiant de l'Escola Universitària de Treball Social, Creu Roja de Lleida*, on l'estudiantat pogués trobar la informació més rellevant per conèixer el funcionament de l'Escola i els estudis que s'impartien. Aquest llibre, de 192 pàgines i que es va continuar editant cada curs, amb les convenients adequacions fins que deixà d'existir l'Escola, es donava gratuïtament a tots els estudiants de primer curs a l'ingressar. Contenia els següents documents:

- Reglament de Règim Interior de l'Escola Universitària de Treball Social de Lleida
- El Pla d'estudis
- La normativa de matriculació
- El calendari acadèmic del curs... (variant cada curs)
- Quadre docent i del PAS (amb les assignatures que impartia cadascú)

- Horari de classes
- Horari de tutories
- Calendari provisional d'exàmens del curs (gener-febrer, juny i setembre)
- Serveis: guia de la biblioteca, normes, préstec, ordenadors i fotocopiadora
- Programes de les assignatures troncal i obligatòries de 1r., 2n., i 3r. curs; objectius, temari, bibliografia i avaluació.

L'any 2001 va ser un any en què tot el gremi de professionals del Treball Social, amb els seus respectius col·legis oficials i el Consejo General de Colegios Oficiales de Diplomados en Trabajo Social y Asistentes Sociales, van redoblar la lluita per reivindicar la llicenciatura que igualés els estudis al rang universitari que ens corresponia²¹. Com a moltes altres contrades de Catalunya i arreu de l'Estat, també a Lleida es va organitzar al mes de maig una taula rodona entre el Col·legi i l'Escola sota el títol "Nous reptes i noves funcions en Treball Social. Llicenciatura ja!!". En aquest acte es va reclamar, un cop més al Consejo de Universidades, la implantació del nivell d'estudis que es venia demanant des del 1990 quan la titulació havia assolit el rang d'universitària. A la taula hi van participar treballadores socials que ocupaven alts càrrecs en l'estructura de les principals institucions lleidatanes com ara: la primera tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Lleida Sra. Maria Burgués, la cap de l'ICASS a Lleida Sra. Imma Montull, la directora de Càritas Diocesana de Lleida Sra. Carme Sandiumenge, i la responsable de l'Institut Guttmann Sra. Àngels Hervás, a més de la delegada del Col·legi a la demarcació de Lleida Sra. Josefina Minguell i el cap d'estudis de l'EUTS de Lleida Sr. Xavier Pelegrí.

Finalment, el darrer any d'aquesta etapa i part del següent van concentrar els majors esforços per tal que la Universitat de Lleida es fes càrrec dels estudis de Treball Social. Anteriorment hi havia ha-

---

²¹ Aleshores una llicenciatura suposava 5 anys d'estudis mentre que una diplomatura es feia en 3 anys

gut múltiples contactes entre l'equip directiu de l'Escola²² i el professorat o representants de diferents facultats i departaments de la UdL però, sempre, per una cosa o altra, les converses i plans ideats no van poder materialitzar-se²³. La proposta que feia l'EUTS era la d'integració a la Universitat, tal i com s'havia estat reclamant fins aleshores pel conjunt de la professió i seguint la mateixa fórmula que havien aconseguit altres escoles de l'Estat. En canvi, la Universitat de Lleida en aquells moments no es mostrava gens partidària d'assumir l'EUTS de la Creu Roja amb tot el personal i la seva estructura, opció que, finalment, va acabar imposant-se.

Igualment, el lloc on s'havia d'ubicar la responsabilitat d'aquests estudis va suposar un cert debat entre diferents facultats. D'una banda, des de la Facultat de Lletres, es reivindicava assumir l'Escola de Treball Social per complementar i enfortir un conjunt de carreres de l'àmbit social que ja impartien o aspiraven a impartir com: Història social, Antropologia, Economia, etc. D'altra banda, a la Facultat de Ciències de l'Educació (hereva de l'antiga Escola de Magisteri) l'interessava incorporar Treball Social donat que ja portaven uns anys impartint els estudis d'Educació Social i aspiraven a crear els de Psicologia, per la qual cosa adduïen l'evident afinitat d'aquests estudis amb el Treball Social. Finalment fou aquesta segona Facultat la que guanyà el pols dins la UdL i, per tant, amb qui s'iniciaren els tractes per negociar com es produiria tot el procés i portar-lo a terme a l'inici del curs 2002-2003.

Es té constància que, al menys des del curs 1995-96 i fins el curs 2001-2002, que fou el darrer curs que es realitzà totalment sota el patronatge de la Creu Roja de Lleida, l'EUTS disposava d'un Pla d'Estudis molt millorat respecte els anteriors i totalment adaptat als requeriments de la normativa vigent:

---

22 En aquell moment estava format pel Sr. Joan Pallarés (director), el Sr. Xavier Pelegrí (cap d'estudis) i el Sr. Joan Amézaga (secretari). A més tenien responsabilitats concretes: la Sra. Pilar Quejido (cap de practiques) i el Sr. Enric Dolcet (responsable d'informàtica).

23 Ja el 21 d'octubre de 1998, en ocasió d'una conferència que va fer el Dr. en Antropologia Sr. Josep M. Comelles i que va comptar amb la presència del delegat de la Creu Roja a Lleida Sr. Emilià Astudillo i el degà de Ciències de l'Educació Sr. Fidel Molina, els diaris locals van aventurar que Treball Social s'integraria a Ciències de l'Educació de la UdL l'any 2000.

- Que totes les assignatures tinguessin atribuïts un nombre de crèdits (1 crèdit = 10 hores lectives).
- Que les assignatures es classifiquessin en:
  - Troncals (T) comunes a tots els centres,
  - Obligatòries (O) establertes lliurement per cada centre,
  - Optatives (OP) que pot triar l'alumnat per cursar el n. de crèdits prescrits,
  - i les de Lliure elecció que s'aconsegueixen amb cursos, jornades, seminaris, etc., acceptats per la Universitat fins a un número prescrit, diferenciant entre el que, tot seguit, transcrivim per la seva comparació:

Pla d'estudis de la diplomatura de treball social (cursos de 1995 a 2002)

Primer curs / 1r quadrimestre	Segon curs / 1r quadrimestre	Tercer curs / 1r quadrimestre
Estadística I tècniques quantitatives d'investigació (0/5,5 cr.) Història de l'acció social (T/4,5c) Història de les idees polítiques i socials (0/4,5 cr.) Introducció al dret (T/3 cr.) Introducció als serveis socials (T/4,5 cr.) Metodologia de les ciències socials (T/4,5 cr.) Psicologia general (T/4,5 cr.)	Antropologia social i cultural (T/4,5 cr.) Fonaments del dret penal (T/3 cr.) Planificació I programació (T/4,5 cr.) Psicologia dinàmica (T/4,5 cr.) Treball social amb grups (T/4,5 cr.)	Antropologia de la marginació (0/4,5 cr.) Epistemologia del treball social I (T/4,5 cr.) Política social (T/6 cr.) Treball de fi d'estudis (B/9 cr.)
Primer curs /2n quadrimestre	Segon curs /2n quadrimestre	Tercer curs /2n quadrimestre
Economia política (0/3 cr.) Introducció al treball social (T/4,5 cr.) Marc legal dels serveis socials (T/4,5 cr.) Psicologia evolutiva i diferencial (T/4,5 cr.) Recursos i prestacions socials (0/3 cr.) Tècniques qualitatives d'investigació social (0/4,5 cr.) Teoria sociològica (T/4,5 cr.)	Estructura social contemporània (T/4,5 cr.) Salut pública (T/4,5 cr.) Sistemes de la seguretat social (T/3 cr.) Treball social amb comunitats (T/4,5 cr.) Treball social de casos (T/4,5 cr.)	Administració i gestió de serveis socials (T/4,5 cr.) Epistemologia del treball social II (T/4,5 cr.) Polítiques de l'estat del benestar (0/3 cr.) Pràctiques de treball social (0/21,5 cr.)

ASSIGNATURES OPTATIVES	Segon curs / 1r quadrimestre	Terçer curs / 1r quadrimestre
	Minories ètniques i immigració (OP/6 cr.) Minusvalidesa i treball social (OP/6 cr.) Drogodependències (OP/6 cr.) Temes de psicologia social (OP/6 cr.)	Animació i gestió sociocultural (OP/6 cr.) Economia aplicada als serveis socials (OP/6 cr.) Educació per a la salut (OP/6 cr.) Salut mental i trastorns del comportament (OP/4,5 cr.) Suport social i autoajuda (OP/6 cr.) Sociologia de la tercera edat (OP/6 cr.)
	Segon curs /2n quadrimestre	
	Dona i societat (OP/6 cr.) Sociologia de l'ocupació i l'atur (OP/6 cr.) Sistema polític i constitucional espanyol (OP/6 cr.) Tècniques de conducció i dinàmica de grups (OP/6 cr.)	

Font: Guies de l'estudiant de l'Escola de Treball Social Creu Roja de Lleida

Resum del creditatge per cursos i tipus d'assignatures

Curs	Troncals	Obligatòries	Optatives	Lliure elecció	Total crèdits
1r	39	20,5		6	65,5
2n	42	0	12	12	66
3r	41	16,5	15	3	75,5
Total	122	37	27	21	207

Finalment, com a colofó d'aquesta etapa, ressenyar que durant aquest període, dos dels professors de l'Escola Universitària de Treball Social de Lleida van presentar i defensar la seva tesi doctoral. L'any 1994, el Sr. Joan Pallarés, antropòleg i professor de l'Escola

des de l'any 1984, va defensar la seva tesi doctoral a la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona amb el treball "De ángeles y demonios: imágenes y percepciones de los usos de drogas en un colectivo de ex-usuarios de heroína". Aquesta tesi, dirigida pel Dr. Oriol Romani, és una de les primeres recerques qualitatives entorn del fenomen de la drogoaddicció que en aquells anys estava en plena erupció.

Vuit anys després, al maig de 2002 es defensà la primera tesi doctoral realitzada per un diplomant en treball social a Lleida. La tesi del Sr. Xavier Pelegrí, que era la culminació d'una llicenciatura prèvia en Antropologia social i cultural cursada a la Universitat Rovira i Virgili, s'inscriví en el programa de doctorat d'Antropologia Urbana de dita Universitat atès que encara no existia la possibilitat d'assolir el nivell de llicenciatura i doctorat en l'àrea de Treball Social. Tanmateix, la tesi portava un títol inequívoc de l'orientació que se li volia donar: "Les polítiques de serveis socials a Catalunya (1979-1999)". Analitzava la trajectòria tant institucional com organitzativa del sistema de serveis socials en els seus primers vint anys d'existència. Es tracta d'una recerca qualitativa amb participació d'informants polítics i tècnics de diferents administracions i entitats, tant formuladors com executors de les polítiques. El director de la tesi fou el catedràtic Dr. Josep M. Comelles de la Universitat Rovira i Virgili. Dos anys més tard es publicà un llibre que recollia els continguts més essencials de la tesi.

3. De l'any 2002 fins el 2009 (la maduresa)

La darrera etapa que han viscut els estudis de Treball Social a Lleida ha suposat, segurament, el canvi més radical de la seva història. En aquest cas no ve marcat, com en els canvis que s'han assenyalat anteriorment, per un reconeixement dels estudis o per una nova regulació acadèmica o de Pla d'Estudis, sinó pel nou estatus que els propis estudis de Treball Social adquirien i que consistia en passar d'un nivell de grau mitjà al nivell de grau superior, l'universitari, amb tot el que això comportava. Per molt que en el període anterior ja s'estava tutelat (d'alguna manera) per la respectiva universitat

de referència, ara es passava a ser una carrera universitària, impartida per un professorat que forçosament havia d'estar contractat i avalat docentment i jurídicament per l'Acadèmia.

Com a resultat de les converses institucionals portades a terme els anys anteriors per la Presidència de Creu Roja de Lleida i la UdL, es va acabar acordant que la Universitat de Lleida no integraria els estudis que s'impartien a l'EUTS de la Creu Roja –com reivindicava el personal de l'Escola– sinó que els implantaria en la seva oferta formativa creant de bell nou la carrera de Treball Social, i així agafaria paulatinament el relleu de l'Escola de la Creu Roja que conseqüentment els deixaria de fer. Per tant, el curs 2002-2003, essent rector el Sr. Jaume Porta, la UdL va començar a impartir la titulació de diplomat en Treball Social obrint el primer curs, mentre l'EUTS de la Creu Roja deixava de matricular nous estudiants però mantenia els cursos segon i tercer, que passaren conjuntament l'any següent a la UdL essent rector el Sr. Joan Viñas.

Malgrat aquest relleu dels estudis s'inicià al setembre de l'any 2002, oficialment s'aprovà per mitjà de l'Ordre UNI/444/2003, de 7 de novembre, per la qual s'implanten els estudis conduents a l'obtenció del títol de diplomat o diplomada en treball social a la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat de Lleida i de l'Ordre UNI/445/2003, de 7 de novembre, per la qual es revoca l'adscripció de l'Escola Universitària de Treball Social a la Universitat de Lleida. D'altra banda, uns mesos abans, la UdL havia homologat el pla d'estudis per mitjà de la Resolució de 17 de febrero de 2003, de la Universidad de Lleida, por la que se hace pública la adaptación del Plan de Estudios de Trabajo Social.

Pel que fa al professorat, l'entrada formal al món universitari sense que es donés una integració de l'EUTS amb tota l'estructura docent i acadèmica, va suposar que part del professorat de l'antiga Escola no pogués optar a continuar fent la docència que venia impartint, la qual cosa va suposar, com es pot comprendre, un sentiment de frustració entre el professorat que va haver de buscar altres alternatives laborals. Amb el canvi, es va deixar enrere la personalitat de

l'Escola que s'havia forjat durant tants anys, sobretot, en moments de reivindicació i lluita per la supervivència. La familiaritat amb que funcionava l'antiga Escola i que formava un clúster amb identitat pròpia, es va dissipar en una Facultat de Ciències de l'Educació de més de 1.500 alumnes i al voltant d'un centenar de professors i professores. Però, tanmateix, és evident que els estudis de Treball Social en van sortir reforçats i normalitzats en pertànyer de ple dret a l'àmbit universitari.

La UdL, per engegar el primer curs de la diplomatura, va convocar només dues places a temps complet de l'àrea de Treball Social i Serveis Socials, que eren les que necessitava (i no tenia) per impartir les assignatures que corresponien a aquesta àrea. Per les altres assignatures d'aquest primer curs ja disposava de professorat que podia donar les matèries de les àrees de sociologia, psicologia, dret, etc. Les dues places a temps complet de l'àrea de Treball Social i Serveis Socials es van treure a concurs públic i, malgrat el poc temps que es disposava abans d'iniciar el curs, es van seleccionar els aspirants que s'hi presentaren mitjançant un concurs de mèrits. Les dues places foren ocupades interinament per professorat que provenia de l'anterior Escola però competint amb altres companys i companyes en la mateixa situació. Durant aquell curs, el professorat contractat per la Facultat, si també tenia docència en els altres dos cursos que encara impartia l'EUTS de la Creu Roja, va haver de simultaniejar ambdós centres.

La diplomatura de Treball Social es va ubicar a la Facultat de Ciències de l'Educació que, en aquell moment, solament oferia dues titulacions: Magisteri i Educació Social. Aleshores la seu de la Facultat era un edifici cedit per la Diputació Provincial de Lleida en el complex de la Caparrella, situat a la partida del mateix nom. La Facultat, per tant, estava als afores de la ciutat, a una distància aproximada de 5 km i a uns 10 minuts en vehicle privat i, però, amb només un autobús cada hora, la qual cosa dificultava força l'accés del professorat i l'alumnat. Les instal·lacions eren vetustes i poc funcionals pel que requeria un centre docent. Cal recordar que era una edificació que es començà a construir el 1975 per fer-hi un

hospital psiquiàtric. Les obres finalitzaren l'any 1982 però mai va arribar a posar-se en funcionament com a hospital a causa dels nous corrents en psiquiatria que desaconsellaven dites institucions mastodòntiques i l'elevat cost de manteniment. Les construccions van quedar en desús i abandonades fins que l'any 1993 la Diputació les va cedir a la Universitat de Lleida i s'hi instal·là la Facultat de Ciències de l'Educació.

La incorporació de la diplomatura de Treball Social a la Facultat es feu essent degà el Sr. Fidel Molina que havia pugnats molt perquè s'ubiqués en dita Facultat, mentre que l'àrea de coneixement de Treball Social i Serveis Socials (que s'havia creat l'any 1990) era acollida en el Departament de Geografia i Sociologia que tenia la seu en la Facultat de Lletres, a l'edifici del Rectorat, al centre de la ciutat. Que fos un departament amb àrees de coneixement tan diferents entre si i, sobretot, tan diferent a la nostra, feu bastant difícil la integració dels nous docents, que estàvem en absoluta minoria i, a més, no estàvem gens avesats al funcionament d'aquests òrgans. Malgrat l'anterior i en positiu cal dir però, que amb l'entrada progressiva del professorat de la diplomatura en Treball Social es va aconseguir que es pogués crear una Secció diferenciada per als professors i professores que tenien la docència (i per tant la ubicació) a la Facultat de Ciències de l'Educació, és a dir, els de Sociologia i els de Treball Social. Això va possibilitar que entre ells s'establís una relació més estreta i de col·laboració que comportà una gradual participació en els grups de recerca que es foren creant.

Com s'ha dit, el curs següent, és a dir, el 2003-2004, a més del segon curs que ja corresponia impartir a la Facultat, també es van incorporar els alumnes que havien de fer el 3r. curs a l'EUTS de la Creu Roja i així, es va poder escurçar el procés de canvi de titularitat. Per tant, en aquest curs que ja s'havien de donar totes les matèries dels tres cursos va caldre incorporar més professorat a temps complet, en aquest cas fou una persona més de l'àrea de Treball Social i Serveis Socials i una altra de l'àrea d'Antropologia, totes dues també provinents de l'EUTS. A més a més, es van començar a fer contractacions per a professorat associat a temps parcial, part

d'aquests provenia de l'antiga escola (per matèries que la UdL no tenia professorat; Política Social, per exemple) i altres eren professionals del treball social que treballaven en serveis bàsics o especialitzats per impartir les matèries optatives i algunes troncal que requerien de professionals experimentats en la pràctica d'aquests camps, així com altres per fer de supervidores de les pràctiques.

El primer Pla d'estudis de la diplomatura en Treball Social que es va aprovar en la UdL el 2003, fou el següent:

Pla d'estudis de la diplomatura de treball social (cursos de 2003 a 2009)

Primer curs			
1r Quadrimestre	Crèdits		2n Quadrimestre
Fonaments de dret per al treball social	6		
Psicologia general i evolutiva	9		Psicologia general i evolutiva
Sistema de serveis socials	12		Sistema de serveis socials
Teoria sociològica	6	6	Estructura social
Introducció al treball social	9		Introducció al treball social
Salut pública i treball social	4,5	4,5	Mètodes i tècniques d'investigació social
Lliure elecció	4,5	4,5	Optatives
Segon curs			
3r Quadrimestre	Crèdits		4t Quadrimestre
Tècniques d'investigació	4,5	6	Psicologia social
Antropologia social	4,5	6	Dret de l'acció social
Treball social individual i de grup	9		Treball social individual i de grup
Política social	9		Política social
Planificació i programació	4,5	4,5	Optativa
Optativa	6	6	Lliure elecció
Tercer curs			
5è Quadrimestre	Crèdits		6è Quadrimestre
Pràctiques de treball social	21,5	4,5	Epistemologia del treball social
Optativa	6	4,5	Administració i gestió de serveis socials

		9	Treball social comunitari
		4,5	Antropologia de la marginació
Projecte d'investigació final de carrera		9	Projecte d'investigació final de carrera
		9	Lliure elecció
Total crèdits 194			
Assignatures Optatives		Crèdits	Assignatures Optatives
Anglès específic per al treball social	6	6	Producció i correcció de textos escrits
Resolució de conflictes familiars	4,5	6	Programes de competències psicosocials
Contextos d'aprenentatge	4,5	4,5	Protecció social
Discapacitat intel·lectual i envelliment	4,5	6	Psicologia comunitària
Dret penitenciari	4,5	4,5	Psicologia de l'educació
Dret públic de l'acció social i els S.S.	4,5	4,5	Psicologia de l'envelliment
Drogodependència i societat	4,5	6	Psicologia de la personalitat
Fonaments de llengua francesa	6	4,5	Serveis socials i política social europea
Geografia urbana	6	4,5	Sistema penal de menors
Història de la família	6	4,5	Sistema polític constitucional espanyol
Història de la pobresa i marginació	4,5	4,5	Societat i cultura contemporànies
Història dels fenòmens socials	6	4,5	Sociologia de la família i del parentiu
Informàtica aplicada a la investigació	6	4,5	Sociologia de les migracions
Intervenció psicosocial i pedagògica	4,5	6	Sociologia del gènere
Introducció a la criminologia	4,5	4,5	Suport social i autoajuda
L'educació en contextos pluriculturals	6	4,5	Tècniques de conducció dinàmica grups
Mediació familiar i social	6	4,5	Tractament cultural del fet migratori
Mediació intercultural	6	4,5	Treball social en atenció primària
Mètodes d'investigació psicològica	6	4,5	Treball social en el sistema de salut
Minories ètniques i educació	4,5	4,5	Treball social en el sistema educatiu
Orientació en la transició del cicle vital	4,5	4,5	Treball social en l'àmbit de l'empresa
Participació i iniciativa asocial	6	4,5	Treball social en l'àmbit d'infància
Pobresa i exclusió social	6	4,5	Treball social i gènere
Política de col·locació i protecció social	4,5	4,5	Treball social i salut mental
Processos psicològics bàsics	6		

Font: Facultat d'Educació, Psicologia i Treball Social de la Universitat de Lleida

Aquest llistat tan exhaustiu d'assignatures optatives, algunes de les quals pot sobtar que s'oferissin en la diplomatura de Treball Social, es deu al fet que la Facultat optà per agrupar tota l'oferta d'optativitat i lliure elecció que podia oferir el professorat de tota la Facultat i obrir-la a totes les titulacions. Tanmateix es veu clarament la preferència de les assignatures que, des de Treball Social, es recomanaven.

A l'octubre del 2003, un cop la docència ja havia passat totalment de l'antiga EUTS a la UdL, també es va anar transferint tant la documentació acadèmica de l'alumnat que havia passat per l'Escola, com el fons bibliogràfic que des d'aquesta s'havia anat comprant al llarg dels anys. La lògica aconsellava que les publicacions especialitzades en Treball Social, Serveis Socials i matèries afins (unes 2.800 monografies i unes 115 publicacions periòdiques) fossin traslladades a la biblioteca de la Facultat de Ciències de l'Educació per prestar servei a l'estudiantat present i futur. A partir d'aleshores, cal reconèixer que el ritme d'adquisició de nous volums va augmentar considerablement; d'una banda, perquè es va incrementar el nombre d'autors que publicaren i de l'altra, perquè a l'UdL no hi havia les restriccions pressupostàries que tenia l'antiga EUTS. A la fi, quan la Facultat de Ciències de l'Educació va canviar d'ubicació, el fons va integrar-se en la biblioteca del Campus de Cappont.

Al 2003, encara durant el mandat del degà de la Facultat Sr. Fidel Molina, la Junta de Govern va aprovar la modificació pressupostària per a la construcció del nou edifici de la Facultat de Ciències de l'Educació que estava previst edificar en el Campus de Cappont, ara ja totalment integrat a la part reformada de la ciutat després de la riuada del 1982. En el període entre el 2004-2007, fou la nova degana Sra. M. Àngels Balsells qui vetllà per la traducció de les necessitats docents que tenia la Facultat en el projecte d'edifici en construcció, però alhora respectant l'innovador disseny del seu autor i les formes tan característiques del prestigiós arquitecte portuguès Sr. Álvaro Siza.

Des dels inicis d'aquesta etapa a la UdL, els alumnes ens van seguir fent confiança i van omplir les 90 places que s'oferien cada any i que van permetre que sortissin set promocions de diplomats. Aquesta tendència a la inflació de les matrícules universitàries que es produí aquells anys va comportar que la diplomatura de Treball Social fos de les que més alumnes admestia (tot i que, val a dir, molts s'hi matriculaven al no haver trobat plaça en les seves primeres opcions, però també és cert que a la majoria els acabava seduïnt). La inflació de la matrícula, en els inicis, fou una de les desigualtats respecte a les altres carreres que es va haver de batallar per procurar garantir una docència més personalitzada. Finalment es va aconseguir que es rebaixés el límit de matrícula a 80 alumnes, la qual cosa s'aproximava més a les ràtios d'Educació Social i Magisteri.

També hi va haver novetats en la dinàmica de l'alumnat on, bàsicament, es van poder veure dues situacions inèdites fins aleshores. Una fou que, per primera vegada, els estudis de Treball Social a Lleida van acollir estudiants de Mobilitat, a l'entrar en l'oferta que feia tota la Facultat com a centre universitari. Concretament va venir un grup força nombrós d'estudiants de la Universitat Autònoma de Mèxic i també una estudiant de la Universitat de Puebla. No cal dir que la interrelació entre aquells estudiants i els autòctons fou un pou d'aprenentatge i d'on sorgiren lligams d'amistat que encara duren. La segona vivència fou l'organització autònoma, per part dels estudiants, d'unes jornades sobre treball social alternatiu amb la participació de Baladre que és una coordinadora de col·lectius de la península Ibèrica que des de fa 30 anys lluiten contra la precarietat, l'empobriment i l'exclusió. Durant dos dies se succeïren col·loquis, ponències dels propis estudiants i visites a entitats de Lleida que aportaren una mirada menys acadèmica, però molt més crítica per entendre les causes i els fenòmens amb els quals els tocava enfrontar-se com a futurs agents del treball social.

L'entrada a la universitat també va comportar un impuls de bona part del professorat de Treball Social, sobretot a temps complert, per ampliar els seu nivell d'estudis. Així, hi va haver una professora diplomada en Treball Social que va cursar per la UOC la llicenciatura

d'Humanitats. Igualment un professor diplomad en Treball Social va obtenir el diploma d'estudis avançats (DEA) en Sociologia a la Universitat Pontifícia de Salamanca. D'altra banda, una altra professora de Treball Social va acabar la llicenciatura en Ciències Polítiques i Sociologia a la Universitat Pública de Navarra i, seguidament va realitzar la tesi doctoral. Aquesta tesi realitzada per la Sra. Anna Mata fou la primera de l'àrea de Treball Social i Serveis Socials que es va presentar a la UdL. Dita professora va realitzar una estada a Argèlia per tal de fer treball de camp del qual nasqué una investigació sobre la immigració titulada: "Redes transnacionales y procesos de asentamiento de la comunidad argelina en Navarra", defensada a la UdL el 2007. El director d'aquesta tesi fou el Dr. Joan Pallarés de la Universitat de Lleida i el codirector el Dr. Miguel Laparra de la Universitat Pública de Navarra.

Respecte a les publicacions que es feren en aquests anys pels docents de la titulació de Treball Social foren nombroses tenint en compte la migrada plantilla de professors a temps complert. La professora Anna Mata ja havia publicat el 2006 amb el Sr. Lluís Roca el llibre *Bastint ciutadans. Les entitats del tercer sector a Lleida*; i la mateixa professora el 2007 amb dos professors més de la diplomatura, el Sr. Jordi Domingo i el Sr. Ramon Julià, van publicar *Lògiques, paradoxes i oportunitats. La inserció sociolaboral de la població immigrada a les terres de Lleida*. També el professor Sr. Joan Pallarés, el mateix any 2007 va publicar *Mujeres inmigrantes y trabajo sexual en Lleida* i l'any 2009, amb el Sr. David P. Martínez van publicar *Entre rayas: la mirada adolescente hacia la cocaína*.

A partir de 2004 es va participar des de la Facultat en l'elaboració del llibre blanc del títol de grau en Treball Social, impulsat per la Conferència de Directors d'Escoles de Treball Social d'Espanya amb el suport del Consejo General de Colegios de Diplomados en Trabajo Social. Un professor de la titulació assistia a les reunions que es feien a Madrid per anar consensuant com es volia que fos el grau de Treball Social segons l'enfocament de l'anomenat Pla Bolonya. L'objectiu era generar les iniciatives que permetessin respondre als desafiaments que representava la convergència europea en

educació superior per al Treball Social. Els treballs per a la confecció del llibre blanc que es va publicar el 2005 va comptar amb una subvenció (en segona convocatòria) de l'Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación (ANECA)²⁴.

Al desembre de 2007 es va produir el trasllat de la Facultat de Ciències de l'Educació al nou edifici d'estètica avantguardista al Campus de Cappont. La millora dels equipaments docents com: aules, seminaris, i dels serveis com cafeteria, copisteria, etc., de què van començar a disposar tant l'estudiantat com el professorat, facilitaren la dialèctica de l'ensenyament-aprenentatge, així com també la relació i el creixement personal i professional. L'entorn del campus també va suposar poder ampliar la consciència i identitat universitària, perquè en lloc d'estar isolats i apartats del nucli urbà, es va començar a compartir molt més amb els membres de les altres dos facultats ja existents al Campus de Cappont (la Facultat de Dret i Economia i l'Escola Politècnica Superior). En el campus ja s'havia construït una gran biblioteca en l'edifici anomenat Centre de Cultures i Cooperació Transfronterera que disposava, a més, d'una sala de videoconferències, sales d'exposició i un auditori amb capacitat per a 320 persones; també s'ubiquen a l'annex del CCCT altres serveis universitaris com el d'esports, la Comissió de Cooperació Internacional, l'oficina d'informació i orientació universitària, entre moltes altres.

---

²⁴ http://portal.uned.es/pls/portal/docs/PAGE/UNED_MAIN/LAUNIVERSIDAD/VICERRECTORADOS/ESPACIOEURO/LIBROS%20BLANCOS%20DE%20GRADO/LIBROBLANCO_TRBJSOCIAL_DEF.PDF

Seu de Facultat de Ciències de l'Educació -actualment d'Educació, Psicologia i Treball Social- a Capponç, any 2007. Foto. Xavier Pelegrí.

Els dos darrers anys d'aquest període 2007-2009 es dedicaren amb bastanta intensitat a elaborar el corresponent Pla d'Estudis del Grau de Treball Social de Lleida segons els "Criteris per al disseny de plans d'estudis dels títols de grau en Treball Social", aprovats per la Conferència de Directors/ores de centres i Departaments de Treball Social i el Consejo General de Colegios de Diplomados en Trabajo Social y Asistentes Sociales. La confecció del Pla d'Estudis del Grau es va organitzar a partir de comissions segons les matèries i àrees de coneixement. El treball en què van participar la major part del professorat que tenia docència en la titulació fou bastant complex i laboriós, no exempt d'estires i arronses a l'hora d'ubicar els continguts en unes o altres assignatures, tenint en compte la progressió lògica del currículum formatiu i també les competències i les preferències dels docents.

Finalment, la Universitat de Lleida implantà el nou grau de Treball Social al setembre de 2009, essent la degana de la Facultat la Sra. Mar Moreno. El canvi que va suposar aquest nou pla d'estudis té repercussions en diversos aspectes. En primer lloc es passa de tres a quatre anys, el que va permetre ampliar les matèries i/o els crèdits dedicats a cadascuna d'elles per aprofundir més o ampliar allò que, fins aleshores, se li dedicava menys temps. Una segona novetat és que, en el nou currículum, s'inclou fer un Treball de Fi de Grau (TFG) que ha demostrat ser un bon recurs, tant per impulsar en l'estudi-

antat les habilitats de recerca, com les de la seva defensa pública. I una tercera, i molt important conseqüència que suposà aquest nou pla, fou que ens situà al mateix nivell que tots els altres estudis universitaris. Si fins aleshores tots els implicats en el treball social havíem estat reivindicant la desitjada llicenciatura que ens convertia en una titulació de grau superior, al 2009, de cop i volta, tots els estudiants que iniciaven una carrera universitària acabarien essent graduats, eliminant les diferències que hi havia anteriorment entre titulacions: les diplomatures i les llicenciatures.

Això comportà que algunes persones professionals del treball social que havien obtingut, feia més o menys anys, el títol de diplomats/ades volguessin fer una convalidació amb el nou títol de grau. Així que, en algunes universitats (entre elles la de Lleida) es va organitzar durant tres anys un curs complementari que els permetés assolir els crèdits corresponents que es demanaven per obtenir el nivell de grau (240 ECTS, 60 per curs). En aquest curs de convalidació bàsicament es tractava de complementar assignatures que no s'haguessin cursat en les EUTS i que ara s'exigien en els nous plans d'estudi i, especialment, fer el Treball de Final de Grau.

Molts dels membres del professorat de Treball Social han anat ocupant al llarg dels anys la funció de coordinació de la titulació que, tot i ser una figura de lliure elecció del degà o degana de la Facultat, en la pràctica quasi sempre ha estat rotativa entre els pocs professors a temps complert que hi havia (mai han estat més de 4 en l'àrea de Treball Social i un més en la d'Antropologia). Com a titulació amb una àrea de coneixement tan relacionada amb el tema social, també se l'ha convocat mitjançant el nomenament d'algun professor en representació de la UdL a òrgans d'àmbit català, com el Comitè d'Expertes i Experts en Formació en l'Àmbit de l'Acció Social, o d'àmbit local, com el Consell de Benestar i Acció Social de l'Ajuntament de Lleida.

Tot i no disposar de cap màster propi en l'àmbit del Treball Social o els Serveis Socials, el 2008 des de la titulació de Treball Social es va impulsar, juntament amb l'Institut de Govern i Polítiques Públiques

(IGOP)²⁵ de la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat de Barcelona, la Universitat de Girona i la Universitat de Tarragona, el Màster en Polítiques Socials i Acció Comunitària que encara segueix impartint-se en l'actualitat. Aquesta proposta formativa combina l'adquisició de coneixements teòrics i pràctics amb la participació de professorat acadèmic i professional i utilitza el treball de casos per fer una aproximació complexa i participativa a la realitat del territori. A més de impartir algunes sessions teòriques o pràctiques en el màster, el professorat de la UdL que hi està vinculat organitza cada curs un cas pràctic a la ciutat de Lleida. En un cap de setmana, els alumnes es traslladen per treballar les realitats que més els poden interessar en matèries com la immigració, els serveis socials, els moviments veïnals o la pròpia morfologia urbana.

El curs 2008-2009 també es va crear un grup de professors de serveis socials (Claustre Obert de serveis socials) de totes les universitats de Catalunya que tenien estudis de treball social i coordinat des de la Universitat de Lleida, amb la finalitat de confeccionar un manual d'aquesta matèria que pogués servir per a totes les assignatures d'aquesta àrea de coneixement. Entre els diferents professors i professores que van col·laborar-hi es van distribuir els 25 capítols segons els temes dels quals n'eren més experts. Després de treballar-hi durant dos anys, es va editar finalment la publicació el 2011 amb el títol *Els serveis socials a Catalunya. Aportacions per al seu estudi*.

Per finalitzar cal ressenyar que durant aquests anys, des de l'àrea de Treball Social i Serveis Socials es va participar impartint docència en diverses activitats formatives tant de la pròpia UdL, com d'altres universitats i també d'institucions alienes, tals com:

- (2002 i 2003) Postgrau en Polítiques de Joventut (UdL, EUTS-Lleida, Secretaria General de Joventut)

---

25 Dirigit en aquell moment pel catedràtic Sr. Joan Subirats, actualment ministre d'Universitats.

- (2002) Curso de *Diseño y evaluación de programas de servicios sociales* (Plan de formación continua del Ayuntamiento de A Coruña)
- (2002) Seminari *La Planificació*, dins el curs d'*Organització i gestió d'entitats cíviques d'Andorra* (Ministeri de Salut i Benestar. Govern d'Andorra)
- (2003) Módulo de Trabajo Social y Servicios Sociales. Curso de Postgrado para Trabajadores Sociales (Escuela Universitaria de Estudios Sociales de la Universidad de Zaragoza)
- (2003) 2 sessions sobre "El Projecte" i "Elaboració i implementació d'un projecte" en el curs *Els àmbits d'actuació del tercer sector a Andorra* (Ministeri de Salut i Benestar, Govern d'Andorra)
- (2004) Elaboración de Proyectos en los Servicios Sociales, en el Programa de Formación Permanente para Trabajadores Sociales (Escuela Universitaria de Estudios Sociales, Universidad de Zaragoza)
- (2005 i 2006) Introducció al treball social: teories i mètodes, al Màster de Formació en Immigració, Llengua i Treball Social
- (2008) Postgrau en Gestió i Administració Local. Mòdul: Polítiques d'immigració, la integració i l'acollida en l'àmbit local (UAB, UdL, Diputació de Lleida, Associació Catalana de Municipis)
- (2008) Seminari *El treball social en l'àmbit sanitari: competències professionals, perfils i recerca* (Institut Català de la Salut)
- (2009) Postgrau en Gestió i Administració Local. Mòdul: Serveis a les persones, Benestar Social i Joventut: els serveis socials en l'àmbit local (UAB, UdL, Diputació de Lleida, Associació Catalana de Municipis)
- (2009) Máster en Trabajo Social Comunitario, Gestión y Evaluación de Servicios Sociales. Módulo: Planificación y Calidad de los Programas, Proyectos y Servicios Sociales (Universidad Complutense de Madrid).

També es van realitzar una sèrie de projectes docents per a la millora de la docència i la formació de l'alumnat de treball social, entre els quals es poden destacar els següents:

- (2005-2006) Seminari de readaptació del pràcticum de treball social
- (2006-2007) Adaptació del pràcticum de treball social a l'espai europeu d'educació superior (II)
- (2008-2009) Aplicació de la tècnica didàctica de l'anàlisi de casos als estudis de Treball Social.

Referències bibliogràfiques

- Acuerdo de 19 de junio de 1990, de la Comisión Académica del Consejo de Universidades por el que se crean nuevas áreas de conocimiento. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 201, de 22 de agosto de 1990.
- Arenas, Josep; Casado, Demetrio; Domènech, Rosa; Estivill, Jordi, i Rodríguez Cabrero, Gregorio. (1985). *Política Social y Servicios Sociales*. Madrid: Marsiega.
- Barbero, Josep Manuel, i Feu, Montserrat. (2009). *El treball social a Catalunya 1932-1978*. Barcelona: Hacer.
- Bernaus, M. (18 de marzo de 2012). Titulados en ayudar. La Escola del Treball Social cumple este año su medio siglo de actividad en Lleida. *La Mañana*, p. 16-17.
- Colomer, Montserrat. (1974). El Método del Trabajo Social. *Revista de Trabajo Social*, núm. 55.
- Decret 163/1985, de 6 de juny, pel qual s'autoritza la transformació de l'Escola d'Assistents Socials de Lleida en Escola Universitària de Treball Social, adscrita a la Universitat de Barcelona. *Generalitat de Catalunya*, n. 561, de 12 de juliol de 1985.
- Decreto 986/1967, de 20 de abril, por el que se crea la Escuela Oficial de Asistentes Sociales. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 117, de 17 de mayo de 1967.
- Decreto 1403/1964, de 30 de abril, sobre reglamentación de las Escuelas para formación de Asistentes Sociales. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 117, de 15 de mayo de 1964.
- Escola Universitària de Treball Social Creu Roja de Lleida (diversos anys). *Guia de l'estudiantat*.
- Feu, Montserrat, i Rubiol, Gloria. (2014). *Les associacions d'assistents socials i el Col·legi de Treball Social de Catalunya. 80 anys d'associacionisme professional (1934-2014)*. Barcelona: Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya.
- Heras, Mª Patrocinio de las, i Cortajarena, Elvira. (1979). *Introducción al bienestar social*, Federación Española de asociaciones de asistentes sociales, Madrid.
- Llei 34/1991, de 30 de desembre, de creació de la Universitat de Lleida. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, n. 1541, de 15 de gener de 1992.

- Martínez, David Pere, i Pallarés, Joan. (2009). *Entre rayas: la mirada adolescente hacia la cocaína*. Ed. Milenio. Lleida.
- Mata, Anna, Roca, Lluís. (2006). Bastint ciutadans. *Les entitats del 'Tercer Sector' a Lleida*. Edicions de la Universitat de Lleida.
- Mata, Anna. (2007). *Redes transnacionales y procesos de asentamiento de la comunidad argelina en Navarra*. [Tesi doctoral no publicada]. Universidad de Lleida.
- Mata, Anna; Domingo, Jordi, i Julià, Ramon. (2007). *Lògiques, paradoxes i oportunitats. La inserció sociolaboral de la població immigrada a les terres de Lleida*. Edicions de la Universitat de Lleida.
- Molina, Mª Victoria. (1990). Las Escuelas de Trabajo Social en España. *Cuadernos de Trabajo Social*, núm. 3, 183-197.
- Orden 10869 de 12 de abril de 1983, por la que se establecen las directrices para la elaboración de los Planes de Estudio de las Escuelas Universitarias de Trabajo Social. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 93, de 19 de abril de 1983.
- Orden de 22 de junio de 1965 sobre reconocimiento de Escuelas de Asistentes Sociales no oficiales. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 178, de 27 de julio de 1965.
- Orden de 22 de junio de 1983 por la que se desarrolla el Real Decreto 1850/1981, de 20 de agosto, sobre integración en la Universidad de los estudios de Asistentes Sociales, como Escuelas Universitarias de Trabajo Social. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 154, de 29 de junio de 1983.
- Orden de 31 de julio de 1964 por la que se aprueba el plan de estudios y cuadro horario de las enseñanzas de Asistentes Sociales. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 193, de 12 de agosto de 1964.
- Ordre UNI/444/2003, de 7 de novembre, per la qual s'implanten els estudis conduents a l'obtenció del títol de diplomad o diplomada en treball social a la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat de Lleida. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, n. 4010, de 14 de novembre de 2003.
- Ordre UNI/445/2003, de 7 de novembre, per la qual es revoca l'adscripció de l'Escola Universitària de Treball Social a la Universitat de Lleida. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, n. 4010, de 14 de novembre de 2003.
- Pallarés, Joan. (1994). *De ángeles y demonios: imágenes y percepciones de los usos de drogas en un colectivo de ex-usuarios de heroína*. [Tesi doctoral]. Universitat Rovira i Virgili.

- Pallares, Joan, (2007). *Mujeres inmigrantes y trabajo sexual en Lleida*. Edicions de la Universitat de Lleida.
- Pallarés, Joan; Pelegrí, Xavier, i Amézaga, Joan. (coord.). (2001). *Yacimientos profesionales para el Trabajo Social. Nuevas perspectivas de intervención*. Zaragoza: Mira Editores.
- Pelegrí, Xavier. (2002) *Les polítiques de serveis socials a Catalunya (1979-1999)*. [Tesi doctoral no publicada] Universitat Rovira i Virgili.
- Pelegrí, Xavier. (2004). *Cultura i política en els Serveis Socials*. Barcelona: Hacer.
- Pelegrí, Xavier. (ed.). (2011) *Els serveis socials a Catalunya. Aportacions per al seu estudi*. Edicions de la Universitat de Lleida i Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili.
- Pelegrí, Xavier. (2012). La formació: de la resistència a l'acadèmia a RTS n. 196.
- Pelegrí, Xavier, i Pallarés, Joan. (2000). *Manual de Planificación de Proyectos Sociales*. Madrid: Cruz Roja Española.
- Porcel, Amparo. (1980). El Treball Social a Catalunya els anys 70. RTS n. 80.
- Porta, C. (28 de enero de 1989). Movilizaciones en la Escola de Treball Social. Segre, p. 9.
- Porta, C. (2 de febrero de 1989). Los diplomados sociales salen a la calle para pedir mejoras. Segre.
- Real Decreto 1431/1990, de 26 de octubre, por el que se establece el título universitario oficial de Diplomado en Trabajo Social y las directrices generales propias de los planes de estudio conducentes a la obtención de aquel. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 278, de 20 de noviembre de 1990.
- Real Decreto 1497/1987, de 27 de noviembre por el que se establecen directrices generales comunes de los planes de estudio de los títulos universitarios de carácter oficial y validez en todo el territorio nacional. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 298, de 14 de diciembre de 1987.
- Real Decreto 1850/1981, de 20 de agosto, sobre incorporación a la Universidad de los estudios de Asistentes Sociales como Escuelas Universitarias de Trabajo Social. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 206, de 28 de agosto de 1981.
- Real Decreto 1888/1984, de 26 de septiembre, por el que se regulan los concursos para la provisión de plazas de los Cuerpos docentes uni-

versitarios. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 257, de 26 de octubre de 1984.

Resolución de 17 de febrero de 2003, de la Universidad de Lleida, por la que se hace pública la adaptación del Plan de Estudios de Trabajo Social. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 112, de 10 de mayo de 2003.

SA (18 de marzo de 2012). Medio siglo de ayuda social. Los trabajadores sociales conmemoran el 50 aniversario de la creación de la escuela de la Cruz Roja, ahora integrada en la UdL, que inició esta profesión en Lleida//Nacida para la atención a personas pobres y marginadas, ahora se ha convertido en un servicio universal para todo tipo de colectivos. *Segre*, p. 14.

Epíleg, que no final

Un llarg viatge amb confluència de camins

El nostre viatge a través de les escoles de Treball Social que han existit a Catalunya ha arribat al destí previst. Un destí que segueix el seu curs amb d'altres persones que han agafat la torxa per continuar el llarg camí realitzat, adequant-lo als requeriments dels temps.

En el transcurs del viatge les escoles s'han vinculat a causes socials, han defensat criteris amb un posicionament analític i crític cap a polítiques institucionals, i s'han implicat en la transmissió dels valors de la nostra professió vinculats a la defensa dels drets de les persones.

Des de fa 90 anys que hi ha hagut interès i entusiasme per impartir una formació que capacités per afrontar situacions socials complexes amb visió professional i a la vegada propera a les persones. S'ha passat per diferents moments històrics, s'ha treballat molt i s'ha gaudit davant els avanços acadèmics aconseguits.

Hem vist com la formació ha estat capaç d'adequar-se a les demandes i necessitats de l'entorn social i de l'espai europeu d'educació superior. La vinculació de la universitat al món professional ha possibilitat una formació connectada amb la pràctica però amb fonaments teòrics que inciten a la reflexió.

- L'Escola nascuda el 1932 (precedent de l'Escola de l'ICESB i de la Fundació Pere Tarrés) va tenir una mirada sociològica oberta cap a Europa, especialment seguint el model francobelga. Ha estat un referent en el camp de les ciències socials, en l'anàlisi crítica dels fenòmens socials i en l'ús de metodologies innovadores. Estigué vinculada gairebé sempre a l'Església catòlica, en algunes èpoques als seus sectors més progressistes. Des del 1983 fou

centre adscrit a la Universitat de Barcelona fins dependre l'any 2001 de la Universitat Ramon Llull, moment en què s'obren nous camps per a la investigació, s'incorpora la modalitat oberta de formació, es comparteixen sinèrgies entre els estudis de Treball Social i Educació Social, i com a Facultat s'aposta també per potenciar els estudis oficials de màsters.

- L'Escola del Clínic (precedent de l'Escola de la Universitat de Barcelona) nascuda el 1953 a la Facultat de Medicina amb la col·laboració de la Secció Femenina, inicialment va adoptar una mirada predominantment psicològica de les situacions. Seguí en gran part el model anglosaxó, principalment dels EUA i Anglaterra, amb un predomini en el programa d'assignatures de contingut psicosocial. Va viure la influència dels corrents de pensament crític i de les noves propostes alternatives d'atenció psicosocial. Inicià processos d'autogestió i de gestió col·legiada. També va fer-se propi el moviment de reconceptualització que provenia dels països d'Amèrica Llatina. Va publicar llibres bàsics de metodologia del treball social i supervisió.
- L'Escola de Formació Sabadell-Terrassa (1957-1973) va ser una escola molt arrelada al territori i donà resposta a les demandes del teixit empresarial que requeria professionals per donar resposta a les mancances dels treballadors. L'Escola depenia d'un Patronat format per representants de l'Església catòlica, i d'institucions de les ciutats de Sabadell i Terrassa. Els anys de funcionament estigueren marcats per una formació curosa fins que nous requeriments acadèmics varen fer inviable la seva continuïtat.
- L'Escola de Tarragona, neix el 1958 sota la titularitat de l'arquebisbat de Tarragona que es manté fins al 2001 (del 1983 fins el 2001 com a centre adscrit a la universitat pública). S'ha caracteritzat per la connexió amb l'entorn social, pel reconeixement i formació del món professional de la seva tasca docent i per apostar per la importància de la recerca en el Treball Social. La integració dels estudis a

la Universitat Rovira i Virgili el 2001, potencia la dimensió acadèmica dels estudis dins i fora de la universitat i obre nous nivells de formació a través de màsters i doctorats.

- L'Escola Torras i Bages de Manresa (1959-1979). Sorgí en la postguerra en un context polític de grans mancances i prohibicions. L'escola fou assumida pel bisbat de Vic, i es va posar en funcionament amb la col·laboració de persones i entitats manresanes. Després de vint anys va veure truncada la seva activitat per discrepàncies amb l'ideari, tot i haver rebut el reconeixement a la seva contribució en crear consciència de país i en la formació social de molts professionals.
- L'Escola de Lleida va néixer el 1962 sota la titularitat de la Creu Roja, essent l'única patrocinada per dita institució. Durant els primers vint anys seguí una línia força autogestionària però, mitjançant la presència dels estudiants en els barris obrers de la ciutat, s'acredità la importància d'aquesta professió. Quan passà a ser escola universitària es va professionalitzar més acadèmicament, adoptant una tendència socioantropològica. Durant aquests anys ha procurat promoure activitats per ampliar la formació tant del propi alumnat, com de les entitats de la seva demarcació. El 1991 passa a dependre de la Universitat de Lleida (UdL).

Les escoles han tingut un origen diferent, unes característiques també diferents però els ha unit l'aposta per la capacitació dels treballadors/ores socials, el reconeixement de la professió i la defensa d'una formació oberta als canvis socials que possibiliten una societat més igualitària i justa. Tanmateix com s'ha pogut veure, les accions de col·laboració i organització d'activitats acadèmiques entre les diverses escoles ha estat una constant al llarg dels anys.

El repte segueix vigent. Se segueix navegant a bon ritme i amb bon rumb, compartint sinèrgies i projectes. El camí continua.

Autores

Teresa Crespo Julià

Llicenciada en Història Moderna i Contemporània per la Universitat de Barcelona. Postgrau en Treball Social en la Universitat de Lovaina (Bèlgica). Subdirectora de l'Escola de Ciències Socials de l'ICESB (1975-1990) i directora de l'Escola Universitària de Treball Social de l'ICESB (1979-1994). Cap de Departament de Polítiques Socials del Centre d'Iniciatives i Recerques Europees a la Mediterrània (CIREM, 1995-1999) i fundadora i directora d'una empresa d'inserció i de la Fundació Innovació de l'Acció Social. Presidenta d'ECAS (2009-2017), vicepresidenta de la Taula d'Entitats del Tercer Sector (2006-2015) i presidenta del Consell Assessor de Polítiques Socials i Familiars (CAPSiF) del Govern de la Generalitat (2011-2015). Vicepresidenta del Consell Municipal de Benestar Social de l'Ajuntament de Barcelona (2016-2021), és membre activa en diferents entitats socials. Ha participat en obres col·lectives sobre el tercer sector i ha publicat en la premsa articles sobre qüestions socials.

Carme Fernández Ges

Treballadora social, pedagoga i professora universitària. Diplomada en Treball Social per convalidació (1989). Amb experiència professional en els serveis socials municipals de l'Ajuntament de Mataró (1976-1981) i en la inserció laboral de persones amb diversitat funcional. Des del 1991 ha impartit docència a l'EUTS-ICESB relacionada amb els serveis socials i d'altres àmbits de la intervenció social, i des del 2001 a l'EUTS-FPT. Directora de formació de l'Escola de Treball Familiar de l'ICESB-FPT (1997-2007). Directora dels estudis de Treball Social (2005-2017) de les EUTSES i de la Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés de la Universitat Ramon Llull fins a la seva jubilació, formant part de l'equip directiu (2005-2009). Ha impartit cursos de formació continuada a professionals en actiu dels serveis socials bàsics sobre el tractament i traspàs de la informació. Ha confeccionat materials pedagògics i ha participat en publicacions col·lectives sobre serveis socials. Des del 2020 és coordinadora del Seminari Permanent d'Història del Treball Social del Col·legi.

Jose Fernández i Barrera

Diplomada en Treball Social, llicenciada en Dret i doctora en Sociologia per la UB. Ha treballat en l'àmbit de la salut i la salut mental, la infància i la família, en mediació familiar i en el suport al món associatiu. Ha realitzat estades de treball social a Londres (1971) i a Chicago (1973-74). Ha treballat tant al sector públic (Maternitat de la Diputació de Barcelona, Direcció General d'Infància de la Generalitat) com en el sector privat (Institut Frenopàtic i Fundació "la Caixa"). Expertesa en supervisió i en el treball social amb la infància i les famílies. Docent a l'Escola Superior de Treball Social (UB) des del 1974 i cap d'estudis fins l'any 1977. Col·laboradora docent parcial fins que l'any 1996 s'hi incorpora a plena dedicació com a professora titular de Treball Social. Ha estat directora del Departament de Treball Social i Serveis Socials des del 2008 fins al 2016. Ha estat investigadora principal del GRITS (Grup de Recerca i Innovació en Treball Social) de la UB (2008-2017). Es va jubilar a la UB el febrer de 2017. Va rebre la Medalla d'Or del Col·legi (2020) per la trajectòria professional. Actualment és membre del Seminari Permanent d'Història del Treball Social i de la Comissió de Supervisió.

Montserrat Feu i Closas

Treballadora social i llicenciada en Història i Ciències Socials (París). Va cursar els estudis d'assistent social a l'Escola de Formació Social Torras i Bages de Manresa. Diplomada en Treball Social, va exercir la professió al barri del Besòs, a l'equip psicopedagògic municipal d'Esplugues i com a cap de serveis socials a l'Ajuntament de Rubí. En la seva trajectòria docent de més de 20 anys a l'EUTS de l'ICESB va ser professora, cap d'estudis, supervisora de pràctiques i responsable de les relacions internacionals. Va incentivar la dimensió internacional de l'EUTS i apostà per la vinculació de la universitat al món professional. Coautora de diversos llibres com: *La identidad inquieta de los trabajadores sociales*, *El treball social a Catalunya (1932-1978)*, *Les associacions d'assistents socials i el Col·legi de Treball Social de Catalunya*. *80 anys d'associacionisme professional* (2014). Cofundadora i presidenta (2002-2020) de l'Associació Atlàntida, professionals per a la interculturalitat. Formà part de la Junta de govern del Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, cofundadora del Seminari Permanent d'Història del Treball Social (2015) i coordinadora del mateix fins al seu decés (març 2020).

M. Lluïsa Marrugat Prió

Llicenciada en Filosofia i Lletres (Secció de Psicologia) a la Universitat de Barcelona (1975). Anteriorment va cursar estudis d'infermeria a l'Escola Santa Madrona, professió que exercí en el servei mèdic d'una empresa tèxtil, especialment en la prevenció de les malalties professionals. Després de vint anys d'exercici com a infermera, l'any 1984 s'incorporà a l'Escola Universitària de Treball Social de l'ICESB com a secretària acadèmica, càrrec que desenvolupà fins al tancament i traspàs de l'Escola a la Fundació Pere Tarrés l'any 2001, realitzant funcions d'organització administrativa i tècnica de l'Escola i amb la tramitació d'expedients de l'alumnat. Va ser docent a l'Escola de Treball Familiar i a l'EUTS fins a la seva jubilació l'any 2003, impartint assignatures vinculades amb la gerontologia i la intervenció social amb la gent gran. També va realitzar cursos per a gestors de serveis de residències i a les auxiliars d'ajuda a domicili. Ha participat en diferents projectes d'investigació transnacionals finançats per la Unió Europea, tots relacionats amb el treball de cuidar i amb les famílies cuidadores. La vellesa ha estat el seu àmbit preferent d'estudi sobre el qual ha aprofundit.

Xavier Pelegrí Viaña

Lleidatà de naixement i de residència. Diplomàtic en Treball Social, llicenciat i doctor en Antropologia Social i Cultural a la URV. Té un Postgrau en Direcció de Serveis Personals i de Benestar Social (INTRESS-UAB). Ha treballat en l'àmbit de la disminució, als serveis socials d'atenció primària de l'Ajuntament de Lleida, per endegar un dels centres de serveis socials de la ciutat, i a l'Àrea d'Infància de la Diputació de Lleida. Organitzador del VII Congrés Estatal de la professió a Barcelona (1992). Durant 37 anys ha estat professor de serveis socials. Ha estat docent de les EUTS a l'ICESB, a la UB i a la UdL. Ha publicat una cinquantena de textos entre llibres, capítols de llibres i articles en revistes científiques. Ha estat coordinador a Lleida del Màster Oficial Interuniversitari de Polítiques Socials i Acció Comunitària. Fou membre del Grup de Recerca i Anàlisi Social i Educativa (GRASE) i de la Càtedra d'Estudis sobre Desigualtats Socials de la UdL. També ha dirigit una tesi doctoral. Actualment és membre de l'Assessoria de Publicacions no Periòdiques i del Seminari Permanent d'Història del Treball Social del Col·legi.

Pilar Porcel i Omar

Diplomada en treball social. Ha exercit la seva professió durant més de 30 anys en els àmbits de les discapacitats, de la infància, de l'atenció primària municipal i els darrers 15 anys de la seva vida professional en la gestió, planificació i coordinació de serveis socials i socio-sanitaris en el marc del Servei Català de la Salut. Ha estat docent a l'Escola d'Assistents Socials de Barcelona (ICESB). Ha impartit cursos dirigits a professionals de diferents àmbits d'atenció a les persones. Durant més de 20 anys ha estat assessora de serveis socials a l'Associació Catalana de Municipis. Ha col·laborat en diferents mitjans de la premsa escrita i ha publicat: *De les arrels a la maduresa: el caminar dels treballadors socials pel Vallès Occidental* (2000), *El Treball Social en l'àmbit de la salut: un valor afegit* (2008) i la *Biografia de Josep Castaño i Colomer* (2011) entre d'altres. Ha guanyat el Premi d'articles periodístics Enric Prat de la Riba (1990) i el X Premi periodístic Jacint Dunyò (2001). Ha format part de l'equip de redacció de l'RTS del Col·legi i actualment estant jubilada forma part del Seminari Permanent d'Història del Treball Social del Col·legi.

Cristina Rimbau i Andreu

Diplomada en Treball Social, llicenciada en Psicologia i màster en Recerca Sociològica en la Universitat de Barcelona. Ha treballat en salut mental, en el Centre de Diagnòstic i Orientació Terapèutica de la Càtedra de Psiquiatria de l'Hospital Clínic de Barcelona, i en el Centre Municipal Fonoaudiològic de Barcelona. Ha estat professora de l'Escola Superior d'Assistents Socials de la UB (1976-2013) i professora titular de Treball Social de la UB (2000). Docent en cursos per a professionals dels serveis socials. Actualment és professora del Màster Oficial en Treball Social Sanitari de la UOC. Ha realitzat recerca en serveis socials, política social, història del treball social i dels serveis socials a Europa. Directora de l'Escola de Treball Social de la UB (1976-1985) i cap d'estudis (2005-2012). Ha treballat també a la Fundació CIREM, a l'Institut de Reinserció Social (IRES) i ha estat directora d'EUROCAT (Estudis i Consultoria en Serveis Socials i Polítiques Socials a Europa). Actualment és membre de l'Assessoria de Publicacions no Periòdiques i del Seminari Permanent d'Història del Treball Social del Col·legi. Membre de SIPOSO i del Patronat de la Fundació APIP-ACAM.

Teresa Rossell Poch

Va convalidar els estudis d'assistent social (1959-1961) pels de Diplomada en Treball Social l'any 1988. Llicenciada en Psicologia per la UB (1981). Va treballar d'assistent social al Preventorio Municipal de Psiquiatria de Urgències de l'Ajuntament de Barcelona, i va col·laborar amb diverses entitats de salut mental. Del 1967 al 2003 exercí com a docent de diferents assignatures de Treball Social a l'EUTS-UB, on va ocupar els càrrecs de sotsdirectora (1973-76), cap d'estudis (1976-1986) i directora (1986-1998 / 2001-2004). Va impulsar les relacions internacionals d'estudiants i professors a través dels Programes Erasmus, Sócrates i Tempus. Autora del llibre *L'Entrevista en el Treball Social* i altres publicacions, va dirigir la Col·lecció EUGE (1987-1994) i la Col·lecció Paidós Trabajo Social (1997-2001) de llibres especialitzats en Treball Social, Serveis Socials i Política Social. A l'àmbit internacional va ser membre de la International Association of Schools of Social Work (1984-1992) i presidenta de la European Association of Schools of Social Work (1991-1995). L'any 2010 va rebre la Medalla d'Or del TSCAT. És membre del Seminari Permanent d'Història del Treball Social del Col·legi.

Ramona Torrens Bonet

Guimeranenca de naixement, resident a Tarragona. Diplomada en Treball Social, llicenciada en Antropologia Social i doctorada en Antropologia Social. Premi Extraordinari de Doctorat. Docent de Treball Social durant 32 anys (EUTS, 1989-2000; URV, 2001-actualitat). Docent en el Màster de Migracions i Mediació Social (URV), en el Màster d'Antropologia Urbana, Migracions i Intervenció Social (URV), en el Màster Interuniversitari en Polítiques Públiques i Acció Comunitària (UAB), i promotora i docent del Màster d'Innovació en la Intervenció Social i Educativa (URV). Ha assumit diferents càrrecs de gestió dels ensenyaments al llarg de la seva trajectòria professional. Ha fet recerca en discapacitat intel·lectual, migracions, pobresa infantil, cura de les persones dependents, supervisió, impacte de la COVID-19 i violència de gènere. Ha fet assessorament a xarxes socieducatives i plans comunitaris. Directora de tesis en el Doctorat Interuniversitari de Treball Social (URV) i membre del Grup de Recerca d'Antropologia Social de la URV. Medalla d'Or del Col·legi Oficial de Treball Social en la categoria "Significació del Treball Social en el moment actual" 2021.

Altres títols de la col·lecció

MH3

Catorze dones. Història del treball social a Catalunya
(1932-2020)

MH2*

Treball Social Comunitari a Catalunya de 1960 a 1980.
Una aportació històrica

MH1*

Inicis del Treball Social als Hospitals de Catalunya

*

— SEMINARI PERMANENT —
Història del treball social a Catalunya

Aquest monogràfic és una obra impulsada pel Seminari Permanent d'Història del Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya i elaborada per deu docents de sis escoles de Treball Social que han existit a Catalunya, a mode de "claustre obert", i amb confluència de camins.

Hi trobareu els orígens i l'evolució de cada escola, la seva visió de la formació i la connexió amb el món professional i social. Es fa referència al context polític i institucional, i l'adaptació a l'Espai Europeu d'Educació Superior. A l'epíleg es recullen els trets característics de les escoles i s'enfila un camí que continua amb bon rumb.